

Minna Valtonen ja Päivi Sutinen (toim.)

**VARHAISKASVATUS JA PERHETOIMINTA
SEURAKUNNISSA**

**Diakonia-ammattikorkeakoulu
Helsinki 2016**

DIAK TYÖELÄMÄ 6
[DIAK AND WORKING LIFE 6]

Julkaisija: Diakonia-ammattikorkeakoulu

Kannen kuva: Shutterstock

Taitto: Ulriikka Lipasti

ISBN 978-952-493-269-1 (painettu)

ISBN 978-952-493-270-7 (verkkojulkaisu)

ISSN 2343-2187 (painettu)

ISSN 2343-2195 (verkkojulkaisu)

Juvenes Print Oy

Tampere 2016

TIIVISTELMÄ

Minna Valtonen &
Päivi Sutinen(toim.)

Varhaiskasvatus ja perhetoiminta
seurakunnissa

Helsinki:

Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016

178 s.

Diak Työelämä 6
[Diak and Working life 6]

ISBN

ISSN

978-952-493-269-1 (painettu)

2343-2187 (painettu)

978-952-493-270-7 (verkkojulkaisu)

2343-2195 (verkkojulkaisu)

*V*arhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnassa -julkaisun artikkelit liittyvät sekä kirkon varhaiskasvatukseen että perhetyön teemoihin. Artikkeleissa tarkastellaan kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan työn ja identiteetin rakentumista sekä seurakuntien perhetyön kokonaisuutta ja eri työalojen työntekijöiden näkemyksiä siitä. Perhetyön osalta painopiste on ennalta ehkäisevässä, perheiden hyvinvointia tukevassa perhetyössä ja sen kehittämisessä.

Lapsi- ja perhelähtöinen seurakunnan varhaiskasvatus -luvun artikkelit ovat tutkimusraportteja. Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajaksi opiskelevien ammatillisen identiteetin rakentumista tarkasteleva tutkimus osoitti, että koulutuksen aikana ammatillisen identiteetin kuvaus monipuolistui. Opiskelijoiden kasvatuskäsitteet laajentuivat ja sekä lapsilähtöinen kasvatuskäsite että yhteisölähtöinen työote vahvistuivat. Kristillisen kasvatuksen asiantuntijuus ja hengellisen työn tekijän identiteetti selkiytyivät.

Kirkon perhetyön kokonaistilannetta hahmotetaan sekä sitä sivuavien julkaisujen ja asiakirjojen analyysillä että kartoittamalla eri työalojen työntekijöiden näkemyksiä perhetyöstä ja sen jäsentymistä seurakunnissa. Raportit osoittavat, että kirkon strategioissa perhe nähdään tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi, mutta perhetyön sijoittaminen seurakuntatyön kokonaisuuteen ja omaan työalaan koetaan haastavaksi. Edelleenkin perhetyö mielletään vahvasti kuuluvaksi varhaiskasvatuksen työalaan.

Lapsen ja perheen hyvinvointia tukeva varhaiskasvatus ja perhetyö -teemaa tarkastellaan asiantuntija-artikkeleissa. Kirkon varhaiskasvatuksen tehtävänä on olla tukemassa päiväkotien henkilökuntaa uskontokasvatuksen toteuttajana. Tämä edellyttää monitasoista, sekä hallinnon että toiminnan tasolla toteutuvaa yhteistyötä ja ennen kaikkea avointa keskustelua työn lähtökohdista ja tavoitteista.

Kirkon perhetyön kehittämisen menetelmiä ja lähtökohtia kuvataan artikkeleissa eri näkökulmista. Perhetyön arvioinnissa on mahdollista soveltaa esimerkiksi Bikva-menetelmää, kuten tehtiin Akaan seurakunnassa. Säskylässä toteutettu, seurakunnan hallinnoima PESUE-hanke puolestaan kokosi yhteen paikkakunnalla toimivia järjestöjä, neuvolatoimintaa ja seurakunnan perhetyötä. Sen puitteissa kehitettiin erilaisia yhteistyön tapoja.

Perhetyön suunnitteluprosesseissa on tärkeää pohtia myös isien tavoittamista, sillä suomalaiset perheenisät ottavat yhä enemmän kasvatus- ja hoivavastuuta lapsistaan. Parhaimmillaan seurakunnan varhaiskasvatus ja perhetyö tukee vanhemmuutta kokonaisvaltaisesti. Seurakunnan perhekerhoissa toteutettu tutkimus nostaa esille perhekerhoon osallistuneiden vanhempien ja huoltajien kokemuksia siitä, minkälaista sosiaalista tukea he saivat perhekerhotoiminnasta vanhemmuuteensa. Perhekerhotoiminnan arvostaminen ja kehittäminen voi olla suora sijoitus lasten ja perheiden tulevaisuuteen.

Yhteiskunnalliset muutokset haastavat kirkon varhaiskasvatusta ja perhetyötä -artikkelissa todetaan, että kirkon varhaiskasvatusta ja perhetyötä haastavat sekä yhteiskunnalliset että kirkon piirissä tapahtuvat muutosprosessit. Tulevaisuudessa on välttämätöntä pohtia, miten seurakunnissa voidaan lisätä yhteistyötä työalojen välillä, mutta myös laajemmin paikallisten toimijoiden kanssa. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksen vahvistaminen edellyttää myös sitä, että seurakuntalaiset ovat itse tekemässä ja suunnittelemassa ehkä jotakin aivan uutta tapaa kuulua yhteisöön. Perhetyö-käsitteen sijasta ehdotetaan käytettäväksi perhetoiminta-käsitettä.

Kirkon varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan vahvistaminen edellyttää näihin liittyvän teologian syventämistä. Kristillisessä traditiossa seurakunnasta puhutaan Jumalan perheväkenä. Tämän ajatuksen todesta ottaminen merkitsee sitä, että seurakunnille toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen lähtökohtana ei voi olla ajatus perheistä tai yksittäisistä ihmisistä työn kohteina. Perheillä ja niiden jäsenillä tulisi olla kokemus siitä, että seurakunnassa kuulutaan yhteisöön, jossa jokaisella on oma tehtävänsä yhteisön hyväksi.

Asiasanat: ammatillinen identiteetti, kehittäminen, kristillinen kasvatus, perhetyö, seurakunta, varhaiskasvatus

Teemat: Kirkko ja seurakunta, Kasvatus ja koulutus, Hyvinvointi ja terveys

Julkaistu: Painettuna ja Open Access -verkkojulkaisuna www.diak.fi

ABSTRACT

**Minna Valtonen &
Päivi Sutinen(eds.)**

**Early Childhood Education and Family
Work in the Church**

Helsinki:

Diaconia University of Applied Sciences, 2016

178 p.

Diak Työelämä 6
[Diak and Working life 6]

ISBN

ISSN

978-952-493-269-1 (printed)

2343-2187 (printed)

978-952-493-270-7 (online publication)

2343-2195 (online publication)

The book *Early Childhood Education and Family Work in the Church* deals with themes of early childhood education and family work in the parishes of the Evangelical Lutheran Church in Finland. The articles relate to Diaconia University of Applied Sciences training Coordinators for Early Childhood Education and Care. These students graduate with the degree title of Bachelor of Social Services. They have qualifications to work as social care workers and kindergarten teachers, and the degree also qualifies them for posts as Coordinators for Early Childhood Education and Care in the Evangelical Lutheran Church of Finland.

The aim of the first article in the section *Fields and possibilities of Early Childhood Education and Family Work in the Church* is to analyze the Coordinator for Early Childhood Education and Care -students' professional identity. The results indicate that during the studies the students became more child-centered and community-based as educators. Their professionalism became diversified and wide-ranged.

The other articles in this section examine family work in the parishes of the Evangelical Lutheran Church in Finland. The first article analyzes the family work -concept in the Church's strategies and other official documents. The other article is based on a survey concerning the employees' views of family work. Families are seen as important partners, but in the parishes the role of family work seems to be challenging. Parish-workers usually do not see family work in the focus of their work.

In the next section *Early Childhood Education and Family supporting Well-being of Families* the articles deal with early childhood education and family work that can support the well-being of children and their families. The coordinators also cooperate with municipal early education and support the staff developing religious education. This means co-operation at operational as administrative levels and, above all, open debate about the bases and objects of the work.

The articles also present methods to evaluate and develop family work in parishes. The Bikva-method was used in the parish of Akaa. In Säkylä there was a project that gathered different family work organizations together.

When planning the family work and early childhood education in parishes it is important to notice also the fathers. Nowadays fathers want to take part in child care responsibility, and on the other hand, they have less motivation to give Christian education to their children.

In this section there is also an article based on the study undertaken to characterize the forms of social support parents receive for their parenthood in parish family clubs. The results show that parish family clubs are well placed to provide early support. By bringing people together, the parish facilitates access to peer support and a communal experience.

The last article in this book suggests that the changes in society are challenging from the viewpoint of early Christian education and family work in parishes. It is necessary to discuss how to increase the cooperation between parish workers and communal networks. Supporting community means that parish members and families should be involved in the planning and developing of the work.

Strengthening family work and early Christian education and care in parishes provides a way to deepen the theology concerning these themes. In the Christian tradition there is an image of parish as God's family. If we take this seriously, families and single persons cannot be seen as objects. Parish members should have an experience that in a parish they belong to the community in which everybody has his or her own task and active role.

Key Words: Christian education, developing, early childhood education, family work, parishes, professional identity

Themes: Church and parish, Education and training, Welfare and health

Published: Printed and Open Access www.diak.fi

SISÄLLYS

1 KIRKON VARHAISKASVATUS JA PERHETYÖ MUUTOKSESSA.....	13
<i>Minna Valtonen & Päivi Sutinen</i>	
1.1 Kirkon varhaiskasvatuksen ja perhetyön toimintakentät ja mahdollisuudet.....	15
2 LAPSI- JA PERHELÄHTÖINEN SEURAKUNNAN VARHAISKASVATUS.....	21
<i>Minna Valtonen</i>	
2.1. Lapsilähtöisiä kehittäjiä ja diakonisesti suuntautuneita sosiaalipedagogeja. Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajaksi opiskelevien ammatillisen identiteetin rakentuminen.....	23
<i>Päivi Sutinen</i>	
2.2 Kirkon perhetyön käsitteellistä tarkastelua.....	57
<i>Päivi Sutinen</i>	
2.3 Perhetyö seurakuntien työntekijöiden näkökulmasta.....	71
3 LAPSEN JA PERHEEN HYVINVOINTIA TUKEVA VARHAISKASVATUS JA PERHETYÖ.....	87
<i>Riikka Reina</i>	
3.1 Päiväkotipyhäkouluista mentorointiin – yhteiskunnan varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen mentorointi haastaa seurakuntien työntekijöitä edelleen	85
<i>Hanna-Mari Yogaswaran & Tiina Vähämaa</i>	
3.2 Laatu ja sen sanoittamista perhetyössä.....	103
<i>Outi Mäntynen</i>	
3.3 Hyvinvointia edistävä perhetyö on avain parempiin perhepalveluihin.....	119

<i>Noora Hynynen</i>	
3.4 Tilaa isille – tutkimuksesta nousevia kehittämissuhteita seurakunnan varhaiskasvatukseen.....	133
Johanna Laurinen	
3.5 Kirkko, joka arvostaa lasta, pitää huolta lapsen vanhemmista.....	149
4 KIRKON VARHAISKASVATUKSEN JA PERHETOIMINNAN TULEVAISUUS.....	167
<i>Minna Valtonen ja Päivi Sutinen</i>	
4.1 Yhteiskunnalliset muutokset haastavat kirkon varhaiskasvatusta ja perhetyötä.....	169
Kirjoittajat.....	176

1
KIRKON VARHAISKASVATUS
JÄ PERHETYÖ MUUTOKSESSA

1.1 KIRKON VARHAISKASVATUKSEN JA PERHETYÖN TOIMINTAKENTÄT JA MAHDOLLISUUDET

Kirkon varhaiskasvatus ja perhetyö tavoittavat vuosittain suuren joukon lapsia ja heidän vanhempiaan. Vaikka kirkon päiväkerhotoiminnan osallistujamäärät ovat vähentyneet kolmen vuosikymmenen aikana huomattavasti, sen piirissä oli edelleen vuonna 2014 yli 40 000 lasta. Lisäksi aamu- ja iltapäiväkerhot ja pyhäkoulut tavoittivat yhteensä noin 30 000 lasta. Perhekerhojen käyntikertoja tilastoitiin yli miljoona. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2014, 78–79.) Näiden perinteisten toimintamuotojen rinnalle on kuitenkin koko ajan kehitetty myös uudenlaista lapsia ja perheitä tavoittavaa toimintaa, esimerkiksi erilaisia tapahtumia tai projekteja.

Monissa seurakunnissa keskeinen osa perhetyöstä mielletään varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvaksi. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot tarjoavatkin luontevia mahdollisuuksia erityisesti pikkulapsiperheiden kohtaamiselle ja pienten lasten vanhemmuuden tukemiselle. Kirkon varhaiskasvatuksen linjausten mukaisesti keskeistä varhaiskasvatuksessa on kasvatuskumppanuus. *Lapsi on osallinen* -asiakirjassa tätä kuvataan perheen ja seurakunnan väliseksi vuorovaikutukseksi, läsnäoloksi ja rinnakkaiseloksi (Lapsi on osallinen 2008, 10). Myös seurakunnan varhaiskasvatuksessa työskentelevien ammattilaisten koulutukset antavat valmiuksia perheiden kohtaamiseen, yhteisölähtöiseen työskentelyyn sekä perhetyön moniammatillisten verkostojen rakentamiseen (Lapsi- ja perhetyön perustutkinto i.a; Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma 2015).

Samalla kun seurakuntien perhetyön ja varhaiskasvatuksen toimintakentät sisältävät paljon yhteisiä lähtökohia ja sisältöjä, kumpaaakin niistä tulee tarkastella myös laajemmin. Kirkon varhaiskasvatuksen piiriin kuuluu myös yhteistyö kunnallisen varhaiskasvatuksen kanssa ja erityisesti päivähoidon piirissä toteutuvan uskontokasvatuksen tukeminen. Tosin tämänkin toiminnan yhteydessä tavoitetaan myös lasten vanhempia.

Monikulttuuristumisen myötä päivähoidon uskontokasvatuksen toteuttaminen edellyttää uudenlaista ajattelua ja haastaa seurakuntien varhaiskasvattajien tehtävää päivähoidon uskontokasvatuksen mentoiminnin toteuttajana. Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajalta edellytetään kristillisen kasvatuksen asiantuntijuutta tilanteessa, jossa sen toteuttaminen on entistä enemmän nimenomaan kirkon ja seurakuntien vastuulla. Tämän rinnalla kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan tulee myös olla yhteiskunnallisen uskontokasvatuksen asiantuntija ja kehittäjä tilanteessa, jossa päiväkotien lapsiryhmät ovat yhä moninaisempia ja monikulttuurisempia. Muutoksessa eläminen, erilaisilla rajapinnoilla työskenteleminen sekä lasten ja perheiden erilaisten tilanteiden kohtaaminen edellyttävät ammattilaiselta tietoa eri uskonnoista ja kulttuureista, joustavuutta, reflektiivisyyttä ja eettisesti sensitiivistä työtettä.

Niukkenevat resurssit pakottavat sekä kuntien että seurakuntien varhaiskasvatuksen etsimään myös uusia yhteistyön ja verkostoitumisen muotoja. Yhteistyön lisäämiseen ohjaa myös Sipilän hallituksen kärkihankkeisiin kuuluva Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Sen yhtenä keskeisenä tavoitteena on kaikkien lapsille, nuorille ja perheille suunnattujen palveluiden sovittaminen yhteen lapsi- ja perhelähtöiseksi integroiduksi palvelujen kokonaisuudeksi. Tavoitteena on muodostaa paikallisesti sovellettuja perhekeskuksia, jotka kokoavat julkisten matalan kynnyksen palveluiden yhteyteen myös järjestöjen, seurakuntien ja vertaistuen palvelut. (Aula ym. 2016, 17–20.) Seurakunnille LAPE-muutosohjelma merkitsee siis ainutlaatuisuutta tilaisuutta liittyä entistä tiiviimmin osaksi monialaista yhteistyöverkostoa ja kehittää omaa lapsi- ja perhetyötään.

Laajasti määriteltynä kirkon perhetyöllä tarkoitetaan ”kaikkea sitä seurakuntien työntekijöiden ja vapaaehtoisten toimintaa, jolla vahvistetaan monimuotoisten perheiden ja niiden jäsenten hengellistä elämää, kasvua ihmisenä, keskinäistä välittämistä ja kunnioitusta, jaksamista vaikeissa elämäntilanteissa ja yhteyttä seurakuntaan” (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 7). Perhetyön -tai perhelähtöisen työtteen tulisi siis ilmetä kaikissa seurakun-

nan työmuodoissa. *Minäkö perhetyön tekijä?* -julkaisussa todetaankin, että vastuu laaja-alaisesta perhetyöstä ei kuulu ainoastaan lapsi- ja perhetyöntekijöille, vaan yhteistyöhön tarvitaan kaikkien työntekijöiden osaamista (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 3). Samalla kirkon perhetyö sisältää toimintaa, joka edellyttää erityisosaamista: perhetyö-käsitteen piiriin kuuluu myös kirkon tarjoama perheneuvonta.

Tässä julkaisussa liikutaan pääasiassa sellaisilla toiminta-alueilla, jotka sivuavat sekä kirkon varhaiskasvatusta että perhetyötä. Artikkeleissa tarkastellaan kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan työn ja identiteetin rakentumista sekä seurakuntien perhetyön kokonaisuutta ja eri työalojen työntekijöiden näkemyksiä siitä. Perhetyön osalta painopiste on ennalta ehkäisevässä, perheiden hyvinvointia tukevassa perhetyössä ja sen kehittämisessä. Tästä painopisteestä johtuen kirkon perheneuvontatyö rajautuu teoksen ulkopuolelle.

Minna Valtosen artikkeli on raportti sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajiksi opiskelevien ammatillisen identiteetin rakentumista tarkastelevasta tutkimuksesta. Tutkimusaineisto kerättiin vuosina 2013–2015 opintojaan suorittaneilta kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajilta. Aineisto osoittaa, että koulutuksen myötä opiskelijoiden kasvatuskäsitteet laajentuivat ja yhteisöllähtöinen työote vahvistui. Kristillisen kasvatuksen asiantuntijuus ja hengellisen työn tekijän identiteetti selkiytyivät. Sosionomin tutkinto, lastentarhan opettajan pätevyys ja kirkolliset opinnot toivat laaja-alaista yhteiskunnan palvelujärjestelmän osaamista ja yksilön elämäntapaan liittyvää ymmärrystä, joka luo puolestaan pohjaa kehittäville, lapsilähtöiselle työotteelle.

Päivi Sutinen tarkastelee kahdessa artikkelissaan kirkon perhetyön kokonaisuutta. Ensimmäisessä tutkimusartikkelissa tarkastellaan kirkon perhetyötä sitä sivuavien julkaisujen ja asiakirjojen kautta. Toisessa tutkimusartikkelissa kartoitetaan eri työalojen työntekijöiden näkemyksiä perhetyöstä ja sen jäsentymistä seurakunnissa. Aineisto kerättiin vuosina 2013–2015 sekä haastatteleamalla viiden seurakunnan eri työalojen työntekijöitä että eri tilanteissa jaetulla kyselylomakkeella, johon vastasi 108 seurakunnan työntekijää. Kirkon strategioissa perhe nähdään tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi, mutta perhetyön sijoittaminen seurakuntatyön kokonaisuuteen ja omaan työalaan osoittautuu haastavaksi. Toisaalta yhä enemmän perheiden huomioiminen ja perheiden kanssa yhdessä tekeminen nähdään kaikkien seurakunnan työalojen tehtäväksi, mutta yhteistyön vähäisyyden vuoksi ei

oikein osata hahmottaa kokonaisuutta. Perhetyö mielletään vahvasti kuu-
luvaksi varhaiskasvatuksen työalaa.

Valtosen ja Sutisen tutkimustyöt toteutuivat osana opetustyötä Diakonia-
ammattikorkeakoulussa. Tämä oli mahdollista Kirkkohallituksen myöntä-
män Kirke-tutkimusrahoituksen avulla.

Riikka Reina toteaa asiantuntija-artikkelissaan, että varhaiskasvatusta sää-
televien lakien ja asetusten muuttuessa kirkon ja seurakuntien tulee uudel-
leen löytää yhteiskunnallinen tehtävänsä ja paikkansa työssä lapsen parhaak-
si. 2000-luvulla ratkaisuna päivähoidon uskontokasvatuksen tukemiselle on
ollut mentorointi. Keskeisenä seurakuntien tehtävänä on tällöin olla tuke-
massa päiväkotien henkilökunnan roolia uskontokasvatuksen toteuttajana.
Tämä edellyttää monitasoista, sekä hallinnon että toiminnan tasolla toteu-
tuvaa yhteistyötä ja ennen kaikkea avointa keskustelua työn tekemisen ta-
voitteista ja lähtökohdista. Reinan mukaan luterilaisen mentorin erityinen
tehtävä on huolehtia vähemmistöjen oikeuksien ja näkemysten huomioi-
misesta. Tämä taas vaatii kirkon työntekijöiltä uudenlaista osaamista myös
muista uskonnoista ja uskontodialogin käytännöistä.

Hanna-Mari Yogaswaran ja **Tiina Vähämaa** kuvaavat artikkelissaan Bi-
kva-menetelmän soveltamista Akaan seurakunnan perhetyön arvioinnissa.
Menetelmän neljässä vaiheessa haastateltiin seurakuntalaisia, työntekijöitä,
johtajia ja luottamushenkilöitä. Prosessi mahdollisti seurakuntalaisten näke-
mysten huomioimisen perhetyön kehittämishaasteiden tarkastelussa. Tule-
vaisuudessa tämän tyyppisten menetelmien hyödyntäminen toiminnan ar-
vioinnissa ja kehittämisessä on entistä merkityksellisempää.

Outi Mäntynen kuvaa Säkylässä toteutettua PESUE-hanketta, jossa koot-
tiin yhteen perhekeskus-mallin tapaan paikkakunnalla toimivia järjestöjä,
neuvolatoimintaa sekä seurakunnan perhetyötä. Seurakunnalla oli hankkees-
sa keskeinen rooli: osa toiminnoista toteutui saman katon alla seurakunnan
toimitiloissa, ja seurakunta hallinnoi hanketta.

Noora Hynynen toteaa, että varhaiskasvatus on seurakuntien naisvaltai-
sin ala. Samalla suomalaiset perheenisät ottavat yhä enemmän kasvatus- ja
hoivavastuuta lapsistaan. Viime vuosikymmeninä on puhuttu uudesta isyy-
destä, jolla tarkoitetaan isien halua luoda emotionaalinen suhde lapsiinsa ja
osallistua lasten hoivaamiseen ja kasvattamiseen täysmittaisena vanhempa-
na. Uusi isyys on noussut merkittäväksi vanhemmuuden malliksi.

Tämän päivän isille ei kuitenkaan ole tarjolla mallia miehisyyden ja kristillisen kasvatuksen yhdistämisestä. Haastettu kirkko -katsauksen mukaan puolet suomalaisista miehistä pitää itseään kristittyinä, mutta vain kolmasosa haluaa antaa lapsilleen kristillistä kasvatusta (Haastettu kirkko 2012). Tilanne haastaa seurakuntien varhaiskasvatusta ja perhetyötä pohtimaan isien tavoittamista.

Johanna Laurinen tarkastelee perhetyön tarjoaman varhaisen tuen merkitystä. Artikkelin lähtökohtana on opinnäytetyönä toteutettu kyselytutkimus, jossa kartoitettiin seurakunnan avoimeen perhekerhoon osallistuvien vanhempien ja huoltajien kokemuksia siitä, minkälaista sosiaalista tukea he saavat perhekerhotoiminnasta vanhemmuuteensa. Tutkimus osoittaa, että perhekerhotoiminnan arvostaminen ja kehittäminen voi olla suora sijoitus lasten ja perheiden tulevaisuuteen.

Yhteiskunnalliset muutokset haastavat kirkon varhaiskasvatusta ja perhetyötä -artikkeli kokoaa tutkimus- ja asiantuntija-artikkeleiden antia. Millaista varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan ammatillista osaamista tarvitaan tulevaisuuden kirkossa? Mitkä voisivat olla varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan kehittämisen keskeiset painopisteet?

LÄHTEET

- Aula, Maria Kaisa; Juurikkala, Virva; Kalmari, Hanne; Kaukonen, Päivi; Lavikainen, Marjo ja Pelkonen, Marjaana 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 7.4. 2016. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1
- Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma 2015. Sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja, 210 op. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 21.3.2016. <http://www.diak.fi/hakijalle/Hakeminen%20koulutukseen/Koulutusohjelmat/sosiaalialanko/Sivut/Sosionomi-AMK--kirkon-varhaiskasvatuksen-ohjaaja.aspx>
- Haastettu kirkko 2012. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kirkon tilastollinen vuosikirja 2014. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 8.4.2016. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/8FF3D2FC3F969775C2257ED10027E905/\\$FILE/Kirkon_tilastollinen_vuosikirja_2014.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/8FF3D2FC3F969775C2257ED10027E905/$FILE/Kirkon_tilastollinen_vuosikirja_2014.pdf)
- Lapsi- ja perhetyön perustutkinto i.a. Viitattu 9.4.2016. http://www.seurakuntaopisto.fi/images/OPS_2015-08-11/LASTENOHJAAJA_ops.pdf.
- Lapsi on osallinen 2008. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirja. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Minäkö perhetyön tekijä? 2009. Suuntaviivoja perhelähtöisen työtteen vahvistamiseen seurakunnassa. Suomen ev.lut. kirkkohallituksen julkaisuja 2009:10. Helsinki: Kirkkohallitus. [http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/0/BE49CFC2044AD840C22576CC003C03CF/\\$file/Minako_perhetyon_tekija.pdf](http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/0/BE49CFC2044AD840C22576CC003C03CF/$file/Minako_perhetyon_tekija.pdf)

2

LAPSI- JA PERHELÄHTÖINEN SEURAKUNNAN VARHAISKASVATUS

Minna Valtonen

2.1 LAPSILÄHTÖISIÄ KEHITTÄJIÄ JA DIAKONISESTI SUUNTAUTUNEITA SOSIAALIPEDAGOGEJA – KIRKON VARHAISKASVATUKSEN OHJAAJIKSI OPISKELEVIEN AMMATILLISEN IDENTITEETIN RAKENTUMINEN

Työelämän muutoksissa identiteettityöstä on tullut yhä välttämättömämpää. Itsensä paikantamisessa ja määrittelyssä ei enää ole kysymys vain vapaaehtoisuudesta, vaan niistä on tullut työssä selviytymisen edellytys (Mahlakaarto 2010, 176–179). Ammatillisella identiteetillä näyttää olevan erityistä kysyntää ja relevanssia tilanteessa, jossa identiteetit muuten näyttäytyvät jollakin tavalla hauraina, muuttuvina tai ongelmallisina (Paloniemi ym. 2010, 20–21). Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajien ammatti on ollut muutoksessa koko historiansa ajan (Valtonen 2015).

Tässä artikkelissa tarkastelen sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajaksi opiskelevien ammatillisen identiteetin rakentumista koulutuksen aikana. Tutkimusaineisto muodostuu kristillisen varhaiskasvatuksen opintoihin sisältyneistä kirjallisista tehtävistä sekä opiskeluryhmälle pidetyn keskustelutilanteen litteroidusta tekstistä.

Kirkon varhaiskasvatuksen lähtökohtia

Kirkon varhaiskasvatuksessa on kysymys ensisijaisesti kasteopetuksesta, jonka tarkoituksena on tukea perheissä tapahtuvaa kristillistä kasvatusta. Kirkon varhaiskasvatuksen keskeiset raamatulliset lähtökohdat löytyvät kaste-

ja lähetyuskäskystä (Matt. 28:18–20) ja lasten evankeliumista (Mark. 10:13–16). Raamatullisten ja teologisten lähtökohtien lisäksi varhaiskasvatusta ja sen kehittämistä ohjaavat kirkkojärjestyksen kasvatusta koskevat pykälät sekä erilaiset kirkon piirissä laaditut kehittämissasiakirjat ja strategiat. Kirkkojärjestyksessä todetaan lyhyesti, että vanhemmille on annettu tehtävä antaa lapsille kristillistä kasvatusta ja tunnustuksen mukaista opetusta (KJ 3:1). Seurakunnat ja kummit tukevat vanhempia tässä tehtävässä. Lisäksi seurakunnan tulee huolehtia eri-ikäisten kristillisestä kasvatuksesta (KJ 3:2).

Kirkon varhaiskasvatusta ohjaavista strategioista ja kehittämissasiakirjoista ajankohtaisin on vuonna 2013 julkaistu Lapset seurakuntalaisina -asiakirja. Sen mukaan kirkon varhaiskasvatuksessa halutaan painottaa kokonaisvaltaista kasvua, lasta seurakuntalaisena sekä yhteistyötä perheiden kanssa. Asiakirjassa liitytään kristilliseen ihmiskäsitykseen, joka sisältää ajatuksen ihmisen kokonaisvaltaisuudesta: ihmistä tarkastellaan psykofyysis-sosiaalisena kokonaisuutena. Lapsen kokonaisvaltaisen kasvun tukeminen merkitsee hoidon, kasvatuksen ja opetuksen ulottuvuuksien läsnäoloa kasvatustoiminnassa. Hengellisyyttä ei tarkastella muusta elämästä irrallisena kirkon hallussa olevana seremoniana vaan luonnollisena osana lapsen ja vanhemman arkea ja elämää (Lapset seurakuntalaisina 2013, 16–17, 19). Lapsi seurakuntalaisena -ajattelu puolestaan korostaa sitä, että lapset ovat ”seurakunnan aarre ja siunaus”. Seurakunnan tulisi Jeesuksen esimerkin mukaisesti ”siunata lapsia, nostaa lapset keskelle seurakuntaa, esimerkiksi aikuisille”. (Lapset seurakuntalaisina 2012, 19.)

Lisäksi kirkon varhaiskasvatuksessa liitytään yhteiskunnan järjestämää varhaiskasvatusta koskeviin linjauksiin. Keskeinen kirkon varhaiskasvatusta ohjaava asiakirja on Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen (Stakes) julkaisema valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Vasu). Vasun tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista valtakunnallisesti, ohjata sisällöllistä kehittämistä ja luoda osaltaan edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2014, 8.) Lapsen myönteistä minäkäsitystä, ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä ajattelun kehittymistä voidaan tukea hyvällä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudella (Petäjä 2008, 122). Kirkon varhaiskasvatuksessa sitoudutaan Vasun varhaiskasvatuseräajatteluun siten, että ”kirkon varhaiskasvatuksen ensisijaisena perustana on kirkon oma arvo-

pohja ja kristillisen uskon keskeisistä sisällöistä lähtevät tavoitteet”. (Lapsi on osallinen 2008, 11.)

Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset heijastuvat yleensä välittömästi myös kirkon työhön ja toimintaan. Kirkon varhaiskasvatuksen toteuttaminen on aina sidoksissa kontekstiin. Perheiden arjessa ja elämänympäristössä tapahtuneet muutokset ovat haastaneet kirkossa työskenteleviä ideoimaan ja kehittämään uusia toimintamuotoja sekä rakentamaan yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Vuosikymmenten aikana kirkossa on kehitetty uusia toimintamalleja vastauksena perheiden ja lasten tarpeisiin. Esimerkiksi päiväkerhotoiminta käynnistyi sodan jälkeen perheiden pyynnöstä tilanteessa, jossa naisten työssä käynti yleistyi. (Valtonen 2015, 188–194.) Viime vuosina on puolestaan kehitetty avoimia perhekerhoja ja erilaisia perhetapahtumia, jotka tavoittavat paremmin moninaisissa tilanteissa eläviä perheitä.

Kasvatuksellisten ja hengellisten lähtökohtien lisäksi kirkon varhaiskasvatuksen toimintamuodoista on löydettävissä myös diakoninen ulottuvuus. Tämä toteutui esimerkiksi 1990-luvun lama-aikana kehitetyissä kaakaopyhäkouluissa, joissa tarjottiin lapsille myös välipalaa. Launosen (2008, 232–234) mukaan kirkon kasvatustyössä onkin kristillisen kasvatuksen rinnalla myös diakoninen ja sosiaalipedagoginen ulottuvuus, ja nämä kolme painottuvat eri aikoina ja eri toimintaympäristöissä hieman eri tavoin.

Kirkon varhaiskasvatuksen asiantuntijat ja työkenttä

Kirkon varhaiskasvatuksen kenttä on monitahoinen, ja siinä työskentelee mittava joukko asiantuntijoita. Myös ammattinimikkeet vaihtelevat seurakuntakohtaisesti. Vaikka tässä artikkelissa painopiste on kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajissa, luon lyhyen katsauksen myös muihin varhaiskasvatuksen ammattilaisten tehtäviin.

Suurin ammattiryhmä kirkon varhaiskasvatuksessa on **lastenohjaajat**, jotka työskentelevät pääasiassa päiväkerhotoiminnassa sekä aamu- ja iltapäiväkerhoissa. Lastenohjaajilla on taustallaan lapsi- ja perhetyön perustutkinto, joka on 180 osaamispuheen laajuinen toisen asteen koulutus (Piispainkokous 2009, 92–97).

Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajien tai lapsityönohjaajien työ on varhaiskasvatuksen koordinoimista, suunnittelua ja kehittämistä. Lisäksi he tekevät yhteistyötä yhteiskunnan varhaiskasvatuksen, opetustoimen ja eri jär-

jestöjen kanssa. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.) Useissa seurakunnissa varhaiskasvatuksen ohjaaja toimii myös lastenohjaajien esimiehenä. Työalojohtajina ja esimiehinä toimimisen edellytyksenä pidetään Kirkon johtamiskoulutukseen sisältyviä työalan ja aluetyön johtamisen opintoja (Kirkon johtamiskoulutusohjelma 2005).

Perhetyöstä tai varhaiskasvatuksesta vastaavan papin tehtävänkuva voi olla varsin moninainen. Lapsityön teologien sivustolla (Kirkon lapsityön teologit i.a) perustehtäviksi todetaan seurakunnan lapsi- ja perhetyön kehittäminen yhdessä lapsityönohjaajan, vastaavan lastenohjaajan ja lapsityön tiimin kanssa. Lisäksi pappi johtaa varhaiskasvatuksen jumalanpalveluselämää ja pitää lasten ja perheiden näkökulmaa esillä yhteisessä seurakunnan jumalanpalveluselämässä. Hän on varhaiskasvatuksen ohjaajan tavoin myös uskontopedagoginen asiantuntija sekä varhaiskasvatuksen ja lasten puolesta puhuja seurakunnassa ja yhteiskunnassa. Papit ovat myös käytännön toimijoita, jotka osallistuvat niin jumalanpalvelusten toteutukseen, perhekerhon ohjaamiseen kuin päiväkotiyhteistyöhönkin.

Seurakuntien toimijoiden tukena toimivat lisäksi hiippakuntien **kasvatuksen hiippakuntasihiteerit tai asiantuntijat**. Kirkkohallituksessa varhaiskasvatukseen liittyvistä kysymyksistä vastaavat Kasvatuksen ja perheasiain yksikön **asiantuntijat**. Kirkkohallituksella on kokonaisvaltainen kirkon varhaiskasvatuksen kehittämistehtävä ja vastuu sitä koskevista linjauksista. Lisäksi Suomen evankelis-luterilaisten seurakuntien lapsityön keskus (SLK) toimii kirkollisen lapsi- ja perhetyön palvelu- ja yhteistyöjärjestönä. Järjestön tavoitteena on tukea seurakuntien varhaiskasvatusta muun muassa tuottamalla varhaiskasvatukseen liittyvää materiaalia ja järjestämällä erilaisia koulutuksia. Muita yhteistyökumppaneita kirkollisen varhaiskasvatuksen kentällä ovat myös Suomen poikien ja tyttöjen keskus (PTK), Suomen Lähetysseura, Seurakuntaopiston Agricola sekä eri herätysliikkeiden toimijat.

Kirkon varhaiskasvatus toteutuu seurakunnassa monimuotoisena toimintana, jossa keskeistä on yhteistyö vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuksen historialliset juuret, pyhäkoulutyö ja päiväkerhotyö ovat edelleen tärkeitä toimintamuotoja (Valtonen 2015). Vaikka pyhäkoululaisten määrä on monissa seurakunnissa vähenemässä, on myös paikkakuntia, joissa pyhäkoulu toimivat vireästi (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2014, 81). On myös kehitelty uudenlaisia sisällön ja ajankohdan ja otsikoinnin variaatioita, kuten

esimerkiksi perhepyhäkouluja, sunnuntaikerhoja, arkipyhäkouluja ja kaa-
kaopyhäkouluja.

Päiväkerhoihin osallistuvien lasten määrä on vuosikymmenten aikana laske-
nut, mutta vieläkin kerhot tavoittavat reilun viidenneksen (22,9 %) 3–6-vuo-
tiaiden ikäluokasta. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2014, 78–80). Päiväker-
holaisten määrän laskuun on vaikuttanut erityisesti kunnallisen päivähoi-
to-oikeuden laajeneminen. Samoin maksuttoman esiopetuksen voimaantu-
lo vuonna 2003 vähensi päiväkerhoon osallistuvien kuusivuotiaiden mää-
rää (Haastettu kirkko 2012, 141). Päiväkerhoon osallistuvien määrä vaihte-
lee paikkakuntaakohtaisesti huomattavasti. Pienimmät osallistujamäärät ovat
Helsingin hiippakunnassa, jossa toimintaan osallistui 7,6 % ikäryhmästä ja
suurimmat Lapuan hiippakunnassa, jossa toimintaan osallistui peräti 37,1
% ikäryhmästä. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2014, 82.)

Lapsille suunnatun toiminnan lisäksi seurakunnissa järjestetään perheta-
pahtumia ja perhekerhoja, jotka kokoavat yhteen lapsia ja heitä hoitavia ai-
kuisia. Vuoden 2014 aikana perhetapahtumien määrä kasvoi (16 %) ja ne
kokosivat myös paljon osallistujia. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2014,
80.) Perhekerho-toimintaa on seurakunnissa eri nimikkeillä: kokoontumi-
sia voidaan kutsua muun muassa avoimiksi perhekerhoiksi, vanhempi-lap-
si-kerhoiksi, vauvakerhoiksi tai perhekahviloiksi. Perhekerhoihin osallistu-
vien määrä on viime vuosina ollut kokonaiskirkon tasolla hienoisessa las-
kussa, mutta tässäkin on paikkakuntaakohtaisia eroja. Helsingin ja Turun
hiippakunnissa perhekerhojen kävijämäärät ovat hieman kasvaneet vuosina
2010–2014. Kokonaisuudessaan kirkon tilastot osoittavat, että seurakun-
nissa halutaan kehittää ja resursoida perhetoimintaan sekä perhelähtöisyy-
teen ja kasvatuskumppanuuteen. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2014, 80.)

Näiden lisäksi seurakuntien varhaiskasvatuksessa järjestetään kirkkohet-
kiä, leiri- ja kesätoimintaa sekä erilaisia tapahtumia. Monissa seurakunnis-
sa on varhaisiän musiikkikasvatusta, musiikkileikkikouluja ja kuoroja. Yhä
useammassa seurakunnissa lähetetään 1–5-vuotiaille pikkulapsille syntymä-
päivätervehdyksiä ja järjestetään koko ikäluokalle suunnattuja kutsutilai-
suuksia, esimerkiksi viisivuotissyntymäpäiviä. Esimerkkinä uudentyyppi-
sestä pikkulapsiperheitä tavoittavasta toiminnasta on Helsingin seurakun-
tayhtymässä kehitetty Pienelle Parasta -hanke, jonka puitteissa vauvaperheil-
le lähetetään kotiin virikemateriaalia kristilliseen kasvatukseen ja tarjotaan
erilaisia tapahtumia. Hankkeella on myös nettisivut, joilla on tietoa muun

muassa ristiäisistä, linkit paikallisseurakuntien sivuille sekä erilaisia materiaaleja. (Pienelle parasta i.a.)

Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaaminen

Ammattinimikettä koskevassa ydinosaamiskuvauksessa kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan työtä kuvataan koordinoinniksi, suunnittelemiseksi, toteuttamiseksi ja kehittämiseksi (Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaaminen 2011). Työn kuva voikin olla varsin laaja siten, että siihen kuuluu varhaiskasvatukseen sisältyvien tehtävien lisäksi vaikkapa rippikoulu-työtä, diakonista perhetyötä, vapaaehtoistyön koordinoointia ja jumalanpalvelusten suunnittelua yhteistyössä muiden seurakunnan työalojen kanssa. Yhä tärkeämpää on myös yhteistyöverkostoissa toimiminen muun muassa kunnallisen varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa.

Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaaminen muodostuu kuvion 1 mukaisesti neljästä osa-alueesta: hengellisen työn osaamisesta, organisaatio- ja kehittämisosaamisesta, pedagogisesta osaamisesta sekä yhteisöllisestä ja yhteiskunnallisesta osaamisesta. Työn ytimessä ovat lapset ja perheet. Työtä ohjaavat kirkon hengelliseen virkaan kuuluva hengellisen työn osaaminen, kristilliseen uskoon perustuva arvo-osaaminen sekä läsnäolemisen taito. Ohjaus-, koulutus ja vuorovaikutustaidot nähdään kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan työn ydintaidoiksi, ja ne liittyvät kaikkiin neljään ydinosaamisalueeseen. (Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaaminen 2011.)

Hengellisen työn osaaminen sisältää kristillisen uskon sisällön tuntemisen, eettisen ja arvo-osaamisen, diakonisen osaamisen, sielunhoidollisen työtöteen, jumalanpalveluselämän ja ehtoolliskasvatuksen osaamisen sekä musiikin monipuolisen käytön. Pedagoginen osaaminen merkitsee muun muassa yksilön kehityksen tuntemista, kasvatusajattelun ja varhaispedagogiikan tuntemusta, kristillisen kasvatuksen ja uskontokasvatuksen osaamista sekä kasvatuskumppanuuden ja perhelähtöisen työtöteen osaamista. Pedagogiseen osaamiseen sisältyy myös erityispedagogiikan tunteminen sekä hengellinen työ verkossa. Yhteisöllisessä ja yhteiskunnallisessa osaamisessa korostuvat toimintaympäristön kehityksen ja muutoksen tunteminen sekä verkosto-osaaminen. Myös monikulttuurisuuden ja -uskontoisuuden kohtaaminen on tärkeää. Organisaatio- ja kehittämisosaaminen sisältää työn koordinoimisen ja organisoimisen taidot, projekti- ja prosessiosaamisen sekä seurakun-

nan varhaiskasvatuksen kehittämisen osana paikkakunnan varhaiskasvatus-
ta. Myös persoonallinen ja ammatillinen kasvu sisältyvät tähän. (Kirkon var-
haiskasvatuksen ohjaajan ydinosaaminen 2011).

KUVIO 1. Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaamisalueet (Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaaminen 2011).

Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan koulutus

Diakissa 2012 alkanut sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja -koulutus on laajuudeltaan 210 opintopistettä (op) ja koulutuksen kesto on noin 3,5 vuotta. Koulutus sisältää 90 opintopisteen laajuiset kirkon alan opinnot, aikuis- ja nuorisososiaalityön opintoja sekä yhteensä vähintään 60 opintopistettä varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintoja.

Uuden koulutuksen myötä lapsityönohjaajan pätevyyden tuoneet Kirkon varhaiskasvatuksen erikoistumisopinnot (KVEO) päättyivät. KVEO-koulutus oli laajuudeltaan 30 opintopistettä, ja se toteutettiin ammattikorkeakoulun erikoistumisopintoina Diakin ja Seurakuntaopiston Lapsityön instituutin yhteistyönä. KVEO-opintoihin osallistumisen pohjakoulutuksena oli nuorisotyönohjaajan, lastentarhanopettajan, peruskoulun luokanopettajan, sosiaalikasvattajan tai teologian kandidaatin tutkinnot. Opinnot si-

sälsivät muun muassa kristillisen varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön perehtymistä, kirkollisen ja yhteiskunnallisen varhaiskasvatuksen asiantuntijuusopintoja sekä johtamis- ja kehittämispintoja.

Uusi kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajakoulutus on rinnakkainen diakonin ja kirkon nuorisotyönohjaajan koulutuksen kanssa. Opetussuunnitelmat etenevät pitkälle samansisältöisesti, esimerkiksi kirkon alan opintojen osalta eroavaisuuksia on vain asiantuntijuusopinnoissa (20 op), harjoittelussa ja opinnäytetyössä.

Diakin opetussuunnitelmat rakentuvat ilmiölähtöisesti ja ne ovat osaa misperustaisia. Opinnöt sisältävät aikuissosiaalityön opintoja, pitkän sosiaalialan työkentällä toteutuvan aikuis- tai nuorisososiaalityön harjoittelun, varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintoja sekä niihin liittyvän pedagogisen harjoittelun. Opinnäytetyö liittyy sekä varhaiskasvatukseen että kirkon työhön. Koulutus toteutuu monimuoto-opintoina. Ne pitävät sisällään lähiopetusta, etätehtäviä ja harjoitteluja. Teoreettisia opintoja voi hyvin suorittaa oman työn ohessa, mutta harjoittelun suorittaminen edellyttää usein opintovapaan ottamista tai muuta järjestelyä, joka mahdollistaa kokopäivätoimisen työskentelyn.

Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajakoulutuksen aloittamisen jälkeen Diakissa on tehty opetussuunnitelmauudistus, jonka yhteydessä myös kirkon alan koulutusten opetussuunnitelmat uudistettiin (Koistinen ym. 2015). Uuden, 2015 käyttöön otetun opetussuunnitelman (Ops2015) laatimises sa hyödynnettiin myös kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja -opiskelijoilta kerättyä palautetta: Varhaiskasvatuksen pedagogisia opintoja vahvistettiin ja seurakuntaharjoittelun paikka siirrettiin lähemmäs kirkon varhaiskasvatuksen asiantuntijuusopintoja.

Ammatillinen identiteetti tutkimuskohteena

Kirkon hengellisen työn työntekijöiden ja kirkon virkaan opiskelevien ammatti-identiteettiä on tutkittu viime vuosikymmenen aikana Kirkkohallituksen rahoittaman Kasvu kirkon työntekijäksi -hankkeen puitteissa. Launosen (2009) vuosina 2004–2008 toteuttamassa pitkittäistutkimuksessa seurattiin Diakin ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun (nykyisin Centria) kirkon alan opiskelijoiden, diakonien, diakonissojen ja kirkon nuorisotyönohjaajien ammatillisen motivaation, osaamisen ja identiteetin rakentumisen

ta opintojen aikana. Salomäen (2008) tutkimus tarkasteli kirkolliselle alalle hakeneiden uskonnollista taustaa ja uranvalintaa. Valtosen (2009) narratiivisessa tutkimuksessa tarkasteltiin kirkon nuorisotyönohjaajaksi opiskelevien ammatillisen identiteetin ja spiritualiteetin muotoutumista opintojen aikana. Juntunen (2011) on puolestaan tutkinut diakoniatyöntekijöiden kokemuksia taloudellisesta auttamisesta muun muassa työmotivaation ja asiantuntijuuden näkökulmista. Tutkimus osoitti, että diakonian ydinolemus ja työntekijöiden professionaalisuutta koskeva itseymmärrys kumpusi tavalla tai toisella spiritualiteetista. (Juntunen 2011, 112–113).

Lisäksi on tutkittu papiksi opiskelevien uravalintaa ja opiskeluprosessia (Niemelä & Salminen 2013), kirkon oppilaitostyöntekijöiden identiteettiä (Juntunen & Valtonen 2013) ja kanttoreiden ammatillista identiteettiä (Huhtanen 2013). Hiljattain valmistui myös lastenohjaajien osaamista tarkasteleva kyselytutkimus (Rantanen & Battilana 2015), joka liittyy sisällöllisesti Kasvu kirkon työntekijäksi -tutkimussarjaan. Julkaisu on osatutkimus meneillään olevasta lastenohjaajan työtä käsittelevästä pitkittäistutkimuksesta, jossa tarkastellaan lastenohjaajien osaamista ja ammatillisen identiteetin kehittymistä. (Rantanen & Battilana 2015, 2.) Kyselytutkimus osoittaa, että lastenohjaajilla on vahvaa, monipuolista pedagogista osaamista ja että he sitoutuvat kirkon arvoihin. Monikulttuuriseen kasvatustyöhön lastenohjaajat kokevat tarvitsevansa tukea. (Rantanen & Battilana 2015, 61–62.) Lisäksi lastenohjaajien työtä ovat eri näkökulmista tarkastelleet pro graduissaan muun muassa Jalovaara (2008), Muhonen (2005) ja Lietzén (2000).

Spiritualiteetti osana ammatillista identiteettiä

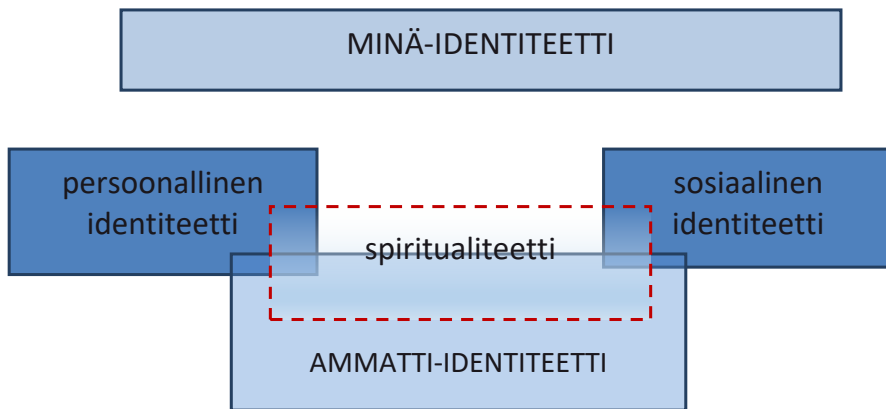
Ammatillisen identiteetin lähtökohdat ovat yksilön menneisyyden kokemuksissa, mutta samalla siinä on kysymys koko elämän kestävästä prosessista. Se muodostuu monista eri osa-alueista, ja siihen vaikuttavat elämänhistorian lisäksi elämäntilanne, arvot ja uskomukset, käsitykset itsestä ja työstä sekä työhön liittyvästä kehittämisestä. Uudet tilanteet, niiden sisältämät vaatimukset ja mahdollisuudet saavat aikaan erilaisia minäkäsityksiä, jotka yksilö suhteuttaa aiemmin kokemaansa.

Koska ammatti-identiteetti on monitahoinen ja muuttuva, sen ydintä on vaikea tavoittaa määrittelyin tai selityksin. Erään tarkastelumahdollisuuden tarjoaa narratiivinen lähestymistapa. Siinä identiteettiä tarkastellaan dynaa-

misena prosessina, jota tuotetaan tekemällä kertomuksia omasta elämänsä historiasta sekä omasta tavoiteltavasta, toivottavasta ja tulevasta minästä. (Mahlakaarto 2010, 178; Valtonen 2009.) Kertominen liittyy yksilön kokemukset osaksi laajempaa elämäkertomusta ja auttaa näkemään tapahtumat uudessa valossa (Heikkinen & Huttunen 2002, 175). Kertomusten avulla hän voi myös uskottavalla tavalla rakentaa omaa identiteettiään

Ammatti-identiteetti voidaan ymmärtää osaksi yksilön persoonallista ja sosiaalista identiteettiä (Valtonen 2009, 43; Jokinen 2002, 126–129). Kirkon nuorisotyönohjaajien ammatillista identiteettiä ja spiritualiteettiä tarkastelevassa tutkimuksessa rakentui tutkimustulosten pohjalta malli, jossa spiritualiteetti liitettiin osaksi ammatillisen identiteetin tarkastelua (kuvio 2).

KUVIO 2. Ammatillisen identiteetin ulottuvuudet ja spiritualiteetin ilmeneminen (Valtonen 2009, 224)

Tutkimus osoitti, että laajasti ymmärrettynä spiritualiteetti on osa persoonallista ja sosiaalista identiteettiä, mutta se voi olla myös merkittävä osa ammatti-identiteettiä. Kaksoistutkintoa suorittaneista opiskelijoista osa suuntautui yhteiskunnallisiin tehtäviin ja osa hengelliseen työhön kirkossa tai kristillisessä järjestössä. Luja sidos johonkin uskonnolliseen yhteisöön tai vahva spiritualiteetti eivät kuitenkaan merkinneet välttämättä sitä, että opiskelijan ensisijaisena vaihtoehtona olisi ollut kirkon piirissä tehtävä työ. Myös yhteiskunnalliset auttamistyön tehtävät nähtiin mahdollisuutena toteuttaa kutsumusta, jonka lähtökohdat ovat hengellisiä. (Valtonen 2009, 223–224.)

Kirkon oppilaitostyöntekijöiden identiteettiä tarkastelevassa tutkimuksessa (Juntunen & Valtonen 2013) identiteettiä hahmotettiin erilaisista neuvottelun tiloista käsin. Ammatillisessa tilassa työntekijä neuvotteli ja rakensi käsitystään omasta ammattiosaamisestaan ja sen merkityksestä ja arvosta. Tätä oppilaitostyöntekijän ammatillista tilaa määrittivät erilaiset yksilöllisen, yhteisöllisen ja hengellisen auttamisen muodot ja niissä tarvittava asiantuntijuus. Toinen neuvottelun tila oli sosiaalinen tila, joka kuvasi oppilaitostyöntekijän kokemuksia erilaisten sosiaalisten ryhmien jäsenenä. Osa heistä koki ulkopuolisuutta sekä oppilaitosten että seurakunnan sosiaalisissa verkostoissa. Osa taas liikkui luontevasti eri instituutioiden välillä ja sopeutui vaivattomasti niiden sosiaalisiin verkostoihin. Kolmas tila oli toiminnallinen tila, jossa tarkasteltiin ammatillisia työtehtäviä ja osallistumista oppilaitoksen toimintaan. Tämän selkeä hahmottaminen vaikutti olevan merkittävää uran alkuvaiheessa, mutta lopulta toiminnallinen tila rakentuu ammatillisen ja sosiaalisen tilan kautta. Neljäntenä tilana tutkimuksessa nousi esille spirituaalinen tila, joka merkitsi perustavanlaatuista pohdintaa siitä, kuka oppilaitostyöntekijä on, mitä hän on tekemässä ja mitkä ovat hänen työssänsä tavoitteet ja seuraukset. Tähän liittyivät myös sellaiset teemat kuin esimerkiksi ilmapiiri, moniäänisyys, katsomukset, toivo, armo ja hengellisyys. (Juntunen & Valtonen 2013, 210–211.)

Sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan koulutus tuottaa kolmoiskelpoisuuden. Opiskeluaikana korostuu erilaisissa rooleissa ja työympäristöissä toimiminen, oli sitten kysymys aikuissosiaalityön kentästä, päivähoidosta tai kirkon varhaiskasvatuksesta. Jo viimeksi mainittu sisältää työtehtäviä, joiden arvolähtökohdat ovat keskenään jännitteisiä: seurakunnan työntekijänä kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja edustaa kristillisiä arvoja, ja hänen tehtävänä on tukea perheissä tapahtuvaa kristillistä kasvatusta. Päivähoidon uskontokasvatuksen mentorina toimiessaan hän on kuitenkin tunnustuksettoman uskontokasvatuksen asiantuntijana, jonka tulee tuntea ja huomioida eri uskontojen ja vakaumusten ominaislaatua hyvin laajasti. Erilaisten ammatillisten roolien vuorottelu on siis merkittävä osa kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan työtä.

Tutkimuksen tavoite, tutkimusympäristö ja aineiston rakentuminen

Sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijoiden identiteettiä tarkasteleva tutkimus toteutettiin Diakissa vuosina 2013–2015. Tänä aikana Diakissa opiskeli kaksi koulutusryhmää, joista ensimmäinen aloitti tammikuussa 2012 ja toinen tammikuussa 2014. Tutkimusaineisto kerättiin pääasiassa ensimmäisen ryhmän opiskelijoilta. Koska opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa opintoja oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa mukaisesti, ryhmään liittyi opintojen loppuvaiheessa mukaan muutama opiskelunsa myöhemmin aloittanut henkilö ja heidän tekstinsä ovat myös mukana Hengellinen matkapäiväkirja -tutkimusaineistossa.

Tammikuussa 2012 aloittaneessa ryhmässä oli kirkon varhaiskasvatuksen opiskelijoita kaiken kaikkiaan 28. Osalla heistä oli jo kokemusta kirkon varhaiskasvatustyöstä sekä pohjakoulutusta, joita oli mahdollista hyödyntää osana tutkintoa aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen (AHOT) menettelyn mukaisesti, ja he valmistuivat muuta ryhmää nopeammin. Keväällä 2013 kristillisen varhaiskasvatuksen opintoihin osallistui 21 opiskelijaa, mutta heistäkin kolmella osa kevääseen sijoittuvista opinnoista oli ahotoitu. Kaikki opiskelijat olivat naisia.

Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata opiskelijan ammatillisen identiteetin rakentumista siten, että painopisteenä on ensisijaisesti kirkon työntekijän identiteetin tarkastelu. Koska opiskelijat saivat kelpoisuuden myös sosionomin ja lastentarhanopettajan työhön, näihin liittyvät teemat kulkivat myös aineistossa mukana. Tutkimuskysymys on, miten ammatillinen identiteetti ilmenee opiskelijoiden teksteissä ja haastatteluissa.

Tutkimusaineisto muodostui opiskelijoiden teksteistä ja haastattelusta. Koska tutkimuksessa seurattiin opiskelijoiden prosessia, aineisto kertyi vähitellen: ensimmäinen aineisto koottiin keväällä 2013 ja viimeiset kirjalliset tekstit keväällä 2015. Loppuvaiheeseen liittyvät aineistot koottiin kuuden kuukauden sisällä. Myös analyysi toteutettiin kahdessa vaiheessa: Minä kasvattajana -aineisto analysoitiin omana kokonaisuutenaan. Toisessa vaiheessa tarkasteltiin loppuvaiheen aineistoa, joka muodostui ryhmähaastattelusta ja opiskelijoiden raporteista. Seuraava taulukko 1 kuvaa tutkimusaineiston muodostumista ja analyysin vaiheita.

TAULUKKO 1. Tutkimusaineiston ja analyysin rakentuminen 2013–2015

AJANKOHTA	AINEISTO	ANALYYSIN VAIHEET
KEVÄT 2013	Minä kasvattajana -esseet (n=16, kokonaislaajuus 62 sivua), Kristillinen varhaiskasvatus -opintokokonaisuuden palautelomakkeet (n=21)	Opintojen alkuvaiheen aineisto, joka analysoitiin ensimmäisessä vaiheessa. Aineistolähtöisen analyysin tuloksena nousseita teemoja käytettiin lähtökohtana ryhmäkeskustelussa.
SYKSY 2014	Ryhmähaastattelu, kahdeksan osallistujaa, kesto 89 min., (litteroidun tekstiaineiston laajuus 22 sivua)	Opintojen loppuvaiheen aineisto, joka analysoitiin toisessa vaiheessa. Menetelmänä oli aineistolähtöinen analyysi.
SYKSY 2014/ KEVÄT 2015	Seurakuntaharjoittelun raportit (n=6, kokonaislaajuus 59 sivua)	
KEVÄT 2015	Hengellinen matkapäiväkirjani -esseet (n= 10, kokonaislaajuus 62 sivua)	

Minä kasvattaja -aineisto rakentui opiskelijoiden kirjoittamista esseistä, joissa he pohtivat omaa kasvattajan identiteettiään. Tehtävän ohjeistuksessa opiskelijaa pyydettiin kuvaamaan omaa kasvatusnäkemystä ja sen kehittymistä vuosien aikana sekä pohtimaan, mistä oman ajattelun vaikutteet ovat peräisin. Tehtävän tekeminen ajoittui toisen lukuvuoden alkuun. Opiskelijoilla oli silloin takanaan aikuissosiaalityön opintoja, niihin liittyvä pitkä harjoittelu sekä teologiset perusopinnot.

Ryhmähaastattelu – tai pikemminkin ryhmäkeskustelu – toteutui kuudennen lukukauden lopulla, jolloin takana olivat aikuissosiaalityön harjoittelu, pedagoginen harjoittelu, seurakuntaharjoittelu sekä näihin liittyneet teoriaopinnot. Keskustelutilanne osui opintojen kannalta kiireiseen ajankohtaan, ja siihen osallistui kahdeksan opiskelijaa. Heistä neljä oli kirjoittanut myös Minä kasvattajana -tekstin. Muilla keskustelijoilla tämä tehtävä oli ahot-menettelyn myötä katsottu suoritetuksi aiemman työkokemuksen ja koulutusten perusteella.

Harjoitteluraporteissa opiskelijat kuvasivat seurakuntaharjoittelun prosessiaan ja pohtivat kirkon varhaiskasvatustyön kehittämiskohtia. Hengelliset

matkapäiväkirjat ovat vapaamuotoisia kirjoitelmia, jotka tuotettiin asian-
tuntijuusopintojen yhteydessä. Opiskelijat pohtivat omaa elämäänsä, opis-
keluaan, ammatillisuuttaan ja kutsumustaan hengellisten teemojen kautta.

Tutkimusaineiston analyysin kannalta haastavaa oli se, että eri aineistojen
tuottamiseen osallistuivat osin eri opiskelijat. Sekä Minä kasvattajana -teksti
että jokin loppuvaiheen aineistoista (haastatteluaineisto, harjoitteluraportti
ja/tai hengellinen matkapäiväkirja) on saatavilla vain yhdeksältä opiskelijal-
ta. Kuusi opiskelijaa on kirjoittanut vain Minä kasvattajana -tekstin, ja vii-
si opiskelijaa on osallistunut jonkin tai joidenkin loppuvaiheeseen liittyvän
aineiston tuottamiseen mutta ei ole kirjoittanut Minä kasvattaja -tekstiä.

Koko aineisto numeroitiin saapumisjärjestyksessä: ensimmäinen opiskelija
sai numeron 1, viimeisin numeron 23. Se, mistä aineistosta teksti on peräi-
sin, selviää koodin edessä olevasta kirjaimesta: M merkitsee Minä kasvatta-
jana -aineistoa, R merkitsee ryhmähaastattelua, H harjoitteluraporttia ja P
hengellistä matkapäiväkirjaa.

Minä kasvattajana -aineiston analyysin tulokset: opintojen alkuvaiheeseen liittyvät kysymykset

Ammattikasvattajan rooli

Opiskelijat kirjoittivat Minä kasvattajana -aineiston kolmannen opiskelulu-
kukauden alussa, jolloin meneillään olivat vielä alkuvaiheen opinnot. Tekst-
teistä ilmenee opiskelijoiden aiempi kasvatusalan koulutus ja työkokemus
mutta myös sen puuttuminen. Kirjoittajista yhdeksällä oli seurakunnan las-
tenohjaajan työkokemusta ja siihen valmistava toisen asteen koulutus, ja kah-
della opiskelijalla oli taustallaan muu seurakunnan hengellinen työ sekä kir-
kollinen koulutus. Kuudella opiskelijalla ei ollut aiempaa työyhteyttä seu-
rakuntaan. Ainakin kahdella opiskelijalla oli työkokemusta päiväkodista.

Koko aineiston läpäisevänä keskeisenä teemana oli oman ammattikasvat-
tajan roolin pohtiminen. Sitä peilattiin teksteissä omiin kokemuksiin lap-
suuden perheessä mutta myös vanhempana ja erilaisten sosiaalisten verkos-
tojen jäsenenä.

*Luonteeltani olen impulsiivinen ja lapsuuden perheessäni ei ole hyväksyt-
ty erilaisia tunteentiloja. Omien lasteni kanssa joudun opettelemaan lap-*

sen vihan ja pettymyksen sietämistä. Kasvattajana kasvan kokoajan mutta nyt koen olevani rennompi mutta edelleen vaadin itseltäni liikaa. Haluan tarjota lapsilleni kaiken sen jota itse jäin vaille lapsena. (M14)

Eräs perhetyötä tekevä opiskelija (M2) kiteytti erilaiset kasvatusroolit siten, että hänessä asuu kaksi kasvattajaa: äiti-kasvattaja, joka hän on lapsilleen, ja ammattikasvattaja, joka hän on päivisin töissä. Näissä rooleissa yhtäläistä on samojen arvojen välittäminen ja pyrkimys aitouteen. Kasvatussuhte ja konteksti ymmärrettiin kuitenkin erilaiseksi vanhemman roolissa kuin ammatillisessa kasvatustyössä.

Toisena keskeisenä läpi aineiston kulkevana teemana oli kristillisen kasvatuksen ja uskontokasvatuksen välisen suhteen pohdinta. Osa opiskelijoista oli lastenohjaajan työssään toiminut päiväkotimentorina, ja osa on työskennellyt myös kunnallisen kasvatustyön puolella. Nämä opiskelijat nostivat esille kristillisen kasvatuksen ja uskontokasvatuksen välistä rajanvetoa sekä näiden toteuttamiseen liittyviä periaatteita ja käytäntöjä. Teksteissä tarkasteltiin kristillisen kasvatuksen ja uskontokasvatuksen välistä eroavaisuutta ja painotettiin näiden kontekstisidonnaisuutta. Eräs opiskelija (M1) totesi, että ajatteli kristillisen kasvatuksen aiemmin merkitsevän samaa kuin päivähoiton uskontokasvatus, mutta on nyttemmin oppinut, että asia ei ole näin ja että on tärkeää erottaa nämä kaksi toisistaan.

Samaan aikaan muutamissa teksteissä ilmeni kuitenkin myös näitä teemoja koskevaa jäsentymättömyyttä: kristillinen kasvatus ja uskontokasvatus nähtiin lähes samaa tarkoittavina käsitteinä. Tämä ilmeni joissakin teksteissä esimerkiksi siten, että päiväkotiyhteistyössä puhuttiin kristillisen kasvatuksen toteuttamisesta. Toisenlainen näkökulma nousi esille tekstissä, jossa kristilliseen kasvatukseen liitettiin pääosin yleisinhimillisiä tai humanistisia kasvatustavoitteita.

Näkemykseni kristillisestä kasvatuksesta on muuttunut koska seurakunnalla työskennellessäni ajattelin että kristillistä kasvatusta ei voi tehdä muualla kuin seurakunnan tilaisuuksissa. Tänä päivänä olen aivan erimieltä. Pystyn toteuttamaan kristillistä kasvatusta omassa työssäni (iltapäiväkerhon ohjaajana), koska se tulee huomaamatta ilman raamatunkertomuksia. Tällaisella toiminnalla tarkoitan oikean ja väärän erottaminen, rakkaus, toisen kunnioittaminen, rehellisyys ja ystävällisyys. (M10)

Ylipäätään kristillisen kasvatuksen käsitettä määriteltiin teksteissä hyvin eri tavoin. Se nähtiin yhtäältä kristittyjen väliseksi kohtaamiseksi, jossa ”Täivään isän suuruus ja ihmeteot ovat läsnä kauniilla tavalla” (MV8) ja toisaalta hyvin laajasti kaikkeen kasvatukseen liittyvänä pohjavireenä:

– – *kristillinen kasvatusta sisältyy tietyissä määrin kaikkeen kasvatukseen. Pohjaahan suomalainen arvomaailma kristilliseen maailmaan katsomukseen. (M13)*

Erilaiset kasvattajaorientaatiot

Minä kasvattaja -aineistosta hahmottui myös opiskelijoiden erilaisia kasvattajaorientaatioita, jotka nimettiin seuraavasti: lapsilähtöinen kasvattaja (yhdeksän opiskelijaa), yhteisökasvattaja (neljä opiskelijaa) ja arvokasvattaja (kolme opiskelijaa). Nämä orientaatiot ovat osittain päällekkäisiä, ja osa opiskelijoista olisi mahdollista sijoittaa useampaan orientaatioon. Sijoitin opiskelijat erilaisiin orientaatioihin sen mukaan, millaiset ilmaisut heidän teksteissään painoutuivat.

Lapsilähtöisten kasvattajien teksteissä korostuivat sellaiset ilmaisut kuin lapsen kunnioittaminen ja kuunteleminen, lapsen subjektiivisuus, kasvatusta vuorovaikutuksena ja dialogi.

Hyvä kasvatusta pohjautuu dialogisuuteen sekä rakkauteen, ja sen lähtökohdat ovat kasvatettavassa. (M1)

Kaikessa kasvatuksessa lapsi ja hänen hyvinvointinsa menee etusijalle. Kasvatuksessa pidän tärkeänä ja kasvatuksen rakennan kuuntelulle ja vuorovaikutukselle. (M14)

Kirjoittajat, joilla oli taustallaan lastenohjaajan työkokemus tai muu kirkollinen koulutus, painottivat kristillisen kasvatuksen ulottuvuutta. Näiden rinnalla oli myös tekstejä, joissa kirkon kasvatustehtävää ei kuvattu ainoastaan kristillisen kasvatuksen käsittein tai vaikkapa kristillisen perinteen välittämisenä, vaan lapsen spiritualiteetin tukemista tarkasteltiin useissa teksteissä myös laajemmin osana kokonaisvaltaista kasvatusta.

Aito kohtaaminen ja lapsen omien näkemysten kuunteleminen on kaikkein tärkeintä. Lasten hengellisen herkkyyden kunnioittaminen on olennaisen tärkeää. (M4)

Lapsi on muuttunut toimintani subjektiksi ja toimintaani ohjaa lapsen näkökulma. Lapsi on kokonaisvaltainen yksilö, hänen tunteensa, mielihiteensä ja ajatuksensa ovat minulle tärkeitä ja arvokkaita. Kasvattajana minulle tärkein oivallus on ollut lapsen arvokkuuden ja kokonaisvaltaisuuden ymmärtäminen. Tästä näkökulmasta haluan nostaa esiin lapsen spiritualiteetin, joka ei rajoitu uskonnollisiin kysymyksiin vaan se on läsnä lapsen leikissä ja elämässä. (M7)

Yhteisökasvattajat nostivat esille yhteisön merkitystä, lapsen roolia osana perhettä, päiväkotiryhmää, koululuokkaa ja yhteiskuntaa. Heidän teksteissään painottuivat osallisuuden vahvistamisen, diakonisen lähestymistavan ja muiden huomioimisen teemat:

Tavoitteena on esimerkiksi vahvistaa lapsen ymmärrystä itsestään merkityksellisenä ja tärkeänä yhteisön jäsenenä. Tavoitteena on, että lapsi oivaltaa oman ainutlaatuisuutensa ja merkityksellisyytensä kokemansa arvannon ja osallisuuden kautta. (M5)

Olen pohjimmiltani yhteisökasvattaja ja nykypäivän ylikorostunut yksilöllisyyden korostaminen on se asia joka minua on ”ahdistanut” – on tärkeää, että lapsi oppii ottamaan myös muut huomioon. (M12)

Arvokasvattajien näkemyksissä nousivat esille kasvattajan rooli ja auktoriteettiasema, rajojen asettaminen, kristillisen perinteen välittäminen ja turvallinen elämän perusta.

Mihin on hävinnyt kunnioitus ja miksi kasvattajat eivät sitä enää vaadi? – Minulle kasvatusta ja kasvattaminen merkitsevät turvallisen elämänperustan rakentamista – (M3)

Kasvatuksessa on mielestäni tärkeää johdonmukaisuus ja varmuus siitä, että toimin oikein. Parhaimmillaan pyrin ohjaamaan lasta aikuismaises-

ti vanhempana, koettaen samalla ymmärtää lapsen eri ikävaiheessa meillä olevia kehitystasoja ja asettaa hänen iälleen sopivia vaatimuksia ja odotuksia. Selkeät rajat auttavat mielestäni lasta selviämään elämässä, hänen ei tarvitse ottaa liian suurta vastuuta tekemisistään. (M9)

Määritelmä, jonka mukaan kristillinen kasvatus voidaan määritellä kristillisen perinteen välittämisenä sukupolvelta toiselle kuvaa ajatuksiani kristillisestä kasvatuksesta. (M11)

On huomattava, että Minä kasvattajana -aineiston tekstit kirjoitettiin kolmannen lukukauden alussa, jolloin varhaiskasvatuksen ja perhetyön opinnot olivat vasta alkamassa. Edellä kuvatut orientaatiot ilmentävät siis pääasiassa opiskelijoiden omiin työ- ja elämäkokemuksiin sekä aiempiin koulutuksiin perustuvia näkökulmia.

Ammatillisen identiteetin ja orientaation muutos

Opintojen kuormittavuus ja ammatillista suuntautumista koskeva kriisi

Myös toisen vaiheen analyysi toteutettiin aineistolähtöisesti. Sekä haastattelun että raporttien tehtävänannot tosin suuntasivat niiden sisällön rakentumista. Ryhmähaastattelun lähtökohtana käytettiin Minä kasvattajana -aineistosta esille nousseita käsitteitä. Harjoitteluraportin ohjeistuksessa painotettiin kehittävää työtä, ja hengellisen matkapäiväkirjan teemana oli oman hengellisen elämän reflektointi. Opiskelijat kirjoittivat päiväkirjaa vapaamuotoisesti ja ensisijaisesti itseään varten. He palauttivat päiväkirjatekstistään tiivistelmän opettajan luettavaksi.

Ryhmäkeskustelu toteutettiin ohjatusti siten, että tiivistin ensin Minä kasvattajana -aineistosta esille nousseet teemat yksittäisiin sanoihin tai käsitteisiin: lastentarhanopettaja, kasvattajan identiteetti, yksilön tukeminen, yhteisökasvattaja, sosionomi, hengellinen työ, kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja, yhteistyö, uskontokasvatus, oma elämäkokemus ja kasvatustyön tavoite. Nämä sanat tai sanaparit kirjoitettiin kukin eri papereille ja asetettiin lattialle keskustelijoiden tarkasteltavaksi siten, että he saattoivat valita niistä sellaisen, joka sillä hetkellä herätti itsellä eniten ajatuksia. Jokainen nosti

vuorollaan paperin ja perusteli valintaansa. Muiden keskustelijoiden tehtävänä oli kommentoida ja jatkaa keskustelua.

Keskustelu toteutui opiskeluprosessin kannalta haastavana ajankohtana, ja alussa käytettiin aikaa opintoihin ja elämän kokonaistilanteisiin liittyvän kuormituksen purkamiseen. Keskustelijoiden yksimielinen näkemys oli, että opinnot olivat olleet intensiivisiä ja että monimuoto-opintojen liittäminen omaan työ- ja perhe-elämään koettiin vaativaksi yhtälöksi.

Toisena ryhmää askarruttaneena seikkana nousi esille kysymys omasta ammatillisesta suuntautumisesta valmistumisen lähestyessä. Koulutus oli tuonut lisää tietoa sosiaalialan työstä ja sekä yhteiskunnan että kirkon toteuttamasta varhaiskasvatuksesta. Samalla työllistymismahdollisuudet olivat avaruneet näillä aloilla. Omissa nykyisissä työtehtävissä jatkaminen koettiin vaikeana, jopa kriisin aiheuttavana asiana:

Ja mä koen rikkautena tän, että tässä on tämä sosionomitutkinto – – nimikkeenä ja sit siihen liittyy tää kirkon oma tutkinto niinku varhaiskasvatuksen asiantuntijatehtäviin ja lastentarhanopettajankin tutkinto, että, et kyl mä sanon, että mä oon viime keväästä asti ollut isossa kriisissä, ku mä oon tajunnut, et mä kohta rupeen valmistumaan, mut mihin mä sitten lähden töihin. Koska kyl mulla on ainakin sitten sellasta henkilökohtasta vaikeutta tarttua lastenohjaajan työtehtäviin tänä päivänä. (R8)

– – kokonaisuutena tää koulutus on ihan mielettömän silleen avaava. Must tässä on, on niin hienoa, että tässä on nää yhteiskunnan eri alueet ollut tosi hyvin. Et nyt aukee niin paljon ovia, että mun ystävät esimerkiksi, kun ne kysyy, että missä meinaat olla töissä, niin mä ihan rehellisesti sanon, että emmä tiedä. Sen näkee sitten. Mun omassa työpaikassa lastentarhanopettajan työ odottais heti, mutta haluunko mä sitä. (R16)

Joillakin tilanne oli kuitenkin toisenlainen: työyhteisössä oli kannustettu ja tuettu opintoja ja työtehtävien osalta tehtiin uudelleenjärjestelyjä, jotta uusi asiantuntijuus saatiin käyttöön:

– – mulle tehdään nyt virkaa, että kai mä sit jään seurakuntaan tekemään sitä varhaiskasvatuksen ohjaajan virkaa. (R19)

Ammatillisen suuntautumisen teeman tarkasteluun osa opiskelijoista palasi myös harjoitteluraportin tai hengellisen matkapäiväkirjan yhteydessä. Omaan ammatinvalintaa koskevat kysymykset liitettiin useissa teksteissä osaksi omaa hengellisen elämän prosessia ja kutsumuksen pohdintaa. Joidenkin opiskelijoiden kohdalla avautui uusia mahdollisuuksia tai oma kutsumus selkiytyi.

Tapahdun myös jotain joka tuntui ihmeeltä. Katsoin jälleen kerran avoimet työpaikat. Huomasin että viereisen kaupungin seurakunnassa on unelmieni työpaikka auki: Varhaiskasvatuksenohjaajan vakinainen virka – – Päätin laatia hakemuksen. (P8)

Omaa kutsumustani miettiessä koin suurta iloa siitä, että minulla on mahdollisuus tehdä työtä seurakunnassa, sehän ei ole mikään itsestäänselvyys. (P6)

Päiväkirjaa työstäessäni oivalsin myös sen, että minun pitää opetella luottamaan myös siihen, että mikäli minut kutsutaan joskus sellaisen äärelle johon ei itse usko kykyjeni tai lahjojeni riittävän voin kuitenkin luottaa siihen, että Jumala antaa minulle siihen tarvittavat lahjat. (P1)

Loppuvaiheen aineistot kerättiin vaiheessa, jossa Diakonivirka-esitystä valmisteltiin ja se oli menossa Kirkolliskokouksen käsittelyyn. Diakonivirka-esitystä käsiteltiin myös opintojen yhteydessä, kun aiheena oli kirkon virka. Teeman ajankohtaisuus näkyi myös opiskelijoiden pohdinnoissa:

– – pohdin myös omaa kutsumustani ja toivottavasti pian tulevaisuudessa omaa diakoniksi vihkimistäni. Itse koen, että minua on kutsuttu tekemään työtä seurakuntaan. Erityisesti koen kutsumukseksi lapset ja perheet. Minulle on tullut tavaksi, että rukoilen aamuisin työlleni siunausta. Pyydän Jumalalta oikeita sanoja ja aitoa kuulemista ihmisten kohtaamiseen. Tarvitsen tätä siunausta. Ehdottomasti haluan myös virkaan siunauksen kun / jos se jossakin vaiheessa on mahdollista. Minua puhuttelee elinikäinen sitoutuminen kirkon työhön ja erityisesti juuri siunaamisen merkitys. (P19)

– – (Hiippakunnan järjestämässä KiTOs-seminaarissa) oli pysäyttävää piispan puolen tunnin henkilökohtainen keskusteluaika, jossa pohdin oman matkani lisäksi varhaiskasvatuksen arvostusta kirkon kokonaisuudessa ja sitä, mihin tarvitsisin vihkimystä ja uuden (Diakonivirka-)ehdotuksen läpikäymistä. (P17)

Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan identiteetin koettiin opintojen aikana vahvistuneen, mutta samalla opiskelijat kokivat, että tämän tehtävän sisältöä ei seurakunnissa tunnusteta ja ymmärretä riittävästi. Varautuneisuus tai ammattinimikettä koskeva tietämättömyys ilmeni työyhteisöissä sekä kollegojen puheessa että esimiestasolla.

– – meillä työyhteisössä sitten puhuttiin esimiestasolla, että mihin se (kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajakoulutus) valmistaa niin jotenkin se tuntemus oli, että siellä niinku kaivauduttiin poteroihin. Tuli puolustuskan-
ta ja tietenkin meidän tutkintoa vähäteltiin. (R22)

– – siellä kunnassa missä mä asun, niin siellä seurakunnan kirkkoherra ei yhtään ymmärrä, kun mä kerron, että musta tulee kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja. Niin niin, diakoni. Mä sanoin, että ei kun siis varhaiskasvatuksen ohjaaja. Niin että ei, ei tää oo niinku kirkon piirissä tiedossa. (R23)

Ammatillisten orientaatioiden muutos

Kun opintojen alkuvaiheen aineistossa – osin tehtävän ohjeistuksesta johtuen – painopiste oli kasvatuksen teemojen pohdinnassa, loppuvaiheen aineiston läpäisee kehittämismahdollisuuksien reflektointi. Harjoitteluraporteissa tähän suuntaaminen sisältyi jo tehtävän ohjeistukseen, mutta myös haastatteluaineiston puheenvuoroissa sekä muutamissa hengellisissä päiväkirjoissa nousi omaehtoisesti esille pyrkimys kehittää itseään, työtään ja työyhteisöään.

Kehittämistarpeita ja -ideoita kuvattiin teksteissä eri tavoin. Suurimmas-
sa osassa tekstejä tarkasteltiin kehittämistyötä, joka liittyi pedagogiikkaan ja yhteistyöhön. Kysymys ei ollut ainoastaan pedagogisista menetelmistä ja sisällöistä, vaan kasvatustyön organisoimisesta ja yhteistyön rakentamisesta.

Toinen keskeinen muutos opintojen alkuvaiheen aineistoon nähden oli tapahtunut kasvatuserientaatioissa. Läpi koko aineiston kasvatusta sanoi-

tettiin siten, että siinä huomioitiin lapsen kokonaisvaltaisuus ja lapsilähtöisyys. Arvokasvattajan orientaation liittyneitä painotuksia ei löytynyt loppuvaiheen teksteistä juuri lainkaan. Uusina näkökulmina sen sijaan oli sosiaalialan työhön liittyvien teemojen tarkastelu sekä diakonia-käsitteen ilmeneminen. Näistä oli alkuvaiheen aineistossa löydettävissä vain ohuita viitteitä.

Kolmantena lähes koko loppuvaiheen aineistossa ilmenevänä pohdinnan aiheena on esimiestyö ja johtaminen. Erityisesti ne henkilöt, joiden työnkuvaan seurakunnassa sisältyi esimiestehtäviä, nostivat tätä teemaa esille. Samaa aikaa se ilmeni myös niiden opiskelijoiden teksteissä, jotka työskentelivät päivähoitossa.

Erilaisten teemoittelujen ja jäsentelyjen avulla loppuvaiheen aineistosta löytyi neljä erilaista ammatillisen identiteetin tyyppiä: hengellisen työn tekijä (kolme opiskelijaa), lapsilähtöisen kasvatuksen kehittäjä (viisi opiskelijaa), yhteisölähtöisen kasvatuksen tai työn kehittäjä (neljä opiskelijaa) ja diakonisesti suuntautunut sosiaalipedagogi (kaksi opiskelijaa). Aineistosta oli löydettävissä ainoastaan yksi opiskelija, jota ei voinut sijoittaa mihinkään edellä todettuun tyyppi-kategoriaan. Hänen tekstissään painottuivat omaan henkilökohtaiseen kasvuprosessiin liittyneet teemat.

Muiden opiskelijoiden teksteissä ilmeni yleensä sisältöjä, jotka olivat liitettävissä useampiin tyyppeihin. Lopulliseen tyyppikategorian valintaan vaikutti kuitenkin se, millä tavoin ilmaisut painottuivat. Seuraavissa luvuissa kuvaan näitä tyyppikategorioita tarkemmin.

Hengellisen työn tekijät

Hengellisen työn tekijöiden kategoriaan sijoitetuilla opiskelijoilla oli taustallaan pitkä työkokemus seurakunnan lastenohjaajana. Koulutukseen hakeutumisen syynä oli halu vahvistaa ja kehittää omaa osaamistaan hengellisen työn tekijänä ja seurakunnan palveluksessa.

Viime vuosien aikana olen kokenut kutsumukseksi olla yhä enemmän seurakuntalaisten käytettävissä. Tahdon oppia kohtaamaan ja huomioimaan heitä aidosti ja osoittautumaan heidän luottamuksensa arvoiseksi. (H4)

— mun visio on niinku se hengellinen työ ja mä oon itte kokenu olevani sellanen evankelista ja sellanen ilon tuoja lapsille ja se että kaikki mä hei-

jastan sieltä Taivaan isästä ja Jeesuksesta, että sit ku mä oon päiväkodissa niin mä en pääse niitä asioita sillä tavalla tuomaan esille. (R23)

Hengellisen työn tekijät puhuivat lapsen kokonaisvaltaisesta huomioimisesta, mutta he painottivat omaa tehtäväänsä nimenomaan kristillisen kasvatuksen toteuttajina ja kehittäjinä. Kysymys oli kutsumustehtävästä, joka nousi omasta hengellisestä elämästä ja uskonnollisesta vakaumuksesta. Esimerkiksi päiväkodissa työskenteleminen kaventaisi mahdollisuudet julistaa evankeliumia:

Sen takia mä en näe itseäni lastentarhanopettajana, koska se suitsee mun suun. Et mä pidän itseäni – – meidän alueella sellasena kiertävänä matkasaarnaajana. (R21)

Suhteessa muihin mahdollisiin työtehtäviin tai ylipäätään työn saantiin sosiaalialalla tai päiväkodissa hengellisen työn tekijät ilmensivät epävarmuutta. Ajatuksena oli, että pitkää kirkollista työkokemusta ei ehkä arvosteta sosiaalialan parissa.

– – kuinka moni työnantaja oikeesti ottaa meitä, koska meillä ei oo sitä (sosiaalialan) työkokemusta? – – onko siellä kunnan puolella sitten kirošana sitte se, kun on niin vahva kirkollinen se työkokemus taustalla, et jos sen olis pitäny olla kunnallinen.” (R23)

Koulutusta kohtaan hengellisen työn tekijät suhtautuivat hieman jännitteisesti: yhtäältä sen tuomista mahdollisuuksiin oltiin tyytyväisiä, toisaalta varsinkin kirkollisen opetuksen hengelliseen sisältöön oltiin jonkin verran pettyneitä.

– – kyllähän jo se tietomäärä, jota on saatu kattavasti eri osa-alueilta, niin sehän on valtava ja mäkin teen lastenohjaajan töitä tuolla aika pienellä alueella, niin mä oon voinut kyllä sitä hyödyntää jo siinä omalla alueellanikin. (R21)

No mun mielestä täällä on se opetus ollut aika paljon sellasta että, että ei saa mennä liian hengelliseksi näissä asioissa. Ei saa puhua liian hengellisesti että hyvin neutraalia kantaa opettajat antaa. (R23)

Lapsilähtöisen kasvatuksen kehittäjät

Lapsilähtöisen kasvatuksen kehittäjä -tyypin otsikointi oli haasteellinen, sillä tähän kategoriaan liitettiin niitä opiskelijoita, joilla oli pyrkimys kehittää kasvatustyötä laaja-alaisesti, mutta erityisesti kristillisen kasvatuksen ja uskontokasvatuksen teoriaa ja käytäntöjä. Heillä kaikilla oli taustallaan lastenohjaajan koulutus ja ainakin lyhyt työkokemus seurakunnan lastenohjaajana, mutta seurakunta työpaikkana ei ollut heille itsestäänselvyys. He työskentelivät sekä seurakunnan varhaiskasvatuksessa että kunnallisessa kasvatustyössä, mutta työn keskeisenä ydinsisältönä oli kaiken aikaa lapsilähtöinen kasvatustyö ja motivaation synnyttäjänä lapsi ja hänen kohtaamisensa.

Olen pohtinut, miksi olen nyt seurakunnalla töissä? Onko se sattumaa vai johdatusta. En hakeutunut töihin uskoni takia seurakuntaan, vaan sen vuoksi, että voisin työskennellä lasten kanssa – Jouduin tekemään itseni kanssa paljon töitä, jotta löysin paikkani seurakunnasta. (P18)

– – me ihmettelemme (päiväkodin) lasten kanssa metsässä ollessamme kaikkea kaunista, mitä ihanaa Jumala onkaan meille luonut ja laulamme ihania lauluja kuten ”Minulla on valo varpaissa, siellä se valo liikkuu, näin kun heilutan varpaita, valonsäde keikkuu ja kiikkuu – – (P17)

Uskontokasvatuksen kehittämisen haasteita sanoitettiin hieman eri tavoin sen mukaan, mistä kontekstista käsin kehittämistyötä tehtiin. Kristillistä kasvatusta pidettiin tärkeänä ja sitä toivottiin voitavan kehittää. Päivähoidon uskontokasvatuksen kehittäminen nousi kuitenkin keskeisesti esille sekä seurakunnassa että päiväkodissa työskentelevien puheenvuoroissa. Päivähoidossa työskentelevä nosti esille sitä, että työtoveria on haastavaa motivoida uskontokasvatuksen toteuttamiseen: ”En tiedä, saanko häntä millään ajattelemaan uskonnollisen orientaation ja perinteiden välittämisen merkitystä vaan tuleeko minun loppukevätkin mennä vain yksin kaikki tuokiot.” (PV17.)

Myös seurakunnan varhaiskasvatuksessa työskentelevä on omassa työssään uuden haasteen edessä, kun päivähoidon mentorointia on ryhdyttävä kehittämään ja etsimään uusia toimintatapoja. Päivähoidon henkilökunta olisi ollut valmis jatkamaan vanhoja käytäntöjä, joissa seurakunnan edustaja on tullut päiväkotiin pitämään hartauden tai muun tilanteen. Mentoroinnin kehittäminen edellyttää kuitenkin toisenlaista, päivähoidon henkilökunnan sitouttavaa lähestymistä.

– – tää uskontokasvatus liittyy siihen hyvin semmosena myös vähän kysymysmerkkinä, että omassa työssäni (kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajana) niin, mitä mun täytyy ruveta sitten kehittämään, kun teen sitten tätä mentorointia sinne päivähoidon suuntaan. Että tää on sellanen haaste, mikä tulee olemaan jossakin vaiheessa silleen, että mä saan siellä innostumaan tällaiseen uudenlaiseen ajatteluun siellä päivähoidon puolella. Että tähän asti se on ollut sitä, että on menty ja pidetty hartaus ja vähän vanhanakaisesti, mutta että nyt, nyt sitten alkaa jossain vaiheessa tämän homman uudelleen miettiminen. (R19)

Lapsilähtöinen kasvatustyön orientaatio merkitsi joissakin tilanteissa myös toimintakulttuurien ja rakenteiden kriittistä tarkastelua sekä valmiutta ja rohkeutta puuttua niihin. Seurakuntaharjoittelun yhteydessä eräs opiskelija pohti muun muassa varhaiskasvatuksen ja perhetyön organisointiin liittyviä kysymyksiä, jotka kulminoituvat muun muassa lastenohjaajien ajankäytössä. Opiskelija ihmetteli, miten on mahdollista, että lastenohjaaja käyttää niin paljon aikaa kerhojen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Rungas ajankäyttö ei kuitenkaan perustunut lapsilähtöiseen toimintakulttuuriin, vaan lastenohjaajan henkilökohtaisiin tavoitteisiin:

(Lastenohjaajalla) menee liian paljon aikaa askartelujen valmisteluun koska hän haluaa että kaikki lapset saavat kotiin viemisiksi kauniit askartelut. Hän tekee ne lapsille melkein valmiiksi. (H10)

Lisäksi uudenlaisten toimintatapojen kehittäminen voisi mahdollistaa erilaisten kohderyhmien paremman tavoittamisen. Esimerkiksi päiväkerhojen ajankohtaa voisi pohtia uudelleen:

Esikoulukäisiä lapsia ei tavoiteta päiväkehtotyöllä koska lapset menevät päiväkotiin. Minusta seurakunta voisi tarjota yhden päiväkerho ryhmän iltapäivällä esimerkiksi päiväkodin tiloissa johon kaikki esikoululaiset voisivat tulla esikoulun jälkeen. Tällaisen työn jälkeen olisi helpompi tavoittaa 1-3 luokkalaiset tarjoamalla heille varhaisnuorten kerhoa kun he menevät kouluun. (H10)

Yhteisölähtöisen kasvatuksen kehittäjät

Myös yhteisölähtöisen kasvatuksen kehittäjissä oli sekä kirkon työhön että yhteiskunnan palvelukseen suuntautuvia opiskelijoita, joille oli tärkeää, että omassa työssä oli mahdollisuus tukea yhteisöjen rakentumista ja sekä lasten että työntekijöiden osallisuutta. Näiden opiskelijoiden taustalla oli erilaisia koulutuksia ja työkokemuksia.

Niin tässä tulee tää yhteisökasvattaja että siellä on se yhteisö, se päiväkoti, siellä on asiakkaina ne lapset ja perheet plus sit työntekijät. Eli siis semmost näkökulmaa, että miten sellaisia yhteisöjä vois kehittää ja yhteistyötä ja kasvatusta ja – – Ihan pelkkä lastentarhanopettajan työ ei ehkä ole sitä. (R16)

Ehtoopalvelukseen osallistuminen koko porukan kanssa, yhteisen aterian valmistus, ruoan siunaus, erilaiset ihmiset erilaisista lähtökohdista, me kaikki saman pöydän ääressä keskustelemassa tulevasta hiljentymisen ja kilvoittelun ajasta. Tässä näkyy se yhteisöllisyyden ajatus, joka mielestäni kirkossamme on läsnä kaikessa, usko ja hengellisyys eivät ole vain yksilön oma asia. (H6)

Omaa hengellistä vakaumustaan nämä opiskelijat sanoittivat varovaisesti. Hengellisyttä kuvattiin yhtäältä koko elämän läpäisevänä, henkilökohtaisena asiana, mutta myös yhteisöllisenä kokemuksena. Yhteistä oli kuitenkin, että oman työn ensisijaista sisältöä tai fokusta ei nähty hengellisessä julistustyössä. Seurakuntatyön haasteeksi koettiin, että omasta uskosta täytyy uskaltautua puhumaan myös yhteisön jäsenenä.

Olen pikku hiljaa uskaltanut ”kaapista ulos” hengellisyyteni kanssa, mikä on ollut minulle vaikeaa, koska meillä ei ole tapana puhua uskoon ja hengellisyyteen liittyvistä aisoista ympärilläni olevien ihmisten kesken. Mutta alan luottaa siihen, että tämä vaatimaton hiljainen uskoni riittää – – (H12)

Hengellistä elämää olen myöskin joutunut pohtimaan harjoittelun aikana hyvin paljon. Itselleni hengellinen elämä on ollut hyvin yksityinen asia. Nyt hengellisyys oli läsnä vahvasti yhteisön tasolla. (H16)

Yhteisöllinen tarkastelutapa nousi esille erityisesti seurakuntaharjoittelun raporteissa. Kirkon varhaiskasvatuksen toteutumista tarkasteltiin ”ulkopuolisin” silmin, mutta siitä näkökulmasta, miten seurakunnan toiminta tuki yhteisöllisyyttä. Ne opiskelijat, joiden työkokemus oli kunnallisen päivähoidon piiristä, nostivat esille seurakunnan varhaiskasvatuksen organisointiin ja henkilöstöjohtamiseen liittyviä havaintoja ja kehittämiskohteita. Erään opiskelijan havainto oli se, että seurakunnan varhaiskasvatuksessa käytettiin paljon rahaa erilaisten valmiiden palvelujen tuottamiseen. Seurakuntalaiset olivat oppineet edellyttämään näitä, mutta tarjotut palvelut eivät välttämättä rakentaneet yhteisöllisyyttä. Myös säästötarpeiden takia oli tullut ajankohtaiseksi pohtia sitä, mihin varoja käytetään.

Monen harjoitteluni aikana toteutuneen tapahtuman aikana mietin seurakuntalaisten osallisuutta ja sen tuomaa yhteisöllisyyttä sitä kautta aiheutuvien säästöjenkin näkökulmasta. Vapaaehtoistyön lisääminen ja talkoohenki toisivat seurakuntaa lähemmäs ihmistä, eikä palvelutehtävän tarvitsisi kadota minnekään, mutta se muuttuisi yhteiseksi. (H12)

Lisäksi nousi esille monialaisen yhteistyön merkitys seurakunnassa. Ihmisen kohtaaminen – sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä – nähtiin työn ydinsisällöksi. Tämän tehtävän toteuttaminen kuuluu työntekijöille mutta myös luottamushenkilöille ja seurakuntalaisille.

Diakonisesti suuntautuneet sosiaalipedagogit

Neljänteen tyyppikategoriaan liitettiin ne opiskelijat, joiden puheenvuoroissa ilmeni vahva diakoninen ja sosiaalipedagoginen painotus. Näillä opiskelijoilla oli taustallaan erilaisia koulutuksia ja työkokemuksia sekä yhteiskunnan että seurakunnan tehtävissä, mutta yhteistä oli näkemys, että sekä sosiaalialan opintojen tuomaa asiantuntijuutta että diakonian osaamista on mahdollista hyödyntää varhaiskasvatuksessa ja erityisesti perheiden kohtaamisessa.

—jos ajattelee niinkun esimiestyötä vaikka kirkon puolella ja vaikka niin kun työn kehittämistä niin ajattelen, että tää on hirveen iso vahvuus, että meillä on se näkemys, että mitä se perheitten tukeminen pitää sisälleen. (R22)

En mä omassa lastenohjaajan työssäni kiinnittänyt läheskään niin paljon huomiota esimerkiksi asiakaslähtöisyyteen tai, tai syrjäytymistä ehkäisevään työotteeseen niin kuin näiden opintojen aikana — (R22)

Kysymys ei ole ainoastaan yksittäisten asiakkaiden kohtaamisesta ja auttamisesta vaan siitä, että omaa työtä jäsennetään laajemminkin osallisuuden tukemisen näkökulmasta käsin:

— meidän syrjäytymistä ehkäisevä työote on tärkeätä. Kyllä mulle sosionomiopinnot on tuoneet sitä näkökulmaa ennen kaikkea ja tavallaan se sosiaalipedagoginen näkökulma, että me tuetaan kaikkia ihmisiä siihen osallisuuteen yhteiskunnassa. (R22)

Opiskelijat, jotka työskentelivät seurakunnassa, pohtivat työalojen ylittämisen tarvetta ja merkitystä. Sellainen toiminta- ja johtamiskulttuuri, joka lähtee liikkeelle seurakuntalaisista ja heidän tarpeistaan, edellyttää uudenlaista tapaa ajatella ja jäsentää työtä. Silloin ei voida ajatella työntekijä- tai työalakeskeisesti, vaan tulisi löytää uusia tarkastelutapoja. Eräässä seurakuntaharjoittelun raportissa pohdittiin lisäksi seurakunnan kasvatustoiminnan uudelleen organisoitumista.

Jos jokainen ryhmä, lapsityö, perhetyö ja nuorisotyö sekä lisäksi musiikkitoiminta haluavat toimia omista lähtökohdistaan käsin ja nämä tavat koetetaan yhdistää, en usko sen onnistuvan. Jos kaikki lähtevät luomaan yhdessä uutta toimintatapaa, jonka lähtökohdiana on perhe eri elämänvaiheissaan, voidaan onnistua – –

Vaikka osa työalan toiminnasta säilyisikin omanaan, voitaisiin yhteistyötä lisätä huomasti ja sen sujuvuutta lisätä. Jos työn tekemisen lähtökohdaksi otetaan perhe, jossa usein yhdistyvät pikkulapsivaihe sekä teini-ikäisen kanssa eläminen samaan aikakauteen, voidaan seurakunnan toiminnassa huomioida perhettä enemmän kokonaisuutena. Tällä hetkellä on tilanteita, jos ”vasen käsi ei tiedä mitä oikea tekee”, kun esimerkiksi nuorisotyön puolella järjestetään tilaisuus, joka on samaan aikaan kuin perhetyössä järjestetty tilaisuus. Tai lapsi- ja perhetyössä suunnitellaan samankaltaista tilaisuutta joka juuri järjestettiin perheille nuorisotyön toimesta. (H13)

Työalakohtaisten rajojen ylittämisen teemaa pohdittiin myös erityisesti opiskelijoiden ryhmäkeskustelussa, jossa paikalla oli useita työntekijöitä eri seurakunnista. Yhteistyön lisääminen nähtiin kehittämiskohteena, mutta joillakin opiskelijoilla oli myös kokemuksia siitä, että seurakunnan johdonkin tasolla pyritään madaltamaan työalojen välisiä aitoja.

Varsinkin seurakunnan työssä oon monta kertaa törmännyt yhteistyön puutteeseen nimenomaan ja se on harmittanu ja estänyt välillä mun mielestä ihan sitä hyvää niin kun seurakuntien lapsi- ja perhetyötä, seurakuntalaisten palvelemista, mitä varten me ollaan – –

Että tota, ainakin isossa seurakunnassa se on hirveän vaikeeta että yhdistää niitä voimia että jos perheellä on se diakoniatyön tarve, niin melkein kieleensä saa purra, että, et mitä vastaa (R8)

Kyllä mä ainakin allekirjoitan ton yhteistyön puutteen seurakunnan sisällä. Musta se on tosi selkee ja omassa työssä oikeastaan koko ajan, mitä ite on ollut yli kymmenen vuotta seurakunnassa töissä. Niin meillä on hyviä ammatillisia osajia, mutta me ei käytetä, me ei hyödynnetä toisiamme, meillä ei oo yhteistä työnäkyä. (R22)

Diakoniatyön tuntemista ja diakonista lähestymistapaa on mahdollista hyödyntää myös muussa kuin seurakuntatyössä. Lastentarhanopettajana työskentelevä opiskelija kertoi saaneensa haastatelleensa diakoniatyöntekijää seurakuntaharjoittelun aikana:

— tein haastattelun lastentarhanopettajan näkökulmasta, mitä diakoniatyö voi tarjota perheelle, joka tarvitsee apua. Sain paljon arvokasta tietoa, jota voin tarvittaessa hyödyntää tulevassa työssäni lastentarhanopettajana. (H13)

Johtopäätöksiä

Ammatillisen identiteetin monipuolistuminen

Koska tutkimusaineisto kerättiin ensisijaisesti vain yhdeltä opiskeluryhmältä, sen tuloksia ei sellaisenaan voi soveltaa muihin sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajaksi opiskelevien ryhmiin. Tutkimuksen tulokset antavat suuntaavaa tietoa siitä, että koulutus saa aikaan muutosta oman ammatillisen työn tarkastelussa: Opintojen alkuvaiheeseen nähden ammatillinen identiteetti on opintojen myötä monipuolistunut ja vahvistunut. Kaikkien opiskelijoiden teksteistä välittyi loppuvaiheessa lapsi- ja perhelähtöinen työskentelyorientaatio.

Kiinnostava seikka on myös se, että alkuvaiheen aineistoissa esille nousut arvokasvattaja-orientaatio on loppuvaiheen aineistojen perusteella kadonnut kokonaan. Näyttää siltä, että se on muuttunut koulutuksen aikana joko lapsilähtöisyyttä tai yhteisöllisyyttä painottavaksi kasvatusorientaatioksi. Diakin opetussuunnitelmiin sisältyvät yhteisöllisyyden ja dialogisuuden painotukset sekä tiimityöskentelyt ovat todennäköisesti vaikuttaneet tähän muutokseen.

Myös diakoninen lähestymistapa vahvistui opintojen aikana. Tämä ilmeni siten, että loppuvaiheen teksteissä työtä jäsennettiin laajemminkin syrjäytymisen ehkäisemisen ja osallisuuden tukemisen näkökulmista. Opiskelijat, jotka suuntautuivat seurakunnan työhön, pohtivat esimerkiksi työalat ylittävän yhteistyön merkitystä ja perheiden kokonaisvaltaisen kohtaamisen ja

auttamisen mahdollisuuksia. Tulevaisuuden seurakuntatyössä tällaisella yhteistyöllä onkin yhä keskeisempi merkitys.

Myös ne opiskelijat, jotka suuntautuivat ensisijaisesti päivähoidon, ilmensivät diakonista ajattelutapaa tarkastellessaan tulevaa työtään lasten ja perheiden parissa. Tämä nousi esille esimerkiksi kunnallisen päivähoidon ja seurakunnan diakoniatyön välisen yhteistyön pohtimisena. Haavoittuvassa elämäntilanteessa olevan perheen tukeminen edellyttääkin usein moniammatillista yhteistyötä ja toisinaan myös aivan uudenlaisten käytäntöjen kekeilemistä ja rakentamista.

Diakoninen osaaminen on yhtenä sisältöalueena myös kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosamiskuvauksessa (2011), joten sen vahvistuminen on koulutuksen tavoitteiden mukaista. Se on linjassa myös Launosen (2008) kirkon kasvatustyön teologiaa jäsentävän mallin kanssa. Sen mukaisesti kirkon kasvatustyössä onkin kristillisen kasvatuksen rinnalla myös diakoninen ja sosiaalipedagoginen ulottuvuus, jotka painottuvat eri tavoin aikoina ja erilaisissa toimintaympäristöissä. (Launonen 2008, 232–234.)

Kaikki opiskelijat pitivät tärkeinä kirkon työhön, kristinuskoon ja hengellisyyteen liittyneitä oppimissisältöjä. Samalla näihin sisältöihin kohdistui myös keskenään jännitteisiä näkemyksiä: jotkut opiskelijat kokivat, että kirkon alan sisältöjä oli opintojen aikana tarjolla liian vähän ja että niiden sisältö ei vastannut heidän odotuksiaan vaan herätti enemmänkin kysymyksiä. Diakin opetussuunnitelmaan sisältyvät teologiset opinnot sisältävätkin paljon sellaista, jonka tavoitteena on saattaa opiskelija pohtimaan. Tätä tapahtuu yleensä alkuvaiheen raamattuteologian ja opintojen yhteydessä sekä ja loppuvaiheen opinnoissa, joissa tarkastellaan ajankohtaisia kristinuskon tulkintoja.

Osa opiskelijoista sen sijaan oli kokenut, että opinnot ja opiskeluympäristö oli tukenut oman persoonallisen hengellisen elämän vahvistumista. Tällaisia tilanteita olivat tarjonneet sekä erilaiset tehtävät ja luennoilla tapahtuneet keskustelut että opetuksen ulkopuolella toteutuneet keskustelut ja jakamiset opiskelijatovereiden kanssa. Tämä vahvistuminen koettiin merkitykselliseksi, vaikka ammatillinen työ ei suuntautunutkaan seurakuntaan. Sen sijaan oman hengellisen elämän vahvistumisen kokemus näytti antavan jonkinlaisen lisäsysäyksen myös päivähoidon uskontokasvatuksen lapsilähtöiseen kehittämiseen.

Rajapinnoilla työskenteleminen edellyttää reflektiotaitoja

Seurakunnan kristillisen kasvatuksen ja päivähoiton uskontokasvatuksen kentällä toimimisessa oma ammatillinen pedagoginen osaaminen, arvo-osaaminen, etiikka ja spiritualiteetti joutuvat vuoropuheluun. Seurakunnan työntekijänä kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja on nimenomaan kristillisen kasvatuksen asiantuntija. Samanaikaisesti hän on myös uskontokasvatuksen asiantuntija, joka toimii yhteiskunnan toteuttaman uskontokasvatuksen kentällä ympäristöissä, jossa on läsnä erilaisia vakaumuksia ja uskontoja. Kysymys on rajapinnoilla toimimisesta, joka edellyttää erilaisten ammatillisten roolien vuorottelua.

Reina toteaa artikkelissaan toisaalla tässä julkaisussa, että mentorointi edellyttää kykyä toimia toisen työyhteisön ja erilaisen perustehtävän sisällä. Tällöin kirkon työntekijän hengellisen työn identiteetti saattaa joutua koetteelle ja kutsumus tulla haastetuksi. Uskontokasvatuksen ammattilaisen on huomioitava yhteiskunnallista varhaiskasvatusta koskevat linjaukset, työntekijöiden ja vanhempien odotukset ja ennakoasenteet, mutta ensisijaisesti tietenkin lapsi ja hänen spirituaalinen maailmansa.

Opintojensa aikana sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja joutuu ottamaan haltuunsa varsin laajasti ihmisen elämänsä ja yhteiskunnan palvelujärjestelmää koskevaa tietoa. Harjoitteluiden ja hankkeiden myötä hän toimii jo koulutuksen aikana useilla erilaista asiantuntijuutta edellyttävillä työkentillä ja jäsentää näiden taustalla vaikuttavaa ajattelua ja teorioita. Jo koulutuksen aikana erilaisissa toimintaympäristöissä työskenteleminen harjaannuttaa erilaisten – toisinaan myös keskenään jännitteisten – ammatillisten roolien omaksumista ja niiden mielekästä vuorottelemista.

Rajapinnoilla ja muutoksissa toimiminen merkitsee ammattilaiselle jatkuvaa identiteettityötä ja eettistä haastetta.. Kyky reflektoida on yksi keskeisimpiä välineitä identiteettityössä. Reflektiotaitojen vahvistumisen tukeminen on jatkossakin koulutuksen keskeisenä tehtävänä. Kirkon työntekijä tarvitsee näitä taitoja erityisesti suhteessa hengellisyyteen ja omaan vakaumuksensa.

LÄHTEET

- Haastettu kirkko 2012. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Huhtala, Kaija 2015. Kanttorin ammatti-identiteetti. ”Täytyykö ensin olla taiteilija, ennen kuin voi mennä seurakuntaan töihin?” Sibeliuksen Akatemian kirkkomusiikkiosaston tutkielma.
- Jalovaara, Maarit 2008. Lastenohjaajien näkemykset ja kokemukset lasten sielunhoidosta päiväkerhossa. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Juntunen, Elina 2011. Vain hätäapua? Taloudellinen avustaminen diakoniatyön professionaalisen itseymmärryksen ilmentäjänä. Väitöskirja. Suomen ev.-lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2011:3. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Juntunen, Elina & Valtonen, Minna 2013. ”Mitä pappi täällä tekee?” Kertomuksia kirkon oppilaitostyöntekijöiden identiteetistä. Kansanvalitusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Aikuiskasvatus 3/2013, 201–214.
- Kirkon lapsityönohjaajat ry i.a. Viitattu 16.12.2015. <http://www.kivakasvu.fi/>.
- Kirkon lapsityön teologit i.a. Viitattu 26.8.2015. <http://www.kirkonlapsityonteologit.fi/?sid=22>.
- Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaamiskuvaus 2011. Viitattu 15.12.2015. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/Kirkon%20varhaiskasvatuksen%20ohjaaja.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/Kirkon%20varhaiskasvatuksen%20ohjaaja.pdf)
- Koistinen, Paula; Näkki, Pirjo; Pyykkö, Anita & Valtonen, Minna 2015. Sosiaali-, terveys- ja kirkon alan opetussuunnitelmauudistuksella joustavaa koulutusta yhteiskunnan moninaistuviin tarpeisiin. Teoksessa Raili Gothóni, Anna Liisa Karjalainen, Paula Koistinen & Marjo Kolkka (toim.) DiakPEDalla asiakaslähtöisyyttä, reflektiivisyyttä ja digitaalisuutta. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja, Diak Opetus 1. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 17–37. Viitattu 7.4.2016. <http://www.diak.fi/tyoelama/Julkaisut/Sivut/Diak-Opetus.aspx>.
- Lapset seurakuntalaisina -kehittämissasiakirja. Suomen ev. lut. kirkkohallituksen julkaisuja 2013:1. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Lapsi on osallinen 2008. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Launonen, Pekka 2008. Kasvattava ja palveleva kirkko – Kristillinen lapsi- ja nuorisotyö historian murrosvaiheissa. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-Kirjat, 221–234.
- Launonen, Pekka 2009. Kasvu kirkon työntekijäksi: diakoni-, diakonissa- ja nuorisotyönohjaajaopiskelijoiden ammatillinen motivaatio, osaaminen ja identiteetti vuosina 2004–2008. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja, A Tutkimuksia 22. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Lietzén, Leena 2000. Seurakunnan päiväkerho osana varhaiskasvatusta. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Mahlakaarto, Salme 2010. Voimaantuminen identiteettityönä – vahvaksi työssä? Teoksessa Kaija Collin; Susanna Paloniemi, Helena Rasku-Puttonen & Päivi Tynjälä (toim.)

- Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus. Koulutuksen ja työelämän näkökulmia. Helsinki: WSOYpro, 175–190.
- Muhonen, Mervi 2005. Usko, rakkaus ja ammatillisuus: lastenohjaajaopiskelijoiden käsitteitä kristillisestä kasvatuksesta. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Niemelä, Kati & Salminen, Veli-Matti 2013. Teologiksi kasvamassa. Koulutusalan valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Paloniemi, Susanna; Rasku-Puttonen, Helena & Tynjälä, Päivi 2010. Asiantuntijuudesta identiteettiin. Anneli Eteläpellon tutkimuspolkuja. Teoksessa Kaija Collin, Susanna Paloniemi, Helena Rasku-Puttonen & Päivi Tynjälä (toim.) Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus. Koulutuksen ja työelämän näkökulmia. Helsinki: WSOYpro, 13–37.
- Petäjä, Heljä 2008. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-kirjat, 121–130.
- Pienelle parasta 2016. Viitattu 9.4.2016. <http://www.pienelleparasta.fi/>.
- Piispainkokous 2009. Piispainkokouksen pöytäkirja 8.–9.9.2009. Piispainkokouksen suositusten lastenohjaajan tehtävään kelpoistavasta tutkinnosta. Viitattu 5.10.2015. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/E352D23BB03CA307C22577000024A667/\\$FILE/S09.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/E352D23BB03CA307C22577000024A667/$FILE/S09.pdf).
- Rantala, Kristel & Battilana, Mari 2015. Osaava lastenohjaaja. Osaamiskartoitus Suomen ev.lut. kirkon seurakuntien lastenohjaajille. Turku: Kirkon tutkimuskeskus & Turun kristillinen opisto. Viitattu 21.3.2016, [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9CF39D6B861AE948C2257CEC00387DAB/\\$FILE/Osaava%20lastenohjaaja%202015.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9CF39D6B861AE948C2257CEC00387DAB/$FILE/Osaava%20lastenohjaaja%202015.pdf)
- Salomäki, Hanna 2008. Kirkolliselle alalle hakeneiden uskonnollinen tausta ja uravalinta. Keskipohjanmaan ammattikorkeakoulun julkaisuja, A Tutkimusraportteja. Kokkola: Keskipohjanmaan ammattikorkeakoulu.
- Suomen ev.lut. kirkko i.a. Viitattu 5.10.2015. <http://evl.fi/evlfi.nsf/Documents/3605FBE89FE3F102C225710E00265E94?openDocument&lang=FI>
- Valtonen, Minna 2009. Kertomuksia kirkon työntekijäksi kasvamisesta. Kirkon nuorisotyönohjaajaksi opiskelevien spiritualiteetin ja ammatillisen identiteetin rakentuminen. Väitöskirja. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja, A Tutkimuksia 23. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Valtonen, Minna 2015. Lapsityönohjaajasta kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajaksi. Teoksessa Raili Gothóni, Anna Liisa Karjalainen, Paula Koistinen & Marjo Kolkka (toim.) DiakPEDalla asiakaslähtöisyyttä, reflektiivisyyttä ja digitaalisuutta. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja, Diak Opetus 1. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 185–201. Viitattu 7.4.2016. <http://www.diak.fi/tyoelama/Julkaisut/Sivut/Diak-Opetus.aspx>.

2.2 KIRKON PERHETYÖN KÄSITTEELLISTÄ TARKASTELUA

Perhetyötä tehdään erilaisissa instituutioissa, niin julkisella sektorilla kuin järjestöissä, yrityksissä ja seurakunnissa, mutta mitä on perhetyö? Useat eri tutkijat (mm. Uusimäki 2005; Vuori & Nätkin 2007; Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012) ovat selvittäneet perhetyön käsitettä ja sen käyttöä. Tässä artikkelissa hahmottelen ensin, mitä perhetyökäsitteellä tarkoitetaan eri organisaatioissa ja mitä tarkoitetaan kirkon tekemällä perhetyöllä. Toiseksi kuvaan artikkelissa sitä, mitä ja miten kirkon eri asiakirjoissa ja strategioissa kirjoitetaan perheestä ja vanhemmuudesta.

Vuori ja Nätkin (2007) toteavat, että perhetyön käsite on epämääräinen. Perhetyössä ei ole selkeää ja rajattua ammatillista kenttää, vaan sitä tehdään moniammatillisesti yli ammattirajojen sekä yli eri organisaatioiden. Perhetyö voidaan nähdä tapana tehdä yhteistyötä tai se voi olla ammattilaisten työn kohde (Vuori & Nätkin 2007, 7.) Perhetyön määrittely tai itse perhetyö ei ole yksinkertaista, ja se on osin muodoiltaan jäsentymätöntä, koska perheen käsite ja perheiden elämäntilanteet ovat niin moninaiset (Järvinen ym. 2012, 13).

Järvinen ym. (2012) toteavat, että yleensä perhetyö mielletään ammattilaisten tekemäksi. Näin ollen se on ammatillista ja tavoitteellista työskentelyä perheen tukemiseksi, ja sillä on erityinen tehtävä: perheen tukeminen muutoksessa. Perhetyö on sidoksissa kontekstiin, sillä se muotoutuu sen mukaan, missä sitä tehdään, millaisessa tilanteessa sitä tehdään ja mihin tavoiteisiin sillä pyritään. Perhetyössä lähdetään perheen tarpeista, ja siinä toimi-

taan joustavasti tarpeisiin vastaten. (Järvinen ym. 2012, 12.) Vaikka perhetyön määritelmässä painottuu ammatillisuus, se voidaan myös määritellä sekä maallikoiden että ammattilaisten tekemäksi työksi, jonka kohteena ovat perheet tai sen jäsenet. Työtä ohjaa huoli perheiden ongelmista ja työtä tehdään perheen hyvinvoinnin nimissä. (Vuori & Nätkin 2007.)

Perhetyöntekijä on ammattinimike, mutta perhetyö on työmenetelmä ja lähestymistapa. Se näyttäytyy erilaisena sosiaalityössä, hoitotyössä, varhaiskasvatuksessa, koulussa, laitoksissa, kotihoidossa tai kolmannella sektorilla eri järjestöjen ja seurakuntien toteuttamana. (Järvinen ym. 2012, 12.)

Perhetyö on sosiaalista ja yhteiskunnallista työtä. Sen tavoitteena on ratkaista arkielämässä eteen tulevia haastavia tilanteita, muutoksia ja ongelmia. Perhetyöhön kuuluu tuen tarpeiden tunnistaminen ja tuen tarjoaminen ennen kuin ongelmat kärjistyvät ja muuttuvat pysyviksi. (Järvinen ym. 2012, 15.) Perhetyössä perhettä neuvotaan, valistetaan ja kasvatetaan. Perheelle tehdään siis jotain, tai perheen kanssa tehdään jotain. Perheen kanssa työskennellään; sitä autetaan ja palvellaan, aktivoidaan, valmennetaan, terapoidaan ja konsultoidaan. Perheestä kerätään myös tietoja. Perheen tilaa selvitetään ja perheen toimivuutta arvioidaan. Ongelmia ehkäistään ja ongelmien ilmetessä perhettä korjataan. Perhetyötä perustellaan lapsen edulla ja usein keskeisenä asiakkaana on lapsi. (Vuori & Nätkin 2007, 8–9.)

Lastensuojelun perhetyön tavoitteena on lapsen sijoituksen ehkäisy tuemalla perheen omaa selviytymistä ja vanhemmuutta. Kirjallisuuskatsauksen pohjalta perhetyö näyttäytyy lastensuojelussa perheen arjen koossa pitämisenä, asiakasperheiden epävirallisena ja virallisen tukemisena. Tällöin se on myös perheen syvällistä tukemista ja puuttumista perheen elämään väliintulojen avulla. (Saarnio 2004, 24.)

Perhetyöstä puhuttaessa käytetään usein sanoja **perhekeskeisyys** ja **perhelähtöisyys**. Perhekeskeisessä työtavassa otetaan perhe mukaan lasta koskeviin ratkaisuihin, mutta lähtökohtana oletetaan, että vanhemmat tarvitsevat ohjausta ja neuvontaa lapsen asioissa, hoidossa ja kasvatuksessa (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 141). Uusimäen (2005) mukaan perhetyön ideologia perustuu perhekeskeisyyteen. Perhelähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että perhe itse määrittelee, millainen se on, keitä siihen kuuluu ja keitä perhetyöhön liittyvässä työskentelyssä on mukana. Perhe on näin arkensa ja oman tilanteensa asiantuntija, ja perheenjäsenten väliset suhteet huomioidaan. Vaikka jokainen perhe on ainutlaatuinen ja eri-

lainen kokonaisuus, niin perheenjäsenet ovat yksilöitä. (Hujala ym. 1998, 134; Järvinen ym. 2012, 23–24.)

Perhetyötä voidaan määritellä usealla eri tavalla. Se voi olla esimerkiksi **ennaltaehkäisevää perhetyötä** (neuvola, päivähoito, koulu, kotipalvelu), **monikulttuurista perhetyötä**, **lastensuojelun perhetyötä** (kuntouttavaa ja intensiivistä) ja **vaativaa perhetyön erityisaluetta** (esim. lasten psykiatriassa tapahtuvaa perhetyötä). (Järvinen 2012, 70.)

Perhetyötä voidaan myös määritellä jakamalla se **välilliseen** ja **välittömään perhetyöhön**. Välillinen perhetyö tarkoittaa sitä, että se kohdistuu perheeseen jonkun sen yksittäisen jäsenen kautta. Tämä voi merkitä sitä, että perhe huomioidaan taustalla, perheeseen otetaan yhteyttä tai sen kanssa tehdään yhteistyötä taikka perheeseen vaikutetaan yhden ihmisen avulla. Välitön perhetyö kohdistuu koko perheeseen tai yhteisöön. (Uusimäki 2005, 31–33.)

Uusi sosiaalihuoltolaki määrittelee perhetyön seuraavasti:

Perhetyöllä tarkoitetaan hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. Perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 18. §).

Huhtikuun alusta 2015 lähtien perhetyö ei ole enää lastensuojelulain mukainen avohuollon tukitoimi vaan osa yleisiä sosiaalipalveluja. Sitä voidaan kuitenkin edelleen järjestää myös lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle. Lastensuojelulain 36. §:ssä säädetään, että lastensuojelun asiakkaana olevalle perheelle on järjestettävä tarvittaessa asiakassuunnitelma huomioon ottaen lastensuojelun avohuollon tukitoimena tehostettua perhetyötä. (Lastensuojelulaki 2007.)

Kirkon perhetyö

Kirkon perhetyötä pohditaan laajimmin Kirkkohallituksen Minäkö perhetyön tekijä? -julkaisussa. Julkaisu on tehty päätöksen tueksi työntekijöille, vapaaehtoisille ja luottamushenkilöille ja sen tarkoituksena on edistää per-

heiden hyvinvointia ja perhelähtöisen työtteen vahvistumista (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 3).

Kirkon tekemää perhetyötä perustellaan sillä, että sen juuret ovat Raamatun ihmiskuvassa ja elämäkäsitksessä sekä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskeisinä pitämässä asioissa: ihminen on luotu yhteyteen, ja hän on arvokas, vanhemmuus on lahjaksi saatu tehtävä ja lähimmäisen rakkaus aktivoituu perheessä ja lähipiirissä. (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 5.)

Kirkon perhetyö määritellään sellaiseksi toiminnaksi, jolla vahvistetaan monimuotoisten perheiden ja niiden jäsenten hengellistä elämää, kasvua ihmisenä, keskinäistä välittämistä ja kunnioitusta, jaksamista vaikeissa elämäntilanteissa sekä yhteyttä seurakuntaan. (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 7). Perhetyön päämäärät ja tavoitteet kuvataan julkaisussa seuraavasti:

Kirkon perhetyön päämääränä on toimia siten, että eri-ikäiset perheenjäsenet

- kokevat Jumalan rakkautta arjessa ja juhlassa
  - saavat iloa kohtaamisista ja vahvistuvat niistä
  - oppivat pitämään huolta läheisistään ja itsestään
  - saavat apua ja kokevat toivoa vaikeuksissa
  - uskovat elämän mielekkyyteen ja tulevaisuuteen
  - syvenevät Jumalan tuntemisessa ja löytävät paikkansa seurakunnassa
- (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 11).

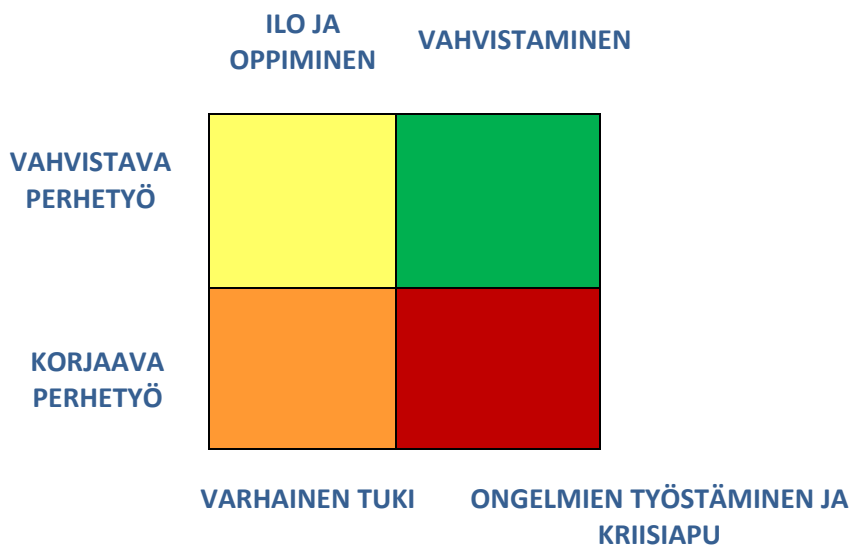
Näiden päätavoitteiden lisäksi on julkaisussa lukuisia muita tavoitteita eri perheenjäsenten ikäryhmät huomioon ottaen. Tavoitteiden runsaus tuo esille perhetyön laajuuden. Julkaisussa korostetaan pyrkimystä myönteiseen kasvatuskumppanuuteen ja arvostetaan perhettä ja vanhemmuutta. Tarkoituksena on myös tuoda vanhemmuuden haasteiden ja pulmien rinnalle iloista puhetta vanhemmuudesta (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 11, 16–17).

*Ei laivakaan kulje merellä vain
väistääkseen kareja, eikä perhetyö ole
vain ongelmien ennaltaehkäisemistä
tai vaurioiden korjaamista (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 22).*

Kirkon perhetyö perustuu perhelähtöiseen työtteeseen. Sillä tarkoitetaan ensiksikin sitä, että lähdetään liikkeelle perheen tarpeista. Toisena lähtökoh-

tana on ajatus, että vaikka kohdattaisiin vain yksi ihminen, on perhe aina jollain tavoin mukana kohtaamisessa. Ensimmäistä lähtökohtaa perustellaan sillä, että kaikki perheenjäsenten tarpeet, olivat ne sitten psyykkisiä, fyysisiä, sosiaalisia tai hengellisiä, ovat tärkeitä. Toinen lähtökohta perustuu ajatukseen, että ihminen on aina lähtöisin jostain perheestä ja tuo mukanaan tilanteeseen oman sen hetkisen perhetilanteensa silloinkin, kun perheestä ei puhuta. (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 28.)

Julkaisussa todetaan, että perhetyö on jaettu yleensä ennaltaehkäisevään ja korjaavaan perhetyöhön. Tämä jaottelu on liian kapea-alainen kuvaamaan kirkossa tehtävän perhetyön monipuolista kenttää. Julkaisussa ennalta ehkäisevä perhetyö on käsitteenä vaihdettu vahvistavaan perhetyöhön. (Minäkö perhetyön tekijä? 2009?, 23.) Kirkon perhetyötä voidaan kuvata neljän ikkunan avulla (kuva 1).

KUVA 1. Kirkon perhetyön neljä ikkunaa

Ensimmäisen perhetyön ikkuna todetaan kuvaavan kirkon perhetyön toimintaa ja niitä kohtaamisia, joissa on mukava olla yhdessä tai ollaan kiinnostuneita uuden oppimisesta. Tällaisiksi kohtaamisiksi mainitaan muun muassa perhemessut, kerhot ja vanhempaintilaisuudet. Vahvistava näkökulma perhetyön toisessa ikkunassa liittyy eri elämänvaiheiden, esimerkiksi lapsen syntymän, nuoren murrosiän ja tyhjän pesän vaiheen ennakointiin. Kolmannella ikkunalla halutaan tuoda esille perheen varhaisen tuen tarpeen huomaaminen ja siihen reagoiminen, ja viimeinen ikkuna tuo näkökulmak-

si tilanteet, joissa perhe tai yksittäinen perheenjäsen tarvitsee apua. (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 23–25.)

Uusimäki (2005) tuo teoksessa Voimaa perhetyöhön esille perhetyön ja perhepalveluiden erot (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Perhetyön ja perhepalvelun erot (Uusimäki 2005, 35)

PERHETYÖ	PERHEPALVELUT
– tavoitteellisuus – suunnitelmallisuus – tehdään jotain, puututaan johonkin perheessä – vaikutetaan tietoisesti perheeseen – usein perhe ohjataan perhetyöhön muualta – perhe jopa ”pakotettuna” perhetyöhön, veloitettua – tiedetään mihin pyritään, mitä työltä halutaan, mikä on tavoite – haitan tai ongelman korjaamista ja poistamista	– asiakaslähtöisyys – perhe hakee itse – vapaaehtoisuus – kohtaamista – sisältää kumppanuuden, yhteistyön, perheen huomioimisen – palvelu vastaanotetaan – ei välttämättä selkeää tarkkaa sisältöä tai tavoitetta – hyvinvoinnin edistämistä – osittain ekstrapä perheelle, ei välttämätöntä perheen hyvinvoinnille, mutta edistää sitä

Taulukon 1 jaottelun mukaan kirkon perhetyö kuuluu selkeästi perhepalveluihin. Kirkon perhetyö ei ole välttämätöntä perheelle, mutta se edistää perheen hyvinvointia, se perustuu vapaaehtoisuuteen ja kohtaamiseen, eikä sillä ole selkeää ja tarkkaa sisältöä ja tavoitetta.

Perhetyö kirkon strategioissa ja kehittämissasiakirjoissa

Tässä luvussa tarkastelen perhetyötä, perhettä ja vanhemmuutta erilaisissa asiakirjoissa. Olen perehtynyt neljään eri kehittämissasiakirjaan: *Lapset seurakuntalaisina*, *Tytöt ja pojat seurakuntalaisina*, *Nuoret seurakuntalaisina* ja *Aikuiset seurakuntalaisina*. Näiden lisäksi tarkastelen lapsi- ja nuorisotyön strategiaa *Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa* sekä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon erityisnuorisotyön strategiaa *Läsnäolon nuorisotyö*. Käsiteltävät asiakirjat valikoituivat sen mukaan, puhutaanko niissä kirkon perhetyöstä, perheestä ja tai vanhemmuudesta. Jätin tarkoituksella käsittelystä pois kirkon perheneuvonnan strategian vuoteen 2016 (*Meidän Kirkko mukana perheen arjessa*), koska tämä strategia keskittyy perheneuvontaan yhteinä kirkon perhetyön osa-alueena.

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön strategian mukaan lapsi- ja nuorisotyön perusjuonne on kasvatusta, jota tehdään yhdessä perheiden kanssa. Strategias-
sa todetaan, että ”työssämme haluamme olla avoimia ja kutsuvia ja suhtautua arvostavasti kaikkiin lapsiin ja nuoriin ja heidän perheisiinsä.” Se liittyy myös vahvasti yhteen jumalanpalveluksen, messun, perheen, lapset ja nuoret ja esittää, että myös kaste, perhe ja ehtoollinen kuuluvat yhteen (Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa. 2010, 3, 9–10, 13–14).

Strategisena linjauksena on työn rakenteiden uudelleen arviointi ja toiminnan rakentaminen lapsesta, nuoresta ja perheestä käsin, ei työmuodoista käsin. Strategiassa kannetaan huolta seurakunnan sisäisestä yhteistyöstä ja ehdotetaan perustettavaksi perhetyön tiimiä. (Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa. 2010, 16–18.)

Luontevimpia ja keskeisimpiä yhteistyökumppaneita ovat perhe, lapsen kummit ja isovanhemmat, ja kristillisen kasvatukseen ensisijainen antaja on koti. Perhettä ei määritellä, vaan se hyväksytään keskeisimmäksi kumppaniksi. Lisäksi todetaan, että lapsi ja nuorisotyöntekijöiden ammatillisia valmiuksia kotien kanssa tehtävään yhteistyöhön on lisättävä.

”Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyön on rakennettava hyviä keskusteluyhteyksiä ja avointa vuorovaikutusta vanhempien kanssa kasvatuskumppanuuden vahvistamiseksi.” Moniammatillista yhteistyötä seurakuntien sisällä ja toimimista perhetyön yhteistyöverkostoissa on lisättävä. (Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa 2010, 26.)

Seurakunnan sisällä on tehtävä käytännön johtopäätöksiä toimintojen ja resurssien jakamisesta perhelähtöisesti. Keinot tavoitteen saavuttamiseksi on ilmaistu strategisina linjauksina:

1. Arvostamme yksilöä – rakennamme yhteisöä.
2. Kirkon lapsi- ja nuorisotyössä on rohkeasti pidettävä esillä uskoa Jumalaan.
3. Työn rakenteita on arvioitava.
4. Seurakunta tukee lapsen ja nuoren kasvua.
5. Koti on yhteistyökumppani. (Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa 2010, 28.)

**Suomen evankelis-luterilaisen kirkon erityisnuorisotyön strategias-
sa** missio on seuraava: ”Erityisnuorisotyö kohtaa erityistä tukea tarvitsevat lapset, nuoret ja heidän perheensä arjen keskellä ilman ehtoja” (Läsnäolon

nuorisotyö 2007, 5). Strategiassa tuodaan esille yhteiskunnan muutos ja sen seuraukset. Missiossa korostetaan, että nuorten vaikeuksien ratkaisemiseksi on välttämätöntä ymmärtää erilaisia perheitä ja erilaisia perhetilanteita sekä tehdä perhetyötä ja huomioida koko perheen erilaiset tarpeet. (Läsnäolon nuorisotyö 2007, 8–9.)

Strategiassa painotetaan koko perheen huomioon ottavaa työtettä. Perheen aikuisilla saattaa olla vaikeuksia selvitä arjesta ja kantaa vanhemman vastuuta. Perheen jaksamiseen ja hyvinvointiin vaikuttavat työllisyystilanne, perheen talous tai perhemuodossa tapahtuvat epäsuotuisat muutokset. Vanhempien voimavarat alkavat vähetä, mutta heillä on edelleen huoli lapsen kasvusta, sillä muutokset heijastuvat lapsen turvallisuuteen ja tasapainoisuuteen. (Läsnäolon nuorisotyö 2007, 14.)

Läsnäolon nuorisotyössä (2007) tuodaan esille, että parhaimmillaan perhe voi olla sekä työn kohde että tärkeä ja aktiivinen yhteistyökumppani. Strategiassa painotetaan kautta linjan, että on välttämätöntä tehdä perheen kanssa yhteistyötä etenkin lasta koskevista asioista. (Läsnäolon nuorisotyö 2007, 9, 13.)

Kehittämisasiakirjat

Kirkkohallitus on julkaissut neljä eri kehittämisasiakirjaa jotka ovat: Lapset seurakuntalaisina (2013), Tytöt ja pojat seurakuntalaisina (2012), Nuoret seurakuntalaisina (2012) ja Aikuiset seurakuntalaisina (2012). Seuraavassa on kooste siitä, miten perhe ja vanhemmuus tulevat esille ja millaisena ne näyttäytyvät näissä kehittämisasiakirjoissa.

Lapset seurakuntalaisina

Lapset seurakuntalaisina -kehittämisasiakirja (2013) on jatkoa jo aiemmin tehdylle varhaiskasvatuksen *Lapsi on osallinen* -kehittämisasiakirjalle (2008). Peruslähtökohtana asiakirjassa on lapsen ja perheen hyvä elämä, kristillinen usko ja siihen liittyvät arvot sekä kasvatuskumppanuus. Asiakirjassa on keskeistä perhelähtöisyys ja perheen arvostaminen: yhdessä perheen kanssa edistetään lapsen ja perheen hyvinvointia. Kolmesta kehittämisasiakirjan pääkysymyksestä kaksi liittyy perheeseen. Kysymyksillä herätellään miettimään, miten voidaan olla edistämässä kokonaisvaltaisen hyvän tukemista

ja miten voidaan vastata lapsen ja perheen tarpeisiin. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 4–5.)

Yhteistyö ja kasvatuskumppanuus tulevat esille monessa yhteydessä: lapsen tärkeimmäksi kasvuympäristöksi todetaan koti ja perhe; vanhempia ja lapsia kutsutaan keskusteluun varhaiskasvatuksen kokonaisvaltaiseksi kehittämiseksi; aamu- ja iltapäivätoiminta nähdään yhteistyöksi perheiden kanssa; seurakunnan tehtäväksi määritellään vanhempien rinnalla kulkeminen, sillä kasvatusta on yhteinen tehtävä. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa tulee näkyä perheen eri-ikäisten tarpeet ja toiveet ja perheiden arkitodellisuutta on kunnioitettava. ”Perhelähtöisyyden tulee näin olla jokaisen kirkon työntekijän tapa tehdä omaa työtään”. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 5, 6, 10, 13, 24).

Yhtenä isona kysymyksenä kehittämissasiakirjassa tuodaan esille se, että perhe tavoitetaan jossakin ikävaiheessa vain yhden toiminnan kautta. Huolelta esitetään se, että ”Miten huomioimme kasvatuksen kaaren ja kuljemme perheen rinnalla vauvasta vaariin? Perheiden hyvinvointi on kaikkien työntekijöiden yhteinen asia”. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 27, 30.)

Mahdollisuutena perhetyön kehittämiseen tuodaan verkostoituminen ja yhteistyö sekä seurakuntien eri työalojen välillä että muiden perheiden kanssa toimivien tahojen kanssa (Lapset seurakuntalaisina 2013, 14).

Tytöt ja pojat seurakuntalaisina

Tytöt ja pojat seurakuntalaisina -kehittämissasiakirja (2012) käsittää ikävuodet 7–14. Kouluikäisten lasten toiminta seurakunnassa nähdään lasten ja heidän perheidensä parissa tapahtuvana toimintana, jonka lähtökohtana on perhelähtöinen työote ja kasvatuskumppanuus. Asiakirjassa tuodaan voimakkaasti esille se, että ”eri-ikäisistä koostuvat perheet tarvitsevat vain yhden seurakunnan maailman – ei useita ikäkausiin tai seurakuntien viranhaltijoiden koulutus pohjan mukaisesti pilkkottuja ’pikkuseurakuntia’”. (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 4–5.)

Asiakirjassa esitetään pohdittavaksi se, jos alkaisimmekin puhua lapsi- ja perhetoiminnasta emmekä varhaisnuorisotyöstä, sillä kirkon varhaisnuorisotyön virat ovat tyttöjä ja poikia ja heidän perheitään varten (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 9–10).

Toiminnan suunnittelun lähtökohtana on se, mikä palvelee lapsia ja perheitä parhaiten. Toiminnan ajankohta ja sisältö tulee miettiä perheiden ja lasten näkökulmasta. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa on tärkeää lapsesta välittäminen ja perheiden kanssa tehtävä yhteistyö sekä se, että tytöille ja pojille suunnattua toimintaa tulisi kehittää yhdessä perheiden kanssa. Samalla korostetaan jumalanpalveluksen ja koko perheen yhteyttä. (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 22, 25, 29, 37.)

Huolta kannetaan myös muuttuvasta lapsuudesta ja perheiden jaksamisesta. Perheiden ongelmat nähdään vain yhtenä syynä lapsuuden muuttamiseen, minkä lisäksi tuodaan esille muun muassa koulun sosiaaliset pulmat, liian suuret oppilasryhmät ja koulukiusaaminen. Perheen tukeminen nähdään tärkeäksi, sillä vanhempien merkitys on lapsille ensi arvoisen tärkeää. Asiakirjassa todetaan, että ”perhe on lapsen ensisijainen kasvattaja, myös hengellisissä kysymyksissä”. Seurakunnan toiminnan lähtökohtana tulee olla kasvatuskumppanuus. (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 8, 38, 40–43). ”Perhe on myös tärkeä – jopa tärkein – kumppanimme” (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 55).

Nuoret seurakuntalaisina

Aiempien ikäkausien kehittämisasiakirjoista poiketen tässä asiakirjassa tarkastellaan asioita nuoren näkökulmasta mutta myös työn ja työntekijän näkökulmasta, ja asiakirjaan on otettu aihealueet sen mukaan, mitä työryhmä näki tärkeäksi tässä ajassa. Nuorisotyön lähtökohdaksi määritellään lapsen ja nuoren oikeus saada kasvuunsa tukea, kokea oppimisen ilo ja kehittyä. (Nuoret seurakuntalaisina 2012, 4, 6.)

Asiakirjassa pohditaan sitä, että nuorilla on rippikouluun tullessaan 15 vuoden vaje kristinuskon tiedoissa. Tällä viitataan siihen, että kodit eivät anna enää kasteopetusta, ja esitetään huoli, että miten rippikoulu ja isoistoiminta pystyvät paikkaamaan tämän vuosien aikana syntyneen vajeen. Asiakirjassa tuodaan esille se, että kodin, suvun ja koulun kasvatuksellinen panos on ohentunut ja tuodaan esille tapahtuneet koulu- ja perhesurmat. (Nuoret seurakuntalaisina 2012, 14, 21.)

Asiakirjassa puhutaan nuoren auttamisesta, etenkin etsivässä työssä (Nuoret seurakuntalaisina 2012, 16). Asiakirjassa ei kuitenkaan tuoda esille kasvatuskumppanuutta tai ajatusta koko perheen tukemisesta.

Ongelmaksi nähdään privatisoituminen: Nuorten on vaikea sitoutua, ottaa toisiaan huomioon, jakaa omastaan tai kunnioittaa auktoriteetteja. Syy tähän kaikkeen on siinä, että nuoret ottavat mallia aikuisilta, jotka eivät enää kannaa aikuisten vastuuta. (Nuoret seurakuntalaisina 2012, 21.)

Asiakirjassa tuodaan esille, että nuoret vanhempineen tulisi ottaa mukaan suunnittelemaan rippikoulua. Ongelmaksi nähdään se, että vaikka rippikoulun maine on hyvä, sitoutuminen pitkäkestoiseen toimintaan on vaativaa monelle nuorelle ja hänen vanhemmalleen. Keinoksi asiantilan muuttamiseksi nähdään hyvä tiedottaminen kouluissa ja nuorisotiloissa, sillä viiden vuoden kuluttua on jo myöhäistä. (Nuoret seurakuntalaisina 2012, 22–23.)

Nuoren perhe tulee yhdessä asiakirjan kohdassa enemmän esille. Tällöin otsikkona on Tuki elämän kriiseissä. Nämä elämän kriisit liittyvät perheen hajoamiseen, perheenjäsenten sairastumiseen, ja tuen antamiseen vanhemmuuteen ja koko perheelle. (Nuoret seurakuntalaisina 2012, 35.)

Asiakirjan ainoa perheeseen liittyvä otsikko on pieni väliotsikko Diakoninen perhetyö. Tässä yhteydessä esitetään huoli siitä, että ”entä jos perhettä ei ole, tai perheenjäsenet ovat kykenemättömiä edes oman elämän hallintaan?” (Nuoret seurakuntalaisina 2012, 35.)

Perheen kanssa tehtävä yhteistyö, luottamukselliset välit vanhempiin, nuorisotyön tekeminen tutuksi ja rakentavan keskustelun käyminen nuoren vanhempien kanssa tulee esille vain ja ainoastaan asiakirjan luvussa Maahanmuuttajatyö. Kun on kyse monikulttuurisesta ympäristöstä, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö nousee keskeiseksi. (Nuoret seurakuntalaisina 2012, 36.)

Aikuiset seurakuntalaisina

Aikuiset seurakuntalaisina -kehittämissasiakirja (2012) poikkeaa toteutukselta merkittävästi kolmesta muusta. Tämä kehittämissasiakirja sisältää lähinnä erilaisia kysymysryhmiä kehittämisen avuksi ja tueksi. Perheeseen, kotiin ja vanhemmuuteen liittyy kaksi sisällysluettelon otsikkoa: Perheiden kanssa ja Isovanhemmuus (Aikuiset seurakuntalaisina 2012, 3). Vanhemmuus mainitaan myös kaksi kertaa kasteeseen liittyen ja kerran ehtoolliseen liittyen (Aikuiset seurakuntalaisina 2012, 16–18). Pääosin vanhemmuudesta puhutaan vain luvussa Perheiden kanssa, jossa on aiheeseen liittyviä kysymyksiä.

Yhteenveto asiakirjoista

Neljältä kehittämisasiakirjasta olen koonnut taulukon 2, johon olen laskenut, kuinka monta kertaa asiakirjoissa mainitaan perhe, vanhemmuus, koti, kasvatuskumppanuus ja isovanhemmat.

TAULUKKO 2. Perheeseen liittyvien sanojen esiintyminen kehittämisasiakirjoissa

KEHITTÄMISASIAKIRJA	PERHE	VANHEMMUUS	KOTI	KASVATUS- KUMPPANUUS	ISOVANHEMMAT	YHTEENSÄ
Lapset seurakuntalaisina	125	23	10	6	4	168
Tytöt ja pojat seurakuntalaisina	94	28	1	3	6	132
Nuoret seurakuntalaisina	20	10	4			34
Aikuiset seurakuntalaisina	37	10			13	60

Mielenkiintoista on havaita, että *Nuoret seurakuntalaisina* -kehittämisasiakirjassa ei mainita kasvatuskumppanuutta eikä isovanhempia. Kahteen ensimmäiseen ikäkauteen liittyvissä kehittämisasiakirjoissa (*Lapset seurakuntalaisina* ja *Tytöt ja pojat seurakuntalaisina*) perhe lapsen tai koululaisen tärkeimpänä kasvuympäristönä kulki mukana koko kehittämisasiakirjassa. Perheestä, vanhemmuudesta, kodista ja isovanhemmista puhuttiin kannustavasti ja rohkaisevasti. Nähtiin vaikeudet, joita perheet saattavat kohdata ja joissa seurakunta halusi olla tukena. Puhuttiin kasvatuskumppanuudesta ja siitä, että perhe on seurakunnan tärkein yhteistyökumppani. Perhelähtöisyys oli näiden kehittämisasiakirjojen lähtökohta, ja sitä pidettiin keskeisessä roolissa. Se oli tapa tehdä työtä. *Aikuiset seurakuntalaisina* -kehittämisasiakirja toi perheen esille, mutta koska se oli toimitettu eri tavalla kuin kolme muuta asiakirjaa niin sen vertaaminen muihin on mahdotonta.

Nuoret seurakuntalaisina -asiakirja poikkesi kahdesta ensin mainitusta kehittämisasiakirjasta siten, että painopiste oli nuorella, työnteekijällä ja nuorisotyössä. Perheen, vanhemmuuden ja kodin osuus oli asiakirjassa vain lyhyinä mainintoina, ja nekin liittyivät pääasiin siihen, että perheet eivät ole kiinnostuneita nuoristaan ja perheillä on paljon vaikeuksia ja kriisejä. Täs-

sä kehittämisasiakirjassa perhettä ei nähty kasvatuskumppanina. Nuorilähtöinen työote on mahdollisesti jotain sellaista, jossa halutaan tukea nuorta yksilönä, nuoren itsenäistymistä, irtaantumista perheestä ja luottamuksellisuutta. Tällöin työskentely nuoren perheen kanssa olisi jotain, mikä veisi aikaa varsinaiselta nuorisotyöltä. Asiakirjan edustamassa nuorilähtöisessä työotteessa nähdään yksilön eli nuoren tuen tarve, mutta ei nuoren kasvuympäristöä. Nuori ei kuitenkaan elä irrallaan perheestään tai lähiverkostostaan. Niiden huomioiminen on nuorisotyössäkin kokonaisvaltaisen kohtaamisen keskeinen lähtökohta.

LÄHTEET

- Aikuiset seurakuntalaisina 2012. Suomen ev.lut. kirkon Kirkkohallituksen julkaisuja 2012:7. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Hujala, Eeva; Puroila, Anna-Maija; Parrila-Haapakoski, Sanna & Nivala, Veijo 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Tampere: Varhaiskasvatus 90 Oy.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi: perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Lapset seurakuntalaisina 2013. Suomen ev.lut. kirkon Kirkkohallituksen julkaisuja 2013:1. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Lastensuojelulaki 2007/413, 30.12.2014. Viitattu 17.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L7P36>. –
- Läsnäolon nuorisotyö 2007. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon erityisnuorisotyön misio, visio ja strategia 2015. Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto sarja C 2007:3. Viitattu 17.10.2015. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/BF864B5C76F30DC7C22576FE002B16D4/\\$FILE/Erityisnuorisotyon_strategia.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/BF864B5C76F30DC7C22576FE002B16D4/$FILE/Erityisnuorisotyon_strategia.pdf)
- Minäkö perhetyön tekijä? 2009. Suuntaviivoja perhelähtöisen työtteen vahvistamiseen seurakunnissa. Suomen ev. lut. kirkon Kirkkohallituksen julkaisuja 2009:10. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Nuoret seurakuntalaisina 2012. Suomen ev.lut. kirkon Kirkkohallituksen julkaisuja 2012:6. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Saarnio, Tuula 2004. Perhetyö lastensuojelutyössä. Teoksessa Annamaija Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 240–255.
- Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012. Suomen ev.lut. kirkon Kirkkohallituksen julkaisuja 2012:5. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Sosiaalihuoltolaki 13.12.2014/1301. Viitattu 17.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Sosiaalihuoltolaki>.
- Uusimäki, Mervi 2005. Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa Mikko Reijonen (toim.) Voimaa perhetyöhön. Jyväskylä: PS-Kustannus, 17–42.
- Vuori, Jaana ja Nätkin, Ritva 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Johdanto perhetyön muuttuvaan kenttään. Teoksessa Jaana Vuori & Ritva Nätkin (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 7–38.

Päivi Sutinen

2.3 PERHETYÖ SEURAKUNTIEN TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKÖKULMASTA

Meidän kirkko -strategiassa vuoteen 2015 todetaan, että seurakunnan tärkein yhteistyökumppani on perhe ja kirkon tehtävä on perheen tukeminen arkielämässä (Meidän kirkko. Osallisuuden yhteisö 2007). Edellisessä artikkelissani kuvasin sitä, mitä perhetyöllä käsitetään ja miten perhe ja vanhemmuus ilmenevät kirkon asiakirjoissa. Pääasiassa asiakirjat toivat esille perheen seurakunnan tärkeimpänä yhteistyökumppanina ja korostivat perheen huomioimista kaikissa sen eri vaiheissa. Seurakunnissa tehdään monipuolista ja laajaa perhetyötä. Nämä perhettä koskevat strategiset linjaukset saivat minut kiinnostumaan siitä, onko mahdollisesti seurakuntien eri työalojen työntekijöillä eri näkemyksiä perhetyöstä, perheiden huomioimisesta ja työn kehittamisestä.

Tutkimuskysymykseni on, miten eri työalojen työntekijät näkevät perhetyön omassa seurakunnassaan.

Artikkeli koostuu kahdesta eri aineistosta, jossa toisena oli seurakunnan työntekijän haastattelut (25 haastattelua) ja toinen aineisto kerättiin kyselylomakkeella, jonka palautti 108 seurakuntien työntekijää. Perhetyö-käsitettä käytettiin haastatteluista tehdessä ja kyselylomakkeen kysymyksissä. Myös vastaajat käyttävät perhetyö-käsitettä sekä puhuvat lapsityöstä, minkä vuoksi artikkelissa käytetään näitä yleisesti käytössä olevia käsitteitä.

Tutkimukseen osallistujat ja tutkimuksen toteutus

Seurakuntien työntekijöiden haastattelut suoritettiin syksyn 2013 aikana ja niitä tehtiin viidessä eri seurakunnassa. Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijat tekivät haastattelut. Haastattelukysymykset ja saatekirje seurakuntiin annettiin opiskelijoille valmiina. Opiskelijat saivat haastattelun suorittamiseen, tallentamiseen ja litterointiin liittyvät ohjeet. Alkuperäinen tarkoitus oli, että jokaisesta viidestä seurakunnasta haastateltaisiin kirkkoherra, diakoni, nuorisotyön ohjaaja, lapsityön ohjaaja tai vastaava lastenohjaaja ja lastenohjaaja. Haastateltavien määrään tuli muutoksia, sillä yhden seurakunnan kirkkoherralla ei ollut aikaa osallistua haastatteluun ja eräässä toisessa seurakunnassa ei ollut vastaavaa lastenohjaaja tai lapsityön ohjaajaa seurakunnan koosta johtuen. Näistä seurakunnista haastateltavaksi tuli lapsityöstä vastaava teologi.

Haastatteluihin osallistui yhteensä 25 seurakunnan työntekijää:

- neljä kirkkoherraa
- kaksi teologia (lapsi- ja perhetyön työalasta vastaava)
- viisi diakonia
- viisi nuorisotyön ohjaajaa
- neljä vastaavaa lastenohjaajaa tai lapsityön ohjaajaa
- viisi lastenohjaajaa.

Haastatteluissa kysyttiin, mitä on mielestäsi perhetyö, mitä perhetyötä seurakunnassasi tehdään ja ketkä sitä tekevät, miten mielestäsi perheet huomioidaan sekä miten perhetyötä tulisi kehittää. Haastattelut olivat lyhyitä ja litteroitua aineistoa kertyi 18 sivua (fonttikoko 12 ja riviväli 1). Neljän seurakunnan työntekijöiden haastattelut litteroitiin suoraan tallenteista. Yhden seurakunnan haastattelujen litterointi toteutettiin kirjoittamalla haastattelut tiivistetysti kirjakielelle. Tästä syystä haastattelujen **näytteissä** käytän vain seurakuntien A, B, C ja D työntekijöiden suoria lainauksia, mutta kaikki viidessä seurakunnassa tehdyt haastattelut ovat mukana tutkimustuloksissa.

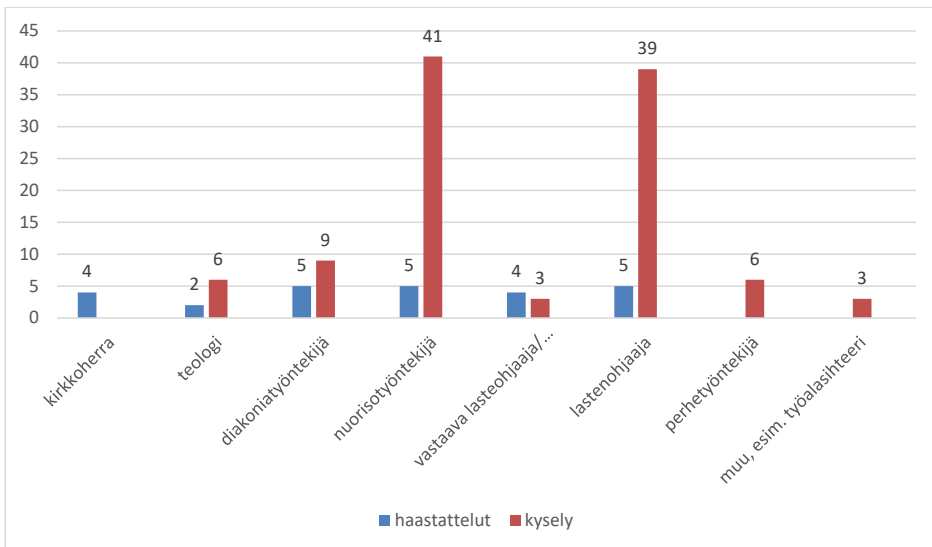
Kaksi tutkimukseen osallistuvista seurakunnista oli Mikkelin hiippakunnasta, yksi Espoon hiippakunnasta, yksi Tampereen hiippakunnasta ja yksi Turun hiippakunnasta. Pienimmässä seurakunnassa oli 3 000 jäsentä ja suurimmassa 28 000 jäsentä (luvut on pyöristetty ylöspäin lähimpään tuhan-

teen). Kahdessa seurakunnassa oli jäseniä 9 000–10 000 ja yhdessä 17 000 jäsentä.

Haastattelujen lisäksi aineistoa kerättiin myös kyselylomakkeella. Kyselylomakkeella vastaajan taustatietojen lisäksi kysyttiin samoja kysymyksiä kuin haastatteluissa. Kyselylomake oli täytettävänä Diakin esittelypisteessä Kirkon kasvatuksen päivillä tammikuussa 2015. Tällöin lomakkeita palautettiin 58 kappaletta. Näiden lisäksi keväällä 2015 neljä sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijaa vei lomakkeet omaan seurakuntaansa ja pyysi työntekijöitä täyttämään kyselyn. Yksi opiskelijoista antoi kyselyn myös täytettäväksi seurakuntayhtymän koulutuspäivässä. Palautuneita lomakkeita oli tällä tavoin 50, joten kaikkiaan kyselyyn tuli 108 vastausta.

Vastaajien taustatiedoista selvisi, että ammattitutkinnon suorittaneita oli 39, opistotutkinnon 19, ammattikorkeakoulututkinnon 41, yliopisto tai korkeakoulututkinnon 6 ja ylemmän amk-tutkinnon 2. Vastaajien tutkintonimikkeinä oli lapsi- ja perhetyönohjaaja (40), kirkon nuorisotyönohjaaja (5), sosionomi (AMK) -kirkon nuorisotyönohjaaja (34), yhteisöpedagogi (3), sairaanhoitaja (AMK) -diakonissa (3), sosionomi (AMK) -diakoni (8), teologian maisteri (7), sosionomi (YAMK) -kirkon nuorisotyönohjaaja (2), sosionomi (AMK) (2), kehitysvammaistenohjaaja (1), diakonissa (3) ja sosionomi (YAMK) -diakoni (1). Yksi jätti vastaamatta ammattitutkintokysymykseen ja yhden tutkintonimike poikkesi niin paljon muista, että jätän sen julkaisematta tunnistettavuuden takia.

Vastaajien ammattinimikkeet seurakunnissa olivat lastenohjaaja (39), lapsityönohjaaja (2), vastaava lastenohjaaja (1) nuorisotyönohjaaja (36), poikatyöntekijä (2), erityisnuorisotyönohjaaja (4), diakoni (7), nuorisodiakoni (1), seurakuntapastori (4), perhetyöntekijä (6) työalasihteerit (1), kasvatuksen työalajohtaja (1), lähetykskasvatussihteerit (1), diakonissa (1) ja kapalainen (2).

KUVIO 1. Vastaajat ammateittain

Haastatteluissa pyrittiin saamaan mukaan kaikki ammattiryhmät, joten myös kirkkoherrojen ääni tuli kuuluviin. Kummassakin aineistossa oli mukana yhtä monta pappia (6). Eniten vastauksia tuli nuorisotyöntekijöiltä ja lastenhoajaajilta. Tämä johtui siitä, että kyselylomakkeeseen vastasi 50 henkilöä Kirkon kasvatuksen päivillä, joihin osallistuvista suurin osa on kirkon lapsi- ja nuorisotyöntekijöitä. Vain suuremmissa seurakunnissa on nimettyjä perhetyöntekijöitä, joten he puuttuvat haastatteluaineistosta.

Tutkimustulokset

Perhetyön työmuodot

Haastattelujen aineisto osoittaa, että seurakunnissa tehdään monenlaista perhetyötä. Kaikkien työalojen edustajat toivat esille erilaiset perheille suunnatut perheitä kokoavat toiminnat, kuten **leirit**, **retket** ja **tapahtumat**. Näitä olivat muun muassa joulupolku, pääsiäisajan tapahtumat, teemalliset kutsutilaisuudet sekä **perhemessut**, erilaiset perheille suunnatut kirkot (joulu- ja pääsiäiskirkot), **perhekerhot** ja **päiväkerhot**. Kolmessa haastattelussa mainittiin **yhteisvastuutapahtumat**.

Pyhäkoulun perhetyönmuotona toivat esille nuorisotyönohjaajat, lastenhoajaajat ja lapsityönohjaajat. **Vanhempainillat** yhtenä perhetyön muotona

toivat esille vain kirkkoherrat. Tosin rippikouluihin viittaavat myös työalojen teologit ja vastaavat lastenohjaajat tai lapsityönohjaajat ja diakonit. Kiinnostavaa kuitenkin on, että nuorisotyöntekijät eivät tässä yhteydessä tuoneet esille rippikoulua ja siihen liittyviä vanhempainiltoja.

Kunnan kanssa tehtävä yhteistyö mainitaan vain kirkkoherrojen ja työalasta vastaavien teologien haastatteluissa perhetyönä. Yksi kirkkoherroista toi esille perhetyön läpäisyperiaatteen ja yksi työalan teologi totesi, että kaikki työ koskee perheitä.

Vain yksi kirkkoherra ja yksi diakoni toi esille **perhevalmennuksen, parisuhde- ja aviopariipirit**.

Kirkollisista toimituksista, kuten avioliittoon vihkimisestä ja kasteesta oli maininta vain työalasta vastaavien teologien haastatteluissa. Myös yksi lastenohjaaja mainitsee kastekodit.

Diakoniatyön tekemä perhetyö nousi myös esille teologien, diakonien, lastenohjaajien ja lapsityönohjaajien haastatteluissa. Diakonit näkevät perhetyön omassa työalassaan lähinnä **taloudellisena avustamisena, monikulttuuristen perheiden kohtaamisena ja sellaisten perheiden kohtaamisena, joissa on mielenterveys- ja päihdeongelmia**. Sen sijaan haastatellut nuorisotyöohjaajat eivät osanneet liittää seurakunnan perhetyötä omaan työalansa lainkaan. Nuorisotyönohjaajat mainitsivat asioita, jotka kuuluivat yksinomaan lapsi- ja perhetyön työalaaan. Lastenohjaajien haastatteluissa tuli esille perhetyön muotoina **tiedotteet, puhelinkeskustelut ja ovikeskustelut**.

Kyselylomakkeissa kysyttiin avoimella kysymyksellä, mitä perhetyö on sinun mielestäsi, ja vastaaja saattoi luetella useita perhetyön toimintoja (suluissa vastauksien määrä). Vastauksien perusteella perhetyö on perhettä tukevaa toimintaa (56), rinnalla kulkemista (24), perhekerhoja (22), varhaiskasvatusta (15), kristillistä kasvatusta ja vanhemmuuden tukemista (9), tapahtumia (10), leirejä (9), messuja (8), diakoniaa (8), vanhempainiltoja (5) ja taloudellista avustamista (2).

Kokoava toiminta ja yksittäisten perheiden tukeminen mainittiin sekä kyselyssä että haastatteluissa tärkeimmiksi. Ne ovat varmasti myös perinteisesti olleet kirkon toimintana tunnustettuja. Kaikissa työalojen edustajien haastatteluissa tuli esille näkemys, että perhetyö kuuluu ensisijaisesti lapsi- ja perhetyön työalaaan. Tämän jälkeen haastateltavat toivat esille diakoniatyöntekijöiden perheiden kohtaamiset, leirityön ja rippikoulun sekä kantto- reiden osallistumisen. Muutama haastateltava, jatkettuaan pohdintaa, päätyi

lopulta siihen, että perhetyötä tekevät kaikki hengellisen työalojen työntekijät. Pari haastateltavaa toi esille sen, että perhetyötä tekevät myös ei-hengellisten työalojen työntekijät, suntiot ja emännät. Yhteistä oli se, että perhetyön katsottiin kuuluvan erilaisten yhteisten tapahtumien kautta kaikille työntekijöille, se on tapa katsoa asioita.

Lastenohjaajat tekee, pyhäkoulutyö ja nuorisotyö. Nii ja diakonia ja papit tietysti kun kastekodeissa käyvät. Koko seurakunnallehan se kuuluu. (Lastenohjaaja C)

Toisaalta tuotiin esille myös, että perhetyö on kiinteä osa lapsityötä, mutta koska perhe on niin monimutkainen, ei ollut oikein selvää, kuka perhetyötä oikeastaan tekee.

Perhetyö nivoutuu seurakunnassamme kiinteästi osaksi lapsityötä. Työalan nimi onkin tästä syystä lapsi- ja perhetyö. (Lapsityöstä vastaava teologi A) Perheitä kyl kohtaa ihan kaikki, ei voi sanoa et pelkää lapsityö ja diakonia tekee. Ei sitä diakoniatyölle voi kokonaan sysätä, eihän me kaikkia voida hoitaa. Nii mitähän täs oikee perhetyöllä ja perheellä tarkotetaan? Noistahan voi olla monii käsityksiä. Mut joo Ihan kaikille kuuluu perhetyön tekeminen. (Diakoni C)

Kenelle se kuuluu... niin tota... Se on vähästä... Mist miä tiiän.. Perhetyö... Nuoret perheet... Päiväkerhot sun muut on perhetyötä. Miten sit huonost tunteekaa oman talon toiminnat... (naurua..) Nii se on et päiväkerhot ja lapsityönohjaajalle kuuluu pyhäkoulutyö, kaikki nää nuoret perheet. Hyvin laajahan tää on tää käsite, siihän kuuluu varhaisnuoret ja nuorisotyö ja perheet joil on lapsia, alle 15 vuotiaita tai alle 18 vuotiaita. Tää käsite perhe on vähä monimutkainen ku on uusperheet ja lapsettomat perheet, nii ne tietty kuuluu aikuistyölle ja sit on lähetys ja diakonia. (Nuorisityönohjaaja C)

Mää käsitän perhetyön niin et perhe on kokonaan mukana. Varhaisnuorisotyö on suunnattu vaan nuorille. (Nuorisityönohjaaja D)

Huomioitavaa on, että nuorisotyön edustajien oli vaikea löytää perhetyötä omalta työalaltaan. Vain yksi maininta nuorisotyönohjaajilla oli, että perhetyötä sisältyy myös varhaisnuorisutyöhön. Nuorisotyönohjaajat toivat esille perhetyön siten, että se liittyi seurakunnan muihin työaloihin.

Perhetyön tekijät ja yhteistyökumppanit

Kyselylomakkeella avoimella kysymyksellä kysyttiin, ketkä seurakunnassa tekevät perhetyötä. Vastauksissa painottuivat lapsityön- ja varhaiskasvatuksen työntekijät. Näin totesi 81 vastaajaa. Seuraavaksi suurimmaksi ryhmäksi nousivat diakoniatyöntekijät (62). Kolmantena ryhmänä olivat pappit (48). Sitten suuruusjärjestyksessä tulivat nuorisotyöntekijät (34) ja kasvatuksen työntekijät (7). Perhetyöntekijät mainittiin 22 vastauksessa. Vastaajan perhetyönäkemys näyttäisi vaikuttavan siihen, missä määrin perhetyö nähdään toiminnallisen puolen työntekijöiden (14), kaikkien seurakuntien työntekijöiden (8) ja kanttorien (7) työn osaksi.

Kirkkoherrat ja teologit kertoivat tekevänsä perhetyötä toimituksissa ja yhteistyössä muiden työntekijöiden kanssa. Tosin yksi kirkkoherra teki poikkeuksen ja totesi, että hän tekee perhetyötä vain pitämällä jouluaaton perhehartauden.

En tee, tai no hyvin vähän. Jouluaaton perhehartauden kävin pitämässä kirkossa ja Lastenohjaajien kokouksissa pyrin olemaan mukana kahdesti vuoden aikana. (Kirkkoherra C).

Yksi kirkkoherra toi esille sen, että pappina hän tekee perhetyötä toimistusten kautta ja toinen kirkkoherra mainitsi, että hän tekee perhetyötä, koska tekee yhteistyötä perhetyötä tekevien tahojen kanssa.

Vastauksissa perhetyön tekeminen liittyi vahvasti kohtaamiseen ja sen tasoon. Siinäkin tosin jo kohtaaminen saattoi vaihdella lyhyestä näkemisestä asiakastapaamiseen. Onko perhetyö siis vain kokoavaa toimintaa, jossa itsellä on joku tehtävä, vai voisiko ajatella erään vastaajan tavoin, että ”ovensuuhölpötyksetkin on perhetyötä”. Toisaalta eräs lastenohjaaja otti vahvasti kantaa siihen, että lastenohjaajat eivät tee perhetyötä, koska nämä näkevät perheitä vain pikaisesti ovensuussa.

Nuorisotyöntekijöiden haastatteluissa tuli esille, että perhetyö on enemmänkin välillistä, nuoren kautta tapahtuvaa. Perhetyö mainittiin myös liittyvän rippikouluun ja isokoulutukseen, mutta sitä ei tuotu esille, miten perhetyö näkyy näissä työmuodoissa. Yksi nuorisotyönohjaaja oli tosin puhunut nuorten kanssa, että perheet pitäisi huomioida. Vastauksista ilmeni, että olisi tärkeää tietää, minkälaisista perheistä nuoret tulevat, mutta todellisuudessa työ on vain nuorten kohtaamista. Luontevampaa se olisi varhaisnuorisotyön puolella. Perusteluina todettiin, että nuoret haluavat itsenäistyä ja ottaa vanhempiinsa etäisyyttä eivätkä he ole omia itsejään silloin, kun vanhemmat ovat paikalla.

Omalla alallani perhetyö on enemmän sivutuote. Harvoin tulee niitä hetkiä, että pystyisin auttamaan jokaista perheenjäsentä, mutta ohjaamalla lapsien käytöstä, kuuntelemalla heidän ongelmiaan ja tukemalla heitä teen oman osani perhetyöstä. Ja uskon, että tällä tavalla myös minä itse autan perheitä; autan heitä vahvistamaan perheen sisäisiä suhteita, tukemaan kristillistä kasvua sekä seurakunnan yhteyttä. (Nuorisotyönohjaaja A)

Teen rippikoulutyössä ja isokoulutuksessa meillä nuorisotyön puolella. (Nuorisotyönohjaaja B)

Puhuttii nuorten kii kaa et pitäs huomioida vanhemmat mut tosi vähätähän se on nuorisotyössä. Satunnaista... Rippikouluus saa joskus perheitä tavotella. Olishan se kiva kun näkis ja tietäis et millasit perheitä ne nuoret tulee. Nii siis en oikeestaan tee perhetyötä. Tää on vaa sitä nuorten kohtaamista. Mut joo voishan sitä tehdä enemmän. Varkkatyön puolel on varmaa luontevampaa. Nuoret itsenäistyy, ei siin oikee voi vanhempia ottaa mukaan ku toiset haluu etäisyyttä. On kyl niit nuoria jotka on meijen kaa omia itsejään ja sit ku on vanhempi paikalla vaik jonneen reissuun lähtiessä ni nuori on ihan eri ihminen... (Nuorisotyönohjaaja C)

Nuorisotyönohjaajat tekivät perhetyötä rippikoulun vanhempainilloissa, seurakunnan yhteisissä tapahtumissa, leireillä ja retkillä keskustellen vanhempien kanssa lapsen asioista sekä jossakin määrin yhteistyökumppaneiden, esimerkiksi koulun kanssa.

Lastenohjaajien haastatteluissa painottui näkemys, että perhetyötä tehdään päiväkerhojen yhteydessä. Haastatteluissa ei mainittu retkiä, leirejä, vanhempainiltoja, ei tapahtumia eikä messuja. Perhetyötä ei aina nähdä omaksi työalaksi.

En tee varsinaista perhetyöntöalaa mutta perhetyötä on myös päiväkerhossa ja iipeekerhossa. On vanhempien ja lastenjuttuja, tavataan iso-vanhempia ja huoltajia. (Lastenohjaaja C)

Me nähdään ip:n vanhemmat, mut kohdataanko me niitä? (Lastenohjaaja D)

Lapsityöstä vastaavat mainitsivat haastatteluissa vanhempainillat, kirkot, retket ja yhteistyön muiden toimijoiden kanssa.

Kyselylomakkeeseen vastanneista (N=107) perhetyötä ilmoitti tekevänsä 91. Vastanneista 11 ilmoitti, että ei tee perhetyötä, ja näistä nuorisotyönohjaajia oli 8, lastenohjaajia 2 ja diakoneja 1. Vastaaajista 5 ei osannut sanoa, tekeekö perhetyötä, ja näistä 3 oli nuorisotyönohjaajia ja 2 erityisnuorisotyönohjaajia. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 41 nuorisotyötä tekevää (35 nuorisotyönohjaajaa, 2 poikatyöntekijää ja 4 erityisnuorisotyönohjaajaa).

Kysyttäessä mitä perhetyötä sinä teet, vastaukseksi saatiin perhekerhot (33), kerhot (29), rippikoulu (21), lasten ja nuorten eroryhmät (16), tapahtumat (15), messut (10), kotikäynnit (7), nuorisotyö (7), retket (5), toimitukset (5), pyhäkoulu (1) ja partio (1).

Katsottaessa perhetyön tekemistä ammattinimikkeittäin oli mielenkiintoista havaita, että 21 vastaajaa teki perhetyötä rippikoulussa (N=108). Näistä oli 16 nuorisotyötä tekeviä (N=41). Muina työntekijöinä oli 1 lastenohjaaja (N=39), 1 seurakuntapastori (N=3), 1 nuorisodiakoni ja 2 perhetyöntekijää (N=6). Messuissa perhetyötä teki 10 vastaajaa, joista ammattinimikkeittäin 7 oli lastenohjaajia, 1 nuorisotyönohjaaja, 1 perhetyöntekijä ja 1 kappalainen (kyselyyn vastasi 5 teologia). Alle joka 10. vastaaja koki siis, että messut ovat osa perhetyötä.

Miten perheet otetaan huomioon seurakunnan toiminnassa?

Asiakirjoissa ja strategioissa korostuivat perhelähtöisyys ja perheen huomiointi. Seurakunnissa kirkkoherrat ja diakonit perustelivat perheen huomiointia budjetin, kerhojen, messujen, vanhempainiltojen ja erilaisten avustusten kautta. Yleisesti he olivat sitä mieltä, että perheet huomioidaan hyvin seurakunnan toiminnassa. *Budjetissa on 25–40% kasvatuksen alalle. Sähän on suurin mihin kohdennetaan. Kasvatuksella on X seurakunnassa pitkä perinne.* (Kirkkoherra C)

Mielestäni hyvin. Perheille on tarjolla paljon erilaisia tapahtumia. (Lapsityöstä vastaava teologi B)

Nuorisotyönohjaajien käsitys oli se, että perheet otetaan hyvin kaikessa huomioon. Tarkkaan ei osattu kuitenkaan sanoa, miten. Esille tuotiin lastenhoidon järjestäminen eri tilaisuuksissa ja se, että rippikoulussa pyritään palvelemaan perheitä. Tässä perheiden palvelulla tarkoitettiin sitä, että jos nuori ei pääse johonkin rippikoulun tapahtumaan, asia pyritään järjestämään perheen toiveiden mukaisesti. Ajatuksena oli se, että kukaan ei ainaakaan eroaisi kirkosta. Esille tulee myös se, että lapsityössä perheet otetaan huomioon kattavasti.

Kyllä mun käsityksen mukaan kaikessa otetaan huomioon. En tarkkaan kyllä osaa sanoa. Esimerkiksi eri tilaisuuksissa on lastenhoito et vanhemmat sinne pääsee. (Nuorisotyönohjaaja B)

Kunnioitavasti! Rippikoulussa palveluehdoilla, jos tulee jotain et pitää korvata jotain käyntejä ni niistä sitte sumplittaa yhdessä. Koitetaan saada asiat niinku perheen toiveiden mukasest. Sillee sovinnaisesti, yritetään että ei kukaan eroias kirkosta sen takii ettei oo saatu järjestettyy vaiks näit rippikoulu-tehtäviä ja korvattavia juttuja perheelle sopivast. (Nuorisotyönohjaaja C)

Lapsityön osalta kattavasti. Voisin sanoa et lapsityö on täynnä lapsia, mutta muuten seurakunnassa voisi lisäksi olla erilaiset jumalanpalvelukset, kummi kautta /kansojenmessut, konfirmaatio jumalanpalvelukseen ollaan pannotettu jonkin verran messussa. (Nuorisotyönohjaaja D)

Lastenohjaajien vastauksissa esiintyy ainut viittaus siihen, että seurakuntalaiset voivat vaikuttaa omilla toiveillaan toimintaan. Tosin heti perään tuodaan esille resurssien vähäisyys, joka vaikuttaa siihen, voidaanko toiveita huomioida.

Perheille järjestettävää toimintaa on runsaasti ja monipuolisesti. Toimintaa on pyritty saamaan matalan kynnyksen jutuksi ja pinta-alaltaan laajan seurakunnan joka taholle. Toivomuksia toimintojen suhteen kuunnellaan ja resurssien mukaan uuttakin kokeillaan. (Lastenohjaaja A)

Pakollinen perhekirkko. Niitä hiostetaan perhekirkkoon. Niin mitä täällä on perheille avoin päiväkerho, se on perheille, mihin voi tulla isätkin (Lastenohjaaja D)

Erään lastenohjaajan toteamus, että perheitä hiostetaan perhekirkkoon, on mielenkiintoinen. Jos lastenohjaajasta, jonka työalaaan perhekirkot kuuluvat, tuntuu tältä, niin miltähän tuntuu perheiden vanhemmista?

Haastattelussa oli mielenkiintoista myös se, että seurakunnan perhetyössä on myös toimintaa, johon voivat tulla isätkin. Onko perheille suunnattu toiminta lähtökohtaisesti jotakin muuta kuin perhetoimintaa, siis äiti- ja lapsitoimintaa?

Yhteenvedona voidaan todeta, että haastatteluiden perusteella seurakuntien perhetyö voi hyvin, suorastaan erinomaisesti: tiedotus tavoittaa, perheistä huolehditaan, tarjolla on monipuolista toimintaa, eri työntekijäryhmittä kohtavat perheitä, ja perheitä tuetaan.

Seurakuntien perhetyön vahvuudet ja kehittämiskohteet

Kaikki työalat toivat esille työntekijöiden vahvan ammattiosaamisen ja sitoutumisen työhön. Kaikilta muilta työaloilta, lukuun ottamatta nuorisotyönohjaajia ja lastenohjaajia, tuli myös esille seurakunnan sisäinen työalajen yhteistyö ja verkostoituminen esimerkiksi kunnan toimijoiden kanssa. Vahvuutena nähtiin matala kynnyys monipuoliseen toimintaan, eli toiminta on avointa kaikille. Esille tuotiin hyvät toimitilat ja riittävät resurssit. Vahvuudeksi katsottiin työntekijöiden tuttuus ja se, että toiminta on alueellisesti kattavaa. Tärkeäksi koettiin jatkumo ja seurakunnan erityinen sanoma,

jota muilla toimijoilla ei ole. Vastausten mukaan perhetyössä nähdään omat vahvat toimintamuodot, mutta yhteistyön ja verkostotyön merkitys ei tule kaikkien työntekijöiden vastauksissa samassa määrin esille.

Kirkkoherrat näkivät perhetyön kehittämisen kohteina yhteistyön eri työalojen välillä sekä yhteistyön kunnan kanssa. Tarpeelliseksi nähtiin se, että seurakuntalaiset voisivat olla vaikuttamassa ja ideoimassa. Työntekijöiden rooli olisi organisoinnissa, ja vapaaehtoistoimintaa pitäisi lisätä.

Tuotiin myös esille se, että kaikkien työntekijöiden pitäisi tulla tietoisiksi perhetyöstä ja perheiden pitäisi olla aina näkyvillä. Yksittäisinä kehittämisen kohteina mainittiin toive saada kirkkoon kastepuu, lisää parisuhdetapahtumia, perheleirejä ja yhteislaulutapahtumia. Perheet haluttaisiin mukaan muutenkin eikä vain kerhojen ja tapahtumien kautta. Enemmän pitäisi tukea vaikeassa tilanteissa olevia. Tosin yksi työalasta vastaava teologi totesi, että hän ei voi nimetä kehittämisen kohteita, koska kehittäminen vaatisi lisää resursseja.

Diakonien haastatteluissa kehittämisen kohteina nähtiin varhaisnuorten ja nuorisotyön perheiden kohtaaminen sekä työalojen keskinäinen yhteistyö. Haastatteluissa painotettiin sitä, että eri työalojen vahvuudet tulisi ottaa käyttöön sekä kehittää yhteistyötä päiväkotien kanssa. Koettiin myös, että yksilökohtaamista pitäisi lisätä. Haluttiin myös perheleirejä, leiritoimintaa, kursseja ja päivätoimintaa. Eräs haastateltavista kuitenkin totesi, että vaikka kerhotoimintaa tarvittaisiin lisää, siihen ei ole varoja

Varhaisnuorten ja nuorison perheiden kohtaamista voisi kehittää. Vaikeaa se on. (Diakoni A)

Nuorisotyönohjaajat näkivät kehittämisen kohteena sen, että tehtäisiin työtä tiimissä ja tiimillä olisi yhteiset tavoitteet. Monipuolisuutta voisi lisätä ja toimia laaja-alaisemmin sekä tehdä yhteistyötä vanhempien kanssa. Yhteistyön lisäämistä haluttiin diakonien, lapsityön ja varhaisnuorisotyön kanssa. Esitettiin, että voisi tehdä perheleirejä ja -retkiä, parisuhdeiltoja ja perheiden yhteisiä toimintapäiviä. Yksi haastateltava toi kuitenkin vahvasti esille sen, että hän mieltää perhetyön joksikin sellaiseksi, mikä on hänen työnsä ulkopuolella.

Vaikea vähän tästä ulkopuolelta sanoa. Tavallaanhan sitä myös itse myös tekee. Miten vois kehittää? En mä kyllä osaa tohon vastata. (Nuorisotyön-ohjaaja B)

Lastenohjaajat toivat kehittämisehdotuksina esille sen, että perheille pitäisi järjestää toimintaa ilta-aikaan, esimerkiksi erilaisia teemailtoja. Alueella tapahtuvaa yhteistyötä voisi myös kehittää ja toimintaa voisi suunnitella esimerkiksi yhteistyössä omakotitaloyhdistysten kanssa. Eräs haastateltava ehdotti, että varhaisnuorisotyö pitäisi siirtää varhaiskasvatuksen työalaksi, jotta samat tutut ohjaajat voisivat yhä jatkaa ja asiat hoituisivat. Luottamusta perheisiin pitäisi syventää. Esille nostettiin myös vähäiset taloudelliset resurssit, jotka estävät esimerkiksi arkipyhäkoulun aloittamisen. Resurssit ja niiden vähäisyys ei kuitenkaan ollut ainut este työn kehittämiseksi, sillä eräs vastaajista toi esille leirityön ja perheleirin kehittämisen mutta totesi, että ei sinne kuitenkaan kukaan työntekijä halua töihin lähteä.

Leirien kautta, niinku perheleirien. Niitä perheet arvostais. Erilaiset työmuotojen leirit, vaikka eihän sinne kukaan halua töihin lähteä, mut ne ois perheille kivoja. Leireil on se palkkaus, se on huono juttu. (Lastenohjaaja C)

Tapahtumat ei ainakaan kehitä perhetyötä. Vois tehdä perhetyötä yhteistyössä esim. omakotiyhdistyksen (nimi poistettu) tai kaupungin kanssa. Varhaiskasvatus pitäis siirtää varhaiskasvatuksen piikkiin, samat tutut ohjaajat jatkas niitten kans. Ois semmomen jatkumo ja asiat hoitus. (Lastenohjaaja D)

Lapsityöstä vastaavat mainitsivat kehittämisen kohteeksi uudenlaisen toiminnan, joka sijoittuisi ilta-aikaan. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että seurakunnan perhetyöllä ei ole mitään kehittämistarpeita. Haluttiin myös lisätä yhteistä puhetta perheiden todellisuudesta. Kaivattiin yli työalarajojen tehtävää yhteistyötä ja aktiivisempaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Yhteistyö nähtiin tärkeäksi, mutta myös etenkin seurakunnan sisällä haasteelliseksi.

Yhteistyötä eri työalojen kanssa vois lisätä. Eri asia kuin se onnistuu... (Lapsityöstä vastaava C)

Kyselylomakkeiden vastauksissa perhetyötä haluttiin kehittää tekemällä työtä niin, että se olisi kaikkien seurakunnan työntekijöiden yhteistä työtä (18). Haluttiin myös lisää perheiden yhteistä toimintaa (15), kokonaisvaltaisempaa perheiden kohtaamista (16) ja perhetyön kynnyksen madaltamista (6). Mainintoja sai myös kotikäyntityön lisääminen (2) sekä rippikoulun perhetyön kehittäminen (1). Perhetyön läsnäoloa toivottiin myös rippikoulun jälkeisessä nuorisotyössä (2). Perhetyötä haluttiin kehittää myös niin, että se huomioisi enemmän isät (2) sekä vahvistaisi kristillistä kasvatusta (2). Kaksi vastaajaa mainitsi myös messujen ja jumalanpalvelusten kehittämisen, ja yksi halusi poistaa eri työalojen väliset päällekkäisyydet perheille tarjottavassa toiminnassa.

Johtopäätökset ja pohdinta

Edellisessä artikkelissani kuvasin sitä, mitä perhetyö on kirkon eri asiakirjoissa ja strategioissa. Niiden mukaan perhe on kirkon tärkein yhteistyökumppani, ja perheen tärkeyttä painotettiin. Tämän tutkimuksen tuloksissa perhetyö nähdään edelleen erityisesti varhaiskasvatukseen liittyväksi tehtäväksi eikä perhettä nähdä kumppanina kaikilla työaloilla. Kuitenkin osassa seurakuntia käsitys perhetyöstä koko seurakunnan yhteisenä työnä on lisääntymässä. Tätä kuvaavat myös kehittämiskohteissa toiveet lisääntyvästä yhteistyöstä ja tiimityöstä, niin että perheet tulisivat monipuolisemmin huomioituksi. Kirkon strategisena linjauksena on työn rakenteiden uudelleen arviointi ja toiminnan rakentaminen lapsesta, nuoresta ja perheestä käsin, ei työmuodoista käsin. (ks. edellinen artikkeli). Tämän mukaisesti työ haastaa koko seurakunnan toimintaa. Tutkimustuloksissa ilmeni, että strateginen linjaus ei ole tavoittanut vielä työntekijätasoa. Toimintaa rakennetaan edelleenkin työmuodoista käsin, ei perhelähtöisesti.

Varhaiskasvatuksessa koetaan luontevaksi se, että vanhemmat ja koko perhe, joskus koko kylä, kasvattavat yhdessä. Onko kyse koulutuksellisesta haasteesta, kun nuorisotyöntekijät eivät näe omaa rooliaan perhetyössä? Vaikuttavana tekijänä voi olla vahva nuorten toiveen huomioon ottaminen, että tämä on nuorten juttu, joka ei niinkään kuulu vanhemmille. Tämä näkyy myös *Nuoret seurakuntalaisina* -asiakirjan (2012) painotuksissa. Työ on välillistä perhetyötä. Toisaalta esimerkiksi rippikoulu voi olla merkittävä tapahtuma koko perheelle ja osa perhetyötä yhdessä muiden työntekijöiden

kanssa. Oman roolin näkeminen tärkeänä perheen ulkopuolisena aikuise-
na, joka tukee muiden kasvattajien kanssa nuorta joskus välillisesti ja jos-
kus perheen kanssa yhteistyötä tehden, voi tuottaa hyviä tuloksia. Kasva-
tuskumppanuuden ajatus nousi vahvemmin esille kirkon asiakirjoissa kuin
empiirisessä aineistossa. Jossain määrin lienee kyse arjen ja strategiassa ole-
van ideaalikuvan välisestä jännitteestä.

Perhetyön vahvuudet ovat vastaajilla hyvin tiedossa. Näitä olivat ammat-
titaitoiset työntekijät, matala kynnys tulla eri toimintoihin, toimitilat ja re-
surssit, myös alueellinen kattavuus ja oma tärkeä sanoma. Vahvuuksien tie-
dostaminen auttaa kehittämään työtä edelleen.

Seurakunnan työntekijöiden työn lähtökohtana tulee olla perhelähtöisyys.
Se tarkoittaa työtettä, jossa kuullaan ja huomioidaan seurakunnan kaikkes-
sa toiminnassa perheiden tarpeet. On annettava perheille mahdollisuudet
toimia seurakunnassa ja seurakunnan tiloissa vähemmän ohjatusti ja suun-
nitellusti. Työntekijöiden on oltava siellä, missä perheet jo ovat: neuvolas-
sa, leikkipuistossa, kirjastossa, erilaisissa harrastuksissa ja ostoskeskuksissa.
On aika etsiä erilaisten perheiden jäseniä yhteen ja miettiä, että miten me
voimme kokea, että seurakunta on meidän yhteinen yhteisömme. Tarvitaan
erilaisuutta ymmärtäviä työntekijöitä.

Ammatit ja koulutukset ovat muutoksessa. Myös yhteiskunta muuttuu. Tä-
män tutkimuksen tulokset haastavat edelleen kehittämään koulutusta. Var-
sinaisen toiminnan suunnittelijasta ja toteuttajasta on suuntauduttava am-
mattilaiseksi, joka tukee seurakuntalaisten omaa toimijuutta sekä osaa toi-
mia mahdollistajana ja ohjaajana. Kirkko on osallisuuden yhteisö, ja osal-
lisuuden kokemus vahvistaa yhteisöön kuulumista. Työntekijät tehdessään
työtään perhelähtöisesti eivät voi enää toimia vain omalla työalallaan, vaan
yhteistyö toisten työntekijöiden kanssa on välttämätöntä. Tämä voi onnistua
vain arvostamalla ja kunnioittamalla toisen erityisasiantuntijuutta ja pohti-
malla, miten kunkin erityisosaaminen parhaiten voisi olla perheiden hyvin-
vointia lisäämässä. Perhelähtöinen työote haastaa myös erityisesti toimimaan
niin, että estetään vastakkainasettelut, kuten esimerkiksi perhe – yksin elä-
vät, valtaväestöön kuuluvat – maahanmuuttajat sekä lapset – vanhuksset.

LÄHTEET

Meidän kirkko. Osallisuuden yhteisö 2007. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiaa vuoteen 2015 laatineen työryhmän mietintö. Suomen evankelilais-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja C 2007:10. Viitattu 17.10.2015. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/\\$FILE/kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/$FILE/kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf)

Nuoret seurakuntalaisina 2012. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:6. Helsinki: Kirkkohallitus.

3

LAPSEN JA PERHEEN HYVINVOINTIA TUKEVA VARHAISKASVATUS JA PERHETYÖ

3.1 PÄIVÄKOTIPYHÄKOULUSTA MENTOROINTIIN – YHTEISKUNNAN VARHAISKASVATUKSEN USKONTOKASVATUKSEN MENTOROINTI HAASTAA SEURAKUNTIEN TYÖNTEKIJÖITÄ EDELLEEN

Uskontojen roolista monikulttuurisessa, globalisoituvassa yhteiskunnassa on käyty viime vuosina keskustelua. Erityisenä kysymyksessä on ollut uskonnon rooli yhteiskunnan kasvatusjärjestelmässä. Milloin on ehdotettu suvivirren kieltämistä, milloin pohdittu uskontovapaita päiväkoteja. Perinteisiin juhlapyhiin valmistautuminen nostaa asian julkiseen keskusteluun lähes vuosittain. Keskusteluun osallistuvat kasvatuksen ammattilaisten lisäksi poliitikot, virkamiehet, kasvatustieteilijät ja kansalaiset. Keskustelussa kiivaimmat kannanotot ovat löytyneet tapojen ja tradition välittämisen, monikulttuurisuustaitojen oppimisen tai rasismien välittämisen puolelta.

Yhteiskunnan tarpeesta nouseva uskontokasvatus on lähtökohdiltaan erilaista kuin kirkon tai uskonnollisen yhteisön tarpeista lähtevä uskontokasvatus. Varhaiskasvatuksessa yhteiskunnan näkökulma näkyy lähtökohdissaan lapsen tarpeena. Lapsen tulee löytää itsensä ja oma hengellisyytensä, jotta hän voi liittyä tasapainoisesti yhteiskunnan ja yhteisön henkisiin ja hengellisyteen liittyviin kysymyksiin.

Vielä on kuitenkin ratkaistavana se, miten seurakunnat ja uskonnolliset yhteisöt asemoivat itsensä ja toimintansa suhteessa yhteiskunnan uskontokasvatukseen. Mikä on seurakuntien rooli vai onko sitä? Lakien ja asetusten muuttuessa kirkon ja seurakuntien tulee uudelleen löytää yhteiskunnallinen tehtävänsä ja paikkansa työssä lapsen parhaaksi. 2000-luvun ratkai-

suina on seurakuntien työntekijöiden yhteiskunnan varhaiskasvattajille tarjoama mentorointi.

Olen toiminut vuodesta 2007 lähtien varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen kouluttajana ja asiantuntijana muun muassa toteuttaen kirkon henkilöstökoulutukseen kuuluvaa mentoroinnin koulutusta. Saman ajan olen toiminut myös Kirkkohallituksen yhteiskunnan varhaiskasvatuksen uskontokasvatusta tukevan työryhmän jäsenenä. Taustani päivähoitoyhteistyötä Helsingissä vastanneena työalapappina antoi tähän työhön hyvät arjen eväät. Tässä artikkelissa tarkastelen edellä esittämiäni kysymyksiä historian ja lopuksi myös tulevaisuuden näkökulmasta.

Ruokarukouksista uskontoneutraliteettiin

Uskonnon rooli suomalaisen yhteiskunnan antamassa varhaiskasvatuksessa on ollut 1980-luvulta saakka näkyvä. Vielä alkuvuonna 2015 voimassa olleessa päivähoitolaissa päiväkotien tehtäväksi määriteltiin yksiselitteisesti lapsen uskonnollisen kasvatuksen tukeminen. Tuon edellisen voimassa olevan lain mukaan kasvatuksessa tulee huomioida yleinen kulttuuriperinne. Toki kasvatuksessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 2a §.)

Yhteiskunnan varhaiskasvatuksen sisältöjä ohjaa tarkemmin *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet* -asiakirja, joka on luonteeltaan toimintaa ohjaava ja sitova. Siinä kuvatun yleissivistävän uskonnollis-katsomuksellisen orientaation ytimen muodostavat uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat ja ilmiöt. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Uskontopedagogiikan professori Martin Ubani on jaotellut varhaiskasvatussuunnitelman sisältöalueet seuraavasti:

1. traditio (perehdytään lapsen oman uskonnon tai katsomuksen perinteeseen sekä tapoihin ja käytäntöihin)
2. kontemplaatio (lapselle tarjotaan mahdollisuus hiljaisuuteen ja ihmetteilyyn, kyselemiseen ja pohdintaan)
3. spiritualiteetti (lapsen herkkyyttä ja kykyä ymmärtää sanatonta ja symbolista kunnioitetaan, tuetaan ja vahvistetaan)
4. yleissivistys (tutustutaan lapsia lähellä olevien erilaisten uskontojen ja katsomusten tapoihin)

5. kasvatuskumppanuus (vanhempien kanssa sovitaan uskonnollis-katsomuksellisen orientaation lapsikohtaisesta sisällöstä lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa). (Ubani 2010.)

Lain määräysten sekä varhaiskasvatussuunnitelmien kirjallisesti ilmaise-
ma mutta myös vallinneen yhtenäiskulttuurin käytännöllistämä uskonnon
rooli on siis ollut aivan viime aikoihin merkittävä. Vastuu yhteiskunnan us-
kontokasvatuksesta on ollut lain ja ohjeistuksen mukaan koko ajan varhais-
kasvatuksen työntekijöillä. Päiväkotien henkilökunta on kuitenkin koke-
nut ja kokee erityisesti tämän orientaation toteuttamisen haastavaksi ja vai-
keaksi. Vaikeutta on lisännyt uskonnon roolista yleisesti käyty keskustelu
sekä kirkkoon kuulumisen vähentyminen ja päivähoitoarjen monikulttuu-
ristuminen. (Kallioniemi 2005, 16; Lamminmäki-Vartia & Kuusisto 2010.)

Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen tilanne Suomessa, kirkon asema yhteis-
kunnassa sekä varhaiskasvatustilanne ovat muuttuneet. Tällä hetkellä voimas-
sa olevassa varhaiskasvatustilanteissa kasvatuksen sisältöalueita, ei myöskään us-
kontokasvatusta, erikseen mainita. Sen sijaan siinä kyllä määritellään osana
varhaiskasvatuksen tavoitemäärityksiä, että varhaiskasvatus ”antaa valmiuk-
sia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielel-
listä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa”. (Varhaiskas-
vatustilanne 36/1973, 2 a §.) Uuden varhaiskasvatustilanteen perusteella laadittava
varhaiskasvatussuunnitelma valmistuu lokakuussa 2016.

Yhteiskunnan ja seurakunnan työnjaon kuvaamisen kaksi tapaa

Kysymykset siitä, mitä varhaiskasvatuksen uskonnollis-katsomukselliseen
orientaatioon kuuluu ja mitä ei ja mitä seurakunnan työntekijä saa päivä-
kodissa tehdä ja mitä ei, ovat päivähoito- ja seurakunnan yhteistyötä teke-
vien työntekijöiden arkea. On tullut ilmeiseksi, että yhteiskunnan varhais-
kasvatuksen kanssa yhteistyötä tekevän seurakunnan työntekijän on tunnet-
tava toimintakenttä sekä ne lait ja ohjeistukset, joiden alaisuudessa yhteis-
kunnan varhaiskasvatus toimii.

Vuonna 2014 *Kirkkohallituksen yhteiskunnan varhaiskasvatuksen uskonto-
kasvatusta tukeva työryhmä* (nk. P-ryhmä) julkaisi yksinkertaistetun versi-
on yhteiskunnan varhaiskasvatuksen ja kirkon varhaiskasvatuksen yhtäläi-

syöksistä ja eroista (taulukko 1). Tavoitteena oli selkeyttää eri toimijoiden erilaisia tehtäväkenttiä.

TAULUKKO 1. Kaksi ikkunaa – uskonto varhaiskasvatuksessa (Sakasti i.a.)

**KAKSI IKKUNAA
- USKONTO VARHAISKASVATUKSESSA**

LÄHTÖKOHTANA - kokonaisvaltaisuus - lapsilähtöisyys -lapsi aktiivisena oppijana ja toimijana -osallisuus -dialogisuus -kasvatuskumppanuus - varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005)	
Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio	Kristillinen varhaiskasvatus
- yleissivistävä - sisältää uskontokasvatuksen päivähoitossa - päivähoitolakiin (2a§, 304/1983) perustuva - vastuu päivähoiton kasvattajilla - perheiden erilaiset katsomukset - tukee oman uskonnon tuntemista ja katsomusten välistä dialogia - ei sisällä uskonnon harjoitusta - varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005)	- omassa uskossa kasvaminen - sisältää hengellisyyden tukemisen ja kasteopetuksen - kirkkolakiin perustuva (Kirkkolaki 4 luku 1§, Kirkkojärjestys 3 luku 1 ja 2 §) - vastuu vanhemmilla ja kummeilla yhdessä seurakunnan kanssa - perheen sekä kristillisen yhteisön vakaumus ja arvopohja - tukee kristillistä identiteettiä - sisältää myös uskonnon harjoitusta - kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja (2008)

Julkaistu malli herätti toimijoiden kesken paljon keskustelua. Oli merkille pantavaa, että yhteiskunnan varhaiskasvatuksen puolella vastaanotto oli selkeästi positiivisempi. Paperi selkeytti sitä osaa, jota yhteiskunnan toimijoiden tulisi kantaa vastuu. Seurakuntien puolelta noussut kritiikki koski sitä, huomioiko jaettu toimintakenttä riittävästi lapsen kokonaisvaltaisuutta ja antaako se tilaa lapsilähtöiselle toiminnalle.

Vuonna 2015 Kirkkohallitus julkaisi samaa keskustelua ja työnjakoa ohjaamaan niin kutsutun koriesitteen kuvaamaan kaikkea yhteiskunnan uskon- tokasvatuksen yhteistyötä (Seurakunta päivähoidon, koulun ja oppilaitoksen kumppanina 2015). Malli pohjasi ennen kaikkea perusopetuslain määritelmiin, mutta pian huomattiin, että sitä voidaan orientaatioajattelua lukuun ottamatta hyvin soveltaa myös varhaiskasvatukseen.

Tässä mallissa yhteiskunnan varhaiskasvatuksen toiminta oli jaettu neljään koriin, joilla oli omat funktionsa (kuva 2). Ensimmäisen korin asiat koskevat yleissivistävää opetusta ja uskonnon näkymistä siinä. Tässä korissa vastuu on selkeästi yhteiskunnan toimijalla ja seurakunnan työntekijä toimii asiantuntija-apuna. Toinen kori sisältää perinteiset juhlat. Nämä eivät ole Opetushallituksen linjausten mukaan varsinaisesti hartauden harjoittamisen paikkoja, vaan juhlatraditiot ovat osa suomalaista kulttuuria. Kolmannessa korissa on uskonnollisia tilaisuuksia, joihin osallistutaan positiivisen uskonnonvapauden periaatteella. Tällainen on esimerkiksi esikoululaisten kouluun siunaaminen, johon osallistutaan vanhempien päätöksen mukaisesti. Yleistä on myös neljännen korin toiminta, jossa seurakunta toimii kasvun ja hyvinvoinnin tukijana, kumppanina, mahdollistaen varhaiskasvatuksen työntekijöiden virkistystä tai lapsille retkitoimintaa. (Seurakunta päivähoidon, koulun ja oppilaitoksen kumppanina 2015.)

KUVA 2. Yhteiskunnan varhaiskasvatuksen neljä koria

Yhteistyötä monin tavoin ja monin kielin

Yhteiskunnan varhaiskasvatuksen ja paikallisseurakuntien konkreettinen yhteistyö on toiminnan näkökulmasta voitu jakaa kolmeen osa-alueeseen:

1. yhteistyö uskontokasvatuksen toteutuksessa
2. hallinnollinen yhteistyö
3. varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen mentorointi (Pesonen 2008, 103–111).

Ensimmäisen kohdan yhteistyö uskontokasvatuksen toteuttamisessa on ollut kautta maan varsin laajaa. Seurakunnat ovat järjestäneet toimintatuokioita, pyhäkouluja, pitäneet kirkkohetkiä tai tuottaneet päivähoidolle materiaalia tai muuta sisältöä (sisältökuvauksia mm. Laakso, Vuorelma & Halme 2010, 51–60). Seurakuntien työntekijöille toiminta päiväkodeissa on ollut mieluista, ja yhteistyötä onkin tehty laajasti. Pahimmillaan tämä on johtanut päiväkodeissa jopa uskontokasvatuksen ulkoistamiseen seurakunnalle.

Varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen ja yhteiskuntarakenteen muuttuessa tämän rakenne on tullut haastetuksi. Päiväkodeissa lapsia on jaettu tunnustuksellisiin hetkiin osallistujiin tai osallistumattomiin. Taustalla on sekä yhteiskunnan ilmapiirin muutoksen myötä noussut kysymys, miten tunnustuksellisuus sopii yhteiskunnan rahoittamaan toimintaan, että myös kristillisen kasvatuksen työntekijöiden oma teologinen ja pedagoginen pohdinta siitä, mikä on ollut oikein ja lapsen etu (Kangasmaa, Petäjä & Vuorelma 2008, 26–28).

Hallinnollista yhteistyötä on tehty myöskin vuosikymmenten ajan. Lapset ovat alueella olleet yhteisiä ja toiminnan koordinointi tästäkin syystä tärkeää. Hallinnollinen yhteistyö on monesti perheiden ja lasten näkökulmasta näkymätöntä työtä. Hallinnollisen yhteistyön historialla on ollut merkittävä rooli uskontokasvatuksen mentoroinnin kehittämisessä. Päiväkodissa uskontokasvatuksen osa-alueen yhteiset linjaukset ovat liian usein sopimatta ja varhaiskasvatussuunnitelman ylevät tavoitteet eivät konkretisoidu käytännön toimintaohjeiksi. Mentorina toimivan on tiedettävä yksikön toimintaa koskevat päätökset ja suunnitelmat, jotta hän voi toimia yhteisten linjausten mukaisesti päivähoidon arjessa. Mentoroinnin myötä hallinnollisen yhteistyön merkitys ei ole poistumassa, vaan se vahvistuu entisestään.

Mentorointi on näistä kolmesta uusien työtapa. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen mentorointi käynnistettiin 1990-luvun lopulla, ja mentorointia koskeva kirkon henkilöstökoulutus aloitettiin vuonna 2001 (Pesonen 2008, 103–111). Varhaiskasvatus oli kirkossa ensimmäinen työala, joka otti valtakunnallisesti mentoroinnin työmenetelmäksi. Myöhemmin kirkkoon tulivat niin nuorisotyön kuin kirkon omien työntekijöidenkin mentorointiprosessit.

Alkuvaiheessa varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen mentorille etsittiin helpompaa ja kirkon työntekijöille tutumpaa nimeä. Yksi käytetty nimike oli päiväkotikummi. Sen maanlaajuisesta käytöstä kuitenkin luovuttiin, kos-

ka kummi-termi liittyy kirkossa voimakkaasti kasteopetukseen, joka ei ole yhteiskunnan varhaiskasvatuksen tehtävä. Joissakin kaupungeissa ja kunnissa (esim. Tampereella) nimike on kuitenkin edelleen käytössä. Tätä on perusteltu sillä, että kummi-käsitettä on käytetty monissa kasteopetuksesta irrallisissa yhteyksissä (vrt. koulukummi, Lastenklirikoiden kummit ry. jne).

Mentoroinnin kehittymisen alkuvaiheessa ajateltiin, että mentoreina toimisivat lähinnä lapsityönohjaajat, jotta mentorointi tukisi sekä uskontokasvatuksen toteuttamista että hallinnon yhteistyötä. Vähitellen on vahvistunut näkemys siitä, että työtä on paljon ja mentoroinnin toteuttajia tarvitaan useammasta ammattiryhmästä. Vuosien myötä myös mentoroinnin muodot ovat monipuolistuneet. (Pesonen 2008, 103–111.)

Mentorointi työtapanana

Päivähoidon uskontokasvatuksen mentoroinnin tavoitteena on vahvistaa yhteiskunnan oman henkilökunnan roolia uskontokasvatuksen toteuttajana. Tämä on taustalla olevan lain ja säädösten lähtökohtana. Henkilökunta saa siis halutessaan tukea seurakunnalta. Tavoitteena on, että varhaiskasvatuksen henkilöstö löytää oman tapansa toteuttaa uskontokasvatusta.

Varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen mentoroinnissa ei ole haluttu lähteä oppipoika–mestari-tyyppiseen malliin. Työotteen kehittämisen alkuvaiheessa 1990-luvun lopulla valittiin linja, jonka mukaisesti uskontokasvatuksen mentorointi toteutuu vertais- tai kollegaohjauksena. (Pesonen 2008, 103–111.)

Vastavuoroinen mentorointi korostaa, että kumpikin kehittää omaa, persoonallista osaamistaan mahdollisimman pitkälle. Mentorointi ymmärretään keskustelusuhteeksi, jossa jaetaan kokemuksia ja näkemyksiä. Myös mentorin tavoitteena on oppia toiselta uusia tietoja ja taitoja. Tämä on onnistunut erityisen hyvin silloin, kun mentorisuhteessa ovat ”samaa työtä” eri työpaikoissa tekevät eli esimerkiksi lapsityönohjaaja ja päiväkodin johtaja tai lastenohjaaja ja lastenhoitaja.

Mentorointi on työtapana, joka poikkeaa seurakunnan työntekijöiden normaalista viikkotyöstä. Brittiläisessä uskonnon didaktiikassa uskontokasvatusta on tarkasteltu kolmesta suunnasta. Keskeistä voi olla oppia uskonto, oppia uskontoa tai oppia uskonnosta. Suomalaisessa kasvatuserinteessä uskontokasvatuksen painopiste on vaihdellut näiden välillä (Kallioniemi

2005, 25–26.) On selvää, että seurakunnan työntekijöiden ja yhteiskunnan työntekijöiden intentio omaan työroolinsa on erilainen. Tästä työroolien ja ammatti-identiteetin erilaisuudesta ei ole ehkä riittävästi puhuttu paikallistasolla niissä tilanteissa, joissa yhteistyön esteeksi ovat muodostuneet toimintatavat ja käsitykset. Mentorointisuhteessa juuri toisen työn tekemisen tavoitteesta ja lähtökohdista tulisi avoimesti keskustella sekä hallinnon että toiminnan tasolla.

Mentorointisuhteen kesto vaihtelee vuodesta useamman vuoden mittaisiin yhteistyösuhteisiin. Koulutuksessa suositellaan prosessia, jonka alku ja loppu on erikseen sovittu joko resurssimäärittelyn tai tavoitteen mukaisesti. Joissakin seurakunnissa mentoroinnille on asetettu vuoden määräaika, jolloin seuraavat mentoriksi haluavat pääsevät mukaan. Osassa seurakuntia taas on pysyvät työntekijämentorit, jotka vastaavat sovitusta alueesta tai sovitusta päiväkodeista toistaiseksi.

Mentorointia toteuttavien seurakuntien määrä kasvaa

Vuosien 2010 ja 2013 välillä mentorointia yhteiskunnan varhaiskasvatukselle tarjoavien seurakuntien määrä on noussut 17 prosentista aina 33 prosenttiin. 2010-luvulla varhaiskasvatuksen työntekijöiden käynneissä päivähoidossa on ollut selkeää kasvua. Tämä kertoo suoraan uskontokasvatuksen mentoritoiminnan laajenemisesta. Päivähoidon käynnejä koko maassa oli 17 427 (lisäys 5,2 prosenttia). (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2013). Suunta on edelleen nouseva, sillä varhaiskasvatuksen työntekijöiden käynnit päivähoidossa ovat vuoden 2014 tilastojen mukaan 18 810, jossa on reilu kolmen prosentin lisäys vuodesta 2013. (Kirkon tilastot vuodelta 2014).

Tilastoinnilla on myös selkeästi pyritty ohjaamaan tehtyä työtä. Päiväkodeissa pidettyjen pyhäkoulujen tilastointi lopetettiin vuonna 2005 (Kirkkohallituksen yleiskirje 20/2005). Tämä on ollut Kirkkohallitukselta tietoinen linjaus ohjata päiväkotien kanssa tehtävää työtä mentoroinnin suuntaan.

Mentoroinnin lisäksi seurakunnat edelleen järjestävät myös hartaushetkiä päiväkodeissa. Tämä on usein kulttuurisesti myös perusteltua. Yleinen suositus on, että hartaudelliset hetket järjestettäisiin kirkon omissa tiloissa kirkkohetkinä. Tällöin niin päiväkodin henkilökunnalle, lasten vanhemmille kuin seurakunnan työntekijöille olisi selkeää se, millaiseen ja mihin tehtävään tähtäävää seurakunnan toiminta on. Hartauksien, vierailujen ja muun

toiminnan suhdetta on pyritty selkeyttämään edellä esitetyn Opetushallituksen linjauksiin perustuvan korimallin avulla.

Toimintakulttuurin muutos vaatii aikaa ja työtä

Viidentoista vuoden aikana tuhannet työntekijät ovat käyneet mentorikoulutuksen. Mentorien koulutus on osa kirkon työntekijöiden henkilöstökoulutusta ja sen toteuttamisesta ovat vastanneet Kirkkohallitus, Seurakuntaopiston Agricola ja Seurakuntien Lapsityön Keskus yhdessä. Koulutus on osa kasvatuksen kehittämiskoulutusta, ja sitä toteutetaan sekä avoimina kursseina että tilauskoulutuksina koko työyhteisölle.

Koulutuksissa työntekijöiden vaativin prosessi on oman työntekijäidentiteettinsä työstäminen. Ongelmia on kohdattu erityisesti niiden lastenohjaajien kanssa, joiden muu työ on lasten ja lapsiryhmien parissa. Tällöin valmiudet työskennellä aikuisten ammattilaisten parissa eivät välttämättä ole vahvat. Mentorointi edellyttää kykyä toimia toisen työyhteisön ja erilaisen perustehtävän sisällä. Tällöin kirkon työntekijän hengellisen työn identiteetti saattaa joutua koetteelle ja kutsumus tulla haastetuksi.

Koulutuksen käyneiden ja mentorointia toteuttavien seurakuntien suuri lukumäärä kertoo sitä, että mentorointi käsitteenä tunnetaan. Silti on selvää, että sovellukset ja työtavan syvällisempi tuntemus vaihtelevat paljon. Osittain on varmasti tilanteita, joissa mentoroinnin käsitteen alla tehdään myös paljon muuta kuin mentorointia.

Kaikista mentorikoulutuksen kävijöistä ei tule mentoreita. Myös kristilliseen kasvatukseen keskittyville työntekijöille on kuitenkin ollut hyödyksi yhteiskunnan varhaiskasvatuksen tunteminen. Kirkon täydennyskoulutuksessa ei ole ollut kymmeneen vuoteen tarjolla muita yhteiskunnan varhaiskasvatukseen keskittyviä koulutuksia mentorikoulutuksen lisäksi.

Paikallisista mentorointimalleista on tehty muutamia selvityksiä. Yksi näistä tarkastelee Kirkkonummen seurakunnassa kehitetyn mentorointimallin tuloksia. Opinnäytetyön otsikko ”*Seurakunnan tarjoama päivähoitomentorointi vahvistaa päivähoidon työntekijöiden pedagogista osaamista uskonto- ja katsomuskasvatuksen kysymyksissä*” kertoo opinnäytetyön keskeisen sisällön. Opinnäytetyön tulokset vahvistavat, että päivähoitomentoroinnilla on merkitystä päivähoidon tukemisessa varhaiskasvatussuunnitelman uskonnollis-katsomuksellisen lähestymistavan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Men-

torointi vahvistaa päivähoidon työntekijän omaa asiantuntijuutta ja osaamista. Uskontokasvatus tiedostetaan tukea saaneissa päiväkodeissa paremmin yhtenä kasvatuksen osa-alueista. Päivähoitomentorointi tukee myös työskentelyä perheen kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. (Hotma 2015.)

Uutta kohden

Henkilökohtainen arvioni jälkeenpäin on, että mentoritoiminnan liittäminen kehittämisvaiheessa voimakkaammin muihin kirkon yhteisötyömuotoihin olisi voinut nopeuttaa ja selkeyttää uuden työmuodon omaksumista. Alkuvaiheen koulutuksessa olisi voinut hyödyntää enemmän yhteisötyön menetelmiä ja osaamista. Seurakuntien työntekijät, jotka toimivat ”toisen maalla”, kuten oppilaitostyöntekijät tai työpaikkapapit, olisivat voineet olla hedelmällinen keskustelukumppani. Nyt mentorointia kehitettiin varhaiskasvatuksen ja yksilön näkökulmasta, ja lainalaisuudet, jotka koskevat yhteisön toimintaa, jäivät liian vähälle huomiolle.

Pisimmälle mentoroinnissa ovat kaikkien tehtyjen opinnäytetöidenkin perusteella päässeet ne kaupungit ja kunnat, joissa mentorointi on alusta lähtien sidottu voimakkaasti hallinnon ja johdon strategiaan ja joissa työntekijöillä kentän molemmilla puolin on ollut johdon tuki sekä kannustus. Silmä, millaisia menetelmiä, työvälineitä tai tapoja on valittu, ei näytä olevan juurikaan merkitystä (ks. esim. Hotma 2015; Kaijanmäki 2014). Tavat voivat vaihdella, mutta johdon tuki tarvitaan. Tämän nyt tietäen olisi ehkä pitänyt keskittyä vielä nykyistä enemmän johtavien työntekijöiden kouluttamiseen ja sitouttamiseen.

Uusi varhaiskasvatussuunnitelma tulee linjaamaan uskonnollisten, hengellisten ja eettisten kysymysten näkymisen yhteiskunnan varhaiskasvatuksessa uudella tavalla. On selvää, että riippumatta yhteiskunnan tilanteesta lapsen kysymykset elämän merkityksestä eivät katoa. Tästä syystä selkeästi lapsen elämästä nousevalle pohdinnalle onkin myös jatkossa tarvetta ja sille tulee myös tarjota tilaa yhteiskunnan varhaiskasvatuksessa.

Lapsilähtöisen uskontokasvatuksen kysymykset ovat kuitenkin erilaisia kuin uskontolähtöisen uskontokasvatuksen. Siksi myös mentoroinnin muotojen ja tapojen tulee muuttua varhaiskasvatuslinjausten mukaisesti. Yhtä selvää on se, että uudet varhaiskasvatuksen ammattilaiset tarvitsevat edelleen

tukea ja apua uskontokasvatuksen lapsilähtöiseen toteuttamiseen. Uskontotietouden ohentuessa tähän on kasvava tarve. Tästä syystä mentorointia tulisikin edelleen kehittää ja sitä voitaisiin suurissa kaupungeissa toteuttaa hyvin myös uskontodialogisena. Luterilaisen mentorin erityinen tehtävä onkin huolehtia siitä, että vähemmistöjen oikeudet ja näkemykset tulevat otetuksi huomioon. Tämä taas vaatii kirkon työntekijöiltä uudenlaista osaamista myös muista uskonnoista ja uskontodialogin käytännöistä.

Seurakuntien toiminnan ja erityisesti varhaiskasvatuksen näkökulmasta kyse on arvovalinnoista ja resurssien suuntaamisesta. Kansankirkkona evankelis-luterilainen kirkko on aina panostanut myös sellaisen kasvatustyöhön, josta ei suoraan ja lyhyellä aikavälillä ole laskettavissa omien jäsenten tai perustehtävän näkökulmasta ensisijaiseksi. Seurakuntien näkökulmasta monipuolinen puhe uskosta ja pyhästä, myös yleissivistävällä ja tunnustuksettomalla tasolla, on uskonnon roolin säilymisen vuoksi merkityksellistä. Mentoreilta yhteiskunnan monikulttuuristuminen vaatii nykyistä paljon enemmän tietoa muista uskonnoista, uskomisen tavoista sekä kykyä dialogiin.

Parhaita muistoja itselleni on erään mentorin kertomus siitä, kuinka hän kysymällä pienen muslimitytön Eid al-Fitr -juhlan vieton tavoista saattoi samalla ujon ja vetäytyvän tytön näkyväksi koko päivähoitoyhteisölle. Tämä mentori toimi lapsen edun mukaisesti, uskonnollisia kysymyksiä lapsen näkökulmasta esiin nostaen ja yhteiskunnan varhaiskasvattajaa tukien. Samalla hän oppi itse lisää toisen tavasta uskoa. Ehkäpä tuossa päiväkodissa seuraavana vuonna vietettiin eri uskontojen tärkeitä juhlia yhdessä.

Uskontokasvatus on tulevaisuudessakin välttämätöntä, sillä uskonnot ja katsomukset sekä niitä edustavat arvot ja elämäntavat ovat osa sitä todellisuutta, jonka keskellä lapset kasvavat. Yhteiskunta tarvitsee uskontokasvatusta, koska se luo pohjan uskontojen ja katsomusten erilaisuuden ymmärtämiselle ja rinnakkaiselolle.

LÄHTEET

- Hotma, Nina 2015, Päivähoitomentorointi uskontokasvatuksen tukena: Tapaustutkimus: Kirkkonummen suomalainen seurakunta. Opinnäytetyö (YAMK). Hyvinkää: Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.12.2015. <http://www.theseus.fi/handle/10024/99217>
- Kaijanmäki, Milla 2014, ”On se vielä lapsenkengissä”. Mentorointi perehdyttämisen tukena varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö (AMK). Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.12.2015. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/78530/Kaijanmaki_Milla.pdf?sequence=1
- Kangasmaa, Tiina; Petäjä, Heljä & Vuorelma, Päivi 2008. Varhaiskasvatuksen arvopohja ja lapsen oikeus uskontokasvatukseen. Teoksessa Tiina Kangasmaa, Heljä Petäjä & Päivi Vuorelma (toim.) Lapsenkaltainen. Helsinki: Lasten Keskus, 36–38.
- Kallioniemi, Arto 2005. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus monikulttuuristuvassa maailmassa. Teoksessa Päivi Hilska, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi (toim.) Uskontokasvatus monikulttuurisessa maailmassa. Helsinki: Kirjapaja, 11–37.
- Kirkon tilastollinen vuosikirja 2013. Viitattu 1.12.2015. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/ED10B30F92B933CCC22577AE00428A63/\\$FILE/Kirkon_tilastollinen_vuosikirja_2013_Lopullinen_v2.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/ED10B30F92B933CCC22577AE00428A63/$FILE/Kirkon_tilastollinen_vuosikirja_2013_Lopullinen_v2.pdf).
- Kirkon tilastot 2014. Kirkkohallitus (painamaton lähde).
- Kumppaniksi kulkemaan – mentorointi uskontokasvatuksessa 2010. Kasvatus- ja nuorisotyö. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Laakso, Satu, Vuorelma, Päivi & Halme, Lasse 2010. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus käytännössä. Teoksessa Lasse Halme (toim.) Lapsen parhaaksi. Uskontokasvatus kokonaisvaltaisen ihmiskuvan valossa. Helsinki: Lasten Keskus, 51–60.
- Lamminmäki-Vartia, Silja & Kuusisto, Arniika 2010. Katsomusten kohtaaminen päiväkodissa – Kohti uskontosensitiivistä kasvatusotetta. Teoksessa Martin Ubani, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi (toim.) Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus, 132–156.
- Pesonen, Marja 2008. Mentorointi työtapana: läsnäoloa ja vastavuoroisuutta. Teoksessa Tiina Kangasmaa, Heljä Petäjä & Päivi Vuorelma (toim.) Lapsenkaltainen. Helsinki: LK-kirjat, 103–113.
- Petäjä, Heljä 2008. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen varhaiskasvatukseen. Helsinki: LK-kirjat, 120–130.
- Poulter, Saira; Riitaoja, Anna-Leena & Kuusisto, Arniika 2015. ”Toisin silmin”: Lapsi ja monikatsomuksellisten kasvatuskulttuurien rakentuminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Martin Ubani, Saira Poulter & Arto Kallioniemi (toim.) Uskonto lapsuuden kulttuureissa. Helsinki: Lasten Keskus, 95–126.
- Sakasti i.a. Kaksi ikkunaa – uskonto varhaiskasvatuksessa. Viitattu 1.12.2015. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4AC7535634F8AF95C225770C0042B280/\\$FILE/Uskonto_varhaiskasvatuksessa.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4AC7535634F8AF95C225770C0042B280/$FILE/Uskonto_varhaiskasvatuksessa.pdf).
- Seurakunta päivähoidon, koulun ja oppilaitoksen kumppanina 2015. Kasvatus- ja perheasiat. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 1.12.2015. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/27D382D0FB2648DDC2257EB900325788/\\$FILE/KH_4koria_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/27D382D0FB2648DDC2257EB900325788/$FILE/KH_4koria_www.pdf).

Uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksen sekä uskonnollisten tilaisuuksien järjestäminen esi- ja perusopetuksessa. Viitattu 1.12.2015. http://www.oph.fi/download/160301_oh-je_uskonnon_ja_elamankatsomustiedon_opetuksen_jarjestamisesta_esi-ja_peru.pdf.
Varhaiskasvatuslaki 36/1973. Viimeisin muutos tehty 8.5.2015. Viitattu 1.12.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.

3.2 LAATUA JA SEN SANOITTAMISTA PERHETYÖSSÄ

Seurakuntien tehtävänä on toimia perheiden tukena, myös tänään. Perustana perhetyölle on Raamatun ihmiskuva sekä kirkon perhetyön perusteet parisuhteesta, perheeseen sitoutumisesta sekä perheestä Jumalan luomislahjana.

Tämä artikkeli pohjautuu Diakonia-ammattikorkeakouluun tekemäämme opinnäytetyöhön *Yhdessä perheen parhaaksi* (Yogaswaran & Vähämaa 2014). Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa ja kuvata moniammatillista perhetyötä sekä moniammatillista yhteistyötä seurakunnan eri ammattiryhmien välillä evankelis-luterilaisessa kirkossa. Etsimme opinnäytetyössämme vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Mitä on perhetyö? Millaisessa roolissa perhetyö näyttyy Akaan seurakunnassa? Miten seurakuntalaiset, työntekijät ja hallinnossa toimivat arvioivat tätä perhetyötä?

Bikva-menetelmä seurakunnan työn arvioinnin välineenä

Halusimme työssämme kokeilla meille uudenlaista tutkimusmenetelmää ja valitsimme käyttöömmä Bikva-menetelmän soveltuvien osien. Oman työn arviointi on tärkeää työn kehittämisen ja myös oman ammattitaidon kehittämisen välineenä. Halusimme kokeilla seurakunnan kontekstissa sosiaalitiön piirissä käytettyä Bikva-arviointimenetelmää, jossa keskeistä on asiakkaiden osallisuus laadunvarmistajina. Sosiaalialalla menetelmää on käytetty arvioitaessa asiakkaan osallisuutta työn suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioinnissa. (Högnabba 2008, 5; Krogstrup 2004, 7–9.)

Hanne Katherine Krogstrup kehitti Bikva-menetelmän (Brugerinddragelse i kvalitetsvurdering) 1990-luvulla omissa hankkeissaan. Menetelmän tarkoituksena on saada asiakkaat toiminnan keskiöön varmistamaan työn, toiminnan tai palvelun laatua. Asiakkaiden näkemykset ja kokemukset palvelujen laadusta ovat menetelmässä lähtökohtana. Asiakkaat sanoittavat tutkimuksen arviointikriteerit omien kokemustensa perusteella. Bikva-menetelmää voidaan käyttää kehittämisen ja arvioinnin välineenä erityisesti silloin, kun halutaan pohtia tulevaisuuden strategioita sekä kehittää palveluja ja toimintaa. Menneisyyteen liittyviin kysymyksiin menetelmällä ei saada vastauksia. (Högnabba 2008, 10–11; Krogstrup 2004, 7–9.)

Suomessa Bikva-menetelmä on ollut käytössä vuodesta 2004 lähtien. Menetelmäoppaan ilmestyttyä Stakes tuki suunnitelmallisesti menetelmän käyttöönottoa ja siitä onkin saatu hyviä kokemuksia ja tuloksia. (Högnabba 2008, 10–11.)

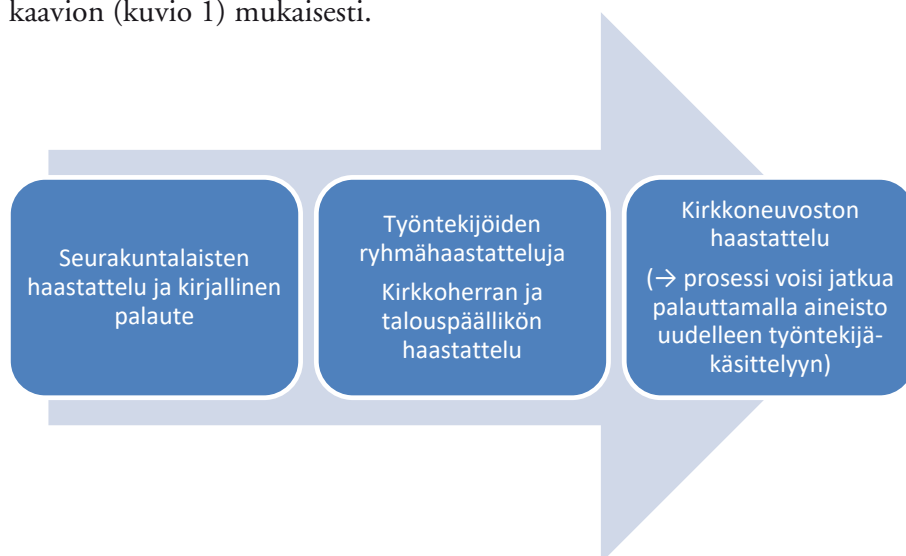
Onnistuessaan Bikva-menetelmä tavoittaa asiakkaita, työntekijöitä, johtoa ja poliittisia päättäjiä. Samalla uudistetaan työkäytäntöjä ja käynnistetään kriittistä reflektiota arvioinnin kohteena olevasta toiminnasta. Menetelmää käytetään sosiaalialalla arvioimaan asiakkaan osallisuutta työn suunnittelussa, kehittämässä ja arvioinnissa. (Högnabba 2008, 5; Krogstrup 2004, 7–9.) Bikvan kivijalkana on, että asiakkaan kokemustieto palveluista on arvokas asia, kun pohditaan palvelujen laatua, kehittämistä, vaikuttavuutta tai taloudellisuutta. Asiakas voi auttaa organisaatiota käynnistämään oppimista sekä määrittämään omien kokemustensa pohjalta arvioinnin kriteerejä niin työntekijöiden kuin päättäjiensä toiminnalle. (Koivisto 2009, 118.)

Bikva-menetelmää koskeva tutkimus on osoittanut, että menetelmällä voidaan vaikuttaa työyhteisön arvokeskusteluun ja eettiseen pohdintaan. Useilla työpaikoilla on omat arjen toimintamallinsa, jotka tietoisesti tai tiedostamatta ohjaavat käytännön toimintaa. Bikva-menetelmän avulla yhteisöä haastetaan nostamaan näitä toimintamalleja ja arvoja esille. Samalla pohditaan käytäntöjä ja vaikutetaan tulevaan kehitykseen. Kun asiakaslähtöisyys muuttuu painopisteeksi ja tutkiva ja arvioiva työote kehittyvät, on mahdollista, että menetelmän avulla voimaantuvat sekä asiakkaat että työntekijät. Asiakkaiden näkökulmia tulee kunnioittaa ja kuulla aidosti. Työntekijöiden osallistuminen arviointiin on tärkeää, ja yhteistä ymmärrystä etsitään dialogissa. (Högnabba 2008, 5, 10–11; Krogstrup 2004, 9; Vataja 2009, 52.)

Bikva-menetelmän soveltaminen Akaan seurakunnan perhetyön arvioinnissa

Bikva-menetelmä koostuu pääasiassa neljästä vaiheesta, joissa haastatellaan ensin asiakkaita, toisessa vaiheessa työntekijöitä, kolmannessa vaiheessa organisaation johtohenkilöitä ja neljännessä vaiheessa päättäjiä. Bikva-mallia käytettäessä tiedonkeruumenetelmänä on usein ryhmähaastattelu. Tätä perustellaan sillä, että ryhmässä otetaan kantaa toisten esittämiin perusteluihin, eikä painopiste näin ollen ole yksilöllisissä ja tunnepitoisissa asioissa. Haastateltavat saavat tukea toisistaan ja voivat esittää vapaammin myös toimintaa koskevaa kritiikkiä. (Krogstrup 2004, 10–11.)

Sovelsimme Bikva-menetelmää Akaan seurakunnassa alla olevan prosessi-kaavion (kuvio 1) mukaisesti.

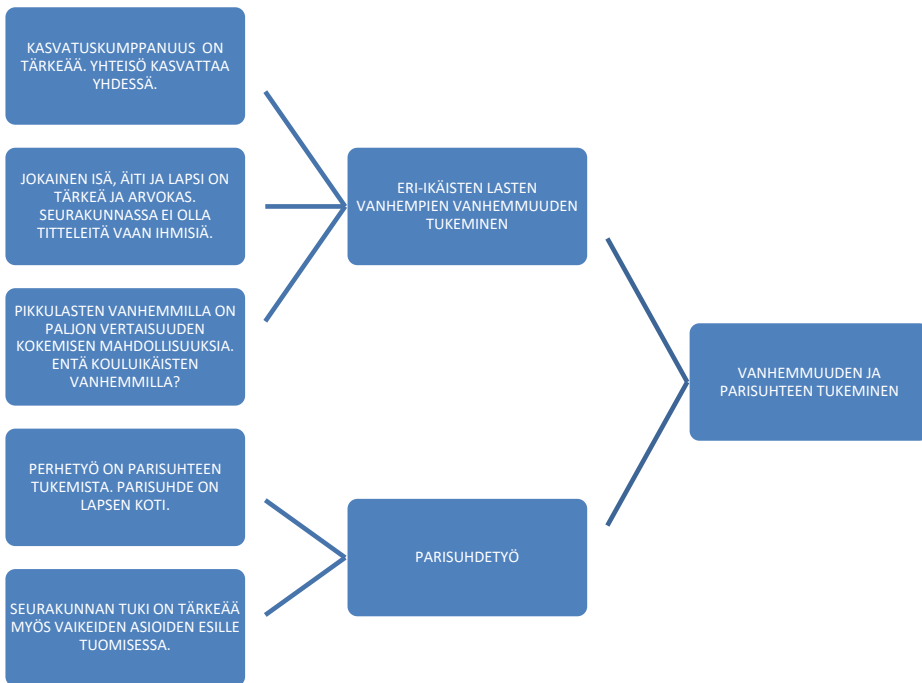

KUVIO 1. Bikva-prosessin eteneminen Akaan seurakunnassa

Akaan seurakunnassa **Bikva-mallin ensimmäisessä vaiheessa** haastateltiin seurakuntalaisia. Ryhmähaastatteluun osallistui kuusi henkilöä, iältään 25–52-vuotiaita. Haastattelussa seurakuntalaiset nostivat esille ajatuksiaan perhetyöstä, sen merkityksestä ja kehittämiskohdista. Teimme haastattelusta tarkat muistiinpanot ja analysointivaiheessa kuuntelimme haastattelun useita kertoja. Tämän lisäksi aineistoa kerättiin myös sosiaalisen median, Facebookissa olevan Akaan seurakunnan lapsi- ja perhetyön sivuston kautta. Lähetimme sen kautta 20 yksityisviestissä pyynnön kertoa vapaasti Akaan seurakunnan perhetyöstä. Saimme yhdeksän vastausta. Analysoimme haastat-

telussa ja kirjoitelmina saadun materiaalin yhtenä aineistona yhdessä. Ryhmittelimme aineiston aihepiireittäin.

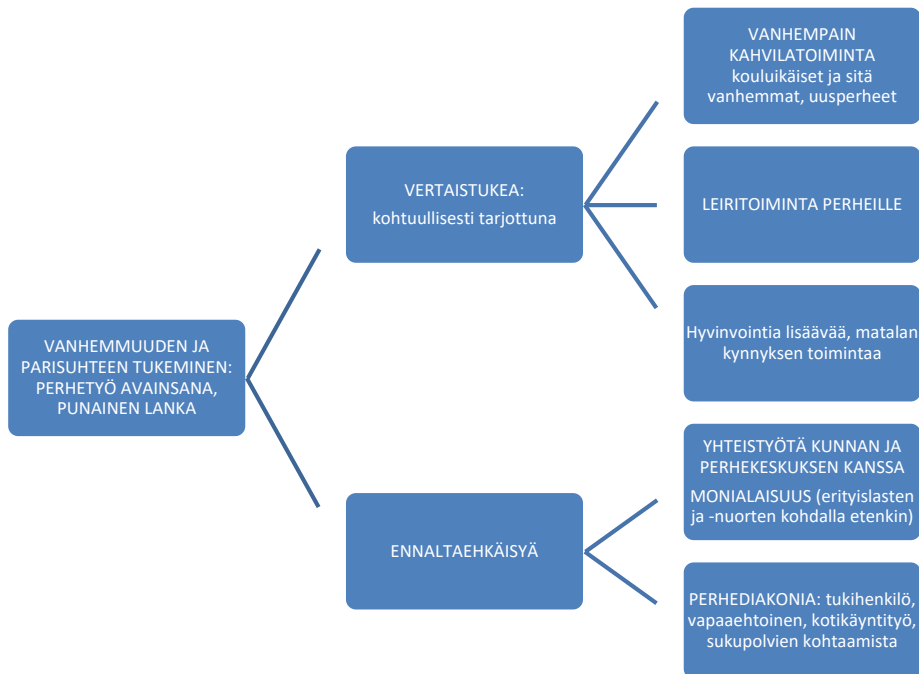
Aineistosta löytyi kuusi teemaa: erityistä tukea tarvitsevien lasten ja heidän perheensä kohtaaminen seurakunnassa, tiedottaminen ja seurakunnan toiminnan markkinointi, seurakunnan taloudellisten resurssien kohdentaminen, vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen, ennaltaehkäisevä perhetyö ja vapaaehtoistyö. Kuvio 2 tarkastelee yhden teeman, vanhemmuuden ja parisuhteen tukemisen ilmenemistä haastatteluaineistossa.

KUVIO 2. Vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen seurakuntalaisten näkemänä

Seurakuntalaisten esiin nostamat näkemykset ja arviot muodostivat lähtökohdan haastatteluprosessin toiselle vaiheelle: asiakkaiden haastattelun analyysin myötä koottiin haastatteluohje, jota käytettiin haastateltaessa työntekijöitä. Bikva-menetelmän ideana on, että empiirisesti relevantti tieto on löydettävä tutkimuksessa mukana olevien puheista. Prosessin tulisi olla arvovapaa niin, että tutkija ei tuo omia arvojaan mukaan keskusteluun. Lähtökohdana on se keskustelu, jonka osallistujat tuovat prosessiin. (Högnappa 2008, 11–13; Krogstrup 2004, 9.)

Toisessa vaiheessa haastateltiin työntekijöitä. Kahteen ryhmähaastatteluun osallistui kolmetoista Akaan seurakunnan työntekijää eri työmuodoista. Tässä yhteydessä pohdittiin syitä seurakuntalaisten kokemuksiin ja heiltä saatuun palautteeseen. Ensimmäisen vaiheen haastattelun aineistoa tarkasteltiin oman työn sekä työn resurssien näkökulmasta. Ottamalla työntekijät mukaan ”haastatteluketjuun” saatiin samalla selville heidän näkemyksensä toimintaan vaikuttavista asioista, kuten työorganisaation toimintakulttuurista, rakenteesta ja työolosuhteista. Bikva-menetelmän tarkoitus ei ole vain tiedonkeruu, vaan myös työtapojen muutos. (Högnappa 2008, 11–12; Krogstrup 2004, 9–10.) Analysoimme haastatteluista saadun materiaalin yhdessä samaan tapaan kuin seurakuntalaisten haastattelumateriaalin (kuvio 3). Aineistosta koottiin uusi haastatteluohje tutkimuksen kolmanteen vaiheeseen.

KUVIO 3. Aihepiiristä työntekijöiden reflektioksi

Työntekijät eivät voi aina vaikuttaa työkäytäntöihin. Siksi **kolmannessa vaiheessa** arviointiprosessiin otettiin mukaan ne henkilöt, joilla on organisaatiossa vaikutusvaltaa suhteessa työntekijöiden toimintatapoihin. Akaan seurakunnassa kolmas vaihe toteutui kirkkoherran ja talouspäällikön haas-

tatteluna. Pohdimme heidän kanssaan asiakashaastattelujen ja työntekijähaastattelujen tuloksia sekä Akaan perhetyöstä annettua palautetta.

Neljännessä vaiheessa kaikki siihen mennessä saatu tieto koottiin ja arvioitiin saatuja tuloksia. Aikaisemmissa vaiheissa saatu palaute vietiin päätäjille, tässä tapauksessa kirkkoneuvostolle. Heidän keskustelustaan syntyi neljäs ryhmähaastattelu.

Kolmannen ja neljännen vaiheen keskusteluissa puhuttiin käytettävistä resursseista, työpaikan työkuultuurista, muutoksen tarpeista ja mahdollisuuksista. Erityisen tärkeää mielestämme oli tuoda esille ne tulokset, joihin kirkkoneuvostolla oli konkreettisesti mahdollisuus vaikuttaa omassa päätöksenteossään.

Haastatteluprosessin tuloksia

Perhelähtöinen, monialainen työote haasteena

Seurakuntalaisten haastattelussa tuli esille pelko leimautumisesta osallistuttaessa seurakunnan toimintaan. Toiveeksi nousi se, ettei kirkon sanoma olisi kovin julistavaa ja siten luotaantyöntävää. Toisaalta seurakuntalaiset toivoivat myös, ettei kirkko häpeä sanomaansa siitä, että kaikki kelpaavat ihmisinä ilman titteleitä ja oppiarvoja.

Seurakunnan työntekijät kertoivat haastatteluissa, että kirkon sanoma on luovuttamaton osa työtä ja juuri se osa, jolla erotutaan yhteiskunnallisesta perhetyöstä. Tämä kertoo sitoutumisesta kutsumukseen ja kirkon sanomaan. Kirkon kasvatuksen linjaus puhuu kasteen merkityksestä, jonka vaaraan kaikki rakentuu. Kirkon tehtävä on olla seurakuntalaisten tukena heidän kasvussaan kristittyinä. Sanomaa ei saa piilottaa. Sanoman julistaminen, toisin sanoen kasteeseen liittyvä kasvatusta ja kasvun tukeminen, ei tapahdu vertikaalisesti ylhäältä alaspäin vaan horisontaalisesti vierestä, vierellä kulkien, yhdessä avoimesti keskustellen ja vastauksia yhdessä löytäen (ks. myös Ojell 2013, 17–19; Haastettu kirkko 2012, 179).

Seurakunnan työntekijät kertoivat, että oman seurakunnan perhetyön monialaiselle yhteistyölle ei ole olemassa suunnitelmaa ja yhteistyö on satunnaista. Minäkö perhetyön tekijä? -julkaisussa (2009, 30) kerrotaan erilaisista mahdollisuuksista organisoida perhetyötä. Perhelähtöisyys ja perhetyö vahvistuvat, mikäli perhetyöhön on tehty yhdessä pitkän aikavälin suunnit-

telma. Perhetyössä voisi olla vastaava työntekijä, joka koordinoisi ja kehittäisi perhetyötä.

Perhetyössä on äärettömän tärkeää se, että sitä tekevät kaikki työalat. Suunnitteluun käytetään aikaa ja rahaa sekä hyödynnetään vapaaehtoisia. Perhetyössä tulisi olla erilaisista perheistä eri sukupuolta edustavia ihmisiä. Perhelähtöisyys on avainsana työssä eri työaloilla, joiden toimintaa tehostetaan verkostoitumalla paikallisesti. (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 30; Lapset seurakuntalaisina 2013, 27–28.) Joka kolmannessa seurakunnassa Suomessa perhetyötä koordinoi monialainen perhetyön tiimi (Haastettu kirkko 2012, 145).

Myös seurakuntaneuvoston edustajat näkivät monialaisessa perhetyössä ja sen kehittämisessä paljon haasteita: yhteistyön haasteet ja resurssien vähyys. Meidän kirkko -strategian mukaan perhe on seurakunnan tärkein yhteistyökumppani. Kirkon tavoitteena on tukea perhettä arjessa ja sen tuomissa haasteissa. Kokonaisvaltainen lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukeminen on osa kirkon perustehtävää. Jokainen työala osallistuu tämän perustehtävän toteuttamiseen. (Haastettu kirkko 2012, 176; Lapset seurakuntalaisina 2013, 5.) Haasteena voi olla esimerkiksi diakonian ja kasvatuksen yhteistyön syventäminen. Resursseja tulisi perhetyössä siirtää tarpeen mukaan, ja yhteistyön tulisi olla joustavaa, jotta laaja-alainen perhetyö toteutuisi (Ojell 2013, 23–26.)

Nummela ja Ojell (2010) ehdottavat esimerkiksi työparimallin käyttöä seurakunnan diakonisessa perhe- ja parisuhdetyössä, kotikäynneillä sekä perhe- ja päiväkerhoissa. Toimintamalli vaatii seurakunnalta panostusta perhetyöhön ja resursseja toiminnan käynnistämiseen ja ylläpitoon (Nummela & Ojell 2010, 178; Rättyä 2009, 95).

Yksikään seurakunnan työala ei pärjää ilman yhteistyötä niin seurakunnan sisällä kuin verkostoitumalla ulkopuolelle. Osallisuuteen tukeminen, yhteisöllisyys, perhelähtöisyys ja rinnalla kulkeminen ovat toisaalta seurakunnan vahvuustekijöitä mutta myös avainasioita tulevaisuuteen suunnattaessa.

Taloudellisten resurssien kohdentamisessa on varmasti Akaan seurakunnan hallinnossa otettava huomioon myös kirkon strategia ja paikalliset tarpeet. Hallinnon haastattelussa tuotiin esille myös seurakuntalaisten vastuuta toiminnasta ja vapaaehtoisten merkitystä perhetyössä. Verkostoituminen muiden perhetyötä tekevien kanssa nähtiin yhtenä mahdollisuutena perhe-

työn kehittämiseksi. Työntekijät ja seurakuntalaiset kertoivat haastatteluissa jo yhteisistä toiminnallisista verkostoista. (Haastettu kirkko 2012, 116–117.)

Mitä painotetaan?

Perhetyöstä keskusteltaessa aiheena olivat myös perhejumalanpalvelukset, jotka eivät tavoita kohderyhmäänsä. Jumalanpalvelusten kävijämäärät ovat kasvaneet seurakunnissa, joissa jumalanpalvelusten suunnittelussa on huomioitu seurakuntalaisten rooli jumalanpalveluksessa, yhteinen suunnittelu, käytetty musiikki ja ajankohta. Seurakunnan tulisi myös kiinnittää huomiota jumalanpalvelusten tavoitettavuuteen. Prosessi nosti esille myös kysymyksen, mitä seurakunnan työssä tulisi tulevaisuudessa painottaa. Onko painopiste edelleen Akaan seurakunnan strategian (2013) mukaisesti jumalanpalveluselämän kehittämässä vai siellä, missä ruohonjuuritasolla eniten kaivattaisiin – kasvatuksessa ja palvelussa?

Saavutettavuus

Haastatteluissa nousi esille myös seurakuntalaisten kokemus erityislasten ja heidän perheensä sivuun jäämisestä. Erityistä tukea tarvitsevan ei ole helppoa tulla seurakunnan toimintaan mukaan. Toisaalta työntekijät kertoivat, että mistään toiminnasta ei käännytetä ja että aina pyritään löytämään ratkaisu lapsen ja hänen perheensä osallistumisen mahdollistamiseksi. Joskus ratkaisu voi olla perheen itse lapselleen hankkima avustaja vaikkapa kerhoon tai leirille tai vanhempien työntekijän kanssa keskustellen yhdessä löytämät toimintaratkaisut onnistuneen leiri- tai kerhokokemuksen mahdollistamiseksi. Mistä johtuu, etteivät nämä asiat kohtaa toisiaan? Miksi perheillä ei ole tietoa osallistumisen mahdollisuudesta, vaan päällimmäisenä on kokemus sivuun jäämisestä?

Seurakunta on myös erityisten seurakunta. Jokainen kasvaa oman perimänsä rajoissa, ja kristillisen kasvatuksen tehtävänä nähdään myös rohkaita lasta olemaan oma itsensä ja kasvamaan omaksi itsekseen. Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan jokainen lapsi ja aikuinen on erityinen Jumalan kuva, ja siksi on tärkeää, että jokainen voi kokea olevansa tervetullut osalliseksi kristilliseen yhteisöön. (Halme 2013, 36–38.)

Perheen ja parisuhteen tukeminen lapsiperheen eri vaiheissa

Seurakuntalaisten haastatteluista syntyi käsitys, että pikkulapsivaiheessa tukea seurakunnan lapsi- ja perhetyöstä saatiin riittävästi. Työntekijöiden mielestä vanhemmuuden tukeminen koettiin myös tärkeäksi. Pohdintaa haastattelussa herätti se, millaisin yhteistyömuodoin perheiden ja parisuhteen tukemista tulisi tehdä. Miten tukeminen jatkuu pikkulapsityön jälkeen? Seurakuntalaiset lähtivät jo ideoimaan vanhempainkahvilaa koulu- ja teini-ikäisten vanhemmille.

Kaikissa haastatteluissa sivuttiin Parisuhteen palikat -toimintaa. Toiminnassa aikuisille oli parisuhteen huoltamiseen liittyviä teemailtoja, ja samaan aikaan järjestettiin lastenhoito. Toiminta päättyi yhteistyön haasteisiin ja henkilöstövaihdoksiin. Tällä hetkellä parisuhteen tukemisesta vastaavat pappien vihkikeskustelut, avointen kerhojen vanhempien keskustelut, diakonian vastaanotoilla käydyt keskustelut ja niin edelleen. Olisiko kuitenkin mahdollista ajatella seurakuntalaisten tarpeista nousevaa parisuhdetyötä uudelleen seurakunnan omana toimintamuotona?

Seurakuntalaiset keskustelivat haastattelussa toisten auttamisesta ja kokonaisvaltaista tukea tarvitsevien perheiden tarpeista, ja osa toi asian esiin myös kirjallisissa kertomuksissa. He ottivat esille ennaltaehkäisevän perhetyön ja kertoivat, että heidän mielestään on seurakunnankin tehtävä tukea perheitä jo ennen suurien ongelmien syntymistä. Apu voisi olla keskustelua apua tai kodinhoidollista apua.

Työntekijöistä osa näki seurakunnan kaiken työn olevan ennaltaehkäisevää perhetyötä. Seurakunnan toiminnan voisi mieltää hyvinvointia tukeväksi toiminnaksi. Jos perhe saa hyvinvointiin tukea vaikkapa avoimesta perhekerhosta sen työntekijöiltä ja vertaisilta vanhemmilta, voi arjen haasteiden kohtaaminen olla helpompaa. (Laurinen 2013, 48–51; Mäntynen 2013, 9–11.)

Perhelähtöinen työote on haaste jokaiselle seurakunnan työntekijälle. Perheillä on erilaisia tarpeita: ohjauksellisia ja kokonaisvaltaisen tuen tarpeita. Työtä kehitettäessä tulee pohtia myös yhteistyötä seurakunnan sisällä. Haasteena voi olla esimerkiksi diakonian ja kasvatuksen yhteistyön syventäminen joissakin perhetyön tilanteissa. Resursseja tulisi voida siirtää tarpeen mukaan, ja yhteistyön tulisi olla joustavaa, jotta laaja-alainen perhetyö toteutuisi. (Ks. myös Ojell 2013, 23–26.)

Seurakunnallisen ja yhteiskunnallisen perhetyön välinen suhde

Prosessin aikana virisi paljon keskustelua seurakunnan perhetyöstä suhteessa kunnan perhetyöhön. Yhteistyön tiivistäminen olisi tarpeen, näin tulisivat käyttöön molempien vahvuudet perheiden parhaaksi. Työtä tehdään molemmissa mahdollisesti samojenkin perheiden kanssa. Seurakunnan vahvuudet ovat nimenomaan ennaltaehkäisevässä, hyvinvointia tukevassa perhetyössä, päiväkerhoissa, avoimissa perhekerhoissa, muussa kasvatuksellisessa kerho-, leiri- ja tapahtumatoiminnassa sekä diakoniatyössä. Seurakunnan pitäisi tunnustaa ja vahvistaa omaa rooliaan ja osaamistaan, jotta se huomioitaisiin yhä enemmän varteenotettavana yhteistyökumppanina yhteiskunnan puolelta.

Huokunan (2008, 127–131) mukaan paljon yhteistyömahdollisuuksia olisi vielä käytettävissä esimerkiksi taloudellisen ja hallinnollisen yhteistyön parissa. Esimerkiksi kunnan ja seurakunnan virkoja voitaisiin yhdistellä tai voitaisiin käyttää samoja toimitiloja. Muita tuttuja ja kehittämisen arvoisia toimintoja löytyy muun muassa kouluissa tehtävästä työstä, kehitysvammaisten parissa tehtävästä työstä sekä perheasianneuvottelukeskuksista.

Akaassa seurakunnalla ja kaupungilla on jo olemassa kaksi yhteistä virkaa päihdetyössä. Tulevaisuuteen ja kehittämiseen suuntautuvaan ajatuskulkuun sopisi hyvin tutkimus tai hanke, jossa keskityttäisiin kunnan ja seurakunnan yhteistyön tiivistämiseen sekä kummankin vahvuusalueiden tutkimiseen. Toinen kehittämistutkimus voisi olla perheprojekti, jossa kunta ja seurakunta tekisivät yhteistyössä esimerkiksi ennaltaehkäisevää perhetyötä niin sanotulla huolen harmaalla alueella olevien perheiden kanssa. Näin voitaisiin toimia esimerkiksi silloin, jos perhe ei ole vielä lastensuojelun asiakas, mutta huoli päivähoidossa on suuri. Yhteistyön tiivistäminen on suuri haaste mutta tarpeellista, sillä niin yhteiskunnassa kuin seurakunnassakin toimitaan tulevaisuudessa entistä vähäisemmin taloudellisin varoin ja työntekijäresursein.

Toinen merkittävä yhteistyökuvio olisi muiden seurakuntien kanssa tehtävän toiminnallisen yhteistyön vahvistaminen, joka mahdollistaisi myös resurssien vahvistamisen (Huokuna 2008, 133). Seurakunta voisi ottaa kehittämishankkeeseen yhteistyön koskien erityislapsia ja -nuoria sekä heidän perheitään. Voitaisiin nimittää yhteinen hanketyöntekijä esimerkiksi koulun ja seurakunnan väliseen yhteistyöhön. Tällä varmistettaisiin se, että kukaan ei kokisi osattomuutta seurakunnan toiminnassa, vaan yhteyshenki-

lö auttaisi muun muassa leireillä avustajan roolissa. Hän olisi tuttu jo koulusta, jolloin sopeutuminen leiriolosuhteisiin olisi helpompaa. Vapaaehtoistyön koordinointiin voitaisiin palkata hanketyöntekijä, jonka tehtävänä olisi vapaaehtoisjoukon tukeminen ja mahdollinen koulutus, rekrytointi sekä sopivien tehtävien etsiminen. Vapaaehtoistyö kutsuu osallisuuteen oman yhteisön keskellä.

Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset

Bikva-menetelmän soveltava käyttö osoittautui mielestämme mielekkääksi tavaksi tehdä arviointitutkimusta seurakunnassa, vaikka menetelmän rakenne onkin monivaiheinen. Seurakunnan toiminnan arviointi osoittautui monipuoliseksi ja uusia näkökulmia antavaksi. Osaksi se johtui varmasti siitä, että seurakunnan toiminta on laaja-alaista, ja perhetyö näkyy jokaisella osa-alueella jo kasteesta alkaen. Menetelmässä asiakkaan ääni eli seurakuntalaisen kuuleminen on tärkeintä. Se tuo mielestämme painoarvoa menetelmän käyttämiseen. Bikvan asiakaslähtöisyys ei tarkoita sitä, että kaikki toiminta muutetaan asiakkaiden haluamiksi, vaan sitä, että asiakkaiden näkökulma otetaan huomioon toimintaa kehitettäessä (Koivisto 2009, 121). Tutkimustapa lähensi mielestämme seurakuntaa organisaationa sen käyttöä, mutta antoi myös paljon eväitä tutkijoille työn kehittämiseen. Bikva-menetelmällä voidaan saada näkyviin seurakunnan omat alueelliset hyvät käytännöt mutta myös ne osa-alueet, jotka edellyttävät vahvistamista.

Oman yhteisön asiakkuudelta odotetaan laatua ja syvyyttä. Kuinka seurakunnat tulevaisuudessa vastaavat jäsentensä odotuksiin ja toiveisiin? Kuinka jäsenet tulevat kuulluksi omassa seurakuntayhteisössään? Voisivatko asiakasarvioinnin menetelmät olla laajemmin käytössä kirkossa ja tuoda jäsenten tosiasialliset toiveet näkyvämmiksi ja syventää näin jäsenyyden merkitystä? Kauppinen, Särkiön ja Hiilamon (2010, 45–46) mukaan laatuajattelu ei sovi seurakunnan toimintaan. Seurakunnan työssä ei ole turhia töitä, eikä sellaisia, joita voitaisiin tyypillisin laatu- tai määrämittarein mitata. Parhaiten seurakuntatyötä voitaisiin mitata erilaisten toimintojen yhteistyön sujumisena sekä pyrkimyksenä mahdollisimman hyvin hoidettuun työhön. Laatu näkyisi nimenomaan tyytyväisinä seurakuntalaisina ja hyvänä maineena. (Kauppinen ym. 2010, 45–46.) Seurakunta voisi kuitenkin tutustua esimerkiksi erilaisiin sosiaalitoimissa tehtäviin laatumittareihin, joiden poh-

jalta voitaisiin muodostaa oman tapa laadun mittaamiseen. Kumpi seurakunnan jäsenelle on tärkeämpää: vuorovaikutus, osallisuus ja yhteisöllisyys paikallistasolla vai institutionaalisen kirkon sanoman kautta rakentuva yhteenkuuluvuus?

Perhe ja seurakuntaperhe ovat limittäisiä yhteisöjä opinnäytetyössämme. Paikallisuus on vahvuus seurakunnassa. Työntekijät kykenevät tunnistamaan Akaan seurakunnan alueella asuvien ihmisten elämän haasteet ja kipupisteet, mikä auttaa myös verkostoitumisessa eri organisaatioiden kanssa. Yksittäisten ihmisten ja perheiden kanssa toimimisessa on oltava vastuunkantaja, joka kykenee tekemään päätöksiä perheiden hyväksi. Tämä tutkimus tuki näitä edellä mainittuja asioita ja toi ne esiin lisäten työntekijöiden ymmärrystä Akaan seurakunnan perhetyön merkityksestä ja tarpeellisuudesta. Tutkimus vahvisti perhetyön roolia seurakunnan perustyönä, joka kuuluu kaikille työntekijöille.

Tutkimus on kuvaileva, eikä näin ollen anna Akaan seurakunnalle valmiita vastauksia toimintansa kehittämiseen. Seurakunta on monella tapaa muutosvaiheessa perustehtävän pysyessä samana. Seppänen-Järvelä (2009) kuvaa, että muutos voidaan yksilötasolla kokea uhkana ja se voi tuoda epävarmuutta työyhteisöön. Oman työn arviointiin osallistuminen voi kuitenkin tuoda myös uusia välineitä muutoksen käsittelyyn lisäten työn mielekkyyttä, työntekijöiden hyvinvointia ja työntekijöiden välistä vuorovaikutusta (Seppänen-Järvelä 2009, 37–44). Vatajan (2009, 52–55) mukaan arvioivalla ajattelutavalla ja työotteella voidaan esittää kysymyksiä seurakunnan perhetyön toiminnan tavoitteista, niiden toteutumisesta ja seurauksista. Tämä kaikki mahdollistaa työyhteisön oppimista ja tietoisuutta niin omista arvoista kuin asenteistakin. Onnistuakseen arvioiva työote vaatii työyhteisöltä keskinäistä dialogia. Opinnäyteprosessin kautta käsitys seurakunnan perhetyöstä sai vahvistusta mutta myös toi esiin kehityskohtia.

Tutkimus nosti esille paljon monialaisesti ja yhdessä pohdittavia kysymyksiä ja aiheita, joihin Akaan seurakunnassa olisi hyvä etsiä ratkaisuja. Seurakunnan strategiseksi painopisteeksi kirjattu jumalanpalvelusten kehittäminen on yksi haasteista. Mitä se tarkoittaa Akaan seurakunnan perhetyön kannalta? Kuinka perheitä kutsutaan osallistumaan jumalanpalvelukseen, rohkaistaan toteuttamaan jumalanpalvelusta ja kohdataan jumalanpalveluksessa? Kuinka kasvatustyön jatkumo voisi tapahtua seurakuntalaisen näkökulmasta joustavasti ja katkeamatta? Kuinka seurakunta voisi olla mukana

tukemassa kouluikäisten lasten vanhempia heidän kysymyksissään? Kuinka tukea erityislapsia ja heidän perhettään niin, ettei syntyisi kokemusta ulkopuolisuudesta? Kuinka rekrytoida vapaaehtoisia ja löytää heille uusia mahdollisuuksia, oikeanlaisia tehtäviä toimia seurakunnassa? Kuinka seurakunnan työ voisi muuttua työntekijäkeskeisestä toiminnasta vapaaehtoisuutta ja osallisuutta mahdollistavaksi toiminnaksi?

Jokaisesta seurakuntalaisten haastattelusta ja kertomuksista esille nousseesta aihepiiristä voisi myös saada jatkotutkimusaiheen tai uuden kehittämishankkeen. Ymmärrämme hyvin työntekijäressurssien tilan kirkossa yleensä ja paineen säästää työntekijöiden palkkakuluissa. Uusien rahoituskanavien ja yhteistyöhankkeiden selvittäminenkin voi tuntua suurelta haasteelta. Luovia ratkaisuja ja toimintamenetelmiä on kuitenkin hyvä pohtia yhdessä monialaisesti.

LÄHTEET

- Akaan seurakunta 2013. Akaan seurakunnan strategia 2013–2020. Hyväksytty kirkkoneuvoston kokouksessa 20.5.2013.
- Haastettu kirkko 2012. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Halme, Lasse 2013. Lapsen parhaaksi: Kokonaisvaltainen lapsikäsitys. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Tää olis keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja, 32–39.
- Huokuna, Pekka 2008. Seurakuntien sopimussyhteistyö. Verkostoitumisen mahdollisuudet. Helsinki: Edita.
- Högnappa, Stina 2008. Muuttaako asiakkaan puhe työkäytäntöjä? Tutkimus Bikva-arviointimenetelmän vaikutuksista. Stakes raportteja 34/2008. Helsinki: Stakes. <https://julkari.fi/bitstream/handle/10024/75525/R34-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>.
- Kauppinen, Juha; Särkiö, Riitta & Hiilamo, Heikki 2010. Seurakunnan luottamushenkilön käsikirja. Helsinki: Edita.
- Koivisto, Juha 2009. Bikva-asiakkaat mukana kehittämisessä. Teoksessa Riitta Seppänen-Järvelä & Katri Vataja (toim.) Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-kustannus, 117–139.
- Krogstrup, Hanne Kathrine 2004. Asiakaslähtöinen arviointi. Bikva-malli. Hyvät käytännöt menetelmäkäsikirja. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Lapset seurakuntalaisina 2013. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2013:1. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Meidän kirkko, osallisuuden yhteisö 2015. Suomen evankelisluterilaisen kirkon strategian vuodelle 2015 laatineen työryhmän mietintö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja C2007:10. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 19.2.2014. [http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/49BEA3A9834046A9C225749C00290C4F/\\$file/Meidan_kirkko_strategia2015.pdf](http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/49BEA3A9834046A9C225749C00290C4F/$file/Meidan_kirkko_strategia2015.pdf).
- Minäkö perhetyön tekijä? 2009. Suuntaviivoja perhelähtöisen työtteen vahvistamiseen seurakunnassa. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2009:10. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Nummela, Irene & Ojell, Raija 2010. Kommenttiartikkeli: Näkökulmia kirkon perhetyöhön. Teoksessa Anne Birgitta Pessi & Henrietta, Grönlund (toim.) Perhe, parisuhde ja kirkko. Lähikuvia leikkauspintoihin. Helsinki: Helsingin yliopisto, Käytännöllisen teologian laitos, 168–171.
- Ojell, Raija 2013. Varhaiskasvatus seurakunnassa. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Tää olis keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja, 17–31.
- Seppänen-Järvelä, Riitta 2009. Työpaikka – yksilö, yhteisö ja organisaatio kehittämisen ytimessä. Teoksessa Riitta Seppänen-Järvelä & Katri Vataja (toim.) Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-Kustannus, 31–50.
- Rättyä, Lea 2009. Diakoniatyö yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena yhteiskunnallisessa muutoksessa. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Vataja, Katri 2009. Arvioiva työote – kehittämisen peruslähtökohta. Teoksessa Riitta

Seppänen-Järvelä & Katri Vataja (toim.) Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-Kustannus, 51–89.

Vähämaa, Tiina & Yogaswaran, Hanna 2014. Yhdessä perheen parhaaksi. Akaan seurakunnan monimuotoisen perhetyön arviointi. Opinnäytetyö. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.10.2015. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/72994/24.4.OT%20lopullinen.pdf?sequence=1>.

Outi Mäntynen

3.3 HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ PERHETYÖ ON AVAIN PAREMPIIN PERHEPALVELUIHIN

Perheiden näkökulmasta on olennaista, että perhetyön kysyntä, tarpeet ja tarjonta kohtaavat. Toimintaympäristön ja perherakenteiden muuttuminen haastaa perhetyön toimijat lastensuojelullisen perhetyön vahvistamisen lisäksi kehittämään uusia toimintamalleja ennaltaehkäisevään perhetyöhön. Kehittämistyön tavoitteena on löytää konkreettisia keinoja, joilla perheiden avuntarpeisiin pystyttäisiin vastaamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Tähän haasteeseen vastasi myös Säskylän kunnassa vuosina 2011–2013 toteutettu kaksivuotinen perhetyön kehittämishanke, jossa toimin hankkeen koordinaattorina. Pesue-hankkeen nimi tulee silkkiiukuista, jotka ovat Säskylän Pyhäjärven yleisin uikkulaji. Silkkiiukkuperheen eli pesueen huolehtimiseen osallistuvat sekä koiras että poikasia selässään kantava emo. Tämä hellyttävä näky poikasistaan yhdessä huolehtivista vanhemmista toimi inspiraationa hankkeen nimelle. Tämä artikkeli perustuu opinnäytetyöhöni, jossa kuvataan ja arvioidaan Pesue-hankkeen toteutumista (Mäntynen 2013).

Hankkeen kohderyhmänä olivat lapsiperheet, joissa oli yksi tai useampi alle 8-vuotias lapsi. Hanketta hallinnoi Säskylän seurakunta. Kehittämisyhdistys Pyhäjärvisuutu ry:n myöntämä Leader-rahoitus kattoi 60 % hankkeen budjetista. Muina rahoittajina olivat Säskylän kunta (20 %) ja Säskylän seurakunta (20 %). Rahoittajien lisäksi hankkeessa olivat mukana Säskylän ja Köyliön terveydenhuollon kuntayhtymän neuvola ja 17 paikallista yhdistystä. Kaikki toimijat näkivät hankkeen painopistealueena perheyhte-

tä vahvistavan ja ennaltaehkäisevän työn kehittämisen. Pesue-hankkeen toimintaa johti työryhmä, joka koostui kunnan, kuntayhtymän, seurakunnan ja Leaderin edustajista. (Pesue-hankkeen loppuraportti 2013.)

Pesue-hankkeen lähtökohdat

Pesue-hanketta edeltävänä vuonna 2010 Säskylään syntyi 60 vauvaa keskimääräisen 40 vauvan sijasta. Tämä paljon paikallista huomiota saanut ”vauvabuumi”, kasvaneet lastensuojelukustannukset ja suuri avioerojen määrä toimivat perusteena perhetyön kehittämistarpeelle. Eri perhetyön toimijat tekivät kukin tahollaan ennaltaehkäisevää työtä perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi, mutta toimijoiden välinen yhteistyö oli satunnaista. Yhteistyön kehittäminen kaipasi koordinoijaa, joka aluksi kartoittaisi eri toimijoiden tarpeet ja toiveet sekä jatkossa ohjaisi suunnitelmallisesti kehittämistyötä eteenpäin.

Kesällä 2011 Pesue-hankkeen valmisteluvaiheessa Säskylän seurakunnan vanha kerhotila Pytinki remontoitiin perhetyön tilaksi Pyhäjärvisseutu ry:n investointihankkeena. Säskylän seurakunnan omistamasta kerhorakennuksesta tuli perhekerhotoiminnan keskus.

Hankkeen tavoitteet

Pesue-hankkeen tavoitteena oli luoda pilottimalli, joka parantaisi perhepalveluita kehittämällä eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Pesue-hankkeessa mukana olevien tahojen yhteisenä tavoitteena oli perheiden hyvinvoinnin edistäminen ja tukeminen sekä pyrkimys tehdä Säskylästä perheystävällisempi kunta. Lisäksi tavoitteena oli, että pienen kunnan perhetyöhön syntyisi sellaisia toimivia ja pysyviä yhteistyömalleja, joiden avulla säästettäisiin tulevaisuudessa julkisia perhetyön menoja. Tarkoituksena oli luoda uusia toimintamuotoja perheiden ja perhetyön toimijoiden tarpeiden ja toiveiden pohjalta, mutta myös vahvistaa olemassa olevia ja toimivia perhetyön käytäntöjä. Näiden perheille suunnattujen toimintamuotojen toivottiin tarjoavan perheille mahdollisuuden sosiaaliseen verkostoitumiseen. Organisoitulla yhteistyöllä ja voimien yhdistämisellä olisi mahdollista saada aikaan enemmän ja laadukkaampia perhepalveluja, joissa jokainen taho voisi ol-

la mukana omalla erityisosaamisellaan. (Pesue-hankkeen toimintasuunnitelma 2011, 2.)

Kehittämistyön kuvaus

Pesue-hankkeen perhetyön kehittäminen keskittyi neljään toimintamuotoon: Perheiden Pytingissä kokoontuvien avoimien perhekerhojen ja perhevalmennuksen kehittämiseen, uuden perhetyön toimintamuodon eli onnittelukotikäyntien aloittamiseen ja toteuttamiseen sekä yhdistysyhteistyön koordinoointiin.

Avoimet perhekerhot

Avoimet perhekerhot keskitettiin perhekeskusmallin tapaan toimimaan yhteen paikkaan, seurakunnan Pytinki-nimiseen kerhorakennukseen, Toimintojen keskittämisen yhteydessä Pytinkiä alettiin kutsua Perheiden Pytingiksi. Syksystä 2011 lähtien siellä kokoontui useita avoimia perhekerhoja viikoittain. Näitä olivat seurakunnan vauva- ja perhekerhot sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) perhekahvila. Vuoden 2012 alusta lähtien Pesue-hanke aloitti uutena toimintana illalla kokoontuvan perhekerhon, jonka vetovastuu oli vuorotellen kerhossa käyvillä vanhemmilla. Iltaperhekerho perustettiin perheiltä tulleen palautteen pohjalta. Iltaperhekerho palveli työssäkäyviä vanhempia ja isiä, joille ei ollut mahdollista osallistua kerhoihin aamuisin tai päiväaikaan. Pesue-hanke ylläpiti avointa perhekerhotoimintaa myös kesäisin kesäperhekahvilan muodossa. (Pesue-hankkeen loppuraportti 2013.)

Toimenkuvaani hankevetäjänä kuului avoimiin perhekerhoihin osallistuminen ohjaajan roolissa. Olin päävastuussa seurakunnan vauvakerhon ohjauksesta ja sen lisäksi vierailin sovitusti seurakunnan perhekerhossa ja MLL:n perhekahvilassa. Tein vauvakerhotoiminnassa yhteistyötä muiden perhetyön toimijoiden kanssa, ja he vierailivat säännöllisesti kerhossa erilaisten teemojen mukaan. Koordinoin iltaperhekerhon vapaaehtoistyötä ja olin tarvittaessa myös kerhon vastuuvuorolaisena. Vastasin myös kesäperhekahvilan toiminnan ylläpidosta. Pesue-hankkeen aikana kiinnitettiin erityistä huomiota Perheiden Pytingin avoimista varhaiskasvatuspalveluista tiedottamiseen. Tärkeinä tiedotuskanavina toimivat seurakunnan kerhot, neuvola, päivä-

hoidon yksiköt ja koulut sekä hankkeen omat internet- ja Facebook-sivut. (Pesue-hankkeen loppuraportti 2013.)

Pesue-hankkeen aikana edellä kuvattujen avoimien varhaiskasvatuspalvelujen kävijämäärät lisääntyivät. Kävijämäärien selvää nousua selittävät omalta osaltaan uudet, hankkeen myötä syntyneet perheiden avoimet toimintamuodot, MLL:n perhekerhotoiminnan lisääntyminen ja hanketyöntekijän antama ”ylimääräinen” työpanos perhekerhoissa. Lisääntyneet työvoiman ansiosta kerhoja ei jäänyt pitämättä yllättävien esteiden, esimerkiksi sairauslomien vuoksi, vaan työn järjestely oli helpompaa. Myös hankkeen myötä tehostunut avoimia perhekerhoja koskeva tiedotus vaikutti luultavasti positiivisesti kävijämääriin ja jokaiseen kerhoon löytyi omanlainen kävijäkuntansa.

Moniammatillinen perhevalmennus

Neuvolan henkilökunta nimesi hankkeessa omaksi kehittämiskohteekseen perhevalmennuksen. Pesue-hankkeen myötä perhevalmennuksen suunnitteluun ja toteutukseen osallistui moniammatillinen perhevalmennustiimi. Tiimiin kuului neuvolan terveydenhoitajien, fysioterapeutin ja psykologin lisäksi uusina toimijoina seurakunnan edustaja, Pesue-hankevetäjä ja harrastetoiminnan piirissä toimivia kolmannen sektorin edustajia. Työvoimaresurssien kasvettua pystyttiin toimintaa laajentamaan niin, että kaikki lasta odottavat perheet saivat kutsun perhevalmennukseen. Tiimi nimesi perhevalmennuksen keskeisiksi arvoiksi perheen, vanhemmuuden, parisuhteen ja yhteisöllisyyden.

Osallistuin uuden perhevalmennusrungon suunnitteluun yhdessä äitiysneuvolan ja lastenneuvolan terveydenhoitajien kanssa. Uusi runko sisälsi 12 kokoontumista, joista seitsemän toteutettiin odotusaikana ja viisi lapsen syntymän jälkeen. Perhevalmennuskertojen sykli kesti vuoden. Ensimmäinen uuden perhevalmennusrungon mukainen valmennus aloitettiin vuoden 2012 alussa. (Pesue-hankkeen loppuraportti 2013.)

Kokoontumisten luonnetta muutettiin ”tietopohjaisesta opetuksesta” säännöllisesti kokoontuvaksi vertaisryhmäksi, jossa informoinnin lisäksi pyrittiin vanhempien sosiaaliseen verkostoitumiseen. Toisiin tutustuttiin yhteisen tekemisen merkeissä, esimerkiksi ”mammamuskarin”, vauvanruokakurssin ja vuorovaikutusleikin yhteydessä. Koska uusi perhevalmennusrunko sisälsi monta kokoontumiskertaa lapsen syntymän jälkeen, perhevalmennuksen

uudeksi tärkeäksi tavoitteeksi vahvistui lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Kokoontumisista muodostui monipuolinen ja kattava odotusaikaan, lapsen hoitoon ja vanhemmuuteen sekä uuden elämänvaiheen muutoksiin ja varhaiseen vuorovaikutukseen keskittyvä kokonaisuus. Vanhemmille kokoontumiset tarjosivat mahdollisuuden tutustua toisiinsa. (Pesue-hankkeen loppuraportti 2013.).

Säkylän seurakunnalla oli vanhoja perinteitä perhevalmennuksessa toimimisesta. 1990-luvulla seurakunnan työntekijä piti kastetta käsitteleviä perhevalmennuskertoja odottaville vanhemmille. Perinne kuitenkin loppui vähäisten kävijämäärien vuoksi. (Nieminen 2013.) Pesue-hankkeen myötä seurakunta halusi elvyttää tämän vanhan tavan. Seurakunnan oma perhevalmennuskerta sijoittui odotusajan loppupuolelle, ja sen aiheena oli kaste, jota käsiteltiin sekä käytännöllisestä ja hengellisestä näkökulmasta. Hankevetäjän roolissa olin seurakunnan edustajan työparina mukana kokoontumisessa, jossa tutustuimme johdollani vanhemmuuteen kuuluviin tunteisiin Vanhemmuuden palikat -työmenetelmää käyttäen.

Perhevalmennuksien kävijämäärien kasvua on mahdotonta todentaa tarkasti, koska jokainen moniammatillisen perhevalmennustiimin jäsen tilastoi vain omien käyntiensä kävijämäärät eikä kävijämääristä tehty yhteistä koon-
tia. Äitiysneuvolan terveydenhoitajan mukaan uusi perhevalmennusrunko on monipuolisuudessaan tarjonnut hyviä kokoontumiskertoja myös uudelleensynnyttäjille. Tämä on näkynyt myös kävijätilastoissa niin, että uudelleensynnyttäjät ovat osallistuneet perhevalmennukseen innokkaammin kuin aiemmin. Omien havaintojeni mukaan uudelleensynnyttäjät toivat perhevalmennuskokoontumisiin kokemusasiantuntijuutta ja ensisynnyttäjät antoivat tälle kokemustiedolle suuren arvon.

Onnittelukotikäynnit

Uutena toimintamuotona Pesue-hankkeessa aloitettiin tammikuussa 2012 onnittelukotikäynnit vauvaperheisiin. Onnittelukotikäynnin tarkoituksena oli tuoda positiivinen viesti perheille ja toivottaa uusi säkyläläinen tervetulleeksi kuntaan. Vauva sai onnittelukotikäynnin yhteydessä muutaman lahjan hankkeessa mukana olevilta ja sitä tukevilta tahoilta. Kotikäynnit tarjosivat mahdollisuuden myös tiedottaa kunnassa tarjolla olevista perhepalveluista. (Pesue-hankkeen loppuraportti 2013.)

Ensimmäisen puolen vuoden aikana vierailin hankkeen vetäjänä sekä kolmen kuukauden että vuoden ikäisten vauvojen perheissä. Resurssien säästämiseksi onnittelukotikäyntien määrä vähennettiin kesällä 2012 yhteen kotikäyntiin. Vierailut tehtiin neljän kuukauden ikäisten kastettujen vauvojen perheisiin. (Pesue-hankkeen loppuraportti 2013.) Sain perheiden yhteystiedot kirkon jäsentietojärjestelmästä ja olin kirjeitse yhteydessä perheeseen ennen kotikäyntiä.

Onnittelukotikäynnin ajankohta suunniteltiin yhteistyössä äitiys- ja lastenneuvolan henkilökunnan kanssa. Neuvolan kotikäynnit ajoittuvat vauvan ensimmäiselle elinkuukaudelle, ja siksi onnittelukäynti toteutettiin vauvan ollessa kolmen kuukauden ikäinen. Neuvolan ja Pesue-hankkeen kotikäynnit muodostivat näin tavoitteellisen jatkumon. Kun vauvan syntymästä on kulunut kolme kuukautta, isän isyyslomat ovat jo usein ohi ja arjen todellisuus alkaa hahmottua perheelle. Ajankohta koettiin hyväksi myös mahdollisen äidin synnytyksen jälkeisen masennuksen tunnistamiseen.

Seurakunnan perhetyön kannalta onnittelukäynti ajoittui myös hyvään ajankohtaan ja muodosti jatkumon perheen kohtaamisissa. Onnittelukäyntiä oli edeltänyt seurakunnan perhevalmennuskerta, kastetoimituskeskustelu ja kastejuhla. Onnittelukäynnillä oli mahdollisuus välittää tietoa seurakunnan vauvakerhon toiminnasta.

Onnittelukotikäyntien sisältöä ja tavoitteita ei suunniteltu etukäteen. Ne olivat sisällöltään ja kestoaltaan hyvin erilaisia perheestä riippuen. Keskimääräinen kotikäynnin kesto oli noin 70 minuuttia. Nopeimmat tervehdystyyppiseksi jääneet onnittelukotikäynnit tehtiin oven suussa rupatellen. Pisimmillään aikaa kului yli kaksi tuntia vauvaperheen arjesta keskustellen.

Onnittelukotikäynnit toteutuivat lähes sataprosenttisesti. Vauvaperheissä vierailtiin sata kertaa tammi-elokuussa 2013. Perheiden kanssa käymieni keskustelujen perusteella kotikäynnit koettiin positiivisina, kaikille vauvoille tarkoitettuna yleisenä palveluna. Perheet kokivat minut hankkeen vetäjänä neutraalina toimijana, joka edusti kaikkia hankkeessa mukana olevia tahoja. Kastamattomat lapset jäivät onnittelukotikäyntien ulkopuolelle, koska minulla oli oikeus saada perheiden yhteystietoja ainoastaan kirkon jäsentietojärjestelmästä. En kuitenkaan saanut hankkeen aikana palautetta siitä, että joku olisi kokenut jääneensä palvelun ulkopuolelle.

Yhdistysyhteistyö

Pesue-hankkeeseen lähti mukaan 17 paikallista, perheiden parissa työskentelevää yhdistystä. MLL:n Säskylän osasto siirsi hankkeen alkaessa perhekahvilatoimintansa Perheiden Pytingille ja lisäsi toimintaa järjestämällä perhekahvilakokootumisen joka viikko. Näin yhdistyksen perheille suunnattu toiminta lisääntyi puolella. (Pesue-hankkeen loppuraportti 2013.) Yhdistykset pitivät hankesuunnitelman mukaista tavoitetta yhdistysten yhteistä perhetapahtumista hyvänä.

Perheille järjestettiin kaksi toiminnallista perhetapahtumaa vuodessa. Tapahtumat olivat perheille joko edullisia tai täysin ilmaisia. Tapahtumien ideana oli perheiden yhdessä tekeminen yhdistysten rakentamia ”puuhapisteitä” kiertäen. Perheiden moninaisuus oli huomioitu tapahtumien sisällössä. Kussakin yhdistyksessä päätettiin tapahtumakohtaisesti, lähtivätkö ne tapahtumaan mukaan ja kuinka suuri heidän osallistumispanoksensa oli. Jokainen yhdistys ideoi ja toteutti oman osuutensa tapahtumista vapaasti ja itsenäisesti.

Pesue-hanke koordinoi yhdistysyhteistyössä tehtyjen perhetapahtumien järjestämistä. Kutsuin yhdistykset koolle tapahtumien suunnitteluun, hoidin niiden välisen tapahtumia koskevan tiedottamisen sekä tapahtuman yleiset järjestelyt ja markkinoinnin. Hankevetäjänä tehtävänäni oli mahdollistaa jokaisen yhdistyksen osallistuminen yhteisiä tapahtumia koskevaan päätöksentekoon. Keräsin jokaisen tapahtuman yhteydessä palautteen yhdistyksiltä sekä tapahtumaan osallistuneilta perheiltä ja lähetin sen kaikille tapahtumaan osallistuneille yhdistyksille. Tapahtumien järjestelyä ja sisältöä muutettiin tarvittaessa saadun palautteen perusteella.

Yhdistysten lisäksi myös julkiset tahot olivat aktiivisesti mukana tapahtumien toimijoina, esimerkiksi kunta toi tapahtumissa esille erilaisia harrastusmahdollisuuksia. Mukana tapahtumissa oli mukana neuvolan, hammashoitolan, perhetyön, päivähoidon ja koulun henkilökuntaa. Myös seurakunnan perhe-, lapsi- ja nuorisotyön edustajat esittelivät seurakunnan toimintaa. Hankkeen aikana toteutettujen perhetapahtumien järjestämisestä syntyi malli, jossa jokaisella yhdistyksellä oli selkeä ja kyseisen yhdistyksen toimintaa kuvaava rooli.

Pesue-hankkeen aikana toteutettiin viisi perhetapahtumaa. Niihin osallistui yhteensä yli 2000 henkilöä, ja niiden järjestelyissä oli mukana yli 100 vapaaehtoista. (Pesue-hankkeen loppuraportti 2013.)

Hankkeen saama julkisuus

Pesue-hankkeen kehittämistyö sai paljon osakseen paikallista ja valtakunnallistakin huomiota. Pesue-hanketta käsittelevissä lehtiartikkeleissa nostettiin esille hankkeen sisältökuvauksen lisäksi seurakunnan rooli moniammatillisen yhteistyön toimijana ja hankkeen hallinnoijana. Esittelin myös usein hanketta toiminnasta kiinnostuneille tahoille. Erityistä kiinnostusta herätti hankkeen laaja yhteistyöverkosto ja toimijoiden sitoutuminen yhteistyöhön. Keskusteluissa ilmeni, etteivät seurakunnat ole yleisesti hankkeiden hallinnoijia, ja Säskylän seurakunta sai tunnustusta aktiivisuudestaan.

Pesue-hankkeelle myönnettiin toukokuussa 2013 Turun arkkhiippakunnan Arkkipoiki-palkinto. Palkinto jaetaan tunnustuksena merkityksellisestä, ansiokkaasta ja innovatiivisesta työstä kirkon, hiippakunnan tai seurakuntien ja niiden jäsenten hyväksi. (Pesue-hankkeen loppuraportti 2013.)

Pesue-hankkeen arviointi

Pesue-hankkeen vaikuttavuutta mitattiin arviointitutkimuksella, jossa tarkasteltiin Pesue-hankkeen aikana kehitettyjen ennaltaehkäisevän perhetyön toimintamuotojen onnistumista ja merkitystä omassa toimintaympäristössä. Tutkimus rajattiin käsittelemään Pesue-hankkeen kohderyhmää ja sen toimintamuotojen eli avoimen perhekerhotoiminnan, perhevalmennuksen, onnittelukotikäyntityön ja yhdistisyhteistyön kehittämistä. Tutkimus arvioi lisäksi sitä, oliko hankkeen kehittämistyöllä positiivista merkitystä perheiden hyvinvointiin ja millä tavoin hankkeen myötä syntynyt perhetyön toimenkuva tuki muiden toimijoiden työtä. Arviointi perustui pääosin hankkeen perhepalvelukyselyjen vastauksiin. Kyselystä saatuja tutkimustuloksia ja johtopäätöksiä täydennettiin perhetyön toimijoiden haastatteluaineistolla ja hankevetäjän työssä keräämilläni havaintoaineistoilla.

Arviointitutkimuksen tulokset

Kesällä 2013 toteutetun perhepalvelukyselyn tulosten mukaan Pesue-hanke oli yhteistyökumppaneineen onnistunut kehittämään **avoimia perhekerhopalveluja** ja niillä oli ollut positiivista merkitystä perheiden hyvinvointiin. Vastaajien avoin palaute oli positiivista. Perhekerhojen kerrottiin olevan viikon kohokohta, ja vastaajien mukaan niissä vallitsi hyvä ilmapiiri. Toiminnan maksuttomuus sai kiitosta. Erityisesti muualta muuttaneet perheet pitivät vertaistukea tärkeänä. (Pesue-hankkeen perhepalvelukysely 2013.)

Avoimia varhaiskasvatuspalveluja kehittämällä ja uusien perheiden toimintaympäristöjä luomalla Pesue-hanke edisti perheiden sosiaalista verkostoitumista. Perhetyön toimijat näkivät Pesue-hankkeen aikana kehitetyt vertaisryhmätoiminnan tärkeänä.

Haastatteluun osallistuneiden perhetyön toimijoiden mukaan vertaisryhmätoimintaan kannattaisi jatkossakin panostaa. Sitä pidettiin tärkeänä ja tehokkaana työmuotona. Vertaisryhmillä nähtiin yleisesti olevan perheitä voimaannuttava vaikutus. Vastaajien mielestä toimivat vertaisryhmät vähentäisivät henkilökohtaisen perhetyön tarvetta.

Perhepalvelukyselyn tulosten mukaan hankkeessa oli onnistuttu kehittämään **moniammatillista perhevalmennusta**. Vastaajien mukaan tällä oli positiivista merkitystä perheiden hyvinvointiin. Avoimessa palautteessa todettiin, että perhevalmennuksessa käydyt keskustelut olivat mukavia ja ryhmät olivat tarjonneet vertaistukea odotusaikana. Kehittämistä kaivattiin vielä perhevalmennusta koskevaan tiedottamiseen.

Koko vuoden kestävään perhevalmennukseen osallistuneita vanhempia oli kyselyn aikaan vasta pieni joukko, eikä riittävän kohderyhmän arvio toiminnasta näin ollen ollut mahdollista. Neuvolan terveydenhoitajien mukaan moniammatillisen perhevalmennustiimin yhteistyö oli toimivaa. He uskoivat, että toiminta on perheille mielekkäämpää, koska ryhmää ohjasivat eri alojen asiantuntijat. Terveydenhoitajien mielestä parityöskentely perhevalmennuksissa toi hyvää vaihtelua omaan työhön.

Tulosten mukaan Pesue-hanke oli onnistunut kehittämään **onnittelukotikäynneistä** tarpeellisen työmuodon. Perheet kokivat onnittelukotikäynnit tarpeellisiksi. Vierailu oli perheiden mielestä hyvä kokemus ja sillä oli ollut positiivinen vaikutus hyvinvointiin. Mukavasta keskusteluhetkestä jäi

hyvä mieli, ja perheet kokivat saaneensa erityistä huomiota osakseen. (Pesue-hankkeen perhepalvelukysely 2013.)

Tulosten mukaan Pesue-hankkeen aikana oli järjestetty **onnistuneita perhetapahtumia**. Suurin osa vastaajista oli osallistunut yhdistysyhteistyössä järjestettyihin perhetapahtumiin, joissa he olivat voineet viettää mukavaa yhteistä aikaa perheensä kanssa. Tapahtumien koettiin myös lisäävän perheiden arjen hyvinvointia.

Vastaajien mielestä eri yhdistykset pääsivät hyvin esille perhetapahtumisissa. Perheet saivat tietoa eri harrastusmahdollisuuksista, mikä madalsi kynnystä osallistua jatkossa toimintaan. Hyvänä pidettiin myös sitä, että erikäiset lapset oli huomioitu ja aktiviteetteja riitti kaikille. (Pesue-hankkeen perhepalvelukysely 2013.)

Tapahtumissa perheillä oli mahdollisuus sosiaaliseen verkostoitumiseen muiden lapsiperheiden kanssa. Yhteisöllisyys näkyi sekä perheiden että järjestäjien osallistumisinnokkuutena ja tapahtumien aikana syntyneinä uusina ystävyys-suhteina.

Pesue-hankkeella oli vaikutusta **Säkylän yleiseen perheystävällisyyteen**. Perhepalvelukyselyjen vastaukset osoittavat, että Säkylän kunnan perheystävällisyyden arvioimiseen annettujen tyytyväisyysarvosanojen keskiarvo nousi. Keväällä 2012 keskiarvo oli 7,77 ja kesällä 2013 se oli 8,05. Lähes kaikkien kesällä 2013 perhepalvelukyselyyn vastanneiden mielestä hankkeella on ollut positiivinen vaikutus kunnan perheystävällisyyteen. Kaiken kaikkiaan Pesue-hanke sai perheiltä positiivisen palautteen. Hankkeen toimintamuotojen koettiin monipuolisesti parantavan kunnan perhepalveluja, ja niiden jatkumista toivottiin hankkeen päättymisen jälkeen.

Johtopäätökset, pohdinta ja kehittämisideat

Seurakuntien haasteena on saada seurakuntalaiset mukaan toimintaansa. Meidän kirkko -mietinnössä todetaan, että osallisuus tekee seurakunnan toiminnasta merkityksellistä, ja se pitää ihmiset kirkon jäseninä. Mietintö haastaa seurakunnat löytämään keinoja seurakuntalaistensa laadukkaaseen kohtaamiseen vähintään viisi kertaa vuodessa. (Kirkkohallitus 2007, 37.) Kannattaisiko seurakunnan voimavarat kohdentaa ”kipupisteeseen”, eli eniten kirkosta eroavaan nuorten aikuisten ikäryhmään? Seurakunnan perhetyötä kehittämällä nuorten aikuisten ja heidän perheidensä kohtaamiset voisi-

vat mahdollistua. Se voisi olla se kaivattu silta seurakuntayhteyden ja merkityksen löytymiseen.

Seurakunnissa tehdään laadukasta, laaja-alaista ja monimuotoista perhetyötä. Pesue-hankkeen myötä seurakunta kohtasi perheitä suunnitelmallisesti perhevalmennuksessa, ennen kastejuhlaa käydyssä toimituskeskustelussa, kastejuhlassa, avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa ja perhetapahtumissa. Näin jo aiemmin toteutuneet ja uudet kohtaamiset muodostivat perheiden hyvinvointia edistävän palveluketjun seurakunnan työssä. Säännöllisten kohtaamisten kautta perheet pitivät seurakunnan työntekijöitä tuttuina ja kaikkien perheiden hyvinvoinnin eteen työskentelevinä ammattilaisina. Samalla seurakuntien tekemä monipuolinen perhetyö tuli näkyväksi ja sai ansaitsemansa arvon.

Pesue-hankkeessa seurakunta osoitti olevansa aktiivinen kotikunnan kehittäjä ja vastuunkantaja. Voidaan tietysti kyseenalaistaa, sopiiko näin aktiivinen toimijoiden yhteistyön koordinointi seurakunnan hallinnoiman hankkeen toiminta-ajatukseksi vai tulisiko seurakunnan edustaa työllään perinteisiä ja pysyviä perhepalveluja. Säskylän seurakunta on osoittanut, että seurakunta voi tehdä molempia. Se on osoittanut elävänsä ajassa olemalla hankkeen kautta paikkakuntansa aktiivinen kehittäjä ja palvelun tarjoaja. Suomessa seurakunnat ovat hakeneet ja saaneet EU-avustuksia lähinnä investointihankkeisiin ja ne on useimmiten käytetty kulttuurihistoriallisesti tärkeiden kiinteistöjen peruskorjauksiin. Harvat seurakunnat ovat hyödyntäneet mahdollisuuttaan hakea EU-rahoitusta myös toiminnallisiin projekteihin. Säskylän seurakunta tarttui tähän mahdollisuuteen Pesue-hankkeen hallinnoijana.

Kehittämishankkeilla voidaan kehittää kunnan palveluverkostoa. Se voi jopa väliaikaisesti korvata tai täydentää joitakin palveluita, ja siitä voi jäädä pysyviä toimintamuotoja sekä yhteistyötä toimijoiden välille. Pesue-hanke oli osoitus Säskylän perhetyön toimijoiden halusta panostaa perheiden hyvinvointiin. Mukana olleet tahot näkivät Pesue-hankkeen mahdollisuutena tarttua ajankohtaisiin haasteisiin ja tehdä jotain konkreettista perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Hanke oli oman toimintaympäristönsä tarpeista ja toiveista kehitetty hanke. Sen tavoitteissa ja toteutuksessa näkyi sekä perheiden että mukana olevien toimijoiden jälki. Pesue-hankkeen tuloksena syntyi peruspalveluja tukeva ja perheiden hyvinvointia edistävä malli, jossa oli mukana lähes kaikki laajan sektorin perhetyöntoimijat. Sen kehittämis-

työ vahvisti ja täydensi Säkylän perhepalveluja luomalla uudenlaista yhteistyötä perhetyön toimijoiden kesken.

Yleisesti voidaan todeta, että perhepalvelujen tarjonta ja toimijoiden osaaminen selkiytyi ja heidän välilleen muodostui yhteistyöverkosto. Moniammatillisella yhteistyöllä saatiin aikaan monipuolisempaa ja laajempaa perheille suunnattua toimintaa. Jokaisen toimijan osaaminen tuli yhteiseen käyttöön ja työvoimaresurssien yhdistäminen säästi aikaa ja rahaa. Myös osa vapaaehtoistoiminnassa olevasta valtavasta ja siihen mennessä lähes valjastamattomista voimavaroista onnistuttiin koordinoimaan perheiden hyvinvointia edistäväksi työksi. Näin ollen hyödyn saajina olivat molemmat sekä palvelun saajat eli perheet että palvelujen tarjoajat eli perhetyön toimijat. Pesue-hankkeen tuloksena syntyi paljon hyvää. Se näkyi konkreettisina asioina perheiden arkipäiväisessä elämässä, kuten uusina perheiden kohtauspaikkoina ja niissä syntyneinä ystävyyssuhteina. Se näkyi myös laajemmassa mittakaavassa toimijoiden välisenä yhteistyönä, konkreettisten palveluketjujen syntymisenä, perhepalvelujen ja koko Säkylän perheystävällisyyden paranemisenä. Myös tahtotila kehitetyn toiminnan jatkuvuudelle oli olemassa ja lähes kaikki mukana olleet tahot ottivatkin toimintoja hoidettavakseen hankkeen päätyttyä. Voidaankin siis todeta, että kehittämissä onnistuttiin.

Hyvinvointia edistävän työn hyötyä tai vaikuttavuutta on vaikea mitata, ja monesti sen merkitystä voidaan arvioida vasta vuosien päästä. Taloudellisuuteen liittyvä tehokkuus ei kuitenkaan saisi olla kaikkea päätöksen tekoa ohjaava arvo. Perheiden hyvinvoinnin edistäminen edellyttää päätöksentekijöiltä pitkäjänteistä aikaperspektiiviä ja uskallusta panostaa tulevaan.

Tärkeintä kuntien perhepalvelujärjestelmän kannalta on, että kaikkien toimijoiden tekemä perhetyö tulisi näkyväksi ja sitä kautta helposti lähestyttäväksi. Palvelun tulee olla yleistä, näkyvää ja oikea-aikaisesti saatavilla olevaa. Olemassa olevien resurssien yhdistäminen palveluverkostoksi on toimiva ja taloudellinen ratkaisu, kun resurssien lisääminen on taantuman vuoksi lähes mahdotonta.

Meitä kaikkia perheiden parissa työskenteleviä ammattilaisia rohkaistaan oman työn innovatiiviseen kehittämiseen. Toivon, että tämä artikkeli rohkaisee seurakunnissa perheiden parissa työskenteleviä ammattilaisia ja opiskelijoita tarttumaan työelämän haasteisiin ja kehittämään hankkeiden avulla tärkeiksi kokemiaan työmuotoja.

LÄHTEET

Kirkkohallitus 2007. Meidän kirkko. Osallisuuden yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiaa vuoteen 2015 laatineen työryhmän mietintö. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 13.10.2015. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/\\$FILE/kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/$FILE/kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf).

Mäntynen, Outi 2013. PESUE-hanke. Hyvinvointia edistävä perhetyö avain parempiin perhepalveluihin. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 13.10.2016. http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/67742/mantynen_outi.pdf?sequence=1.

Pesue-hankkeen perhepalvelukysely 2013.

Pesue-hankkeen loppuraportti 2013.

Noora Hynynen

3.4 TILAA ISILLE – TUTKIMUKSESTA NOUSEVIA KEHITTÄMISEHDOTUKSIA SEURAKUNNAN VARHAISKASVATUKSEEN

Puolet suomalaisista miehistä pitää itseään kristittyinä, mutta vain kolmasosa haluaa antaa lapsilleen kristillistä kasvatusta (Haastettu kirkko 2012). Kolmasosa miehistä on saanut kristillistä kasvatusta omalta isältään (Niemelä 2010a; 2010b). Oman kodin malli ei tarjoa tämän päivän isille mallia miehisyyden ja kristillisen kasvatuksen yhdistämisestä. Isyys on vahvassa yhteiskunnallisessa ja sukupolvien murroksessa. 1990-luvulta alkaen on puhuttu uudesta isyydestä, jolla tarkoitetaan isien halua luoda emotionaalinen suhde lapsiinsa ja osallistua lasten hoivaamiseen ja kasvattamiseen täysmittaisena vanhempana. Uusi isyys on ajankäyttötutkimusten valossa noussut merkittäväksi vanhemmuuden malliksi (Ylikännö 2009; Miettinen & Rotkirch 2012), joka haastaa sosiaali- ja varhaiskasvatuksen palveluiden tuottajat kehittämään palveluita isiä huomioiviksi. Lukuisat tutkimukset osoittavat hyvän isä-lapsi-suhteen ja sitoutuneen isyyden merkityksen lapsen hyvälle kasvulle. Siksi isien voimavaroja tulee seurakunnissa tukea lasten hyvinvoinnin parantamiseksi.

Tapoja toteuttaa isyyttä on monenlaisia, ja isien roolien kehitys ei ole mennyt pelkästään myönteiseen suuntaan. Yhä useammassa perheessä lapset eivät asu isänsä kanssa. Tämä haastaa seurakunnat pohtimaan myös keinoja tukea etäkotien kristillistä kasvatusta ja tunnustaa myös etä-isien täysi vanhemmuus suhteessa lapsiinsa.

Artikkeli pohjautuu vuosina 2011 ja 2013 tekemiini opinnäytetöihin, joiden kirjallisuutta olen päivittänyt ajantasaiseksi. Hyödynnän artikkelissa kansainvälistä tutkimusta isyyden kulttuurihistoriasta, isä–lapsi-suhteen psykososiaalisista vaikutuksista, sosiaali- ja terveystieteiden hyivistä käytännöistä ja uskontotieteestä. Tutkimuksien perusteella teen kehittämisehdotuksia, jotka sopivat seurakuntien perustehtävään ja kontekstiin.

Tutkimuskatsaus isyyteen ja isä– lapsisuhteeseen

Patriarkalisesta isästä hoivaisäksi

Isyyden tutkimuksessa on monitieteisiä lähestymistapoja. Tämän päivän isyyden trendejä kuvaavat käsitteet uusi isyys, vahvistuva isyys, jaettu vanhemmuus ja isyyteen sitoutuminen. Länsimaissa on vallalla ihanne, jonka mukaan lapsen molempien vanhempien tulisi saavuttaa läheinen emotionaalinen suhde lapsiinsa, pysyä täyspainoisina aikuisina työelämän palveluksessa ja järjestää kotielämänsä molempia sukupuolia tasa-arvoisesti kohtelevaksi. (Rantalaiho 2003, 216; Huttunen 2014, 178–193.) Vastakkaisena kehityssuuntana Huttunen (2014, 184) kuvaa ohenevaa isyyttä, joka syntyy esimerkiksi isän pinnallisesta tai vähäisestä suhteesta lapseen asuipa isä lapsen kanssa tai ei.

Isän roolin historiallista muutosta voi kuvata sanapareilla leiväntuojasta osallistuvaksi isäksi, patriarkalisesta tasa-arvoiseksi isäksi, traditionaalista isyydestä uudeksi isyydeksi. (Huttunen 2014, 182) Nykyään isätutkimuksessa nähdään, että isät toimivat perheissä monenlaisissa rooleissa, joiden tärkeys vaihtelee eri alaryhmissä ja historiallisissa tilanteissa. Näitä isän rooleja voivat olla kumppani, hoivan tarjoaja, puoliso, suojelija, malli, moraalinen ohjaaja, opettaja ja elättäjä. (Lamb 2010, 2–3.)

Usein pohditaan, miten isä tai isän puuttuminen vaikuttaa lapseen. Tutkimuskysymykset ovat muuttuneet vuosikymmenien mukana seuraavasti: Korrelaatioon perustuvissa tutkimuksissa on etsitty isän vaikutusta lapsen ominaisuuksiin. Tyypillisiä nämä tutkimukset olivat 1970-luvulle saakka, jolloin isä nähtiin ensisijaisesti sukupuoliroolimallina. Erityisesti isä-poikasuhhteissa haluttiin löytää vastauksia sukupuoliroolin kehittymiseen. Keskeinen löytö monissa tutkimuksissa oli, että isän vahva maskuliinisuus ei ennusta pojan vahvaa maskuliinisuutta, vaan hyvä isä–lapsi-suhde tuotti isän

kaltaisuutta pojassa. Tutkimuksissa havaittiin, että vanhemman sukupuolella ei ole niin suurta merkitystä vaikutuksessa lapseen, vaan lämmin ja läheinen suhde oli tärkeintä. (Lamb 2010, 4–5.)

Avioeroja ja isän poissaoloa käsittelevät tutkimukset ovat Lambin (2010) mukaan toinen alakategoria, kun tutkitaan isän vaikutusta lapsen kehitykseen. Vanhempien eron kokeneita lapsia tutkittaessa on huomattu, että ne lapset voivat paremmin, jotka pystyvät ylläpitämään merkityksellisen ihmissuhteen molempiin vanhempiinsa, paitsi jos erokonflikti on ollut epätavallisen kova. Vanhempiensa eron kokeneilla lapsilla on usein kokemus siitä, että he asuvat toisen vanhemman luona ja toisen vanhemman mahdollisuus olla lapsen käytettävissä on rajoitettua. Lisäksi lapset usein kokevat yksihuoltajaäidin elämään liittyvän taloudellisen stressin. Isän poissaolon vaikutus lapseen ei ole haitallista siksi, että sukupuoliroolimalli puuttuisi, vaan koska monet muut eri isän mallit puuttuvat, kuten taloudellinen, sosiaalinen ja emotionaalinen malli sekä läsnäolo. (Lamb 2010, 5–7.)

Kolmas isätutkimuksen suuntaus on isän sitoutumisen vaikutus lapsen kehitykseen. Sitoutunut isä vaikuttaa positiivisesti lapsen käyttäytymiseen lapsuudessa ja aikuisuudessa, lapsen sosioekonomiseen asemaan myöhemässä elämässä ja kognitiiviseen kehitykseen (Sarkadi, Kristiansson, Oberklaid & Bremberg 2008, 155). Lambin mukaan on keskeistä kysyä, miksi sitoutuneella isyydellä on näin paljon positiivisia vaikutuksia lapsen kehitykseen. Lamb löytää vastauksen vanhempien kyvystä täydentää toisiaan. Kaksi sitoutuvaa vanhempaa yhden sijaan antaa lapselle moninaisempia mahdollisuuksia tai ärsykeitä vuorovaikutussuhteissa. Vanhemmuuden tiimityö mahdollistaa tauot lasten tarpeista huolehtimisessa, auttaa päätösten tekemisessä ja keventää lastenhoitovastuuta. Sen lisäksi, että lapsi saa kokemuksen erilaisista läheisistä käyttäytymismalleista, vanhemmat saavat mahdollisuuden toteuttaa omassa vanhemmuudessaan ja elämässään asioita, jotka ovat heille itselleen merkityksellisiä ja tyydytystä tuottavia. (Lamb 2010, 5–8.)

Isä–lapsi-suhde ja isyyteen sitoutuminen

Hyvä isä–lapsi-suhde tai sitoutunut isyys ei synny tyhjiössä tai pelkällä tahdon voimalla. Niihin vaikuttavia tekijöitä voi osittaa ja sitä kautta kehittää menetelmiä tilanteen parantamiseksi. Osa-tekijöitä voivat olla yhdessä olo,

isän roolikokemus, parisuhde, vanhemmuuden tiimityö tai osaamisen tunne. (Halme 2009.)

Isät kokevat vanhempana toimimiseen liittyvää stressiä, joka Katja Halmen (2009, 111–115) tutkimuksessa aiheutui puutteellisiksi koetuista vanhemmuuden taidoista, sosiaalisten suhteiden kapeudesta ja lapsen kiintymykseen liittyvistä tekijöistä. Neljänneksellä isistä oli vaikeuksia tuntea emotionaalista läheisyyttä lapseen ja tulkita lapsen tunteita ja tarpeita. 8 %:lla tutkimuksen isistä oli depression viittaavia oireita, joita alkoholin käyttö myös pahentaisi. Hoffmanin mukaan isät kokevat vanhemman roolinsa monesti elättäjän roolin kautta. Jos heillä on työpaineita tai taloudellista stressiä, se heijastuu myös negatiivisesti isä–lapsi-suhteeseen. Erityisesti nuorilla isillä työelämän menestys ja itseluottamus vanhempana olivat yhteydessä toisiinsa. (Hoffman 2011, 10.)

Isiä motivoi osaamisen tunne. Erityisesti lapsen kanssa leikkimisen on huomattu vaikuttavan isien vanhemmuustaitojen oppimiseen ja leikkiminen on isille merkittävämpää kuin äideille. Lapsesta huolenpitäminen ja koskettaminen vahvistavat sidettä ja vaikuttavat jopa miesten hormonitoimintaan. Tutkimusten perusteella isän ja lapsen kiintymyssuhdetta voi vahvistaa ja tukea kannustamalla isää leikkiin ja pienenkin vauvan fyysiseen hoivaamiseen. (Hoffman 2011, 25–31.)

Avioerotapauksissa isillä on riski isä–lapsi-suhteen heikkenemiseen. Aina erolla ei kuitenkaan ole negatiivista vaikutusta, vaan joissain tapauksissa suhde jopa paranee. Isä–tytär-suhteella on suurempi riski heikentyä kuin isä–poika-suhteella. (Hoffman 2011, 11.) Parisuhdetyytyväisyydellä on Halmen (2009, 111–115) tutkimuksessa suora yhteys isän ja lapsen yhdessäolon laatuun ja määrään. Hoffmanin (2011, 34–37) mukaan kyseessä on jonkinlainen tuen kehämäisyys, sillä jos äiti antaa tukeaan isälle ja kokee isän roolin tärkeäksi, isät myös toimivat sitoutuvammin. Samoin äidit olivat onnellisempia niissä parisuhteissa ja kokivat saavansa tarvittavaa tukea, joissa isä pärjäsikin hyvin lastenhoidossa. Vanhemmuuden tiimityön on todettu vaikuttavan lapsien hyvään kasvuun. Huonosti yhteistyötä tekevät vanhemmat lisäävät lapsen riskiä käytösongelmiin ja itsesäätelykykyyn. Vanhemmuuden hyvä tiimityö vaikuttaa positiivisesti lapsen impulssikontrolliin. Hyvä vanhemmuuden tiimi vaikuttaa erityisesti isien sitoutumiseen, millä on aiemmin esitellyt positiiviset vaikutukset lapseen. (Hoffman 2011, 16–20.)

Miesten vanhemmuuteen on tutkimusten mukaan kontekstuaalisilla tekijöillä suurempi vaikutus kuin naisten vanhemmuuden kehittymiseen. Tällaisia tekijöitä voivat olla esimerkiksi köyhyys, koulutuksen puute, riippuvuudet, rasismi tai mielenterveysongelmat. Myös isien tukemisen pitäisi vanhemmuustaitojen lisäksi keskittyä kontekstuaalisten tekijöiden huomiointiin. Isyyteen siirtymisen prosessi on miehen elämässä herkkä vaihe, jolloin isä tarvitsee erityistä tukea. Haaste tässä vaiheessa on sosiaalisen tuen puute. (Hoffman 2011, 13.)

Miesten hengellisyys ja kokemukset kristillisestä kasvatuksesta

Miehet näyttäisivät tilastojen valossa olevan vähemmän uskonnollisia kuin naiset. Syitä löytyy sekä kasvatuksesta että biologiasta. Femininiiset miehet ja naiset ovat uskonnollisempia kuin maskuliiniset miehet ja naiset. Maskuliinisuuteen liittyvä riskikäyttäytyminen ja uskonnottomuus näyttävät kulkevan käsi kädessä. Varsinkin uskonnoissa, joissa uskonsisältöjen kieltäminen johtaa johonkin rangaistavaan, miehet ovat vähemmän uskonnollisia kuin naiset. (Niemelä 2010a; 2010b.)

Kodin vaikutus kaikkeen lapsen sosiaalistumiseen ja kulttuuristen mallien omaksumiseen on tärkein. Lukuisat tutkimukset osoittavat kodin uskonnollisuuden olevan hyvin merkityksellinen lapsen tulevan katsomuksen ja uskonnollisen toiminnan kannalta (Niemelä 2011, 40; Omana, Thoresemb, Parkc, Shaverd, Hoode & Plantef 2009, 429.) Useat tutkimukset osoittavat, että turvalliset kiintymyssuhteet tuottavat lapselle samankaltaisen uskonnollisen vakaumuksen kuin vanhemmille. Tutkimus tukee vastaavuusteoriaa, jossa on vahva yhteys isän ja lapsen kiintymyssuhteella ja lapsen ja Jumalan suhteella. (Limlike & Mayfield 2011; Niemelä 2011, 40.)

Suomalaisista miehistä yli puolet pitää itseään luterilaisina ja kristittyinä, mutta ateisteina peräti 16 %. Uskonnollisen kasvatuksen antaminen ei sen sijaan tunnu miehistä houkuttelevalta. Vanhemmuusikäisistä miehistä vain noin kolmasosa aikoo antaa lapsilleen uskonnollista kasvatusta. (Haastettu kirkko 2012, 42–74, 139.) Isän mallilla kirkon tilaisuuksiin osallistumiselle on tilastollista merkitystä erityisesti poikiin (Niemelä 2011, 55). Näiden tilastojen perusteella kirkon tulisi vaikuttaa nimenomaan miesten asenteesiin ja kirkosta eroamiseen, jos halutaan vaikuttaa kastettujen määrään ja kotien kristilliseen kasvatukseen.

Sopiiko uskonnollisuus suomalaiselle isälle? Kekäle pohti väitöskirjassaan isyyttä ja uskonnollisuutta ja tarinoiden kautta löysi postmodernin isyyden kokemuksen ja hengellisyyden lähentyneen toisiaan (Kekäle 2007,40, 234–235). Kekäleen mukaan sekä miehisuus että uskonnollisuus voivat olla monenlaisia, jopa sisäisesti ristiriitaisia aineksia sisältäviä. Uskonnon kokemuksellinen holistinen puoli nousee esiin, vaikka miehinen uskonnollisuus onkin yksityisasia. (Kekäle 2007,40, 234–235.)

Isien tukeminen perhepalveluissa

Suomalaiset perheet ja perhepolitiikan vaikutus isien valintoihin

Suomalaisista perheistä reilu kolmasosa koostuu avio- tai avoparista ja lapsista, kymmenesosa äidistä ja lapsista ja joka viideskymmenes isästä ja lapsista. Uusperheiden osuus kaikista lapsiperheistä on lähes kymmenesosa perheistä. (Suomen virallinen tilasto, Perheet 2014.) Lapsiperheiden isät ovat voimakkaasti kiinni työelämässä. 20–59-vuotiaiden miesten ikäryhmässä lapsiperheiden isien työllisyysprosentti oli noin 90. Paras työllisyystilanne oli alle 3–6-vuotiaiden lasten isillä. Tilastokeskuksen tutkimuksessa perhevaapaat eivät juuri vaikuta isien työssäolotilanteeseen. (Suomen virallinen tilasto, Työvoimatutkimus 2013.) Isyys ei ole kuitenkaan määrittävä tekijä hyvälle työtilanteelle, vaan lapsiperheen vanhemmuus osuu keskimäärin niihin vuosiin, jolloin tehdään paljon töitä. (Dermott 2006, 628–629.)

Suomalainen perhepolitiikka rajaa perheiden mahdollisuuksia valita lapsen hoitotapa eri tavoin. Äitien työssäkäynti, väestön uusiutuvuus, lapsiperheiden taloudellinen selviytyminen ja sukupuolten tasa-arvon kysymykset ovat muokanneet järjestelmän nykyisen kaltaiseksi. (Hiilamo 2006, 34, 38.) Isyyden toteuttamisen mahdollisuudet eivät ole irrallaan vallitsevasta poliittisesta keskustelusta. Isien oikeuksia perhevapaisiin on perusteltu sekä työelämän tasa-arvoistumisella ja naisvaltaisten alojen kilpailukyvyllä kuin myös isän roolin vahvistamisella lapsen elämässä. Viimeisimpänä keskustelussa ovat olleet perhevapaiden isäkiintiöt, joille ei vuoden 2003 jälkeen ole tapahtunut merkittävää kehitystä (Varjonen 2011.)

Isät eivät perhevapaoikeuksistaan huolimatta ole hyödyntäneet niitä tai ovat pitäneet lähinnä heille kiintiöidyt vapaat. Isyysvapaata (n. 3 viikkoa) pitävät lähes kaikki isät taustaan katsomatta. Tutkimusten mukaan tällöin

isät eivät kuitenkaan ole keskimäärin ottaneet itsenäistä vastuuta lasten- ja kodinhoidosta vaan perheen äidit ovat olleet samanaikaisesti kotona. Työ- ja elinkeinoministeriön perhevapaatutkimuksessa huomattiin, että jos perheiden isät jakoivat perhevapaita äitien kanssa, äidit käyttivät lyhyemmän ajan kodinhoidon tukea (Salmi, Lammi-Taskula & Närvi 2009). Tutkimuksen mukaan perhepolitiikalla on keskeinen rooli, jotta isille voi muodostua myös hoivaava identiteetti. Pohjoismaat ovatkin tämän tutkimuksen malliesimerkkejä (McAllister & Burges 2012, 60–62.)

Isäystävälliset toimintaperiaatteet käyttöön

Palvelun äitikeskeisyydestä isien sitoutumista tukevaksi

Useat kansainväliset tutkimukset ovat lähestyneet palveluiden houkuttelevuutta isien kannalta. Brittiläisen Fatherhood-instituutin tutkijaryhmä löysi tapausesimerkkien kautta isien tehokkaan kohtaamisen ja auttamisen yhtäläisyyksiä. Vaikuttavuutta syntyy, kun palvelu kohdistetaan suoraan isien tarpeisiin, isät otetaan mukaan lasten palveluihin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja mahdollistetaan isyyteen valmistuminen ryhmässä. Hyvä palvelu ei kohdistu vain riskiryhmiin ja huomioi perheen kokonaisuutena. (McAllister & Burges 2012, 60–62.)

Tutkimusten mukaan tehokas tapa rakentaa isäystävällinen ja vaikuttava palvelu, on mitata sen kypsyyttä. Palveluiden kypsyyttä voi arvioida viiden kypsyyden tason portaalla:

- 1. taso:** Palvelu keskittyy äiteihin, ja muu vanhemmuus saa vain vähän jos yhtään huomiota.
- 2. taso:** Jonkin verran isiä on mukana, ja isien mukaan saaminen on saanut hieman huomiota. Palvelu keskittyy edelleen äiteihin ja lapsiin.
- 3. taso:** Palvelussa on kehitetty tapoja lisätä isien osallistumiseen kohdistuvaa huomiota. Henkilökunnalla ja palvelun käyttäjillä on ajatuksia siitä, miten toiminnasta tulisi isäystävällisempää. Palvelulla saattaa olla isä-koordinaattori, joka lisää henkilökunnan tietoisuutta isien osallistumisesta.
- 4. taso:** Monia hyviä muutoksia isien osallistumiseksi on tehty, ja isien näkökulma on otettu huomioon kaikissa toiminnoissa. Monet lapsen

kanssa asuvat isät ovat mukana toiminnassa, ja on tavoitettu myös joi-
tain etä-isiä.

- 5. taso:** Lähes kaikki palvelun piirissä olevat lapsen kanssa asuvat isät ovat mukana kuukausittain ja monia etä-isiä on tavoitettu. Palvelu sisältää monenlaisia aktiviteetteja, joihin isä voi osallistua.

Kun palveluita arvioitiin viisiportaisella isien mukaan saamisen mittarilla, tasoilla 4 ja 5 isien osallistuminen on selvästi parempaa kuin alemmilla tasoilla. Myös isähahmojen ja etä-isien osallistuminen oli parempaa. Jopa osallistumattomat isät olivat sitä paremmin tietoisia palvelun vaikutuksista, mitä kypsempi palvelun taso oli. (Raikes, Summers & Roggman 2005, 39–45.)

Palvelun saavutettua tason viisi isien osallistumisen todennäköisyys on kasvanut kolminkertaiseksi verrattuna tasoon yksi. Isäryhmät ovat tasolla kaksi, ja tasolla viisi palvelussa nähdään isät johdonmukaisesti yhdenvertaisina vanhempina. Toiminta on suunniteltu yhtä sopivaksi sekä miehille että naisille. Palvelutarjonta on sopeutettu myös työssäkäyville vanhemmille. Keskustelut isien kanssa ja heidän ottamisensa mukaan palvelunkehittämiseen ovat olennaisia. (Borges 2011.)

Monet perhepalvelut ovat historiallisista syistä äitikeskeisiä. Tästä mallista pois siirtyminen vie aikaa. Naisvoittoinen henkilökunta ja palvelun painottuminen äiti–lapsi-toimintaan tekee monien isien kokemuksen mukaan ympäristöstä niin naistapaisten, että siinä ei ole miellyttävää toimia isänä. Tämä kokemus syntyy, vaikka henkilökunta kuvittelee toimivansa lapsikeskeisesti. Keskeiseksi palvelun kehittämiseksi tällaisissa lähtökohdissa on yhteisön tietoisuuden lisääminen isän merkityksestä lapselle ja tietoisuus miehen tarpeesta toimia palvelussa miehenä eikä pelkkänä vanhempina. Yhteisön voiman näkee siitä, että isän halukkuuteen olla palvelun käyttäjä merkitsi kaikkein voimakkaimmin naapuriyhteisöltä saatu tuki ja hyväksyntä. (Hoffman 2011, 49–51.)

Mitä on isäystävällisyys?

Monissa lähteissä puhutaan isäystävällisyydestä palvelun tai toiminnan yhteydessä. Isäystävällisyys ei sulje pois äitejä tai muita lapsen läheisiä pois, mutta se antaa isille tilaa tulla toimintaan mukaan miehenä (ei pelkästään vanhempina). Isäystävällisyysperiaatteet nostavat korostetusti esille isä–lap-

si-suhteesta koituvan hyödyn lapselle. Isäystävällisyysperiaatteet ovat hyvä käytännön työväline seurakunnille, kun toimintaa lähdetään kehittämään isiä huomioivammaksi.

Neljä keskeistä periaatetta ovat

1. isyyden näkyminen organisaation kielessä: toimintakuvaukset ja periaatteet
2. palvelujen tarjoaminen niihin aikoihin, kun isien osallistuminen on mahdollista
3. miesten lukumäärän lisääminen henkilökunnassa, vapaaehtoisissa ja luottamustoimissa.
4. isyyden huomioiminen pysyvästi organisaation suunnitteluprosessissa. (Hoffman 2011, 52.)

Isäystävällisyyttä voi testata. National fatherhood iniciatiiven sivuilta voi ladata testin, jonka avulla voi nähdä nykyisen palvelun vahvuudet ja heikkoudet isien kannalta. Tarkistuslista sisältää pienistä yksityiskohdista laajoihin johtamiskysymyksiin huomioitavia asioita. Lista tarjoaa muutamia vinkkejä: Onko miesten vessoissa vaipanvaihtopiste? Onko toiminnan mainoksissa isiä ja lapsia? Ollaanko esimerkiksi kerholapsen asioissa yhteydessä automaattisesti äitiin vai molempiin vanhempiin tasapuolisesti? Onko toiminnan mainoksia näkyvillä siellä, missä isät liikkuvat (autokaupat, urheilupaikat jne.)? Tarkistuslista löytyy englanninkielisenä (National Fatherhood Initiative 2011).

Isäystävällisyyden lisäämistä voi tehdä ilman organisaation ulkopuolista apua. Miessakit ry. on kehittänyt mieslähtöisen työn kehittämisprosessin oppaan. Tavoitteena on tulla tietoiseksi miehestä asiakkaana. Prosessi tukee perustyön tuloksellisuutta ja lisää miesten hyvinvoinnin lisäksi heidän lastensa, puolisoitensa ja lähipiirinsä hyvinvointia. Näkökulmina kehittämisessä ovat työn perustehtävä, asiakaskohtaaminen, työn organisointi sekä käytettävät työmenetelmät ja työkuultuuri. Prosessi ei vaadi mitään erityisiä miestyön erikoistumistaitoja, vaan se perustuu yhteiseen keskusteluun ja miehiin liittyvien odotusten ja ennakkoluulojen tiedostamiseen. (Miessakit ry 2011.)

Miten teemme tilaa isille? Kehittämisehdotuksia seurakuntien varhaiskasvatukseen

Varhaiskasvatus on seurakuntien naisvaltaisin ala. Isiin kohdistuva työ on seurakunnissa tilastoimatonta, joten seurakunnasta isien kannalta voi tehdä vain valistuneita arvauksia. Volyymitaan ja maanlaajuiselta kattavuudeltaan päiväkerhot ja perhekerhot ovat suurimpia varhaiskasvatuksen sisäisiä työtapoja. Niiden ongelmana isien näkökulmasta on päiväaika, joitain poikkeuksia lukuun ottamatta. Naisvaltaisuus tekee toiminnasta tahtomattaankin naisille ominaisempaa. Monia asioita voi kuitenkin tehdä, jos seurakunnassa päätetään panostaa myös isiin. Aiemmin esitellyt kehittämismenetelmät sopivat seurakuntiin. Isätyön kehittäminen on mielestäni myös koko kirkon tehtävä, koska rakenteet ovat usein keskeinen este tai hidaste toimintakulttuurin muuttumiselle. Yksi kehittämisen alue olisi tehdä tilastoja isien tai miesten osallistumisesta ja käyttää niitä toiminnan onnistumisen mittareina.

Isyyys vahvistuu kun muut elämän alueet ovat tasapainossa

Isän ja lapsen hyvinvointiin vaikuttavat osa-alueet ovat isyyteen liittyvä stressi, parisuhde, ympäristön kontekstuaalisiin tilanteisiin liittyvä sosiaalinen tuki ja isän osaamisen tunne. Näihin kaikkiin osa-alueisiin voidaan vaikuttaa seurakunnan varhaiskasvatuksen palveluilla ja osaamisella. Isyyteen liittyvä stressi voi helpottaa, jos isä oppii vanhemmuuden taitoja ja kokee osaamista lastensa kanssa. Jos seurakunnan varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön onnistutaan houkuttelemaan isiä, se mahdollistaa positiivisen palautteen antamisen ja lapsen tunteiden ja tarpeiden tunnistamisen harjoittamisen paikan. Työntekijälle mahdollistuu paikka hienovaraisesti ohjata isiä toimimaan lapsen kanssa sensitiivisesti ja myös luontevasti kristillisen kasvatuksen kontekstissa.

Parisuhdetyö on ollut seurakunnissa perinteisesti vahvaa, ja perheneuvopalvelut tavoittavat tilastojen mukaan melkein yhtä hyvin miehiä kuin naisia (Perheneuvonnan tilastot 2014). Tätä vahvuutta seurakuntien onkin hyvä vaalia, kun halutaan tukea isiä heidän vanhemmuudessaan. Ero-kriisissä olevia pareja tutkineen Ranssi-Matikaisen mukaan keskeistä kriisissä on elämän kokonaisvaltainen kuormittavuus ja usein työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen haasteet (Ranssi-Matikainen 2012, 8–9). Seu-

rakunnan varhaiskasvatuksen palvelutarjonnassa voi näkyä esimerkiksi yhdessä diakoniatyön kanssa toteutettava perhetyö tai lastenhoitopalvelu, joka voisi helpottaa arjen kokonaiskuormittavuutta. Kirkollisten toimitusten kautta pappien mahdollisuus tavata koko perhettä mahdollistaa myös parisuhdeasioiden puheeksi ottamisen ja tuen tarjoamisen sitä kautta isille. Tutkimusten mukaan parisuhteessa hyvinvointi vaikuttaa merkittävästi isän ja lapsen suhteeseen. Myös muut kontekstuaaliset tekijät, kuten menestys työmarkkinoilla, olivat vaikuttavia. Avun tarjoaminen ja palveluohjaus muiskin kuin varsinaisissa varhaiskasvatuksen kysymyksissä voi auttaa miestä vahvistumaan myös isyyden alueella.

Isät tavoittaa iltaisin, viikonloppuisin ja verkostojen kautta

Isät haluavat keskustella vanhemmuudestaan ja toivovat vertaiskontakteja. He eivät välttämättä hakeudu oma-aloitteisesti ryhmiin tai tilaisuuksiin, joissa tämä on ainut sisältö. Lähestyminen lapsen ja lapsen kiinnostuksen kohteiden kautta onnistuu yleensä paremmin. Kun isä pääsee kokemaan lapsen kanssa mielekästä tekemistä, myös keskustelu tärkeistä aiheista pääsee toteutumaan. Tilaisuuksiin kannattaa kutsua isät henkilökohtaisesti, tai mainita kutsussa vanhemmat sanan sijaan isä ja äiti.

Vertaistuki voi toteutua monella eri tavalla. Hyvä periaate on tarjota toimintaa tai kohtaamismahdollisuutta kaikille, ei pelkästään riskiperheille. (Mc Allister ym. 2012.) Isien osallistaminen erilaisten vertaisten kohtaamispaikkojen ideointiin ja toteutukseen tuottanee paikallisesti kaikkein toimivimmat ratkaisut. Erilaisista isien vertaisryhmistä ja toiminnasta on Internetissä luettavissa useita erilaisia opinnäytetöitä ja raportteja, joissa tarjotaan käytännöllisiä ratkaisuja toteutuksiin.

Aika ja paikka ovat onnistumisen kannalta tärkeitä. Tapaamiset luontaisen verkostojen kautta voivat olla helpompia isien kannalta kuin kirkon oma toiminta. Urheiluun liittyvät tapahtumat, kyläjuhlat ja muut kaikille avoimet tilat ovat helppoja paikkoja kohdata isiä lapsineen. Isien löytäminen palvelun käyttäjiksi on tutkimusten mukaan tehokkainta juuri toisten toimijoiden kautta ja niissä ympäristöissä, joissa isät muutenkin liikkuvat (Hoffman 2011, 46–47).

Kristillinen kasvatus on kompastuskivi

Miksi isät eivät halua antaa uskonnollista kasvatusta? Kirkon työn jatkumisen kannalta se olisi kuitenkin tärkeää. Seurakunnilla ja kirkolla on haaste ja mahdollisuus vaikuttaa isien käsityksiin kristillisestä kasvatuksesta ja mahdollistaa isille lastensa kautta ja kanssa mahdollisuus pohtia elämän suuria kysymyksiä. Näkemykseni mukaan kristillinen kasvatus käsitteenä on liian autoritaarisen kuuloinen nykyvanhempien sukupolvelle, joten sen sisältöjen avaamiseen on hyvä keskittyä.

Pitkällä aikavälillä poikien huomioiminen kaikessa seurakunnan toiminnassa ja erityisesti nuoriso- ja nuorten aikuisten työssä tulee olemaan ratkaisevan tärkeää tulevien isien asenteille kristillistä kasvatusta kohtaan. Kun lapsi saa kotonaan mallin sekä isältä että äidiltä katsomuksellisten asioiden äärellä olemiseen, kummallekin sukupuolelle ominaisella tavalla, ja saa kokea turvallisen ja läheisen ihmissuhteen molempien vanhempiensa kanssa, hänelle tulee aito mahdollisuus valita ja ymmärtää katsomustaan, kun sen kehitystehtävän aika on hänen elämässään.

LÄHTEET

- Burges, Adrienne 2011. Father-inclusive practice: top tips and strategies. Työpaja Miestyön foorumissa 31.5.2011, Helsinki.
- Dermott, Esther 2006. What's parenthood got to do with it? Men's hour of paid work. *British Journal of Sociology* 57 (4), 619–634.
- Haastettu kirkko 2012. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Viitattu 11.9.2015. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf).
- Halme, Nina 2009. Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessä olo. Yhdessäoloa, isänä toimimiseen liittyvää stressiä ja isän tyytyväisyyttä parisuhteessa kuvaavan rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Viitattu 11.9.2015. <http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/66490/978-951-44-7794-2.pdf?sequence=1>.
- Hiilamo, Heikki 2006. Akantappolaista isäkiintiöön. Perhepolitiikan pitkä linja Suomessa ja Ruotsissa. Helsinki: Stakes.
- Hoffman, John 2011. Father Factors. What social science research tells us about fathers and how to work with them. FIRA – father involvement re-search alliance. Viitattu 15.12.2012. <http://www.fira.ca/cms/documents/211/FatherFactorsFinal.pdf>.
- Huttunen, Jouko 2014. Isyyden muutos ja tulevaisuus. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.) 2014. Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus, 178–196.
- Hynynen, Noora 2011. Isät osittaisella hoitovapaalla ja osa-aikatyössä: näkökulmina isien kokemukset työ- ja perhe-elämästä. Opinnäytetyö, Metropolia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.9.2015. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/39052/Isatosit.pdf?sequence=1>.
- Hynynen, Noora 2013. Tilaa isille. Tutkimuksesta nousevia kehittämis ehdotuksia seurakunnan varhaiskasvatustyöhön. Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.9.2015. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/56810/Hynynen_Noora.pdf?sequence=1
- Kekäle, Jari 2007. Postmoderni isyys ja uskonnollisuus – Tarinallinen näkökulma. Joensuu yliopiston teologisia julkaisuja n:o 19. Viitattu 11.9.2015. http://epublications.uef.fi/pub/URN_NBN_fi_joy-20070007/URN_NBN_fi_joy-20070007.pdf
- Lamb, Michael E. 2010. How Do Fathers Influence Children's Development? Let Me Count the Ways. Teoksessa Lamb, Michael E. (toim.) The role of the father in child development (Fifth edition). Hoboken NJ: Wiley, 1–26.
- Limke, Alicia & Mayfield, Patrick B. 2011. Attachment to God: Differentiating the Contributions of Fathers and Mothers Using the Experiences in Parental Relationships Scale. *Journal of Psychology and Theology* 39 (2), 122–129. Viitattu 27.4.2012. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO Academic Search Premier -aineisto.
- McAllister, Fiona & Burgess, Adrienne 2012. Fatherhood: Parenting Programmes and Policy. A Critical Review of Best Practice. Fatherhood institute. Viitattu 2.11.2012. <http://www.fatherhoodinstitute.org/wp-content/uploads/2012/07/Parenting-Programmes-and-Policy-Critical-Review-Full-Report.pdf>.

- Miessakit ry. 2011. Mies asiakkaana – Mieslähtöisen työn kehittämisprosessi. Viitattu 1.8.2012. http://www.miessakit.fi/easydata/customers/miessakit/files/Liitetiedostot/mies_asiakkaana_2011.pdf.
- Miettinen, Anneli & Rotkirch, Anna 2012. Yhteistä aikaa etsimässä – Lapsiperheiden ajankäyttö. Väestöliiton perhebarometri 2011. Helsinki: Väestöliitto.
- National Fatherhood Initiative 2011. Father Friendly Check Up. Viitattu 11.9.2015. <http://www.fatherhood.org/ffcu>
- Niemelä, Kati 2010a. Miesten uskonnollisuus ja henkisyys. Viitattu 27.4.2012. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$FILE/Miesten%20uskonnollisuus%20ja%20henkisyys.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Miesten%20uskonnollisuus%20ja%20henkisyys.pdf)
- Niemelä, Kati 2010b. Miesten uskonnollisuus ja henkisyys. (Powerpoint esitys) Viitattu 27.4.2012. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$FILE/Miesten%20uskonnollisuus%20ja%20henkisyys,%20PDF.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Miesten%20uskonnollisuus%20ja%20henkisyys,%20PDF.pdf)
- Niemelä 2011. Heikkeneekö uskonnollisuus ikäryhmissä? Uskonnollinen kasvatusta ja sen merkitys uskonnollisuuden selittäjänä. Teoksessa: Ketola, Kimmo & Niemelä, Kati & Palmu, Harri & Salomäki, Hanna (toim.) 2011. Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatusta, moraalista, onnellisuutta ja suvaitsevaisuutta kansainvälisessä vertailussa. Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston julkaisuja 9, 2011.
- Omana, Doug & Thoresenb, Carl E. & Parkc, Crystal L. & Shaverd, Phillip R. & Hoode, Ralph W. & Plantef, Thomas G. 2009. How does one become spiritual? The Spiritual Modeling Inventory of Life Environments (SMILE). *Mental Health, Religion & Culture* 12 (5), 427–456. Viitattu 27.4.2012. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO Academic Search Premier -aineisto.
- Perheneuvonnan tilastot 2014. Perheasian neuvottelukeskusten asiakkaat 2014. Suomen evankelisluterilainen kirkko. Viitattu 11.9.2015. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3317D7>.
- Raikes, Helen; Boller, Kimberly; van Kammen, Welmoet; Summers, Jean Ann; Raikes, Abbie; Laible, Debbie; Wilcox, Brian; Ontai, Lenna & Cristensen, Lanette 2002. Father Involvement in Early Head Start Programs: A Practitioners Study. The University of Nebraska-Lincoln. Viitattu 1.8.2012. http://ccfl.unl.edu/projects_outreach/projects/previous/pdf/Final_Father_Involvement_Report.pdf.
- Raikes, Helen H.; Summers Jean Ann & Roggman Lori A. 2005. Father Involvement in Early Head Start Programs. *Fathering* 3 (1), 29–58. Viitattu 1.8.2012. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO Academic Search Premier -aineisto.
- Ranssi-Matikainen, Hanna 2012. Yhdessä sittenkin. Kokemukset erokriisistä, vertaistuesta ja muutoksesta parisuhteessa. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 116. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Rantalaiho, Minna 2003. Pohjoismaisen isyyspolitiikan isäkuva. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus-kirja, 202–229.
- Salmi, Minna; Lammi-Taskula, Johanna & Närvi, Johanna 2009. Perhevapaat ja työelämän tasa-arvo. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Viitattu 21.4.2011. http://www.tem.fi/files/22983/TEM_24_2009_tyo_ja_yrittajyys.pdf.

- Sarkadi, Anna; Kristiansson, Robert; Oberklaid, Frank & Bremberg, Sven 2008. Fathers' involvement and children's developmental outcomes: a systematic review of longitudinal studies. *Acta Pædiatrica* 97 (2), 153–158.
- Suomen virallinen tilasto Perheet 2014. Tilastokeskus. Viitattu 11.9.2015. http://www.stat.fi/til/perh/2014/perh_2014_2015-05-28_tau_001_fi.html.
- Suomen virallinen tilasto Työvoimatutkimus 2013. Suomen virallinen tilasto. Tilastokeskus Viitattu 11.9.2015. http://www.stat.fi/til/tyti/2013/14/tyti_2013_14_2014-10-07_tau_001_fi.html
- Varjonen, Sampo 2011. Äidin hoiva, jaettu vanhemmuus – ja vapaus valita. Perhevapaiden uudistamisen argumentointi 1970-luvulta 2000-luvulle. *Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia* 118. Helsinki: Kela.
- Ylikännö, Minna 2009. Isien ajankäytöstä: uuden isyyden hidas esiinmarssi. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (2), 121–131.

Johanna Laurinen

3.5 KIRKKO, JOKA ARVOSTAA LASTA, PITÄÄ HUOLTA LASTEN VANHEMMISTA

Vanhemmuus on tänä päivänä haastavaa, ja perheet ovat yhä monimuotoisempia. Tässä tilanteessa myös seurakuntien täytyy jatkuvasti tarkastella toimintansa merkitystä vanhemmille sekä sitä, kuinka se voi tukea vanhemmuutta.

Kiintymyssuhdeteorian luoja John Bowlby on korostanut vanhemmuuden tukemisen merkitystä lapsen hyvinvoinnissa. Vuonna 1951 Maailman terveysjärjestölle tekemässään raportissaan hän kuvasi merkityksen hyvin selkeästi: ”Sellaisen yhteiskunnan, joka arvostaa lapsiaan, on pidettävä huolta lasten vanhemmista.” (Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 360.) Tämä artikkeli pohjautuu tekemääni opinnäytetyöhön (Laurinen 2013), jonka otsikko muotoutui Bowlbyn ajatusta mukaillen: kirkko, joka arvostaa lasta, pitää huolta lapsen vanhemmista. Kirkon perhelähtöisyyteen perustuvassa perhetyössä jokainen perheenjäsen kohdataan yksilönä omine tarpeineen.

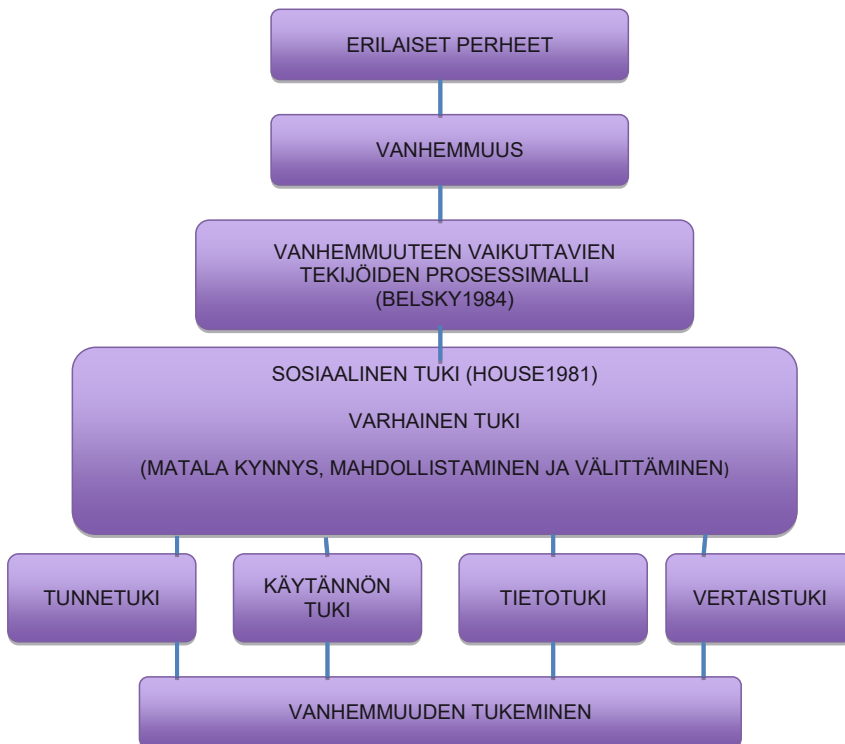
Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää, minkälaista sosiaalista tukea vanhemmat kokevat saavansa perhekerhotoiminnasta vanhemmuuteensa. Sosiaalisen tuen saamisella on keskeinen vaikutus ihmisen identiteetin muodostumiseen, kriisitilanteissa selviytymiseen sekä muutoksiin mukautumiseen. Sosiaalisen verkoston mahdollistama sosiaalinen tuki vaikuttaa merkittävästi vanhemmuuteen ja henkiseen hyvinvointiin. Tämän rinnalla tarkasteltiin myös perhekerhojen mahdollisuuksia toimia varhaisen tuenantajina. Varhaisen tuen lähtökohtana ei ollut ongelmakeskeisyys tai varhaiseen puuttumiseen liittyvä huoli. Tutkimuksessa varhainen tuki nivoutui ajatuk-

seen ennaltaehkäisevänä tukena ja hyvinvointia lisäävänä tekijänä, joka lisää perheiden voimavaroja ja ennaltaehkäisee pulmien lisääntymistä sekä niiden syventymistä.

Tutkimus oli kvantitatiivinen, ja sen aineisto kerättiin kyselylomakkeella. Kyselyyn vastasi 57 vanhempaa kymmenestä Malmin seurakunnan avoimesta perhekerhosta. Kysely koostui pääosin strukturoiduista asteikkokysymyksistä, jotka liittyivät käytännön tukeen, tietotukeen, tunnetukeen ja vertaistukeen. Vastaukset koottiin ja käsiteltiin SPSS 20 -ohjelman avulla.

Vanhemmuus käsitteenä ja vanhemmuuden rakentuminen

Tutkimuksen lähtökohtana olivat erilaiset ja monimuotoiset perheet. Seuraavassa käsittelem tarkemmin vanhemmuutta ja vanhemmuuteen vaikuttavien tekijöiden moniulotteista yhteyttä. Lisäksi tarkastelen sosiaalista tukea ja sen neljää osa-aluetta sekä varhaisen tuen näkökulmaa, jotka toteutuessaan tukevat vanhemmuutta. Kuvioon 1 on koottu artikkelin keskeiset käsitteet ja niiden väliset suhteet.

KUVIO 1. Artikkelin keskeiset käsitteet

Vanhemmuus alkaa äitiydestä ja isyydestä. Sitä voidaan luonnehtia ihmisen elinikäiseksi ja peruuttamattomaksi tehtäväksi ja rooliksi. Vanhemmuuteen vaikuttavat elämäntilanne ja perheen elämänkaari sekä sisäiset ja ulkoiset voimavarat. Yksilön tasolla vanhemmuus muotoutuu sukupolvien ketjussa ajatusten, tapojen ja perinteiden kautta tiedostaen tai tiedostamatta. Vanhemmuuden kehittyminen on jatkuva prosessi, johon vaikuttavat vanhemman omat käsitykset hyvästä vanhemmuudesta sekä perheessä olevien lasten kehitysvaiheet. Tärkeää on havaita, että jokainen lapsi on yksilö ja syntyessään tuottaa uudenlaista ja ainutkertaista vanhemmuutta. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 90–92.)

Käsitteenä vanhemmuus voidaan jakaa biologiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen vanhemmuuteen. Biologinen vanhemmuus nivoutuu lapsen ja vanhemman biologiseen suhteeseen. Sosiaalinen vanhemmuus liittyy lapsen arjessa elävään aikuiseen, joka huolehtii arjen toiminnoista, lapsen perustarpeista sekä opettaa elämässä tarvittavia taitoja. Psykologinen vanhemmuus syntyy, kun aikuinen saa lapsen mielessä vanhemman aseman. (Vilén ym. 2010, 10–11.)

Värrin (2004, 103) kuvaa vanhemmuuden syvällistä luonnetta filosofisesta näkökulmasta. Hänen mukaansa vanhemmuutta ei voida rajata pelkästään biologiseksi, juridiseksi tai sosiologiseksi käsitteeksi tai rooliksi. Vanhemmuus on riippumaton sosiaalisista tavanmukaisuuksista ja ajassa tapahtuvista vaihteluista sekä objektiivisesti velvoittavaa. Vanhemmuuden vastuullisuuden lähtökohtia ja erityislaatuisuutta tulisi Värriin mukaan tarkastella ontologisena käsitteenä. Tällä hän tarkoittaa sitä, että lapsen syntyessä vanhemmilla on välittömästi vastuu avuttoman lapsen hyvinvoinnista.

Värriin (2004, 103–104) mukaan vanhemmuuden vastuuta ei voida yksiselitteisesti perustella intellektuaalisella eli älyllisellä auttamisvastuulla, jolloin vanhemmuuden välitön velvoittavuus jäisi pois. Kasvatusvastuuta ei voi myöskään perustella pelkästään tunteilla, sillä tunteet ovat olemukseltaan minäkeskeisiä, henkilökohtaisia ja tilannesidonnaisia. Tunteet ovat tärkeä ja olennainen osa kasvatuksellista merkityksenantoa, mutta kasvatusvastuu ei voi perustua muuttuviin tunteisiin.

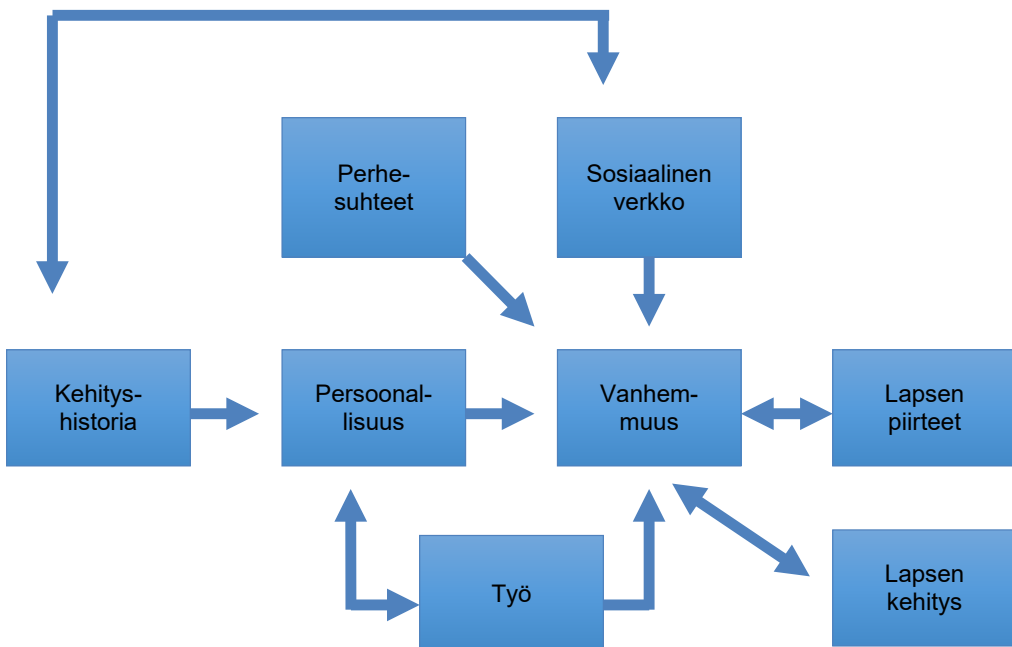
Vanhemmuus rakentuu vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Oleellista on tunnistaa lapsen tarpeita, viestejä ja tunteita sekä vastata niihin. Tämän kaltainen vanhemman sensitiivinen kyky vahvistaa lapsen psyykkistä turvallisuutta, jolloin hän kokee elävänsä, olevansa rakastettu ja

turvassa. Vanhemman sensitiivisyys on asettautumista lapsen tunnetilaan sekä tilanteen jakamista yhdessä. (Vilén ym. 2010, 127; Viljamaa 2003, 15.)

Toimiva ja hyvä parisuhde luo edellytyksiä hyvälle vanhemmuudelle. Vanhemmuuden ja parisuhteen yhteensovittaminen voi olla haasteellista, sillä äiti ja isä toimivat samanaikaisesti puolisoina ja vanhempina. Kyseisten roolien vastavuoroisuus luo edellytyksiä hyvälle vanhemmuudelle ja tukee samalla parisuhdetta. Toisaalta hyvä vanhemmuus voi rakentua ilman parisuhdetta ja parisuhde voi olla hyvä ilman vanhemmuutta. (Järvinen ym. 2007, 90.)

Vanhemmuuden prosessimallissa vanhemmuus on useiden tekijöiden yhteen kietoutumisen tulos (kuvio 2). Vanhemmuus rakentuu vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksesta. Vanhemmuutta määrittävät suoraan vanhemman oma persoonallisuus, lapsuuden kokemukset ja lapsen yksilölliset ominaisuudet. Vanhempana toimimiseen vaikuttavat perheen sosiaalinen konteksti, johon kuuluvat parisuhde, sosiaaliset verkostot sekä kokemukset työstä. Lisäksi vanhemman kehitysvaiheet, parisuhde, sosiaaliset verkostot sekä työ vaikuttavat epäsuorasti hänen persoonallisuuteensa ja psyykkiseen hyvinvointiinsa. (Viljamaa 2003, 15–16.)

KUVIO 2. Vanhemmuuteen vaikuttavien tekijöiden prosessimalli (Viljamaa 2003, 16)

Sosiaalinen tuki ja sen ulottuvuudet

Useimmat sosiaalisen tuen määritelmät nivoutuvat ajatukseen, että tuella on keskeinen merkitys ihmisen identiteetin muodostumisessa, kriisitilanteissa selviytymisessä sekä muutoksiin mukautumisessa. Sosiaaliseen tukeen liittyvät oleellisesti ihmisten väliset vuorovaikutussuhteet ja sellaiset verkostot, joihin heillä on pysyvät suhteet. (Metteri & Haukka-Wacklin 2004, 55.)

Sydney Cobbin (1976) klassikoksi muodostuneen määritelmän mukaan sosiaalinen tuki vähentää stressiä ja vaikuttaa myönteisesti yksilön sosiaaliseen, psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin (Viljamaa 2003, 25). Cobb keskittyy määritelmässään sosiaalisen tuen kommunikatiivisiin ulottuvuuksiin, joiden mukaisesti sosiaalisesta verkostosta saa rakkautta, arvostusta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Samalla hän korostaa sosiaalisen tuen vastaavuoroisuutta. (Toivonen 2009, 8.)

Sosiaalinen tuki voidaan määritellä ihmissuhteisiin liittyväksi toiminnaksi, johon voi sisältyä yhden tai useamman tuen näkökulma. **Emotionaalinen tuki** merkitsee empatiaa, rakkautta, toisistaan pitämistä. **Materiaalinen tuki** kattaa konkreettisen avun, palvelut, rahan ja tavarat. **Informatiivisella tuella** tarkoitetaan neuvoja, tietoa ja apua ongelmien ratkaisemisessa. **Rakentava palaute** puolestaan on jokaisen yksilön itsearvioinnin ja arvostuksen kannalta tarpeellista tukea. (Viljamaa 2003, 25.)

Lisäksi voidaan tarkastella sosiaalisen tuen vaikutusprosesseja: Käytännön apu, kuten esimerkiksi lastenhoitoapu, taloudellinen apu tai neuvonta, vähentää perheiden stressitilanteita. Informatiivinen eli tiedollinen tuki antaa uusia toimintatapoja ja näkökulmia, jotka tukevat vanhemmuutta vaikeissakin tilanteissa. Emotionaalinen tuki vaikuttaa vanhemman myötäelämiseen ja hoivan antamiseen. Vertaistuki, joka mahdollistuu vuorovaikutuksessa samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa, auttaa vanhempia rakentamaan uudenlaisia selviytymiskeinoja. (Viljamaa 2003, 25–26.)

Sosiaalisen tuen saamisen edellytyksenä on yksilön jäsenyys jossakin sosiaalisessa verkossa, joka voi olla perhe, ystäväpiiri tai muu ryhmä. Tehokain tuki on mahdollista, kun ihmiset elävät samankaltaisessa elämäntilanteessa ja ymmärtävät toisiaan emotionaalisesti. Aiemmin artikkelissa kuvatussa vanhemmuuden prosessimallissa perheen sisäinen sosiaalinen tuki on tasavertaisena ulkoisen sosiaaliverkon rinnalla. Toimiva parisuhde on per-

heen sisäinen tukijärjestelmä, johon liittyy emotionaalinen ja käytännön apu. (Viljamaa 2003, 25–26.)

Sosiaalinen pääoma

2000-luvun alussa suomalaisen keskusteluun tuotiin sosiaalisen tuen rinnalle sosiaalisen pääoman käsite. Se rakentuu arvoista, normeista, yhteisöllisyydestä ja luottamuksesta. Sosiaalisessa pääomassa verkostot perustuvat yhteisiin intresseihin ja toimijoiden keskinäiseen riippuvuuteen. Toiminnassa ovat läsnä tuki, lojaliteetti ja luottamus. Sosiaaliseen pääomaan liittyy myös inhimillisen pääoman käsite, jolla tarkoitetaan yksilön toimintakykyä. Yleisesti inhimillistä pääomaa mitataan koulutuksella, mutta se sisältää myös yksilön kokemuksen, luovuuden ja yhteistyökyvyn. Tulotasoa kuvataan taloudellisen pääoman käsitteellä (Pulkkinen 2002, 39).

Pulkkinen (2002, 44) on tuonut esiin lapsen sosiaalisen alkupääoman käsitteen. Lapsella ei ole itsellään kyseistä pääomaa, vaan hän saa sen lahjana tai perintönä kasvatusyhteisöltään. Sosiaalinen alkupääoma vaikuttaa siihen, millaiseksi lapsen sosiaalinen pääoma karttuu. Lapsen alkupääoman karttumiseen vaikuttavat hänen kasvuympäristönsä arvot, normit, yhteisön tuki ja luottamus.

Sosiaaliset verkostot eivät aina mahdollista sosiaalisen tuen saamista, jolloin taustalla voi olla liian tiivis tai kontrolloiva verkosto. Sosiaalisen tuen saamisen edellytyksenä on, että yksilö kokee saavansa verkostolta huolenpitoa, rakkautta ja arvostusta. Tärkeää on havaita, että sosiaalisten verkostojen taustalla vaikuttavilla arvoilla on suuri merkitys siihen, kuinka arvokkaaksi sosiaalisesti pääomaksi se muodostuu yksilölle. (Pulkkinen 2002, 41.)

Varhaisesta puuttumisesta varhaiseen tukeen

Helsingin kaupungin sosiaalitoimi organisoii vuosina 2001–2004 hankkeita, jotka toteutettiin kymmenellä eri asuinalueella. Hankkeiden taustalla oli sosiaalipolitiikkaan liittyvä positiivinen diskriminaatio, ja sosiaalialan työikäntöjä kuvasivat varhainen puuttuminen ja varhainen tuki. Hankkeiden kehittämistyön tuloksena varhaisen puuttumisen käsitteen rinnalle muodostui varhaisen tuen käsite. Hankkeet määriteltiin ennaltaehkäiseväksi työ-

si, jonka tarkoituksena oli tukea lapsia ja perheitä ennen ongelmien kärjisty-
mistä. (Tapola-Tuohikumpu 2005, 11, 81.)

Helsingin kaupungin sosiaalivirasto määritteli vuonna 2010 varhaisen
puuttumisen olevan toimintaa, joka kohdistuu lapsen ensimmäisiin vuosiin
tai ongelmaan tartutaan mahdollisimman pian havaitsemisen jälkeen. Lisäk-
si sillä pyritään ehkäisemään ja helpottamaan riskitilanteissa olevien lasten,
nuorten ja perheiden ongelmia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ris-
kitekijöiden tunnistamista pidetään tärkeänä. (Tapola-Tuohikumpu 2005,
13.) Kaukoluoto (2010, 260) tarkastelee varhaisen tuen käsitettä varhais-
kasvatustyön näkökulmasta. Hänen mukaansa lasten ja vanhempien paris-
sa tehtävä työ tulisi nähdä enemmän mahdollistavana kuin rajoittavana ja
kontrolloitavana toimintana.

Varhainen puuttuminen ja tukeminen tulevat esille monimuotoisissa am-
matillisissa ryhmissä ja työmuodoissa, joissa on haluttu kuvata ammatillista
toimintaa ja työorientaatiota. Kysymys on niin sanotusta välimaaston työs-
tä, joka on ennaltaehkäisevää ja korjaavaa työn välillä tapahtuvaa. Varhaisen
tuen käsitteen muodostuminen kuvaa osaltaan hyvin, kuinka moniulottei-
sissa konteksteissa käsitettä käytetään. Varhainen tuki ei ole joidenkin sekto-
reiden tai ammattiryhmien erityisomaisuutta. Se kuuluu kaikille toimijoil-
le, ja tuen toteuttamisessa tarvitaan asiantuntevaa osaamista, moniamma-
tillisuutta ja kykyä tehdä yhteistyötä. (Tapola-Tuohikumpu 2005, 12, 58.)

Varhaiseen puuttumiseen liittyy oleellisesti työntekijän esiin noussut huoli
lapsesta tai nuoresta sekä huolen puheeksi ottaminen. Stakes on kehittänyt
Huolen vyöhykkeistön, joka auttaa työntekijää jäsentämään lasta tai nuor-
ta koskevan huolen astetta. Huolen vyöhykkeistö on väline, jonka avulla
voi arvioida auttamismahdollisuuksia ja tarvittavia lisäresursseja. (Eriksson
& Arnkil 2005, 7, 25.)

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa varhainen puuttuminen ja tuke-
minen nivoutuvat kiinteästi Varpu-hankkeeseen, jossa Kirkkohallitus on ol-
lut mukana. Seurakunnan työntekijän vastuulla on puuttua tekijöihin, jotka
haittaavat lapsen hyvinvointia. Perhetyön kontekstissa varhainen tuki näh-
dään korjaavana työnä. Tuen ytimenä ovat varhainen puuttuminen asioi-
hin ja ammattiavun piiriin ohjaaminen, jolloin estetään tilanteen pahene-
minen. (Sakasti i.a.; Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 24.)

Tässä artikkelissa varhainen tuki nähdään erilaisten toimintojen kautta
saatuna tukena, jonka yksilö itse määrittelee oman subjektiivisen kokemuk-

sensa kautta. Tuen saamisen edellytyksenä ei ole työntekijän huoli, joka johdtaa väliintuloon eli interventioon. Varhainen tuki nähdään ennaltaehkäisevänä tukena eli preventiona. Lähtökohtana on vanhemman voimavarojen ja hyvinvoinnin tukeminen, jonka vaikutukset nivoutuvat kokonaisvaltaisesti lapsen ja koko perheen hyvinvointiin. Varhainen tuki kytkeytyy subjektiiviseen kokemukseen omasta elämäntilanteesta ja sen hetkisistä voimavaroista. Ydinajatuksena on, että vanhempi saa sellaista tukea, joka lisää hänen voimavarojaan ja ennaltaehkäisee pulmien lisääntymistä sekä niiden syventymistä. Yhteenvetona voidaan todeta, että varhaista tukea ei tarkastella ongelmalähtöisesti tai varhaiseen puuttumiseen liittyvästä huolesta käsin.

Lastensuojelu ei vuonna 2014 voimaanastuneessa lastensuojelulaissa koske ainoastaan sosiaaliviranomaisia, vaan laki velvoittaa kaikkia viranomaisia ja kansalaisia (Laki lastensuojelusta 417/2007). Tärkeää on siis havaita, että tässä tutkimuksessa käytetty varhainen tuki ei poista työntekijän velvollisuutta toimia lapsen edun mukaisesti. Työntekijällä on ilmoitusvelvollisuus lastensuojelulain velvoittamalla tavalla.

Varhaisen tuen toteutumisessa on olennaista, että toiminta rakentuu perheiden tarpeiden mukaisesti. Sen toteutuminen edellyttää toiminnalta toimintatapoja, jotka ovat matala kynnys, mahdollistaminen ja välittäminen (Tapola-Tuohikumpu 2005, 50). Käsitteellä matala kynnys tarkoitetaan perheiden tavoittamista ja toiminnan sekä tuen piiriin pääsemistä. Toiminnan epävirallisuus helpottaa toimintaan osallistumista, jolloin pelko leimautumisesta vähenee. Toimintaa järjestettäessä tulee tarkastella, missä tukea tarjotaan, milloin ja kenen ehdoilla. Näin toteutuva toiminta mahdollistaa kokemuksen oman elämän subjektiivuudesta, jolloin tuetaan myös osallisuutta.

Toinen toimintatapa on mahdollistaminen. Perheille järjestetyt toimintaja kohtaamispaikat lisäävät aktiivisuutta ja perheiden verkostoitumista. Tärkeää on luoda paikkoja, ryhmiä ja sosiaalisia verkostoja, joissa on mahdollista saada vertaistukea ja kokea yhteisöllisyyttä. Kolmas toimintatapa on välittämistä, jossa tarvitaan erilaista ammatillisuutta ja osaamista sekä monialaista yhteistyötä. Välittäminen on erityisesti rinnalla kulkemista, sanoittamista, tuen ja avun antamista. (Tapola-Tuohikumpu 2005, 52, 54–55, 58–60.)

Tutkimusympäristö ja tutkimusmenetelmä

Malmin seurakunta sijaitsee Koillis-Helsingissä ja kuuluu Helsingin seurakuntayhtymään. Seurakunta koostuu kahdeksasta seurakuntapiiristä, jotka toimivat Jakomäessä, Malmilla, Pihlajamäessä, Puistolassa, Pukinmäessä, Siltamäessä, Tapanilassa ja Viikissä. Vuoden 2015 alussa alueella asui 97 543 asukasta. Malmin alueella oli 26 499 perhettä, joista lapsiperheitä oli 14 596. Lapsiperheitä, joissa vanhemmat ovat avo- tai avioliitossa, oli 9 980. Perheitä, joissa äiti tai isä asuu lapsineen, oli 4 616. (Helsingin seudun aluesarjat 2015.)

Avoin perhekerhotoiminta on osa Malmin seurakunnan laaja-alaista perheyötä. Kerhot kokoontuvat säännöllisesti, ja toimintaan ei ole ennakkoihmoittautumista. Kerhoon osallistumisen ja sitoutumisen voi jokainen perhe itse määritellä. Toiminta on maksutonta; ainoastaan aamu- ja välipalasta peritään perhekohtainen pieni maksu. Malmin seurakunnassa järjestetään myös ryhmäperhekerhoja, joissa toiminta perustuu ilmoittautumiseen, jolloin sama pieni ryhmä kokoontuu viikoittain. Avoin perhekerho tai perhekerho -käsitteillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa edellä kuvattua avoimen perhekerhon toimintaa. Perhekerhoissa työntekijöinä toimivat lastenohjaajat yhdessä piirin työntekijöiden kanssa, jolloin mukana on pappi, diakoni tai kanttori.

Perhekerhoissa toteutettu tutkimuskysely koostui seitsemästä taustatietokysymyksestä ja 46 strukturoiduista asteikkokysymyksistä, jotka liittyivät käytännön tukeen, tietotukeen, tunnetukeen ja vertaistukeen. Vastausvaihtoehtoina käytettiin viisiportaista asteikkoa: 1 täysin eri mieltä, 2 jokseenkin eri mieltä, 3 en osaa sanoa, 4 jokseenkin samaa mieltä ja 5 täysin samaa mieltä. Lisäksi vanhemmilta kysyttiin kouluarvosana, joka kuvasi heidän saamaansa tukea vanhemmuudelleen. Kysely päättyi avoimeen kysymykseen, jossa vanhemmilla oli mahdollisuus kirjoittaa kokemuksensa perhekerhon merkityksestä itselle ja perheelleen. Kysymyksen tavoitteena oli antaa vanhemmille mahdollisuus ilmaista itseään omin sanoin. Lisäksi kirjoitusten kautta oli mahdollista saada tietoa, joka syventää ja selventää tutkimustuloksia. Kyselyyn vastasi 57 perhekerhoon osallistuvaa vanhempaa, 55 äitiä ja kaksi isää.

Tutkimustulokset

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että toiminta tavoittaa avo- tai avioliitossa olevia vanhempia. Kyselytutkimukseen osallistuneista vanhemmista (N=57) ainoastaan neljä oli yksinhuoltajia. Tämä oli lukumääräisesti vähän, sillä esimerkiksi Pukinmäen ja Jakomäen seurakuntapiireissä asuvista lapsiperheistä 42 % on perheitä, joissa on yksi huoltaja (Helsingin seudun aluesarjat 2012). Toimintaan osallistuvien yksinhuoltajien vähyyteen saattoi vaikuttaa se, että he ovat työelämässä tai seurakunnan yksinhuoltajille suunnattu kokoava toiminta palvelee heitä paremmin.

Vanhemmat kokivat saavansa avoimessa perhekerhotoiminnassa sosiaalista tukea, joka antaa heille voimavaroja jaksamiseen. Sosiaalinen tuki esiintyi monimuotoisissa tilanteissa, joissa käytännön tuki, tietotuki, tunnetuki ja vertaistuki nivoutuvat kiinteästi yhteen. Kerhojen tunneilmapiiri koettiin arvostavaksi, kunnioittavaksi ja yhteisölliseksi, mikä loi hyvän perustan turvalliseksi koetulle toiminnalle. Sosiaalinen tuki rakentui pienistä arjen tilanteista. Lisäksi perhekerhotoiminnan koettiin lisäävän vanhempien sosiaalista pääomaa, joka puolestaan vaikuttaa positiivisesti lasten alkupääoman saamiseen. Tutkimustulosten valossa työntekijöillä tulisi olla herkkyyttä havaita kyseiset tilanteet sekä ymmärrystä tuen merkityksestä vanhemman hyvinvoinnille ja jaksamiselle.

Vanhemmat kokivat lasten omien toimintatuokioiden antavan heille levähdyshetken. Tutkimustulos oli ristiriidassa sisällön kanssa, sillä perhekerhoissa painottuivat lasten ja vanhempien yhteiset hetket. Mieli-pidekysymyksenä tarkasteltuna sitä voidaan pohtia varhaisen tuen näkökulmasta. Varhainen tuki toteutuu vanhemmuutta tukien, jolloin tavoitteena on lapsen hyvinvointi. Toiminta, joka tukee lapsen ja vanhemman yhteistä tekemistä, tuottaa lapselle välitöntä hyvää. Yhteisellä toiminnalla vahvistetaan vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta ja tunnesidettä (Lindqvist 2008, 15). Toisaalta lasten ja vanhempien omat hetket toiminnassa edistävät hyvinvointia. Seurakunnan tulisi tarkastella perhekerhon rakennetta ja toimintaa, jotta se tukisi ja palvelisi toimintaan osallistuvia lapsia ja vanhempia.

Vanhemmat kokivat saavansa perhekerhoista käytännön tukea lapsen sosiaalistumiseen yhteiskunnan ja seurakunnan jäseneksi. Tutkimukseni tulokset saavat tukea Lipposen (2010, 159) tekemästä tutkimuksesta Hyvin-kään perhekerhoista, joissa tulokset olivat samansuuntaiset. Vanhemmat

kokivat lasten sosiaalistumisen tärkeänä, jolloin lapsi oppii toiminnassa sosiaalista kanssakäymistä, tapoja ja sääntöjä leikkiessään eri-ikäisten lasten kanssa sekä toimiessaan osana ryhmää. Tällöin lapsen sosiaalistuminen tapahtuu turvallisessa ympäristössä yhdessä vanhemman kanssa. Lisäksi lapsi saa toiminnassa kristillistä kasvatusta ja osallistuu kirkkokuuteen sisältyvien kirkkopyhiin viettoon. Näiden kautta lapsi sosiaalistuu myös osaksi uskonnollista yhteisöä.

Perhekerhojen toiminnassa vanhemmat saivat tunnetukea, joka perustui aitoon kohtaamiseen, välittämiseen ja kunnioittamiseen. Toiminnassa vanhempien saamalla tunnetuella on mahdollisuus vahvistaa itsetuntoa ja tukea positiivisen minäkuvan kehitystä. Tärkeää on tulla kuulluksi ja nähdyksi omana itsenään. Tunnetuki edistää vanhemman valmiuksia antaa lapselle hoivaa ja tukea (Viljamaa 2003, 26). Perhekerhoissa saadulla tunnetuella voidaan lisätä luottamusta ja uskoa vanhempana olemiseen sekä vahvistaa vertaistuen merkitystä.

Perhekerhoissa vanhemmat saivat vertaistuen kautta tukea vanhemmuutensa kaikilla sosiaalisen tuen osa-alueilla. Kokemus vertaistuen saamisesta perustui samassa elämäntilanteessa olevien vanhempien kohtaamiseen, keskusteluihin ja yhteisöllisyyden kokemukseen. Vanhemmat kokivat, että toiminnassa keskustelulle annettiin aikaa, millä tuettiin vertaistuen toteutumista.

Perhekerhojen vertaistuki ja yhteisöllisyys perustuivat vahvasti yhteiseen kokemukseen vanhemmuudesta, mikä rohkaisi vanhempia vuorovaikutukseen ja mahdollisti tuen saamisen. Vertaistuen lisäksi aikuiskontaktit koettiin toiminnassa tärkeiksi. Keskusteluaiheiden toivottiin liittyvän laajempiin kokonaisuuksiin kuin pelkästään vanhemmuuteen ja lapsiin. Vanhemmuus ei ole ainoa rooli, jonka kautta aikuinen toimii, tuntee ja ajattelee. Siihen voivat liittyä puolison, naisen, miehen, lapsen, ystävän tai työntekijän roolit, jotka vaikuttavat ajatuksiin ja mielipiteisiin.

Perhekerhojen kautta vanhemmat luovat uusia pitkäaikaisiakin ystävyys-suhteita, jotka vaikuttavat koko perheen sosiaaliseen verkostoon. Näin ollen seurakunnan perhekerhot toimivat merkittävänä perheiden sosiaalisten verkostojen tukijana. Lisäksi tärkeitä ovat lasten saamat kaverisuhteet, jotka voivat olla merkityksellisiä siirryttäessä päivähoitoon ja kouluun.

Vanhemmat kokivat, että työntekijät kohtasivat perheet aidosti ja heillä oli aikaa keskustella perheiden kanssa. Työntekijöiden perhelähtöisessä toimin-

nassa lapset ja vanhemmat kohdataan yksilön tarpeet huomioiden ja he kulkevat perheiden rinnalla kuuntelemalla ja keskustelemalla. Välittäminen on varhaisen tuen toimintatapana juuri rinnalla kulkemista, sanoittamista sekä tuen ja avun antamista. Työntekijöiltä vanhemmat kokivat saaneensa käytännön tukea ja tunnetukea. Lisäksi työntekijät mahdollistivat vertaistuen toiminnassa, mutta heiltä saatu tietotuki koettiin puutteelliseksi.

Tutkimustuloksista ilmeni, että perhekerhosta saatu tietotuki oli auttanut konkreettisesti perheiden hyvinvointia, mutta tiedon puute oli myös estänyt avun saamisen. Tästä näkökulmasta katsottuna tiedon antamisen merkitystä ja velvollisuutta ei voida unohtaa. Merkittävää oli, että toiminnassa kauan olleiden vanhempien saama tietotuki oli puutteellista. Lisäksi vanhempien saama tieto varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä oli ollut vähäistä. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys varhaisen tuen näkökulmasta on merkityksellistä sekä yksi oleellinen osa vanhemmuuden tukemista (Lindqvist 2008, 12).

Parisuhteeseen liittyvien asioiden käsitteleminen saatetaan kokea vaikeaksi tai liian henkilökohtaiseksi. Tärkeää on havaita, että osa vanhemmista ei ollut saanut tukea parisuhteeseensa liittyviin kysymyksiin. Vanhemmuuden tukemisen oleellisena osana on parisuhde, joka on myös lapsen henkinen koti. Perhekerhotoiminta on perustyötä, jolla on hyvät mahdollisuudet pitää parisuhdeasioita esillä (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 14). Parisuhdetta käsiteltäessä lähtökohtana tulisi olla voimavarakeskeisyys ja positiivinen näkökulma.

Tutkimuksen tarkoituksena oli samalla selvittää perhekerhojen mahdollisuuksia toimia varhaisen tuen antajina. Tulosten perusteella voidaan todeta, että seurakunnan avoimilla perhekerhoilla on hyvät edellytykset toimia varhaisen tuen antajina. Toimipaikat sijaitsevat keskeisillä paikoilla, joihin perheiden on helppo tulla. Toiminta on kaikille avointa ja sitä voidaan kutsua matalan kynnyksen kohtaamispaikaksi. Lisäksi toimintaan osallistuminen ei edellytä tiettyjen kriteerien täyttämistä. Kerhot tavoittavat perheitä ja mahdollistavat tuen piiriin pääsemisen. Seurakunnan perhekerhot ovat osa avointa perhepalvelua, joka ei perustu viranomais toimintaan. Tämänkaltaisen toiminnan epävirallisuus ei aiheuta pelkoa leimautumisesta ja helpottaa toimintaan osallistumista. Toisaalta toiminnan kristillinen arvopohja voidaan kokea leimaavaksi, jos kyseisiä arvoja ei koeta itselle tärkeiksi.

Tavoitteena vanhemmuutta arvostava kirkon perhetyö

Perheiden hyvinvointia on tarkasteltava yhteiskunnallisesti aktiivisesti ja laaja-alaisesti. Instituutiona perhe ja vanhemmuus ovat yksityisiä ja julkisia, joihin vaikuttavat vallalla olevat arvot ja käsitykset. Jallinoja (2004) esittää, että kielteinen yhteiskunnallinen keskustelu lasten ja nuorten pahoinvoinnista sekä kadotetusta vanhemmuudesta saattavat synnyttää pelon ilmapiiriä. Pelko ei synny pelkästään nykyisyydessä tapahtuvista asioista vaan myös siitä, minkä pelätään tapahtuvan tulevaisuudessa. Pelon ilmapiiriin syvennymiseen vaikuttavat kirjoitukset ”hyvien perheiden” lasten ja nuorten ongelmista. Kenelle tahansa voi sattua jotain pahaa. Laajemmassa kontekstissa pelon ilmapiiriä voidaan kutsua pelon kulttuuriksi. Se on suhtautumistapa tai näkökulma, joka saa ihmiset näkemään monet asiat riskeinä. (Jallinoja 2004, 95.)

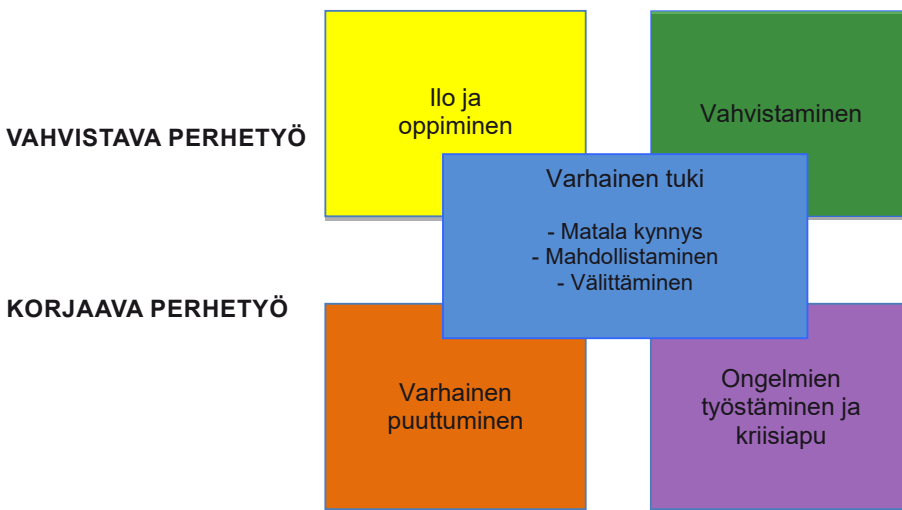
Seurakunnan perhetyön vahvuutena on, ettei vanhempia ja perheitä kohdata ongelmalähtöisesti huolen kohteina. Toiminnan epävirallisuus ja osallistumisen leimaamattomuus mahdollistavat kohtaamisen ja tuen antamisen. Pelon kulttuurin vaarana on, että vanhemmuus koetaan vaikeaksi ja ahdistavaksi sekä läsnä on pelko epäonnistumisesta. Tulevaisuuden näkeminen ennalta arvaamattomana vie voimavaroja vanhemmuudesta. Nykypäivän vanhemmuus ei voi perustua pelon kulttuuriin, joka vaikuttaa luottamukseen omaan kykyyn olla vanhempi ja mahdollisuuksiin vaikuttaa oman lapsen hyvinvointiin. Seurakunnan perhekerhot vastaavat pelon kulttuuriin toiminnallaan, joka antaa vanhemmille uskoa tulevaisuuteen ja luottamusta elämässä selviytymiseen. Toiminnassa keskeisintä ovat kohtaamiset, jotka perustuvat inhimillisyyteen, ymmärrykseen ja keskeneräisyyden hyväksymiseen.

Haasteina ovat perherakenteiden monimuotoisuus ja muuttuvat vaatimukset vanhemmuudessa. Kirkon perhekäsityksessä korostuu edelleen ydinperhe ja vanhempien avioliitto. Miten perhekerhon toiminnassa huomioidaan erilaisia perherakenteita ja vanhempia, joiden tuen tarpeet voivat olla erilaisia? Kuinka toiminta kohtaa maahanmuuttajaperheitä, jotka tarvitsevat tukea sosiaalisten verkostojen luomiselle? Tavoitteellinen toiminta edellyttää työntekijöiltä pohdintaa heidän omasta perhekäsityksestään ja arvoista sekä niiden vaikutuksista työhön. Tulevaisuus tuo mukanaan haasteita, mutta samalla se antaa mahdollisuuden tavoittaa uusia ja monimuotoisia perheitä seurakunnan yhteyteen.

Kirkon perhetyön ikkunat

Kirkon perhetyötä kuvataan neljän ikkunan mallissa (ks. luku 2.2). Voisiko kirkon perhetyön neljän ikkunan mallissa päällimmäisenä olla varhaisen tuen näkökulmaikkuna, joka sisältää matalan kynnyksen, mahdollistamisen ja välittämisen (ks. kuvio 4)? Toimintaa järjestettäessä tulisi tarkastella sitä, missä tukea tarjotaan, milloin ja kenen ehdoilla. Ikkuna voisi tuoda uusia näkökulmia toiminnan järjestämiseen ja työntekijöiden työorientaatioon perhetyössä. Se koskee kaikkia seurakunnan työntekijöitä kohdattaessa lapsia, vanhempia ja perheitä. Varhaisen tuen toimintatavan lähtökohdiana on perheiden tai perheen jäsenen tavoittaminen ja toiminnan tuen piiriin pääseminen.

Tämän kaltaisen ”matalan kynnyksen” toiminnan haasteena on, kuka kynnyksen korkeuden määrittelee. Toiminnan järjestämisen lähtökohtana tulee olla tietämys siitä, että jokainen yksilö määrittelee subjektiivisen kokemuksensa kautta ”kynnyksen”, jonka haluaa tai pystyy ylittämään. Tärkeää on tarkastella, tavoittaako viestintä kaikki seurakuntalaiset vai ainoastaan aktiiviset jäsenet. Varhainen tuki on perheiden sosiaalisten verkostojen, yhteisöllisyyden ja vertaistuen mahdollistamista. Se on välittämistä, kuuntelemista ja monialaista yhteistyötä. Tuen ja avun antamisessa tai siihen ohjaamisessa tarvitaan ammatillisuutta, osaamista ja tietoa.

KUVIO 3. Varhaisen tuen näkökulmaikkuna kirkon perhetyön neljän ikkunan mallissa

Perhekerhoissa lapset ja vanhemmat kohdataan yksilöinä, ja toiminta vahvistaa hengellistä elämää sekä tukee yhteisöllisyyttä. Lisäksi toiminta perustuu vanhempien saamalle vertaistuelle. Riittääkö tämän kaltainen toiminta tukemaan vanhempia ja monimuotoisia perheitä? Varhaisen tuen näkökulmasta toiminnalta edellytetään selkeämpää tiedon jakamista sekä ohjausta ja neuvontaa. Työntekijöiden on tärkeää tietää kattavasti sellaiset omalla alueellaan tarjolla olevat palvelut, jotka on suunnattu vanhempien ja perheiden tueksi. Tämän kaltainen ammatillisuus mahdollistaa toiminnassa laajalaisemman tuen. Tavoitteellinen ja osallisuutta arvostava toiminta perustuu vanhempien ja lasten tarpeiden ja toiveiden kuuntelemiseen.

Seurakunnan työntekijöiden työskulttuuria on kuvattu individualistiseksi. Tähän sisältyy monia positiivisia näkökulmia, mutta samalla se tuo mukanaan ongelmia. Positiivisena se ilmenee työntekijän mahdollisuutena vaikuttaa oman työnsä sisältöön ja toteuttaa omia ideoita, jotka motivoivat työhön ja tukevat jaksamista (Kiiski 2013, 84). Se antaa työntekijälle mahdollisuuden toteuttaa erilaisia työmenetelmiä ja kehittää toimintaa. Työn kehittämisessä ja arvioinnissa työntekijällä on suuri vastuu. Ongelmaksi saattaa muodostua se, kuinka työntekijän ja seurakunnan asettamat tavoitteet kohtaavat. Tukeeko individualistinen työskulttuuri työntekijää pysymään omalla mukavuusalueellaan ja vaikuttaako se ammatilliseen kehittymiseen? Uusien työmuotojen, toimintojen ja yhteistyön tekeminen on sidoksissa työntekijän omaan kiinnostukseen ja aktiivisuuteen. Työntekijän omat arvot ja käsitykset työn sisällöstä vaikuttavat työn tekemiseen ja sen rajaamiseen.

Tulevaisuudessa on tärkeää, että seurakuntien perhekerhot perustuvat edelleen toimintaan, joka luo uskoa, toivoa ja luottamusta vanhemmuuteen. Lapsen kristillisen kasvatuksen ja vanhempien hengellisen elämän tukeminen ovat luovuttamattomia lähtökohtia seurakunnan perhekerhoissa. Perherakenteiden monimuotoisuus, vanhemmuuden haasteet ja monikulttuurisuus edellyttävät jatkuvaa toiminnan arviointia ja kehittämistä. Perhekerhoissa ovat läsnä kaikki työmuodot, joita kuvataan kirkon perhetyön neljän ikkunan mallissa. Varhaisen tuen näkökulmaikkuna kuvaa työntekijän toimintatapaa ja työorientaatiota. Keskeisintä on havaita pieniä arjen kohtaamisia ja tekoja, jotka voivat olla merkittäviä ja toimia varhaisena tukena.

Perhekerhoihin osallistuvat vanhemmat ovat nuoria aikuisia, joiden tavoittaminen on osoittautunut kirkolle vaikeaksi. Nämä vanhemmat kokevat kristilliset arvot tärkeiksi ja arvostavat seurakunnan toimintaa. Vanhem-

pien sosiaalinen pääoma lisääntyy, mikä vaikuttaa suoraan lapsen alkupääoman saamiseen. Perhekerhotoiminnan arvostaminen ja kehittäminen on suora sijoitus lasten ja perheiden tulevaisuuteen.

Kirkon tulisi ottaa enemmän osaa julkiseen keskusteluun vanhemmuuden tukemisen tärkeydestä lapsen hyvinvoinnille. Eräänä lähtökohtana voisi olla vanhemmuuden voimavaraistaminen, jossa huoli ei aiheuta pelkoa. Kirkon on oltava aktiivisempi, sen ei odoteta mukautuvan ympärillä olevaan vaan esittävän kantansa ja roolinsa yhteiskunnassa (Kansanen 2007, 107). Tulevaisuudessa yhteiskuntamme tarvitsee yhä enemmän lasta arvostavaa kirkkoa, joka pitää huolta vanhemmista.

LÄHTEET

- Broberg, Anders; Almqvist, Kjerstin & Tjus, Tomas 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Eriksson, Esa & Arnkil, Tom Erik 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Oppaita 60. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakes.
- Helsingin seudun alueasarjat 2012. Helsingin seudun perheväestö. Viitattu 25.3.2013. <http://www.aluesarjat.fi>.
- Helsingin seudun alueasarjat 2015. Helsingin seudun perheväestö. Viitattu 5.12.2015. <http://www.aluesarjat.fi>.
- Jallinoja, Riitta 2004. Familistisen käänteen rakentajat: Arlie Hochschild ja suomalainen mediajulkisuus. Teoksessa Keijo Rahkonen (toim.) Sosiologia nykykeskusteluja. Helsinki: Gaudeamus, 64–98.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2007. Perheen parhaaksi: perhetyön arkea. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Kansanen, Eliisa 2007. Kirkon rooli yhteiskunnallisissa ongelmissa. Kirkon tutkimuskeskuksen www-julkaisuja 14. Viitattu 19.10.2013. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/64E2F6F217C6661FC225737E004193A7/\\$FILE/14_kansanen.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/64E2F6F217C6661FC225737E004193A7/$FILE/14_kansanen.pdf).
- Kaukoluoto, Eeva 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotikiinnitys mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 231. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteiden laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kiiski, Jouko 2013. Diakoniatyöntekijä – rinnalla kulkija ja kaatopaikka. Diakoniabarometri 2013. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 33. Viitattu 23.10.2013. [http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/0/195469E6CB4C1DA2C2257BE40045741A/\\$file/KTK_Diakoniabarometri_2013.pdf](http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/0/195469E6CB4C1DA2C2257BE40045741A/$file/KTK_Diakoniabarometri_2013.pdf).
- Laki lastensuojelusta 417/2007. 1.1.2008. Viitattu 5.12.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2007/20070417>.
- Laurinen, Johanna 2013. Kirkko, joka arvostaa lasten, pitää huolta lapsen vanhemmista. Vanhempien kokemuksia saadusta sosiaalisesta tuesta Malmin seurakunnan avoimissa perhekerhoissa. Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.10.2015. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/67743/Laurinen%20_%20Johanna.pdf?sequence=1
- Lindqvist, Ulla (toim.) 2008. Varhainen tuki – kohti hyviä käytäntöjä. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirjoja 2008:7. Viitattu 23.9.2013. <http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/69e094004a1563bd951bf5b546fc4d01/VarhTukiNETTI.pdf>.
- Lipponen, Jenni 2010. Seurakunnan perhekerhot hyvinvoinnin edistäjinä. Teoksessa Anne Birgitta Pessi & Henrietta Grönlund (toim.) Perhe, parisuhde ja kirkko: lähikuvia leikkauksista. Käytännöllisen teologian laitoksen vuosikirja 2009. Helsinki: Helsingin yliopisto, 149–167.
- Metteri, Anna & Haukka-Wacklin, Tuula 2004. Sosiaalinen tuki kuntoutuksen ytimessä. Teoksessa Vappu Karjalainen & Ilpo Vilkkumaa (toim.) Kuntoutus kanssamme. Jyväskylä: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, 53–68.

- Minäkö perhetyön tekijä? 2009. Suuntaviivoja perhelähtöisen työtteen vahvistamiseen seurakunnassa. Suomen evl.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:10. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sakasti i.a. Kirkon varhainen puuttuminen ja tukeminen. Viitattu 22.9.2013. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content2C5F91>.
- Tapola-Tuohikumpu, Sirpa 2005. Positiivisella diskriminaatiolla varhaista tukea. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston Positiivisen diskriminaation hankekokonaisuuden (2001–2004) loppuraportti. SOCCAn ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja 3/2005. Viitattu 21.9.2013. http://www.socca.fi/files/152/Positiivisella_diskriminaatiolla_varhaista_tukea_tapola_tuohikumpu_2005.pdf.
- Toivonen, Eero 2009. Sosiaalinen tuki: Vertaileva tutkimus suomalaisten ja yhdysvaltalaisien nuorten saaman sosiaalisen tuen määrästä ja laadusta. Tampere: Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Vilén, Marika; Seppänen, Paula; Tapio, Nina & Toivanen, Riikka (toim.) 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä – Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.
- Viljamaa, Marja-Leena 2003. Neuvola tänään ja huomenna: vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Värri, Veli-Matti 2004. Hyvä kasvatusta – kasvatusta hyvään. Tampere: Tampere University Press. Väitöskirja.

4

KIRKON VARHAISKASVATUKSEN JA PERHETOIMINNAN TULEVAISUUS

4.1 YHTEISKUNNALLISET MUUTOKSET HAASTAVAT KIRKON VARHAISKASVATUSTA JA PERHETYÖTÄ

Kirkon varhaiskasvatus on koko historiansa ajan elänyt ”ajan hermolla”. Se on kyennyt varsin joustavasti kehittämään uusia toimintamuotoja ja sillä tavoin vastaamaan niihin lasten ja perheiden tarpeisiin, joita muuttuvat yhteiskunnalliset tilanteet ovat aiheuttaneet. Monesti muutokset ovat lähteneet paikallistasolta ja laajentuneet vähitellen koskemaan koko kirkon kenttää. Näin tapahtui esimerkiksi sodanjälkeisessä muutostilanteessa: äitien työssäkäynti lisääntyi ja synnytti tarpeen päiväkerhotoiminnalle. Päiväkerhotoiminta alkoi Turussa perheiden toiveesta, mutta levisi sieltä varsin nopeasti myös muihin seurakuntiin.

Nykyisin muutoksen tuulet puhaltavat yhteiskunnassa entistä voimakkaammin, ja ne koskettavat myös seurakuntien ja koko kirkon työtä, myös varhaiskasvatusta ja perhetyötä. Monikulttuuristuminen ja moninaistuminen, eriarvoisuuden lisääntyminen ja lapsiperheiden köyhyys vaikuttavat seurakuntien elämään ja siihen, miten varhaiskasvatusta ja perhetyötä suunnitellaan ja toteutetaan. Myös yhteiskunnallisen uskontokasvatuksen muuttuva tilanne haastaa seurakuntia pohtimaan, millä tavoin kristillisen perinteen välittyminen taataan tuleville sukupolville. Jos vanhemmat eivät enää tuo lapsiaan kastettavaksi, päiväkerhoon tai pyhäkouluun, seurakunnissa on kehitettävä aivan uusia mahdollisuuksia pikkulapsiperheiden kohtaamiseen. Kastekumppanuuden rinnalla kirkolla ja seurakunnilla on tässä myös missionaarinen tehtävä. Kirkon varhaiskasvatuksen tulisikin olla koko seurakunnan yhteinen tehtävä. Ensimmäinen askel tässä on, että lapsivaiku-

tusten arviointi (Kirkkojärjestys 23:3§, Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa) huomioidaan seurakuntien päätöksenteossa ja työn suunnittelussa kokonaisvaltaisesti.

Rakenteellisten muutosten osalta meneillään oleva sosiaali- ja terveystalouden järjestämismuutos, Sipilän hallituksen Lapsi- ja perhepalveluiden muutosesitys ja uuden varhaiskasvatustalouden voimaantulo ovat asioita, jotka tulisi huomioida jo nyt seurakunnissa sekä paikallistasolla että laajemmin. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosesitys haastaa seurakunnat mukaan lapsi- ja perhelähtöisten palveluiden kokonaisuuteen (Aula, Juurikkala, Kalmari, Kaukonen, Lavikainen & Pelkonen 2016, 18). Tekeillä olevassa kansallisessa varhaiskasvatustalouden suunnitelmassa (Vasu) seurakunnat mainitaan yhteiskunnallisen varhaiskasvatustalouden keskeisinä yhteistyötahoina (Vasu 2017 luonnos 11.4.2016, 14). Nämä uudistukset tarjoavat seurakunnan varhaiskasvatustaloudelle ja perhetyölle mahdollisuuksia olla aktiivisia yhteistyökumppaneita ja toimijoita perheiden kohtaamisessa. Oli yhteiskunnallinen tilanne mikä tahansa, lapsen kysymykset ja elämän merkityksen ihmettely eivät katoa. Tämän lapsen elämästä nousevan pohdinnan mahdollistaminen on jatkossakin sekä seurakuntien että yhteiskunnan varhaiskasvatustalouden tehtävä.

Taloudellisten resurssien niukkeneminen haastaa pohtimaan, mikä kirkon työssä on olennaista ja mitä tulisi tehdä toisin. Millä tavoin seurakunnat voivat vastata niihin tarpeisiin, joita muutoksen keskellä elävillä perheillä ja lapsilla on? Millä tavoin seurakunnat ja kirkko voivat olla mukana kehittämässä sellaisia yhteistyön käytäntöjä, jotka edistävät perhe- ja lapsilähtöistä työskentelyä? Entä millä tavoin seurakunnat ja kirkko huolehtivat siitä, että kristillinen sanoma voi tulevaisuudessakin vaikuttaa lasten ja perheiden arjessa elävänä ja toivoa tuovana voimavarana?

Kirkon varhaiskasvatustalouden ohjaajan koulutus rakentaa laaja-alaista osaamista: sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatustalouden ohjaajilla on monipuolinen sosiaalialan kentän tuntemus, ymmärrystä ihmisen elämäntilanteesta liittyvistä kysymyksistä ja näiden lisäksi sekä yhteiskunnallisen että kirkollisen varhaiskasvatustalouden asiantuntijuutta. Tämä antaa valmiuksia koordinoida ja kehittää työtä ja toimia erilaisissa muuttuvissa toimintaympäristöissä.

Yhteiskunnallisen uskontokasvatustalouden kysymykset ovat toisenlaisia kuin kirkon toteuttaman kristillisen kasvatustalouden kysymykset. Niiden seurakunnan työntekijöiden, jotka toimivat yhteistyössä kunnallisen päivähoiton ja perusopetuksen kanssa, on tiedostettava nämä eroavaisuudet ja tunnistet-

tava omaan ammatilliseen rooliinsa sisältyvät jännitteet. Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajien koulutuksessa opetus suunnitelman sisään rakennettu ammatillisen kriittisen reflektion polku antaa aineksia omien ammatillisten lähtökohtien, roolien, asenteiden, arvojen ja uskomusten reflektoinnille. Pedagogisen ja eettisen asiantuntemuksen lisäksi päivähoiton mentoiminnassa tarvitaan yhteistyön osaamista. Yhteistyön, työelämäosaamisen ja asiakaslähtöisen kehittämisen teemat kulkevat läpi myös koko kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan koulutuksen.

Sekä yhteiskunnan että kirkon toteuttamassa uskontokasvatuksessa on myös yhteisiä lähtökohtia: keskiössä on aina lapsi ja hänen perheensä. Lapsi- ja perhelähtöisyys ovat tarkoituksenmukaisen ja eettisesti korkeatasoisen toiminnan ja palvelujen kehittämisen perustana sekä seurakunnassa että yhteiskunnassa.

Perhelähtöinen työote edellyttää yhteistyötä sekä perheiden että muiden toimijoiden kanssa

Seurakuntien työntekijöillä on paljon osaamista, jota voidaan hyödyntää perhelähtöisen työn toteuttamisessa ja kehittämisessä. Tällä hetkellä vastuu perhetoiminnasta jakautuu seurakunnissa kuitenkin varsin kapeasti ja sen nähdään edelleenkin liittyvän pääasiassa varhaiskasvatukseen. Jatkossa on välttämätöntä pohtia, miten seurakunnissa voidaan lisätä yhteistyötä työalojen välillä, mutta myös laajemmin paikallisten toimijoiden kanssa. Perhetyön osaamista ei ole varaa hukata kapea-alaiseen toimintaan tai päällekkäisiin palveluihin. Paikkakunnalla voi toimia esimerkiksi useita eri perhekerhoja – jopa samanaikaisesti – ilman, että se on harkittu ratkaisu.

Lisäksi eri toimijoiden välinen yhteistyö näyttäytyy pääasiassa sattumanvaraisena ja työntekijän omista intresseistä lähtevänä toimintana. Yhteistyötä on jonkin verran silloin, kun se liittyy jonkin kokoavan tapahtuman järjestämiseen, joten se ei ole suunnitelmallista ja tavoitteellista pitkän aikavälin toimintaa. Perheet eivät myöskään välttämättä ole mukana perhetoiminnan suunnittelussa.

Laadukas perhetoiminta edellyttää moniammatillista yhteistyötä. Laadun saavuttaminen edellyttää sekä seurakunnan sisällä että yhteistyötahojen kanssa toisen kunnioittamista ja arvostamista ja keskustelua siitä, miten perhetoiminta mahdollistaa osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksen. Tämän

keskustelun edellytys on, että puhutaan yhteistä ”kieltä” samoin käsittein ja ymmärrettävästi. Laadukkuus edellyttää myös yhdessä tekemistä ja sen tekemisen jatkuvaa arviointia. Erilaisia arviointimenetelmiä tulisi hyödyntää ja samalla kehittää myös uusia.

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksen vahvistaminen edellyttää, että seurakuntalaiset ovat itse tekemässä ja suunnittelemassa ehkä jotakin uutta tapaa kuulua yhteisöön. Laadukas perhetoiminta ja sen kehittäminen ei merkitse välttämättä resurssien lisäämistä, vaan se tarkoittaa perhelähtöistä työtettä seurakunnan toiminnassa: toisin ajattelua, yhteisen osaaamisen jakamista ja perheiden kanssa yhdessä tekemistä.

Seurakunnissa tulisi olla moniammatilliset perhetoiminnan tiimit, jotka suunnittelevat ja koordinoivat perhetoimintaa yhteistyössä paikkakunnan muiden toimijoiden kanssa. Toimintasuunnitelmista tulisi käydä ilmi, miten seurakunnassa kohdataan eri elämänvaiheissa olevat perheet vauvaperheistä isovanhempien perheisiin. Hyvään yhteistyöhön tarvitaan säännöllisiä tapaamisia sekä tiedotuksen tehostamista. Laadukkuus syntyy, kun opitaan ja prosessoidaan yhdessä. Tähän tarvitaan avointa dialogia, jossa perheet, myös isät, voisivat olla mukana tuomassa esille omia tarpeitaan ja toiveitaan.

Seurakunnan perhetyön vahvuutena on se, ettei vanhempia ja perheitä kohdata ongelmalähtöisesti huolen kohteina. Esimerkiksi perhekerhot voivat olla sellaista toimintaa, joka luo vanhemmille uskoa tulevaisuuteen ja luottamusta elämässä selviytymiseen. Samalla on kuitenkin myös kysyttävä, miten seurakunnissa huomioidaan erilaisia perherakenteita ja vanhempia, joiden tuen tarpeet voivat olla erilaisia.

Entä voisiko kirkon perhetyön neljän ikkunan mallia laajentaa siten, että ikkunan kehyksen muodostaisi varhaisen tuen näkökulma, joka sisältää matkan kynnyksen, mahdollistamisen ja välittämisen? Toimintaa järjestettäessä tulisi tarkastella, missä tukea tarjotaan, milloin ja kenen ehdoilla.

Jotta vanhemmuuden huomioiminen olisi tasapuolista, seurakuntien tulisi huomioida myös isät entistä vahvemmin. Tämän ajan isät ovat sitoutuneita tehtäväänsä. He haluavat keskustella vanhemmuudestaan ja toivovat vertaiskontakteja. He eivät kuitenkaan välttämättä hakeudu ryhmiin, jos tämä on niiden ainoa sisältö. Jos seurakunnissa halutaan tavoittaa isiä, toimintaa tulee suunnitella myös siten, että työssäkäyvien isien on mahdollista osallistua siihen. Mielekästä olisi myös olemassa olevien tapahtumien hyödyntä-

minen: jalkautuminen urheilutapahtumiin, kyläjuhliin ja muihin avoimiin tapahtumiin ja tiloihin.

Seurakunta Jumalan perheväkenä

Seurakuntien lapsityöstä on jo tullut kristillistä varhaiskasvatusta. Olisiko jo aika muidenkin seurakuntien työalojen päästää irti työ-käsitteestä? Olisiko aika puhua perhetyön sijasta perhetoiminnasta – koko seurakunnan yhteisestä perhetoiminnasta, joka koskee kaikkia ikäkausia ja työmuotoja? Olisiko mahdollista ymmärtää perhetoiminta-käsite laaja-alaisesti siten, että se ei merkitse vain erilaisia kerhoja, tapahtumia ja muuta kokoavaa toimintaa, vaan perhelähtöistä ajattelua ja perheen huomioimista sen kulloisessakin elämäntilanteessa? Rippikoulu- ja nuorisotyössä se merkitsisi perheen tapaamista nuoren kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Se voisi tarkoittaa sitä, että perheelle tiedotetaan erilaisista nuorisotoiminnan asioista ja isostoitiminnan sisällöstä. Tärkeää olisi myös se, että työntekijä on tavoitettavissa, jos perheen aikuisilla on jotakin kysyttävää nuorestaan.

Seurakuntien nuorisotyön tulisi nähdä perhe nuoren hyvän kasvun mahdollistajana. Sen sijaan, että seurakunnasta otetaan yhteyttä ensisijaisesti tilanteissa, joissa nuori ”tekee töllön töitä”, otettaisiinkin yhteyttä perheen aikuisiin kertoen, mitä hyvää ja hienoa nuoressa on. Vanhemmuuden tukeminen voi olla sitä, että nähdään nuoressa olevat positiiviset puolet ja mahdollisuudet ja kerrotaan nähdystä myös perheen aikuisille.

Kristillisessä traditiossa on kuvattu seurakuntaa Jumalan perheväkenä (Ef.2:19; Lempiäinen 2004, 20–21; ks. myös Valtonen 2014, 146–160). Kristillinen sanoma tarjoaakin vahvan lähtökohdan sellaisen yhteisöllisyyden rakentamiseen, joka mahdollistaa keskinäisen jakamisen ja yhteenkuuluvuuden kokemuksen. Parhaimmillaan seurakunta tuo yksittäisen ihmisen tai perheen elämään iloa ja voi kantaa elämän vastoinkäymisten ja vaikeuksien yli.

Jumalan perheväki -vertauskuvan todesta ottaminen merkitsee seurakunnille sitä, että toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen lähtökohtana ei voi olla näkemys perheistä tai yksittäisistä ihmisistä työn kohteina. Kirkon asiakirjojen ja strategioiden sisältämä ajatus perheestä seurakunnan tärkeimpänä yhteistyökumppaninakin on Jumalan perheväki -näkökulmasta haasteellinen, jos se suuntaa ajatuksia siten, että perhe sijaitsee jollain tavoin kirkon

tai seurakunnan ulkopuolella. Ehkä kirkossa ja seurakunnissa olisi aika myös syventää perheterminologian teologiaa ja siihen liittyviä käsitteitä.

Perheillä ja niiden jäsenillä tulisi olla kokemus, että seurakunnassa kuullaan yhteisöön, jossa jokaisella on oma tehtävänsä yhteisön hyväksi. Se on yhteisö, jossa jäseniä rakastetaan, arvostetaan ja jossa saa iloita ja surra, toimia ja väsyä, epäonnistua ja aloittaa alusta. Se on yhteisö, johon on aina hyvä tulla, millaisena vain. Se on yhteisö, joka luottaa perheen ja yksilön voimavaroihin ja mahdollisuuksiin, tukee ja kannustaa eteenpäin elämään ja tekemään työtä kristittyinä maailmassa. Samoin kuin maallisessa perheessä, seurakunnassakin tulee olla tilaa tunteille, mutta myös kiperille kysymyksille ja kyseenalaistuksille.

Perhe on yleensä paras kasvualusta kaikenikäisille. Perhe muuttuu, mutta kulkee jollain tavoin mukana koko elämän ajan. Kirkon ja seurakuntien pitäisi tukea perheen mahdollisuuksia tehdä ja toimia yhdessä, tulla huomatuksi yhdessä ja yksilöinä. Seurakunnan tehtävänä on vahvistaa sitä, että perheenjäsenten vuorovaikutus ja yhteys pysyvät vahvana, vaikka elämäntilanteet muuttuvat.

LÄHTEET

Aula, Maria Kaisa; Juurikkala, Virva; Kalmari, Hanne; Kaukonen, Päivi; Lavikainen, Marjo & Pelkonen, Marjaana 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kirkkojärjestys 1044/1993, 9.5.2014/417. Viitattu 3.5.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140417>

Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 2015. Ohjeistus. Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 21. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 4.5.2016. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/\\$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf).

Lempiäinen, Pentti 2004. Pyhät toimitukset. Helsinki: Kirjapaja.

Valtonen, Minna 2014. Perheeseen ja vanhemmuuteen liittyvät käsitteet Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjassa. Teoksessa Tapani Innanen & Veli-Matti Salminen (toim.) Virsi ja laulu Suomessa. Tekstit, kokemus ja kasvatus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 120. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Vasu 2017 luonnos 11.4.2016. Julkaisematon lähde, tuloste kirjoittajien hallussa.

KIRJOITTAJAT

Minna Valtonen, TT, yliopettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Päivi Sutinen, KT, lehtori, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Riikka Reina, TM, AmO, kehittämisspällikkö

Hanna-Mari Yogaswaran, sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja

Tiina Vähämaa, sosionomi (AMK) -diakoni

Outi Mäntynen, sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja

Noora Hynynen, sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja,
sosionomi (YAMK)

Johanna Laurinen, sosionomi (AMK) -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja

DIAK TYÖELÄMÄ

DIAK TYÖELÄMÄ -sarjassa julkaistaan tutkimus- ja kehittämisraportteja sekä opinnäytetöitä, jotka ovat tuottaneet innovatiivisia ja merkittäviä työelämää kehittäviä tuloksia. Sarjaan voivat tarjota julkaisuja Diakonia-ammattikorkeakoulun työntekijät, opinnäytetyöntekijät ja ulkopuoliset kirjoittajat.

1 Koski Arja & Vogt Ilse (toim.) 2015. Osallistavaa kehittämistä asumisyksikössä. Aasukkaat ja työntekijät kehittäjinä.

2 Arja Koski & Eila Jantunen (toim.), 2016. Työnohjaus – välttämätön hyvä ammattikorkeakoulussa

3 Jari Helminen (toim.), 2016. Työelämälähtöistä ammattikorkeakoulupedagogiikkaa rakentamassa.

4 Sami Kivelä & Hanna Huovila & Anitta Juntunen & Antti Pelttari & Kaisu Laasonen (eds.), 2016. Towards Global and Sustainable Higher Education. The GLORE Project Fostering North-South Partnerships in Finnish Universities of Applied Sciences.

5 Aija Kettunen, Päivi Vuokila-Oikonen & Anne Määttä (toim.), 2016 Hyvinvointipalvelut toimiviksi

SARJOJEN KRITEERIT

A Tutkimuksia

Sarjassa julkaistaan uutta ja innovatiivista tietoa tuottavia tieteellisiä tutkimuksia Diakonia-ammattikorkeakoulun opetus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnan alueilta. Julkaisut ovat lähinnä väitöskirjoja, korkeatasoisia artikkelikokoelmia sekä lisensiaatintutkimuksia.

B Raportteja

Sarjassa julkaistaan henkilökunnan tutkimuksia (lisansiaatintöitä, pro graduja), ansioituneita Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä sekä niiden Diakin kehittämisprojektien raportteja, jotka ovat tuottaneet innovatiivisia ja merkittäviä työelämää kehittäviä tuloksia.

C Katsauksia ja aineistoja

Sarjassa julkaistaan Diakonia-ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehittämis- ja opetustoiminnan tuloksena syntyneitä julkaisuja, esim. työelämän oppimisympäristöistä ja muista projekteista nousevia opinnäytetöitä, oppimateriaaleja, ohjeistuksia sekä seminaari- ja projektiraportteja.

D Työpapereita

Sarjassa julkaistaan asiantuntijapuheenvuoroja ja kannanottoja ajankohtaisiin asioihin, erilaisia suunnittelutyön tarpeisiin tehtyjä selvityksiä (esim. laaja projektisuunnitelma) ja projektien väliraportteja. Sarja mahdollistaa kokemusten ja asiantuntijatiedon nopean eteenpäin viemisen.

Kirkon varhaiskasvatusta ja perhetyötä haastavat sekä yhteiskunnalliset että kirkon piirissä tapahtuvat muutosprosessit. Tässä tilanteessa on välttämätöntä pohtia, millaista ammatillisuutta seurakunnissa tarvitaan ja miten seurakunnat voivat lisätä yhteistyötä työalojen välillä, mutta myös laajemmin paikallisten varhaiskasvatuksen ja perhetyön toimijoiden kanssa.

Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa haastaa tarkastelemaan seurakuntien varhaiskasvatuksen ja perhetyön nykykäytäntöjä. Seurakuntien toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen lähtökohtana ei voi olla ajatus perheistä tai yksittäisistä ihmisistä työn kohteina. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemus voi vahvistua, kun seurakuntalaiset ovat itse tekemässä ja suunnittelemassa ehkä jotakin aivan uutta tapaa kuulua yhteisöön.

Kirjan tekstit ovat tutkimusraportteja ja asiantuntija-artikkeleita, jotka ovat syntyneet Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi -kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja -koulutuksen yhteydessä. Ne kartoittavat varhaiskasvatuksen ja perhetyön nykytilannetta sekä esittelevät kehittämissuhteita ja menetelmiä. Teos on suunnattu kirkon ammattilaisille ja kirkon virkaan opiskeleville, luottamus-henkilöille sekä kaikille seurakunnan toiminnasta ja sen kehittämisestä kiinnostuneille.

ISBN 978-952-493-269-1 (painettu)

ISBN 978-952-493-270-7 (verkkojulkaisu)

ISSN 2343-2187 (painettu)

ISSN 2343-2195 (verkkojulkaisu)

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Julkaisutoiminta

tilaukset@diak.fi

www.diak.fi